

SVATOPLUK ČECH

VÝLETY PANA BROUČ

DRUHÉ VYDÁNI

NAKLADATEL F. TOPIČ KN

V PRAZE.

SEBRANÉ SPISY

SVATOPLUKA ČECHA.

DÍL IX.

VÝLETY PANA BROUČKA.

DRUHÉ VYDÁNÍ.

V PRAZE

NAKLADATEL F. TOPIČ KNIHKUPEC.

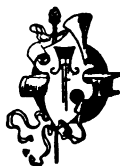
1908.

VÝLETY PANA BROUČKA.

Napsal

SVATOPLUK ČECH.

DRUHÉ VYDÁNÍ.

V PRAZE.

NAKLADATEL F. TOPIČ KNIHKUPEC.

1908.

Tiskem České grafické společnosti »Unie« v Praze.

VÝLETY PANA BROUČKA.

NAPSAL

SVATOPLUK ČECH.

DRUHÉ VYDÁNÍ.

V PRAZE.

NAKLADATEL F. TOPIČ KNIHKUPEC.

1908.

Tato práce vyšla v prvním (illustr.) vydání r. 1888; vydáni třetí r. 1897.

PŘEDMLUVA

(k vydání prvnímu).

Někdo zaklepal prudce na dvéře a nežli jsem zvolal: Vejděte! vrazil již do pokoje člověk spíše malý než veliký, ale slušně vypouklého břicha, na němž po huňaté plišové vestě splýval těžký zlatý řetěz od hodinek s četnými přívěsky v podobě půlměsíčků. I jinak jevil jeho oděv solidní krasocit zámožného pražského měšťana a kruhovitá, čistě oholená, v různých odstínech červené barvy zářící tvář byla plna té ušlechtilé důstojnosti, kterou propůjčuje toliko knihovní vlastnictví třípatrového domu.

„Mám čest mluviti s panem redaktorem?“ začal příchozí zdvořilými sice slovy, ale tónem, který nevěstil nic dobrého.

Hlasatelkami blízké bouře byly také tlusté, začervenalé ruce s masivními zlatými prsteny; neboť pravice třepetala se prudce před mýma očima a levice pohrávala si křečovitě s přívěsky hodinek, že stříbrné ty půlměsíčky zvučně o sebe cinkaly.

„Čeho si přejete, pane?“ odtušil jsem klidně.

„Jsem pan Brouček — Matěj Brouček — pražský měšťan a majitel domu — třípatrového domu bez krejcaru dluhů. — Mám dvanáct partají, samé

pořádné nájemníky — totiž až na jednoho malíře — ale jinak samé pořádné nájemníky — mezi nimi radu vrchního zemského soudu — vrchního, prosím. Požívám všeobecné vážnosti a nemohu strpěti, aby se ledajaký poběhlík otíral o mou čest, kterou jsem nenašel na ulici a nikomu neukradl — ano! — aby mě nazýval masti — mysti — mystifi — hm hm — aby mě stavěl na pranýř hloupými povídačkami o měsíci, na kterých není ani slova pravdy."

„Brouček — Brouček —" bručel jsem pro sebe a zpytoval svědomí, až mi napadl nešťastný „Výlet páně Broučkův do měsíce" od B. Rouska, fantastická cestopisná črta, kterou jsem loni ve slabé chvíli do „Květů" přijal. Byl jsem bohužel s tím Rouskem — nikdo nemíchej si ho s občasným pseudonymem mladého básníka, jehož nedávno vydaná sbírka veršů učinila značnou sensaci — byl jsem tedy s tím Rouskem poněkud spřátelen a měl i trochu útrpnost s jeho pochybnou existencí. Mohl si dobýt ve světě teplého místečka a státi se užitečným členem lidské společnosti, ale ďas mu napískal, aby se dal do psaní veršů a povídek, nesvědomití recensenti a přátelé ho pochválili a osud jeho byl spečetěn. Teď mu arci prosvitlo s šedými vlasy (a pleší, ještě k tomu!) poznání, že prohloupil a zabloudil, ale již je pozdě. Leckdy jsem mu říkal v důvěrné chvíli: „Milý Rousku, dej si už pokoj s tím psaním! Uznáváš sám, že jsi byl odjakživa jen duch prostřední a že ti nyní sestárlému selhává i ta špetka důvtipu a fantasie. Hleď, jsou tu kolem spisovatelé, před nimiž se v úctě ukláníš, a čti si jen, co se píše o všech. Celá naše literatura je veliké nic, směšné fiasko, nafouklá bublina, kterou jsme si chválili jako pestro-

skvoucí div a která se nám pojednou rozplaskla v trochu mydlinek. Tak se píše a přidává se rada: ‚Zahoďte své dětinské foukačky, nechte si své mýdlo a chopte se užitečnějších věcí! Potřebuje-li národ četby, vyhoví mu zatím překlady z literatury světové a naše kritické jeremiády, po čase pak možná, že přece někdo českou literární káru z bláta vytáhne. Známe sami ve svém užším kroužku několik hlav, které by mohly časem něco kloudného vykonati.‘ — Vidíš, milý Rousku, tak se mluví o celém našem literáctvu — co tu chceš tedy ty, který konečně sám uznáváš, že nejsi žádné zvláštní lumen! Slyš, kamaráde, dbej mé upřímné rady: Zanech jalového čmárání a ohlédni se po něčem jiném! Jsi arci už hezky stár, ale snad se přece někde doškemráš teplého koutku. Neotálej, dej se do toho hned! Hleď, půjčím ti svůj nový černý oděv — jsme stejné velikosti — třeba i své salonní rukavičky a chceš-li, i svou bílou kravatu. Nelituj ponížených poklon, poukazuj na své skromné zásluhy — jsou bez fráse velice skromné — dělej hodně plačtivý obličej a snad si přece vzpomenou na některou prázdnou židli v nějakém národním ústavě, kterou by mohli milostivě vyplniti tvou neúhlednou osobou.“

Tak mluvíval jsem nešťastníkovi do duše.

On přešlapoval obyčejně mlčky přede mnou, hryzl si nehty — a zatím již opět přemýšlel, jak by mne nějakou novou škrábanicí napálil.

Tak dostal mě i loni.

Jednoho dne přibelhal se ten literární invalida ke mně s okem divně zářícím a začal blouzniti o nové věci, kterou hodlá napsati. Takovým bývá vždycky když se v jeho mozku vyhraní jakž takž obrys no-

vého výtvoru. Hledíš-li pak do jeho radostně vzrušené tváře, posloucháš-li jeho nadšená slova, uvěříš opravdu, že chová v hlavě dílo znamenité, které třeba jen hoditi na papír, aby rázem ztekl hrad nesmrtelnosti.

Tentokráte horoval o nějaké „skvostné humoresce“ nebo „výtečné satiře“ nebo duchaplné „komické fantasii“ či co to mělo býti, a přinášel prozatím první kapitolu, kterou mi hned přečetl. Poznal jsem z ní, že byl hrdinou Rouskovy nové práce jakýs Matěj Brouček, pražský domácí pán, který se dostal z hradčanské hospůdky „na vikárce“ nepochopitelným způsobem na měsíc. Co tam viděl a zažil, mělo následovati v ostatních kapitolách. Nikdo nepopře, že z toho začátku mohlo se vyvinouti všechno a tudíž i skutečně něco dobrého, a Rousek mluvil o tom budoucím v narážkách tak oslňujících, blýskaje zároveň očima tak mnohoslibně, až mi konečně vnutil bláhovou myšlénku, že v něm opravdu vězí český Swift s Cervantesem a Rabelaisem pohromadě.

Ba omámil mě tou měrou, že jsem se od něho dal s osudnou první kapitolou hned eskortovati do tiskárny. Musil arci přísahati, že celý ostatní rukopis jistojistě dodá v osmi dnech.

Ale co jsou přísahy Rouskovy! Všechno dopadlo jak obyčejně. Místo celého rukopisu dostal jsem za měsíc s nouzí druhou kapitolu. A každou následující musil jsem z něho v poslední chvíli vyhroziti, vyžebrati, vybědovati. S hodnotou díla bylo ještě hůře. Originální, vtipná, skvělá práce zůstala v hlavě Rouskově a na papíře objevila se mdlá, nejapná míchanina špatně pochopených a nesprávně opsaných výňatků z vědeckých knih (Rousek a věda!),

žalostných vtipů a zubožených reminiscencí na cizí humoristy. Nešťastný autor vyjevil mi už po třetí kapitole, že se mu celá věc nadobro zhnusila, a mně spadl opravdu balvan s prsou, když konečně svému politování hodnému plodu zlomil vaz náhlým závěrkem, v němž málo vtipně prohlásil celý výlet do měsíce za bídnou mystifikaci, kterou mu pan Brouček na nos pověsil.

Potěšil jsem se, že shovívavé čtenářstvo zamhouří oko a že celá ta věc klesne v zasloužené zapomenutí.

A hle! tu stojí přede mnou živá, kárající upomínka na onen hřích.

Přes to vše neubránil jsem se úsměvu při pohledu na rozčileného pana domácího.

„Ah — přicházíte asi k vůli té nešťastné měsíční historii —"

„Ano, k vůli té pleskanici, která se mi teprve nyní dostala do rukou. Nestarám se o všelijaké plátky — nevěděl jsem ani, že je váš časopis na světě — ale včera přinesl pan officiál ke ‚kohoutovi' tu čistou věc —"

„Mírněte se, pane! Vaše rozčilení je zcela zbytečné. Náhodou jmenujete se také Brouček — dokonce i Matěj Brouček — a náhodou jste také —"

„Náhodou?!" vpadl mi do řeči pan Brouček v neumenšeném hněvu. „Snad mi nechcete namluvit, že má nějaký druhý Matěj Brouček také třípatrový dům na Starém městě, že je také svobodný, že chodí se mnou ‚na vikárku' k Würflovi a ke ‚kohoutovi', že si koupil jako já knížku o měsíci — he?"

Tak nápadná shoda mě arci zarazila. Proklatý Rousek! K vůli většímu pohodlí sebral i svého

hrdinu prostě v nejbližším hostinci — i popis tváře dosti se shoduje —

„Ale milý příteli," chlácholil jsem rozzlobeného hosta; „kdyby nakrásně spisovatel byl užil vaší vzácné osoby, což na tom? Byl by to prostě nevinný žertík. Vždyť přece nikdo nebude myslit, že byste byl chtěl někomu vážně namluvit, že jste meškal na měsíci —"

„Ale — já jsem byl opravdu na měsíci!" odsekl důrazně pan Brouček, vypjav prsa a vztyčiv hlavu.

Můžete si představit, kterak jsem na něho vyvalil oči. Hledal jsem v jeho obličeji známky žertu a nenašed jich, nabyl jsem přesvědčení, že mám před sebou šílence, který si popletl rozum čtením Rouskovy měsíční slátaniny, což by nebylo nic podivného.

Ale kdož vylíčí teprve můj úžas, když se pan Brouček vytasil s nezvratnými důkazy svého pobytu na měsíci, kteréžto důkazy laskavý čtenář najde na posledních stránkách této knihy! Dlouho zdráhal jsem se uvěřiti věci tak neslýchané, až konečně důkazy ty nad slunce jasnější zaplašily poslední stín pochybnosti.

Pak uznal jsem ovšem za svou svatou povinnost nejen dáti panu Broučkovi náležité dostiučinění, nýbrž podati zároveň žasnoucímu světu pravdivou zprávu o měsíčních jeho objevech a příhodách, kteréž se mají k pošetilým smyšlénkám Rouskovy mystifikace jako dílo nesmrtelné k dětinské karikatuře.

Již vidím v duchu radostný poplach, jaký knížka moje vzbudí po národě našem, jakou závistí naplní naše odpůrce. Konečně, konečně podařilo se člově-

čenstvu prolomiti hráz, která nás tolik věků dělila od ostatního obyvatelstva všehomíra — na dalekém světě, kam dosud jen skrovničkou měrou vnikal zrak badajících hvězdářů, stanula poprvé*) i noha lidská a to noha prostého občana českého, který tím daleko převýšil slávu samého Kolumba!

Na konec podotýkám, že jsem toto dílko sestavil společně s panem Broučkem ve dlouhé řadě konferencí, k nimž nám pan Würfl s nevšední ochotou své místnosti propůjčil. Jest to plod mnohých probděných nocí, které jsme nezištně obětovali prospěchu člověčenstva a slávě jména českého.

Na královském hradě pražském, na vikárce v den sv. arch. Michala.

S. Č.

---

*) V jednom pražském žurnále potloukaly se sice letos v době okurek zprávy o nějakém cizím turistovi na oběžnici Venuši; ale dostačí, povíme-li, že ty zprávy pocházely z — Ameriky! Mimochodem konstatuji, že byl můj měsíční cestopis (vyjma úvod a doušku za první kapitolou) napsán dříve než onen americký humbug, což dosvědčí nakladatel a illustrátor této knihy.

I.

(Poetické líčení noci a svatovítského chrámu. — Čtenář seznamuje se s duševním životem pana Broučka — Přelud zemětřesení. — Pessimistické rozjímání o zemi. — Přepodivný způsob, jakým se dostal pan Brouček na měsíc.)

Byla jasná letní noc. Velebný kolos svatovítský koupal ve stříbrné záři štíhlé svoje pilíře a květnaté fiály, své lehké oblouky s ozdobou kamenných krajek a vrhal na osvětlené svoje plochy fantastické stíny oněch kamenných úpon a kmenů, že vypadal jako báječný chrám duchů, utkaný z kouzelných svitů a mystického šera.

V posvátném klidu dřímala zde ta zkamenělá hymna minulosti uprostřed mrtvého okolí; jen ze dvou oken starého stavení v těsné uličce, táhnoucí se za chrámem podél Jeleního příkopu, zářilo ještě pozdní světlo a zavzněly rušivé zvuky.

Zavrzly totiž dvéře vedoucí na ulici a z nitra ozvalo se: „No tedy s Pánembohem, pane Würfl!"

„Šťastnou dobrou noc, pane domácí! Račte nás brzy zase navštívit!" odpověděl druhý hlas.

Na ulici vystoupila poněkud hápavým krokem tajeplná postava mužská, zahalená — Však nikoli!

Vidím, že jsem z poetického, trochu romanticky zbarveného úvodu bezděky shupnul do střízlivé prósy a proto mohu již prostě říci, že pan Brouček opustil známou hradčanskou hospůdku „na vikárce“ a zvolna se vracel ku svému obydlí, ležícímu někde na Starém městě. Vracel se nad obyčej pozdě; ale nepřipouštěl si proto žádných starostí — doma za gardinami očekávala ho pouze „sirá poduška“, kterou však zatvrzelý náš panic, básníkovi navzdor, nikdy „neskrápěl hořkými slzami“.

Pan Matěj Brouček je sice domácím pánem, ale nenáleží dokonce k těm nadutým prázdným měchům, za jaké hladomřiví spisovatelé z nízké závisti pány domácí šmahem vydávají. Má přirozený důvtip a od terminu k terminu nazbyt času, aby vědomosti své v nejrůznějších směrech rozšiřoval. Činí tak ovšem bez určité soustavy jako těkavý ochotník, dle nahodilých podnětů a chvilkových libůstek. Následkem toho kupí se v jeho knihovně velmi míchaná společnost: knížka o chovu kanárků vedle mysterií svobodného zednářství, egyptský snář vedle díla o moderních soustavách kanalisace, návod k domácí výrobě likérů vedle Hýnova Dušesloví zkušebného poučení o zákonu poplatkovém vedle dějin španělské inkvisice atd. A stejně pestrá směs vědomostí tísní se v jeho hlavě. Ale má při tom zdravý a dosti veselý názor života, který jen výjimkou bývá zakalen stínem pessimismu. Pak arci posuzuje velmi přísně a někdy s řízným sarkasmem denní události, nedostatky obecní správy, zřízení společnosti, nové zákony a jiné záležitosti veřejné. Ostatně měnívá se i v takových případech jeho škarohlídství pozvolna v jasnější a nadějnější rozmar, čím častěji se plní

vysoká sklenice s lesklým cínovým víčkem, za kterou obyčejně mívá své poučné přednášky.

Dnes přišel náš hrdina k panu Würflovi v neobyčejně pochmurné náladě, jejímž původem byl jeden z jeho nájemníků, svého povolání malíř; podrobnosti této afféry sotva by čtenáře zajímaly a proto je pomíjím mlčením. Poněvadž nenalezl pan domácí tentokrát v hostinci Würflově ani sourodé společnosti, zasedl si mlčky do kouta jako fakir a vytáhl z kapsy populární spisek o měsíci, jejž sobě následkem nové vědecké libůstky cestou na Hradčany koupil. Zabral se do té knížky a hle! s každou kapitolou, kterou pravidelně ukončil zvoláním: „Ještě jednu, pane Würfl," snášela se s nadzemských oněch oblastí nová krůpěj balšámu v jeho rozrušenou duši. Když byla knížka konečně dočtena, shledal, že zbyl v hospůdce s hostinským samoten. Poručiv si novou sklenici, zapředl se s panem Würflem v živou debattu o soustavě kráterů měsíčních a pronesl na konec pevné přesvědčení, že měsíc navzdor nevěřícím učencům hostí živé bytosti, což pan Würfl s nápadným mrknutím na hodiny důrazně potvrdil.

Pan Brouček začal i snášeti důvody pro svůj náhled, ale pohledy hostinského na hodiny opakovaly se tak hustě a okázale, že host nemohl nepoznati tendence jejich. Ukončil tedy svůj výklad posledním douškem a vyšel do lunojasné noci.

Venku zastavil se před chrámem. Byl patrně uchvácen velebnou jeho krásou v magickém osvětlení měsíčním. Klonil se tu na pravo, tu na levo, jako by krásné jednotlivosti vznešené stavby oceňoval z různých stran; chvílemi prohýbal se daleko na zad, jako by chtěl prozpytovati nejvyšší hroty v ko-

runě kamenného obra, a chvílemi nachyloval se zase hluboko v před, jako by vzdával hold pokory velebnému jeho majestátu. Ale pojednou upoutal všechnu jeho pozornost zvláštní úkaz. Zpozoroval divnou nejistotu a pohyblivost obrysů: přímky se jaksi kolísaly a vlnily, křivky se lámaly, pilíře pohybovaly se k sobě a od sebe jako štíhlé kmeny lesní větrem; sama věž účastnila se patrným kolísáním v obecném vzruchu, jejž těžko bylo vysvětliti jinak než náhlým zemětřesením... Pan Brouček ucítil sám na sobě podobné kolébání a jat bázní spěchal odtud.

Brzy však se upokojil. Úkaz onen byl zřejmě pouhý přelud. Zvolna kráčel dále kolem svatojirského kostela mezi pošmournými budovami směrem ke starým zámeckým schodům a prodlužoval si požitek romantické noční procházky častými oklikami s jedné strany ulice na druhou.

Pohled jeho zatoulal se bezděky k obloze hvězdnaté a spočinul na krásném úplňku. Klidně a snivě shlížela dolů ta tajemná stříbrná tvář s neurčitými rysy, jež vynikaly jen slabě z osvětleného terče jako vtlačené kresby hostie. Pro pana Broučka měly arci nyní, co se stal hvězdářským ochotníkem, zcela jiný význam. Představoval si v nich ohromná pohoří, rozsáhlé doliny, vyhaslé sopky, zející rozsedliny. Přes to ustoupil opět brzy vědecký interes poetickému dojmu, s nímž se mísil pocit lehké bázně. Pan Brouček měl totiž některé podivnůstky, mezi nimiž byla utkvělá myšlénka, že náleží k lidem podrobeným tajemnému přitažlivému kouzlu měsíce. Neměl k domněnce své jiného podkladu mimo ten, že probudil se několikrát místo v posteli vedle ní na podlaze. Ale přes to zavíral vždy na noc pečlivě dřevěné okenice,

aby nepronikla do ložnice ani nitka potměšilé stříbrné příze, která by jej spícího mohla vytáhnouti kams na větrné štíty domů a voditi po úzkých římsách nad strašlivou propastí.

I teď prochvěla jím na chvíli ona bláhová bázeň. Ale pak si připomenul, že bdí, že v plném sebevědomí údy své ovládá a není tedy v onom bezbranném, trpném stavu, v němž nebeský zákeřník přepadává své oběti. Upokojiv se, pohledl domnělému nepříteli směle v tvář a brzy smířil se s ním tou měrou, že v něm nalézal čiré zalíbení. Obrat ten zračil se v úvahách, jež cestou polohlasně pronášel.

Nevypadáš zle, ty bledý brachu tam nahoře! Usmíváš se tak tiše a spokojeně, jako bys neměl ani zdání o starostech a trampotách, jejichž domovem jest naše země! Ó jistě, že jsou tvoji obyvatelé šťastnější nežli my ubozí pozemšťané. Na tobě není asi domů, které by svým majitelům přinášely více svízelů a mrzutosti než potěšení, na tobě není mizerných mazalů a barvokazů, kteří patří do blázince nebo do kriminálu, a ne do pořádného domu, kde od nich domácí grešli činže neuvidí a za to zakusí zlosti, až ho svět omrzí. Ty neznáš jistě advokátův a berních úřadů, tvoji bydlitelé neztrpčují si navzájem živobytí úskoky a pomluvami, šejdířstvím a darebáctvím všeho druhu. Na tobě nevycházejí noviny, které by čtenáři každodenně kazily snídaní a bouřily žluč politickými jeremiadami a polemikami, zprávami o uprchlých zlodějích a nevypátraných vraždách, o podvodných bankrotech a zasedáních říšské rady. Ostatně ať na tobě jakkoli, hůře nežli u nás nemůže býti najisto. Na zemi je už k zoufání: všude lakotná rvačka o sousto chleba, boj stavu proti stavu, zašť

národu proti národu, válka všech proti všem. Každý den nějaké neštěstí na dráze nebo nějaký nový zákon — člověk by už věru nejlépe učinil, kdyby dal té blátivé kouli s Pánembohem!

Za této pessimistické samomluvy došel pan Brouček starých zámeckých schodů. Přes nízkou zeď zadíval se dolů, kde tměla se spousta domů, z níž trčely různotvárné věže a vížky do jasné záře měsíční. Avšak jen chvilku bavil se tímto pohledem; pak vzhledl opět ku měsíci, jat nyní skutečně jakousi kouzelnou přitažlivou mocí.

Skoro se ostýchám napsati, co následovalo. Vím, že jsou vědecké předsudky příliš mocné, než aby někdo mé historii uvěřil a nenazval ji hloupou báchorkou. Ale nemohu k vůli předsudkům těm líčiti věc jinak, nežli jak se skutečně sběhla.

Pan Brouček vylezl na zeď a kráčel s okem stále na měsíc upřeným zvolna po ní. Pod tou zdí táhne se po svahu hradčanského návrší nějaká rozsáhlá panská zahrada, v hořejší příkřejší části terasovitě upravená a na jednom místě opatřená dvojitými kamennými schody, jež v odstavcích od sebe se rozbíhají a zase sbíhají, vroubeny jsouce prolamovaným kamenným zábradlím v barokovém vkusu. Vedou vzhůru k malému zahradnímu domku, jenž vystavěn jest u samé zdi. Možná, že můj popis není zcela přesný; ale nejsem Zolistou, abych k vůli dokonalé věrnosti v nejlepším odložil péro a běžel dříve na Hradčany podívat se na ty schody a na ten domek.

Pan Brouček kráčel tedy po zdi k domku. Nevím, je-li střecha jeho nad onu zeď tak málo povýšena, že se na ni člověk bez obtíže dostati může. Jisto jest pouze, že pan Brouček na dotčené střeše

vskutku se ocítil. Vylezl na její hřeben a posadiv se tam rozkročmo, obemknul železnou větrnou korouhvičku. Oko jeho bylo dosud nezdolnou mocí upoutáno k luně a se směsí hrůzy a zvláštní rozkoše začal brzy pociťovat na celém těle působení magické síly. Proti vůli začaly se rozkročené nohy zdvihati na zad, výš a výše. již neseděl jízdmo, nýbrž ležel na břiše vodorovně na hřebenu střechy, drže se rukama pevně korouhvičky; ale v zadu zdvihaly se zvolna jeho nohy do vzduchu, již zdvihal se i dřík; již celé tělo, taženo silou nezdolnou, vznášelo se kolmo, hlavou dolů a nohama k nebesům, v povětří nad střechou pavilonu a toliko natažené ruce držely se křečovitě hrotu větrné korouhvičky. Avšak jejich síla byla slabá proti neznámé moci; pustily se posléze a — Newtonova důvtipná vědecká stavba rozpadá se tím v bídné trosky — pan Brouček padal s úžasnou rychlostí — nikoli k zemi, nýbrž směrem od země do nesmírného prostoru světového.

S děsným chvatem zapadala pod ním Praha do hlubiny, mizela se všemi podrobnostmi krajiny v jednotvárném povrchu velikého kruhu, který se rozšiřoval víc a více — ale pan Brouček neviděl již ničeho, neboť smysly jeho obestřela mrákota.

Čtenář již asi tuší z nadpisu, kam pan Brouček dopadl. Ano, pan domácí probudil se ze své mrákoty — na měsíci. — — —

Tuto první kapitolu a částečně i druhou převzal autor s některými potřebnými změnami z falešného cestopisu Rouskova, poněvadž se jakž takž shodovaly s pravdou. Ale všechno, pravšechno ostatní, co týž cestopis blábolí o měsíčních trpaslících a příhodách pana Broučka na luně, byly pouhé, čistonité, ne-

smyslné a nestydaté výmysly Rouskovy, jež důstojně korunoval kapitolou poslední, kdež neostýchal se pronésti toto podlé obvinění:

„Milí čtenářové! Stal jsem se obětí mystifikace, která hledá sobě rovné v dějinách naší literatury.

Slyšte! Z celé historie výletu Matěje Broučka do měsíce jest pravda jen tolik, že člověk ten kdysi po půlnoci skutečně vyšel hápavým krokem z Würflovy hospůdky na Hradčanech, že klikatou poutí ku starým zámeckým schodům věnoval krásnému úplňku zmatený monolog, že bezúčelně vylezl na zeď, dělící tyto schody od nějaké vrchnostenské zahrady a že spadl — nepadal však proti zákonům přírody nahoru do širého prostoru světového, nýbrž zcela přirozeně dolů do řečené panské zahrady, kde se k ránu probudil s nejšedivějším rozmarem na světě. Vše, pravím: vše ostatní jest pouhá, čirá, nestoudná lež, holá nejapná smyšlénka, kterou mi jmenovaný Matěj Brouček s neslýchanou drzostí pověsil na nos jedině za tím účelem, aby se mi „u kohouta“ a „na vikárce“ mezi důstojnými sebe přátely na vrch hlavy vysmál.

Dostalo se mi právě nezvratných důkazů, že bídný ten lhář o měsíc nikdy ani z daleka nezavadil a že měsícovatost jeho obličeje, jakož i zářivost jeho nosu nesouvisí nikterak s nebeským oním světlem, nýbrž s něčím docela jiným.

A já bloud věřil mu jako písmu svatému, nastavoval za něho prsa oštěpům učenců! Arci, kdož mohl tušiti ďábelský klam za tou boubelatou tváří, která vypadá jako vtělená svatá prostota, a za těma

vodnatýma, bledě modrýma očima, které zdají se hlásat: V sudě pravda!"

Všechny své vlastní lži, kterými snažil se vydati v posměch osobu pana Broučka a veliké jeho objevy, neostýchal se takto zlopověstný onen Rousek k dovršení své drzosti připsati na vrub napadené oběti!

Avšak ponechám již takové jednání spravedlivému soudu všech slušných lidí a podám čtenářstvu v následujících kapitolách pravdivé vylíčení toho, co vše pan Brouček na měsíci viděl i zažil a jak se nazpět na zeměkouli dostal.

II.

(Procitnutí — Neobyčejné úkazy přírodní a pochybnosti pana Broučka. — Země měsícem. — Falešné váhy na měsíci. — Elegické rozjímání. — Pan domácí tančí kankan. — Kam se až dostaly Würflovy uzenky. — Logické kotrmelce pana Broučka s effektním zakončením kapitoly.)

Když mrákoty pana domácího minuly, shledal, že leží na dně jakési skalní rokle. Nad sebou pak uviděl překrásnou noční oblohu s jasnými hvězdami a srpovitým měsícem. Ale srp ten byl úžasně veliký a tak podivně zbarvený, že pan Brouček nedůvěřoval svým očím.

Ačkoliv si je chtěl pouze promnouti, udeřil se do nich prudce rukama. A když potom usedl, podivil se, s jakou neobyčejnou pružností skoro samoděk se vztyčila, ba spíše vymrštila hořejší polovice jeho těla.

„Co se to děje se mnou?“ pomyslil si s úžasem a znovu rozhlížel se vůkol. Nemýlil se prve. Sedí opravdu v okrouhlé rokli, jejíž dno uprostřed se vypíná ve skalní kužel, tak že tvar kotliny dosti se podobá obrácené formě na bábovky. Hornina, z níž

jest složena, září v nejjasnějším světle denním rozličnými krásnými barvami; ale nahoře rozpíná se tmavá, ba černá obloha noční, v níž myriady hvězd planou báječným leskem jako třpytné démanty, rozseté po smutečním rouchu. Mezi nimi svítí onen podivný půlměsíc — pan Brouček neviděl jaktěživ měsíc tak veliký a k tomu není tenhle ani stříbrný ani zlatý, nýbrž ku podivu pestrý; málem bys řekl, že hledíš z povzdálí na pěkný, zpola zastřený glóbus.

Pan domácí zavrtěl hlavou, a to mimo vůli tak prudce, že by si málem šíji byl vyvrtknul.

„Pane Bože, co je to se mnou?" mluvil k sobě pomaten. „Jsem dnes jako splašený, jako bych měl v těle tisíc ďáblů. A kde to jsem? Nebe plno hvězd a zde v té rokli bílý den — jak to možná? A tenhle měsíc — kdo viděl kdy takový hrozitánský a takový strakatý měsíc! Mám nějaký ztřeštěný sen anebo jsem ztratil rozum?"

Pan Brouček byl skutečně jako v Jiříkově vidění. Konečně soustředil všechny myšlénky na otázku, co se s ním dálo, než upadl v bezvědomí nebo spaní, které skončilo tímto úžasným procitnutím.

Napjal pamět a brzy zachytil vůdčí nitku: připomněl si rozmluvu s panem Würflem o luně a zastávku před svatovítským chrámem. Ostatní vzpomínky byly trochu kolísavé a nejisté, ale přece podařilo se mu stopovati svoji pouť ku starým zámeckým schodům, apostrofu, kterou věnoval měsíci, chůzi po hřebenu zdi, slezení zahradního domku a co následovalo, než úžasný pád do nesmírné hloubky či vlastně výšky pozbavil ho smyslů. —

A teď prošlehla mu hlavou hrůzná myšlénka, že byl magickou silou, jíž se od jakživa tak obával, skutečně vytažen až na lunu, kterou za své noční pouti na úkor země tak nadšeně velebil.

Bránil se té dobrodružné myšlénce. Vždyť nikdy ani neslyšel ani nečetl, že by byl měsíc někoho vytáhl výše než leda na štít nějaké střechy. A pak — co by tomu řeklo učení o přitažlivosti země?

„Ne, ne!“ konejšil se, „je to myšlénka bláznovská! Vším je zajisté vinno jen to čertovské Würflovo pivo. Počkejme, podívám se na manšetu! — Hm, deset čárek — Inu, ovšem, teď je všechno jasné.“

Ale přece nebylo nic jasné. Co pan Brouček spatřoval, mohlo arci za pozemských poměrů býti leda výtvorem chorobně podrážděné obraznosti nebo smyslového klamu; avšak pan domácí cítil, že má hlavu a smysly zcela v pořádku, že je úplně střízliv, ba že navzdor oněm desíti čárkám na manšetě netrpí ani nejmenší stopou nějaké kocoviny.

„É!“ zvolal a vyťal si notný záhlavek, ačkoliv se chtěl jen lehce udeřiti v čelo, „snad mi pomůže —“

Sáhl do náprsní kapsy pro knížku o měsíci, z níž u Würfla četl, ale ruka zajela tam bezděky s takovou prudkostí, že podšívku protrhla a knížka trhlinou na klín vypadla.

„Kýho výra!“ zabručel pan domácí. „Což mám najednou rtuť místo krve v žilách? Musím se krotit!“

Ale navzdor tomu předsevzetí pleskl se otevřenou knihou, kterou chtěl jen ku čtení zvednouti, silně do nosu. Když ji chtěl odšinouti, octla se zase až

na klíně a dosti dlouho trvalo, než ji vpravil do náležité distance, aby mohl pohodlně čísti.

Utekl se k této knize, poněvadž ji na zemi přečetl jen povrchně.

Brzy našel tam, že na měsíční obloze září i ve dne hvězdy s koulí nebo srpem země svorně vedle slunce. A kde je toto?

Poobrátiv se trochu, spatřil na hvězdnaté obloze skutečně i slunce — vlastně nespatřil, poněvadž musil zavříti oči před úžasně mocnou, oslepující jeho září, účinkující jak ohromné, nad pomyšlení silné elektrické světlo.

Již nebylo pochybnosti, že pan Brouček skutečně dostal se na měsíc.

„Ó bože, bože, co jsi to na mne dopustil?“ zaúpěl. „Na měsíci! Toť strašné! To sahá věru nad lidský rozum. A přece nemohu o tom již pochybovat. Tahle rokle je patrně jedním z těch drobných kráteříků, kterými je místy povrch měsíce tak hustě obsypán jako dolíčky po neštovicích. A tamhle ten půlměsíc je vlastně země. — Ach, bože, kdo si mohl pomyslit, že budu jednou na ni pohlížeti s měsíce, že se pro mne stane sama měsícem a s výše nebeské bude se ukrutně posmívati mému neštěstí!“

Znovu dal se do knihy, najde-li tam snad nějakou útěchu, ale když se dočetl, že přitažlivost měsíce činí jen šestinu pozemské, že tudíž našich 6 kilogramů váží tam pouze jeden kilogram, odložil knihu s hlubokým povzdechem: „Ach, nyní pochopuji, proč jsem se knihou praštil do nosu. Zdvihal jsem ji touž silou jako na zemi a ona je zatím zde na měsíci šestkrát lehčí.“

Nebudu dále líčiti směs trapných myšlének a pocitů, jež nitrem Broučkovým vířily, a podám toliko závěrek jeho samomluvy: „Zde tedy sedíš, chudáku, opuštěn a samoten, na cizím, neznámém světě, více než 50.000 mil vzdálen od země, na kterou se již nikdy více nevrátíš. Hle, tam předaleko v nesmírném prostranství nebeském na tom divném půlměsíci, který je vlastně zemí, leží kdesi Praha, stojí tvůj dům a snad klepe právě v tu chvíli hospodyně s ranní kávou na tvoji ložnici... Nedoťuká se, nedovolá se... Dá vypáčiti dvéře: postel nedotknutá, po pánovi ani stopy... Nastane hledání po městě pátrání, vyšetřování — snad padne i na Würfla podezření, že mne obral a vyhodil někam do Jeleního příkopu — a koncem konců rozmnoží moje aféra hezkou již řadu nevysvětlených vražd a neštěstí. V mém krásném domě budou hospodařiti roztomilí moji příbuzní, které jsem na zemi míval nejraději hodně daleko od sebe. Peníze, kterými jsem si pojistil slavný pohřeb, jsou marně vyhozeny. Ni prostý křížek nezůstane po mně na zemi; památka moje zajde tam beze stopy. Leda že snad někdy moji staří kamarádi, jdouce za jasné noci od „kohouta" nebo od Würfla, mezi sebou prohodí: „Bylo to dnes pivko co? Na tom by ani nebožtík Brouček neshledal chybičky..." A nebudou tušiti, že ubohý Brouček šplhá zatím po měsíčních kráterech na krásném úplňku k němuž snivě vzhlížejí na hvězdnatou oblohu —"

Pan Brouček zaslzel a oddal se zcela svému žalu.

Ale po chvíli ohlásil se jiný pocit: nehorázný hlad. „Zde toho kamení se nenajím," pravil k sobě pan domácí. „Především je třeba, abych vylezl z té proklaté žumpy a rozhlédl se trochu dále po měsíci."

Vstal — ba pěkně vstal! Vyskočil, vymrštil se jako pružcový míč vysoko od půdy. A chtěje se přiblížiti ke svahu kráteru, činil to větrnými poskoky a smělými pirouettami, za které by se nemusil styděti ani Mošna. Jeho pozemští přátelé byli by ustrnuli, kdyby byli spatřili obtylou a rozšafnou osobu pana domácího tančiti nejsvižnější pařížský kankan.

„Uf! Uf! Prožluklá měsíční lehkost!" oddychoval si náš bezděčný tanečník, když přivedl své tělo jakž takž do rovnováhy.

Vzpomněl si při tom na odloženou knihu. Zvedl ji a vstrčil do pravé náprsní kapsy, poněvadž levá — jak víme — byla protržena. Ale tu zavadil o jakýs balík. Vytáhl jej a vzkřikl radostí.

Za své poslední osudné návštěvy u Würfla snědl dva párky vídeňských uzenek s křenem. Poněvadž byly výtečné, poručil si da capo a dal si zabaliti ještě čtyři párky do papíru pro domácí požitek. Tyto čtyři párky objevily se teď před radostným jeho zrakem.

Prohledal na spěch i ostatní kapsy. Na zub nenašel tam sice již ničeho, ale přesvědčil se s potěšením i podivením, že při děsném pádu na měsíc neztratil ani zbla: tobolka, hodinky s přívěsky — tehdáž nebyly to ještě stříbrné půlměsíčky — nůž s vývrtkou, pivoměr a gumová páska s porcelánovým knoflíkem k označení sklenice, zkrátka všechno bylo na svém místě.

Pan Brouček dal se s chutí do uzenek. Ale poněvadž se mu lehké nohy ustavičně plašily a jídlo při tanci nevalně se daří, uvelebil se opět na zemi

či vlastně na měsíci, ovšem s náležitou opatrností, aby příliš prudkým nárazem část k sezení nejpotřebnější snad vážně nepoškodil.

Náš hrdina mžikem slupl tři párky, ale u čtvrtého se náhle zarazil. Napadlo mu totiž: „Což mají-li snad přece učenci pravdu, že není na měsíci žádného zvířectva ani rostlinstva? Čím bych se tu pak živil? Ó, bože! Musil bych bídně zahynouti hladem a zároveň žízní, poněvadž prý tu není také ani krůpěje vody, neřku-li piva!"

Při té myšlénce ztrnul pan domácí ledovým dechem hrůzy.

Ale za chvilku se vzpamatoval.

„Ne, tak zle nebude! Učenci se mohou mýlit! Ba, věru, mýlí se — šeredně se mýlí. Však jsem si myslil vždycky: což mohou páni professoři vědět o měsíci, o který z nich žádný ani nohou nezavadil. A tu je důkaz: povídají, že země všecko k sobě přitahuje — a mne pustila až na měsíc! Povídají dále, že prý není na měsíci žádného vzduchu. Kdyby to byla pravda, nemohl bych zde dýchati — a hle! jsem dosud bohudíky živ a zdráv!"

Tato úvaha potěšila pana Broučka nad míru.

„Tedy žádné přílišné strachy, Matěji!" povzbudil se skoro vesele. „Ten poslední párek schováš sice pro kmotra Příhodu; ale na nejhorší nemusíš ještě pomýšlet. Je-li na měsíci vzduch, je tu jistě také voda, a je-li zde voda, jsou tu i byliny a dojista i zvířata. Ba, svou hlavu dávám v sázku, že zde žijí také nějací rozumní tvorové, jako jsme my lidé na zemi. Vždyť to dá rozum, že musí být měsíc obydlen. K čemu pak by jinak byl? Či snad jen k tomu, aby nahlížel

necudně do oken hezkým děvčátkům nebo aby svítil mokrým bratrům na cestu z hospody? A jsou-li na měsíci rozumní obyvatelé, musí se také něčím živiti a něco píti. A že rozumní tvorové nepijí jen vodu, rozumí se samo sebou."

Tento logický circulus vitiosus rozjařil pana Broučka tou měrou, že vyskočiv neopatrně, skoro na sáh do vzduchu vyletěl.

A když nazpět dopadl, zatmělo se náhle vůkol něho a cosi zašumělo nad jeho hlavou.

III.

(První měsíčan. — Divné uvítání. — Čechové na měsíci! — Zvláštnosti měsíční češtiny a návěští o první pozemské gramatice měsíčtiny.)

Pan Brouček pohlédl vzhůru a spatřil podivnou lidskou podobu, vznášející se nad ním v povětří na okřídleném koni. Stříbrné podkovy a bělostná křídla mohutného oře, ušlechtilý obličej ztepilého jezdce s vavřínovým věncem v rozpuštěných kadeřích, s jakýmsi varitu podobným stříbrostrunným nástrojem v náručí a s jakýmsi dlouhým talárem, protkaným stříbrnými hvězdami — vše to poskytovalo obraz velmi krásný, ale zároveň ode všeho, co vídáme na zemi, naprosto rozdílný. Jezdec i kůň podobali se totiž spíše mlhovým obrazům, jaké nám ukazují majitelé optických divadel, nežli útvarům z masa a krve: tak vzdušná, jemná, skoro průzračná byla jejich těla, o nichž se mohlo plným právem užiti básnického rčení ,že byla utkána z lehkých oblaků a měsíční záře,

Také jezdec zpozoroval patrně pana Broučka, neboť spustil se dolů a sestoupil s křídlatého bělouše.

Tak stáli oba naproti sobě: Brouček na dně kráteru, podivný zjev na jeho valu, a poněvadž tento nebyl vysoký, viděli si dobře do obličeje. Brouček spatřil nyní zřetelně tahy neznámého i podivil se přejemné, průsvitně bledé pleti jeho tváře; spočívalo na ní cosi jako snivá, stříbrná zář luny.

Postava odvrátila napolo hlavu a napřáhla proti našemu hrdinovi dlaně týmž způsobem, jakým herec na jevišti couvá před hrozným zjevením.

Pak zadrnkala o struny svého varita a zvolala zpívavým hlasem: „Ha, ký to netvor děsí můj ustrnulý zrak? — Zda smyslů klam tě zplodil, či věčné noci mrak?"

Rozumí se, že takové přivítání panu Broučkovi hrubě nelichotilo; ale kritická situace velela mu potlačiti svou nelibost.

„Jsem obyvatel země," odpověděl tedy klidně, „kterého zlý osud hodil na tento daleký svět. A mám patrně čest mluviti s obyvatelem měsíce? —"

Měsíčan probral se z uleknutí a ve tváři jeho zračilo se nyní jen veliké podivení.

„Co slyším, ha! tys plodem charých zemských niv? — Ký v naše světlé stany přenesl tě div? — Ó, země syn jsi jistě, neb náš jasný byt — jak moh' by takou stvůrou zář svou poskvrnit!"

Po té zadíval se bedlivěji na pana Broučka s netajenými známkami ošklivosti.

Náš hrdina pravil s povzdechem: „Nedivím se, že vypadám pro vás podivně. Vždyť vy navzájem —

hm — mně navzájem — hm hm —" Pan Brouček spolkl štiplavou odvetu a pokračoval nevinně: „Ostatně vás ujišťuju, že jsem se na měsíc samovolně nedotřel a že bych ze srdce rád na zeměkouli se vrátil, jen kdybych věděl jak. Jakás neznámá síla odtrhla mne z čista jasna od země s takovou prudkostí, že jsem pozbyl smyslův, a když jsem z omráčení procitl, byl jsem již zde. Buď učinil bůh se mnou nějaký zázrak, kterýmž jsem potrestán za hříchy své, anebo si ztropil ďábel se mnou pekelný žert."

Měsíčan se zamyslil a také pan Brouček použil té přestávky, aby spořádal své zmatené myšlénky. Byv před tím všecek zaujat neobyčejným zjevem uvědomil si teprve nyní překvapující faktum, že měsíčan mluvil česky. Sice češtinou trochu zvláštní s neobvyklým přízvukem, ale přece česky.

Měsíc českou půdou! Jaká to zvěst! Jaká útěcha pro náš ubohý národ! Povrch měsíce obnáší asi třináctý díl povrchu zemského a dle pozorování Broučkových možno souditi, že jest dosti hustě obydlen. Právem tudíž lze se domnívati, že počet populace měsíční činí asi třináctý díl obyvatelstva zeměkoule, tedy snad více než 100 milionů měsíčanů — a tyto miliony jsou rodní naši bratři!

Rázem tedy stáváme se největším národem evropským a smíme pohrdlivě pohlížeti na Němce, Francouze i Rusy — který z národů těch může se pochlubiti, že má bratry až na měsíci, že jazyk jeho sahá až do hvězdných oblastí?! S jakou pýchou rozšíříme svou národní hymnu o sloku:

Kraterů kde jícny zejí,
kužely z nich jasné čnějí,
kde se šklebí tisíc rýh
po rovinách kruhových —
i tam žije Čechů plémě,
na měsíci domov můj!

Nyní konečně můžeme si v bezpečí oddechnouti po dlouhém krušném zápase o zachování své národnosti. Můžeme složiti ruce v klín a klidně přihlížeti, jak tajní i zjevní germanisatoři o překot usilují o naše vyhlazení, ba můžeme v moudré umírněnosti sami němčině do kořán otvírati všechny brány svého národního života — neboť kdyby nakrásně poslední Čech zmizel s povrchu zemského, národ český tím přece nezahyne: onť bude žíti dále na měsíci, kam nepronikou bohdá nikdy ani agenti Schulvereinu, ani zákopníci státní řeči, ba ani Moltke se svými armádami.

Jinak by nám arci možná komunikace s měsícem přinesla též ohromné výhody. Považte si jen, kdyby nyní po návštěvě zaoceánských hostí zavítal k nám ještě divadelní balon z měsíce. Jaké teprv nadšení by uchvátilo náš národ a jaký vztek by zalomcoval našimi odpůrci. A kdyby vláda tu měsíční demonstraci zakázala, učinili bychom prostě sami výlet na měsíc, kde bychom pak mohli pořádati průvody, odbývati tábory, řečniti a banketovati po libosti srdce svého. Myslím, že by naši vůdcové na vládě nám přátelské snadno vymohli, abychom směli vůbec na měsíci užívati všech práv základními zákony státními nám zaručených, jichž vykonávání na zemi je nemístné.

Pravil jsem, že je měsíční čeština trochu zvláštní. Pokusím se dle zpráv pana Broučka nastíniti tyto zvláštnosti. Nemohu se arci zhostit obavy, že svým výkladem nikomu se nezavděčím. Mezi učenci vzbudí filologický pokus laika leda úsměv opovržení a širší obecenstvo přejedlo se právě ve sporu o rukopisy jazykozpytu až do ošklivosti. Obmezím se tedy na věci nejhlavnější.

Měsíčané pronášejí svou češtinu s divným zpíváním, protahováním, kroucením, vzlykáním, syčením, šeptáním a burácením — zkrátka způsobem, jakým se náš jazyk na zemi nikde nemluví, leda snad na našich divadlech, kde někteří herci snaží se také — zejména v tak zvaných klassických kusech — mluviti způsobem všemu pozemskému mluvení co nejméně podobným.

Slovník měsíčtiny vymýtil množství slov v pozemské češtině obyčejných, klada místo nich slova méně obvyklá neb docela nezvyklá, nebo všelijak je opisuje. Tak na příklad neříká se v měsíčtině nikdy prostě „oko“, nýbrž „zor“ nebo „hled“ (při ženských zhusta „hvězdička“ nebo „pomněnka“ — užívání některých slov výhradně při krásném pohlaví je také charakteristickým znakem měsíčtiny!); ne „ústa“, ale „rtové“ (při ženských „maliny“ nebo „korály“), ne „zuby“, ale „šňůry perel“; ne „vlasy“, nýbrž jen „kadeře“, „kštice“, „čupřiny“, „temná mračna“, „zlatý déšť“; ne „louka“, nýbrž „květnatý koberec“; ne „voda“, nýbrž „vláha“, „tůň“, „zrcadlo“, „křišťál“; ne „obloha“, nýbrž „blankyt“, „azur“, „hvězdnatý baldachýn“; ne „bílý“, „modrý“, „zelený“, „žlutý“, nýbrž „liliový“, „safírový“, „smaragdový“, „zlatý“; ne „šel“, nýbrž „kráčel“, „ubíral se“

(při ženských „chvěla se", nebo „vznášela se", což je ostatně při vzdušných měsíčankách případnější, nežli při sebe útlejších hrdinkách pozemských básníků); ne „usnul", nýbrž „klesl v náruč spánku" a t. d. Některá přídavná jména srostla v měsíčtině s tím neb oním podstatným tak, že tvoří obé nerozlučný celek. Řekne-li měsíčan na příklad „omšený", nemůže následovati nic jiného nežli „balvan", jakož naopak tento nikdy bez omšenosti se neobejde. Takové srostliny jsou dále „svěží zeleň", „hedvábná řasa", „snivý zrak". „tajemné kouzlo", „nedozírná propast", „andělská bytost" a t. d. a t. d. Měsíčtina má i několik pozemské češtině zhola neznámých slov, jichž pravého smyslu se pan Brouček nedohádal, na příklad: „znoj", „tes", „chvit", „charý", „drásá", „romoní" a t. d. Některých slov užívají měsíčané s obzvláštní zálibou, vplétajíce to neb ono do každé téměř věty; jsou to zejména výrazy: „peruť", „prapor", „démant", „éther", „hvězda", „kouzlo", „láska", „ideál", „taj", „vidina", „vesmír", „věčnost" a podobná. Nejhustěji však užívají citoslovců: „ach", „ó", „oj", „hoj", „ha", „chachá", „běda" a t. d.

V ohledu mluvnickém sluší poznamenati, že měsíčtina úzkostlivě se vyhýbá všem formám na zemi běžným a pracně vyhledává tvary nejméně obvyklé. Neříká tedy nikdy „dcera", „hosta", „dereš", „šeptají", „může", „plane", nýbrž „dci", „hostě", „déřeš", „šepcí", „můž", „plaje", nebo „plá".

Co konečně stavby vět se týče, řídí se měsíční čeština pravidlem, že sluší přirozený slovosled roztrhati a přemetati tak, aby stálo práci co možná největší, shledati ty kusy opět dohromady a vypátrati pravý jejich smysl. Vhodným příkladem bude mě-

síční věta: „Po vysoké kmitavý věčné před starého chrámu oltářem lampy svit, plaché do pestrých metaje gótických oken květů paprsky, soumrakem se potácel klenbě."

Zdá se vůbec, že jest hlavní snahou měsíčanů mluviti a psáti tak, aby jim posluchač a čtenář rozuměl co nejméně.

Ale poněvadž by asi ta měsíční hlubokomyslnost leckomu nebyla po chuti a jelikož kromě toho, jak se zdá, měsíčané mluví v jambech a rýmech, kteréž mají u nás ještě méně upřímných příznivců, podám v následujících kapitolách řeči našich měsíčních bratrů většinou jen v obyčejné pozemské próse.

Ostatně podotýkám, že vyjde za krátko stručná mluvnice měsíčtiny, kterou naši přední filologové, pp. professoři Gebauer, Hattala a Kvíčala (seřaděno dle abecedy) na základě materiálu panem Broučkem sebraného v několika přátelských schůzích se vzornou ochotou sestavili.

IV.

(Výklady měsíčního básníka a jeho dobré srdce. — Měsíční krajina. — Pomníkové aleje. — Vzájemné představení. — Debatta o lásce. — Filosof ve výslužbě. — Poesie a prósa.)

Měsíčan, probrav se z myšlének, vysoukal ze svého taláru jakousi tenkou látku v podobě a velikosti řádného prostěradla, záhadného určení.

Pak pravil: „Ó, zaslepenosti pozemská! O trestu mluvíš, kde bys měl velebiti tajemnou příhodu, která tě přenesla sem?! Věz, že v nekonečném řebříku tvorů, obývajících vesmír, jsme my měsíčané stupněm vysoko povzneseným nad hrubé obyvatelstvo země, nesmírně bližším velebnému praduchu světa. Tvoříme již přechod, abych tak řekl, od bytostí tělesných k pouhým duchům. Naše tělo není surový balvan hmoty, tížící a zdržující ducha jako těžká železná koule za patou spoutaného vězně, nýbrž jen lehký vzdušný obal, popřívající vyššímu duchu našemu téměř úplné volnosti. Jen porovnej, ubohý pozemšťane, ten sprostý masitý žok, v němž se pachtíš, s mým jemným tělesným pouzdrem!“

Při tom vypjal se měsíčan, rozpřáhnuv ruce, jako když předstupující provazolezec slibnou atti-

tudou obecenstvu dává tušiti svoji pružnost, a pan Brouček byl v pravdě udiven vzdušnou hebkostí štíhlého jeho těla, kteréž se pohybovalo s lehkostí pírka a pohrdati se zdálo všelikou oporou, jako by se vznášelo volně v povětří.

Tím je tedy nadobro rozhodnut dávný spor učenců o životě na měsíci a místo fantastických, namnoze směšných domněnek máme dokázanou pravdu. Měsíc není ani mrtvou škvárou, jak hlásali jedni, aniž chová jakýsi pochybný život jenom na dně svých kruhovitých plání nebo v nějakých dutinách sublunárních, jak připouštěli jiní, nýbrž zahalen jsa — jak uvidíme — na celém povrchu v bohaté roucho báječné vegetace, má i vysoce organisované. myslící a cítící obyvatele. Tito nejsou ani obři Pythagorejců, ani pitvorní trpaslíci novějších povídačů, nýbrž mají zcela velikost i podobu lidskou a liší se od nás jen ušlechtilejším vzhledem a řidší, lehčí hmotou svého jemnějšího, étericky lehounkého těla.

„Tento tělesný nádech," pokračoval obyvatel měsíce, „vyžaduje na nás tak málo služeb, že můžeme věnovati téměř celý život své vznešenější vnitřní bytosti, užívajíce jen čistých rozkoší duševních, sloužíce jen svým jasným ideálům. Jak nízký a hrubý je naproti tomu život váš! Známe jej dosti dobře. Následkem většího objemu země, svých lepších dalekohledů a bystřejších zraků můžeme znamenitější výtvory pozemského obyvatelstva a pohyby větších jeho davů jakž takž pozorovati a vyšší náš důvtip dovede si na tom základě sestaviti dosti úplný obraz vašeho žití, věnovaného větším dílem jen všední lopotě neb ukájení smyslných chtíčů a zřídka jen pro-

zářeného poblesky ideálního světa. Nepochopuji, jaká moc tě přenesla na měsíc, ale jisto jest, že se ti dostalo tím přenesením vzácného vyznamenání a povýšení. Snad vyvolil tě praduch světa k velikému poslání, abys poznal vznešenější život měsíční a po svém návratu stal se na zemi prorokem a šiřitelem ušlechtilejších snah. A jestliže se nevrátíš, blahořeč osudu, že alespoň ty sám můžeš očistiti a povznésti svou hrubou pozemskou bytost na jasných paprscích dobra a krásy!“

Pan Brouček nebyl příliš nadšen takovou vyhlídkou. Byl na zemi zcela spokojen se svým způsobem života a netoužil nikterak po věcech, které se povznášely nad všední jeho požitky. Dobrý oběd, řízný nápoj a náležité pohodlí stačily mu úplně k vezdejšímu blahu. Knihovna jeho obsahovala jen takové spisy, které mohl čísti v příjemném klidu, beze všeho vzrušení a rozechvění. O básnících mluvíval jen s úsměvem sarkastickým a na divadle, které navštěvoval jednou za uherský měsíc, miloval jen rozpustilé frašky, nebo svižné operety s bohatou výpravou a hojným baletem. Byl epikurejcem, nechápajícím, jak se může kdo rozčilovati pro věci, jichž nelze viděti a hmatati, a mráz obcházel ho při pouhé myšlénce, že by měl kdy pozemský život zaměniti ideálními slastmi pouhého ducha.

Měsíčan vykládal si jeho mlčení radostným pohnutím a dokončil laskavě svou řeč: „Jsem patrně první měsíčan, který se s tebou setkal, a pokládám to za pokyn nejvyšší bytosti, abych se stal tvým průvodcem na měsíci a tvým učitelem na dráze k ideálnímu životu. Tvůj surový zjev odpuzuje mne sice, ale mocnější je v mém nitru útrpnost s tebou, ubohý,

bídný tvore! I k nejnižšímu vyvrheli tvorstva sklání se soucitně věčná láska a nekonečné slitování."

Hlas jeho udušen byl vzlykotem a proudy slz vyřinuly na bledé tváře, kteréž ponořil na hodnou chvíli hluboko do onoho záhadného prostěradla.

„Děkuji vám srdečně," pravil pohnut náš hrdina a pomyslil si: Zdá se, že má ten měsíčan srdce neobyčejně dobré a měkké.

„Nuže, pozemšťane, vystup nahoru a pojď se mnou!" vyzval ho selenita.

Když pan domácí z kráteříku vystoupil, byl přímo okouzlen obrazem, který se rozestíral kolem něho.

Stál v krajině vskutku báječného vzhledu a osvětlení.

Jakž by se zastyděli učenci, kdyby spatřili pravý obraz měsíční krajiny, kterou nám představují jako vyprahlou kamennou poušť bez nejmenšího nádechu prsti, beze stopy vegetace, pokrytou jen nesčíslnými krátery vyhaslých sopek, prorvanou hlubokými rozsedlinami a obklopenou divokými spoustami úplně nahých skal, pnoucích příšerně k nebesům své bizarní, žádným lesem nevěnčené, žádnou bystřinou nesvlažované, ni nejslabší známkou vegetace neoživené stěny, hřebeny, vrcholky a hrany! Obraz, v němž milostivě jen připouštějí neobyčejné effekty, způsobené rozmanitými fantastickými útvary a stkvoucími barvami různých sopečných hornin.

Zatím — — Ó, že dostal se na měsíc právě pan Brouček, který nemá v sobě ani nejslabší poetické žilky! Ó, že nejsem poetou bohem posvěceným alespoň já, abych vytušil z chudých prosaických

drobtů Broučkova líčení třeba jen mdlý odlesk čarovné krásy, kterou spatřil!

Žel, nezbývá mi než přenechati obraznosti čtenářů, aby sama vyplnila ty nuzné obrysy, které v následujících řádcích zběžně načrtávám nejapnou rukou.

Krajina, jíž ubíral se náš hrdina s měsíčanem, byla ozářena prazvláštním, nevýslovně krásným a magickým světlem, překonávajícím vše, čeho na obrazech svých v effektech světelných dostihli nesmrtelní mistři. Toto osvětlení samo stačilo, aby vdechlo i nejvšednější krajině kouzelný půvab. Ale zde jevily se v těch čarovných svitech a stínech tvary a barvy, kterými na zemi ani nejbujnější tropická příroda nikdy neopojila zraky lidské. Stříbrné kmeny, nesoucí skvostné koruny ohromných listů smaragdových, přepodivně zpeřených, cípatých a řasnatých, svlačce, proplétající všechno jako démantoví a safíroví hadi, květy, podobající se zcela obrovským motýlům, a motýlové zcela podobní obrovským květům, perleťový vzduch, fialové a pomerančové stíny lesní, z nichž svítily rubínové houby zvýší chalup, opálové tůně vodní s titanskými amethystovými růžemi báječných leknínů, jantarový opar, přecházející v dálce v ultramarinovou mlhu s topasovým obzorem — —

Ne! Odkládám bídný štětec. Pozoruji, že nedovedl jsem nastíniti než docela všední krajinu pozemskou. Čtěte si jenom naše básníky a shledáte, že spatřují perleťový vzduch, opálovou vodu a topasový obzor v nejstřízlivější krajině české.

„Á — á — to je krása!“ ulevil svému obdivu pan Brouček.

„Ó, božská přírodo!" volal nadšeně měsíčan. „V prachu kořím se před tebou, ty prazdroji nekonečné krásy. Ó, velebná matko všeho žití, v slzách neskonalé vděčnosti líbám obrubu tvého královského roucha — —"

Klesnuv na kolena líbal trávu s křečovitým vzlykáním u vytržení tak divokém, že ho pan Brouček chvilku za šílence pokládal a z hluboka si oddechl, když povážlivé to nadšení šťastně minulo.

Šli spolu dále rozkošnou krajinou. O chůzi v pozemském smyslu nelze vlastně mluviti. Měsíčan chopil se svého varyta a loudě ze stříbrných strun líbeznou melodii, poskakoval k tomu v lehounkém tanečním kroku, podoben králi Davidovi, když tančil před archou úmluvy. Také křídlatý kůň, kterého vedl za stříbrnou otěž, poskakoval za nimi do taktu, což vypadalo velmi pěkně. Pan Brouček skákal nevolky s nimi, ale tanec jeho vymykal se všemu rhytmu a nebyla v něm ani stopa té lahodné grácie, s jakou hopkoval jeho průvodce.

„Krása proniká všechny, i nejvšednější úkony našeho života," vysvětloval měsíčan. „Všechny naše pohyby odměřeny jsou podle zákonů esthetiky. A tak mění se i naše chůze v rhytmický tanec, provázený případnou hudbou."

Brzy dostali se na širokou cestu, při níž s obou stran stála řada nějakých soch, táhnouc se jako pomníková aleje do nekonečné dálky.

Měsíčan vysvětloval Broučkovi, že na měsíci podél cest nesázejí se stromy, nýbrž staví se pomníky znamenitých básníků, filosofů, malířů, skladatelů a jiných celebrit, aby chodci při každém kroku povzná-

šeli se jednak uměleckým provedením soch, jednak vzpomínkou na krásná díla vytesaných veleduchů.

„Ale kde naberete se tolika slavných mužů?" divil se Brouček.

„Ó, můj zlatý," odpověděl hrdě měsíčan, „máme jich nejen dosti pro všechny silnice, cesty a pěšiny, nýbrž vybývá jich ještě tolik, že začínáme sochami svých velikánů zalesňovati holé stráně. My měsíčané jsme téměř veskrze slavní. Jedni zvěčňují se pérem, štětcem, dlátem, zpěvem, hudbou; kdo sami v žádném tom oboru vyniknouti nedovedou, proslavují se vynalézáním nových uměleckých směrů, posuzováním a poučováním činných umělců, velebením tvůrčích velikánů, načež se tváří, jako by oni sami jim k té velikosti byli dopomohli, nebo tepáním všeho všudy, aby budili domnění, že duchem vysoko vynikají nad veškeré svoje okolí -- zkrátka, stávají se věhlasnými kritiky a esthetiky; a kdo ani nejbídnější posudek napsati nedovedou, snaží se vyniknouti alespoň jako mecenášové a příznivci umění."

Pan Brouček mohl si pomyslit, jak vítaný poklad by se na měsíci otevřel našim illustrovaným časopisům, jimž se pomalu již začíná nedostávati pozemských českých celebrit pro první stránku. Ale nepomyslil si to, poněvadž se o takové časopisy hrubě nestará, a řekl jen k sobě: No, děkuju pěkně, tedy samí umělci! Kam jsem se to dostal! Zdejším domácím pánům nezávidím — měl jsem na zemi jen jednoho malíře a toho mi byl sám čert za nájemníka dlužen!

„Já sám jsem básníkem," poučoval ho dále měsíčan, „a jméno Hvězdomír Blankytný rozléhá se, bez chlouby, zvučně po celém měsíci."

Jestliže měsíčan myslil, že tím básnictvím pozemšťanu imponoval, zmýlil se velice.

Pan Brouček usmál se pohrdlivě a prohodil jen: „Hvězdomír Blankytný! Toť ňáké jméno!"

„Divíš se mu? Toť přece jméno zcela obyčejné. Jak se ty jmenuješ?"

„Tak s vysoka ne, jako vy," odvětil Brouček s důrazem na tom zdvořilém plurálu. „Jen Matěj Brouček."

„Brouček! Tedy i jména svoje sbíráte vy ubozí pozemšťané v nízkém prachu! Vypůjčujete si je od bídného hmyzu! — A jaké je tvoje povolání?"

„Jsem domácí pán."

Teď zase byl zklamán náš hrdina domnívaje se, že učiní svou odpovědí na měsíčana dojem.

Blankytný tázal se totiž: „Domácí pán? Co je to?"

„Tak! To je pěkné! Neznají zde ani domácích pánů!" zabručel pan Brouček potichu a vysvětloval: „Mám dům, třípatrový pražský dům, bez dluhů —"

„Po domě se neptám. Chci věděti, co jsi na zemi konal."

„To je otázka! Co jsem konal! Jako by neměl domácí pán práce a starostí od rána do večera. Tu na tebe přiběhnou, že kamna kouří, tu zase, že neteče voda, pak zas abys hlídal toho proklatého malíře anebo běhal na úřad —"

„Nemluv o takových nicotnostech. Pověz, čím jsi sloužil věčným ideálům, v jakém oboru jsi rozšiřoval říši krásy?"

„Krásy?“ Pan Brouček nemohl se ubrániti úsměvu. „To je zase moc pěkná otázka! O krásu jsem se mnoho nestaral. Leda, že jsem dal bílit průčelí, když to magistrát nařídil.“

„Bílit! — A to jmenuješ sloužením kráse! Ó, vidím, že nemáte vy ubozí pozemšťané ani nejslabšího tušení, co je krása. Ach, jak vás lituji, jak jste nešťastni!“

A měsíčan, rozbaliv znovu onen velký kus látky, dal se do hlasitého pláče.

Pan Brouček se již rozzlobil. „To není člověk, to je tvaroh!“ hučel do sebe. „Teď se dokonce rozpláče nad tím, že dávám bílit dům. Už pochopuju, proč bere s sebou místo kapesníku hned celé prostěradlo.“

Měsíčan, vyplakav se, učinil novou otázku: „Snad vy pozemšťané ani nevíte, co je láska?“

„Hoho! To abychom nevěděli! Snad nemyslíte, že jsme svatí. Já sám vyvedl za mladých let leckterou hloupost —“

„Ustaň, bídníku, ustaň! Neznesvěcuj božský ten cit svým hrubým dechem! Ne, ty's nikdy, nikdy nemiloval. Ty's neschopen toho svatého žáru.“

„No. mluvte si, co chcete. Ale jestli rozumíte svatým žárem to, co my na zemi prostě jmenujeme namlouváním, mohl bych vám leccos povídati ze svých mladších let, a ještě nyní — zde to mohu říci — spatřím-li švarnou holčici, leckdy neodolám pokušení vzít ji za kulatou bradu nebo ji štípnout do červené tvářičky —“

„Mlč, ohavníku! Ni slova více! Žasnu nad nízkostí, která se může takto rouhati vznešené důstojnosti posvátného ženství.“

„Ajajaj! Snad tu nemáte na měsíci samé nedůtklivé princezky! Posvátné ženství! Či snad se dokonce modlíte ke svým krasotinkám?"

„Ovšem, že se modlíme ke svým andělům, ke svým světicím a bohyním — neboť věz také, že těm korunám stvoření přikládáme jenom jména nejsvětější. Vidím, že tě musím především poučit, jak se sluší chovati k těmto zázrakům nebeským. Zjeví-li se ti některá z těch perel veškerenstva, musíš padnouti na kolena a zlíbati lem její řízy. Vzneseš-li svých zraků k ní, musí zářiti neskonalým obdivem, a mluviti nesmíš k ní jinak, než nadšenými hymnami."

„A to máte pěkné způsoby! To by se mi chtělo — klekat před ledajakou zástěrou!"

„Zadrž, zlolajný jazyku! Nemůžeš-li pojmouti naše ušlechtilé mravy, alespoň se jich nedotýkej svou mrzkou blasfemií. Prohlašuji, že nestrpím tě ani chvilku déle po svém boku, neslíbíš-li, že budeš jednati dle mého poučení."

„Nu, třeba tedy. Kdo chce s vlky žíti, musí s nimi výti. Jen, jsou-li alespoň vaše měsíčanky k čemu —"

„Seraf, kterého zą krátko spatříš, jest nedostižným souborem rajských vděků. Již patnácte let nyju horoucí touhou k té spanilé hvězdě, šeptaje jitřní zoře a lkaje večerním červánkům líbezné jméno: Etherea!"

„Patnáct let! Pěkně děkuju. Na vašem místě byl bych té kamenné slečně dávno zazpíval: Pro jedno kvítí slunce nesvítí a tak dále."

„Kamenné? Etherea kamenná? Ó, cherub tento je ztělesněný cit a blahé tušení mi praví, že i ona sklání ke mně liliový kalich své lásky."

„Tedy vám brání starý? Je to snad zámožný člověk a myslí si, že nějaký hladomřivý písnič — či, tento — zkrátka, že se nehodíte pro jeho dceru?"

„Ó, vznešený ten muž ctí vysoko poesii a svěřil by mi svůj klenot s radostí. Jest mým otcovským přítelem a neztrpím, abys mluvil nešetrně o velebném kmetu, který probadav hloubavým duchem všechny tajiny všehomíra, nyní v tichém útulku, vzdálen ruchu měsíčního, žije toliko štěstí své anjelské dcery."

„Ach — tedy nějaký professor v pensi!"

„Professor! Nevystihlý mudřec, pravím ti, nejpřednější z našich filosofů."

„No buďsi! Ale teď mi řekněte: má-li vás ona ráda a není-li tatík proti tomu, proč si ji tedy k ďasu neberete za ženu?"

„Ó, svatá prostoto pozemská! Tedy prosaickou ženitbou mám se připravit o to sladké toužení, o ten božský ples a žal, o tu neskonalou poesii čisté, ideální lásky? Což nevíš, že se závojem nevěstiným strháme zároveň nejkrásnější sen svého života?"

„Nejsem sám advokát ženění; ale slyšte, je-li u vás všech takováhle láska v obyčeji, odkud se pak berou —"

Blankytný odvrátil se s nevolí od pana Broučka a zacpal si dlaněmi uši. Pak naladil své varyto a začal k líbezným jeho zvukům zpívati nadšenou píseň. Pan domácí, vznášeje se (ano, do slova: vznášeje se) podle něho, oddával se zatím prosaickým úvahám.

Měsíčan pěl: „Ó, hvězdný van již kane v duše mojí šer — již v kalich ňader plane vonná hudba sfer — již cítím v rajském blízku její vlahý zor — jak v perlách vodotrysku dálný meteor!"

Pan Brouček přemítal: Ubohý Matěji, kam jsi se to dostal na stará kolena! Má to pánbůh také divnou čeládku na svých planetách. To jsme my na zemi přece jen chlapíci proti těm potřeštěným měsíčním strašidlům. Vždyť to nemá ani kus poctivého těla na sobě! Jsou-li zde také zvířata podle nich — Počkejme, přitočím se k té křídlaté kobyle, která vypadá na pohled dosti pěkně. — Ach, ty můj bože! Cítíš mezi prsty pavučinu místo masa... Pomoz pánbůh, jsou-li také měsíční voli a skopci z takové rasy!"

Měsíčan pěl: „Ó, jitřenko ty rosná dumných perutí, — ty škeble perlonosná, stinná labuti, — ó, kněžko luzných tajů, zjev mi hvězdnou líc — an z bájných lásky krajů zpěv ti blýská vstříc!"

Pan Brouček přemítal: Povídá, že mu starý přeje a dcera také. Něčím nás tedy musejí uvítat — ale čím, to je ta otázka. Aby takhle ti éteričtí měsíčané požívali jen větrových pokroutek a limonády! Za takovou snídani bych se pěkně poděkoval.

V.

(Měsíční architektura. — Velebný kmet. — Měsíční domácnost — dostaveníčko všech umění. — Občerstvení, prozatím slíbené. — Náklonnost měsíčanů ku květinám. — Pan Brouček začíná pochybovat o jejich zdravém rozumu. — Měsíční filosofie. — Broučkův krásný sen a trpké probuzení. — Ševel andělských perutí.)

Konečně ukázal měsíčan stranou do výše a zvolal: „Hle, ráj mých tužeb a cíl naší pouti!"

„Ten holubník?" podivil se pan Brouček.

A bylo to vskutku stavení podivné. Na vysokém sloupu, který měl tvar čapí nohy, vznášela se v povětří budova ne sice veliká, ale jevící bohatou směs prazvláštních tvarů. Byla to fantastická slepenina hranatých a kulatých partií, s odvážně vystrčenými arkýři v podobě drakův a jiných nestvůr, s visutými galeriemi a křivými vikýři, se střechou v podobě zvonu nahoru obráceného, s okrouhlými vížkami spirálovitě točenými nebo nahoře zahnutými jako pastýřské hole — zkrátka, pravá míchanice nejnemožnějších slohů.

„Ctihodný Lunobor vystavěl si naschvál své sídlo v této výši, aby povznešen nad měsíční hemžení

v nerušeném klidu nořil zraky do hvězdných run všehomíra," vysvětloval Blankytný.

„Toť jako v pohádce zámek na slepičí noze! A ta výstavnost — ajajaj! Čínský blázinec nemůže být krásnější. Pěkně tu stavíte, hehehe!"

A pan Brouček opřev dlaně o kolena, zevloval vzhůru s nevázaným chechtotem.

„Cože? Ty pozemský barbare smíš se smáti výtvorům našeho stavitelství!" rozhorlil se měsíčan. „Ty, který jsi bydlel na zemi bezpochyby v nějakém vlčím brlohu!"

„Pomalu s tou flintou, pane Blankytný! Naše příbytky jsou stokrát lepší než vaše. Alespoň se nepodobají bláznovským čiričárům, nýbrž mají své rovné čtyry stěny a svou poctivou tříhrannou střechu, jak se sluší na rozumné domy."

„Vždyť jsem si to myslil! Tedy jenom na bídné kostky a jehlance vzmohla se vaše architektura! A dovedete žíti v celých městech z takových čtverců a tříhranův, aniž byste zahynuli nudou! Ó, jak neskonale chudé a nízké jest vaše stavitelství proti našemu, kteréž mrtvé kamení jako hudbou bohův oživuje k vírnému tanci a volným vzletem fantasie kouzlí z něho nádherný přepych forem jako liany a květy báječného pralesa!"

„Jsem jen žádostiv, jak se dostaneme nahoru."

„K čemu bych měl svého Pegasa. Sedni za mne."

Měsíčan vyhoupnul se na křídlatého bělouše a Brouček po některém váhání vylezl za ním. Kůň, rozepnuv na vybídnutí „Vzhůru, Pegase!" šumná křídla, mžikem vznesl je ku prahu stavení, a když tam sestoupili, spustil se opět dolů.

Chodbou přicházel jim vstříc velebný stařec v temné řízc, z které však bylo viděti jen málo, poněvadž celou přední část těla zakrývaly dlouhé a široké, sněhobílé vousy a v zadu zase kadeřavé vlasy jako vlnící se mléko splývaly až na podlahu. Z bělostné této záplavy vyzíral jen ušlechtilý obličej, jehož pleť byla stejně jemná a průzračná jako pleť Blankytného. Vypadalo to, jako by stříbrná luna vyhlédala z liliových oblaků. Pod obrvím, podobným vločkám sněhu, zářily vážné zraky jako dvé jasných hvězd a na hlavě důstojně trůnila vysoká čepice, mající asi tvar jízdecké boty, obrácené podešvem nahoru a špičkou do předu.

„Ó, pěvče posvěcený, plesně vítán buď — již poleť křídlem racka na mou charou hruď!" zpíval ctihodný kmet překrásným basem.

A když básník před ním klesl na kolena, stařec skloniv se k němu objal jej tak, že Blankytný nadobro zmizel v jeho bílých vlasech a vousech jako pod sněhovou závějí.

„A kdo tvůj divný soudruh, lahodně mi zjev! — V něm, zdá se, nekoluje našich luhů krev!" zadeklamoval pak stařec, hledě s úžasem na pana Broučka.

Básník vypracoval se z bělostné laviny a sdělil kmetovi, co věděl o našem příteli. Lunobor udiven kroutil hlavou, ale pozval pak oba hosty laskavě dál. Chůze chodbou byla dosti obtížná, poněvadž tam stálo tolik soch, krásných váz a jiných uměleckých předmětů, že musel pan Brouček míti dobrý pozor, aby něco nerozbil neb nerozšlápl. Také komnata, do které je hostitel uvedl, byla přeplněna klenoty umění. Hned při vstupu upozornil je domácí pán na velikou uměleckou cenu koberce na podlaze roze-

střeného, do něhož byl vetkán obraz slavného mistra; vyhnuli se tedy opatrně koberci, aby veledílo nepoškodili, ale museli přece kráčeti po špičkách, poněvadž i mosaiková práce podlahy měla cenu znamenitou. Že bylo všude plno soch a stěny plny vzácných maleb, rozumí se samo sebou. Ale i nábytek sám skládal se veskrze z uměleckých děl: skříně představovaly mistrně vyřezávané chrámky, kamna měla podobu nějaké apokalyptické nestvůry a malá alabastrová nádoba s pilinami, stojící v koutě na podlaze a ukrytá za skupinou soch, lahodila oku tvarem rozkošné lastury.

Lunobor uvedl své hosty ke stolu s drahocennou musivní prací a pokynul Broučkovi na křeslo, mistrné to řezbářské dílo, představující dvě sličné postavy ženské, jež držely v rukou měkký polštář sedadla. Filosof upozornil hosta na čarovný rej líbezných amoretů a gracií, plný smavého jasu a poetické nálady, jejž na plátěný povlak polštáře vkouzlil štětec velikého mistra.

Jen s ostychem usedl pan Brouček na to arcidílo a sotva že usedl, hned zase vyskočil, překvapen tajemnou hudbou, která se ozvala pod ním.

Měsíčané se usmáli a také panu Broučkovi napadly hned podobné hudební hračky pozemské.

„Máme na zemi také podobné žerty,“ pravil s uzarděním.

„Žerty?“ káral ho vážně starý měsíčan. „U nás to není žertem. My tvoříme ze svých domácností malé svatyně krásy, kde všechny uměny ve družném závodění přispívají k povznášení a zušlechťování naší mysli. Já jsem arci jen skromně zařízen, jak na filosofa sluší. Jinde teprve poznáš uměleckou

nádheru měsíčních obydlí. — Dovolte však nyní, drazí hosté, abych se postaral pro vás o nějaké občerstvení. Potřebujete ho zajisté po dlouhé pouti. Zatím sáhněte si bez ostychu tamhle do mé knihovny, libo-li.“

Pan Brouček arci s potěšením propustil pečlivého hostitele. Byl již zase při chuti a slíbené občerstvení naladilo jej tedy příjemně. Usedl bez okolků do musikální lenošky, ba natáhl daleko před sebe nohy a zabořil se nedbale do nesmrtelného polštáře, naslouchaje s požitkem uměleckému výkonu svého sedadla. Na vlnách té hudby vznášely se před okem jeho duševním rozmanité pochoutky nejsvůdnějšího vzhledu.

Blankytný sice vybral nějakou knihu z bibliotéky, ale nyjící jeho zraky upíraly se na dvéře a hluboké vzdechy svědčily, že všechna jeho duše letí vstříc blízké milence.

Po chvíli vstoupil kmet zase k nim a odvedl je do komnaty jiné, s větším ještě přepychem uměleckým zařízené, kde čekala tabule, pokrytá velkolepou historickou malbou na plátně, která představovala ubrus. Ale jinak stály na ní posud jen tři skvostné vázy křišťálové s čarovně krásnými květinami, jakých pan Brouček co živ nespatřil.

Mudřec požádal hosty, aby usedli, a vyzval pana Broučka, aby přivoněl ke kytici před ním stojící.

„Vskutku — příjemná vůně!“ pochválil náš hrdina.

„Je to výbor nejvonnějších měsíčních květů,“ vysvětloval hostitel.

„Áááá —!“ liboval si zdvořile pan Brouček, ssaje do chřípí libodechy neznámé měsíční flory.

V duchu však mínil: „O květiny ti nestojím. Raději bych čichal nějakou pečínku!"

„Pravý filosof nepohrdá vezdejšími dary," pokračoval stařec, voně ku své kytici. „Však jich nebudu již dlouho užívati. Útěchou jest mi vědomí, že jsem věnoval celý svůj život zdárnému badání v nejvelebnějších mysteriích všehomíra a že zůstavím po sobě drahocenný odkaz, který jsem ozdobil všemi měsíčními ctnostmi a do něhož jsem vdechl všechnu ušlechtilou podstatu svého ducha. Jest to moje spanilá dcera, v níž jsem vychoval zářící vzor dokonalosti pro měsíční děvy. — Avšak ty's dosud nepřivoněl, pěvče!"

Zamilovaný básník jen roztržitě nachýlil se ku kytici a vzdychal dále.

„Tak! A teď vám přečtu jednu kapitolu své esthétiky," oznámil měsíčan, vyjímaje ze své řízy objemný rukopis. „Doufám, pozemšťane, že budeš stejně spokojen i s touto duševní pochoutkou."

„Děkuju pěkně!" povzdechl si v duchu pan Brouček. „Draze si koupím u toho měsíčního blázna svou snídani. Mají to zde prapodivný způsob, předčítati hladovému hostu před snídaním své měsíční potřeštěnosti!"

Zatím, co Lunobor začal objasňovati svou definici krásna, přesedával náš hrdina mrzutě na křesle, lituje velmi, že není také obdařeno skrytým hudebním strojem jako předešlé sedadlo.

Perioda za periodou plynula nekonečným proudem z úst měsíčního filosofa, který přerýval svou četbu jen někdy důtklivým vybídnutím: „Ale vždyť nečicháš, pozemšťane! Čichej přece bez okolků!"

načež pan Brouček vždy k váze s květinami přivoněl a pro sebe zabručel: „Dokonalý blázen!“

Pan Brouček ujišťuje, že chvíli četbě mudrcově naslouchal, ale že se mu nepodařilo vypátrati v té spoustě slov ani nejmenšího smyslu, čemuž věřím od srdce rád, poněvadž je měsíční filosofie zajisté mnohem hlubší než pozemská a již té aby ďas rozuměl!

Brzy omrzelo pana Broučka pachtiti se za tou nedostižnou moudrostí i hádal raději, co asi bude následovati. Kejklíř Fantasus přemetal před ním celou metelici talířů s více méně lákavým obsahem. A pojednou proměnil se ten kejklíř v černého sklepníka, s krásnými zlatými licousy, s ubrouskem na jedné a s talířem v druhé ruce. Zaznělo známé lahodné: „Paprika, prosím!“ a pan Brouček uvazoval si spokojeně sněhobílý ubrousek kolem krku. Ta tam byla báječná komnata měsíčního mudrce a vůkol usmívaly se povědomé začmoudlé stěny se známými obrazy veselých pijáků: zmizely vázy s měsíčními květy a místo nich stály na stole vedle kouřící se papriky pepřenka se slánkou a zamlžená sklenice zelenavě zlatého moku s vysokou sněžnou pěnou. Pan domácí chopil se nedočkavě příboru a — —

„Běda, na tvé řase uhostil se makový bůžek a oloupil tě o nejdůležitější část mého důkazu!“ zaznělo před ním a vrátilo jej z libého pozemského snu do bledé měsíční skutečnosti.

„Ano — myslím —“ koktal pan Brouček, protíraje si oči a hledě mrzutě na měsíční květiny před sebou. „Myslím, že mne omámila vůně těch pra — těch kouzelných květů.“

„Možná," připouštěl stařec. „Snad byla ta nezvyklá vůně pro tebe příliš silna. Však jí brzy přivykneš. Ostatně, nechci, abys tím ztratil nejvzácnější část slíbeného duševního požitku — přečtu ti kapitolu ještě jednou od začátku."

„Ne, ne, pane Lunobore, děkuju mnohokrát!" bránil se pan Brouček úzkostlivě.

„Ó, s radostí přečtu těch deset archů znova, nečiní mi to žádných obtíží," stál na svém obětavý hostitel.

„Ach, nikoli, pane libomudrci, nemohu toho na vás žádat — a kromě toho je mi jaksi divně — nějak dusno —"

Na štěstí vytrhl tu pana Broučka Blankytný, jenž pojednou vyskočil směrem ku dveřím a poklesnuv tam na kolena, s rozestřenou náručí zavolal: „Již hudbu tvého roucha slyším, anděli — Tvá peruť liliová blízko ševelí — Ó, motýle ty rajský, ke mně v růžích pluj — ať u tvých nohou slastí shasne život můj!" . . . .

VI.

(Étherická kapitola: Pavučina, fialky, motýlí křídla, sonety, jitřní rosa, zoufalství zrazené lásky, romantický útěk oknem.)

Harmonicky naladěné stěžeje dveří vydaly několik líbezných akkordův a do komnaty vdechla se (nemám vhodnějšího výrazu pro neskonale lehounkou její chůzi) nejluznější bytost, jaká kdy na paprsku jarní luny navštívila sen poetického jinocha. Šíříc vůni fialek a jasmínu, blížila se étherická podoba dívčí, vlastně pouhá záře v dívčí podobě, se stínem vlnitých kadeří kolem světlé hlavinky, kterou pokrýval azurový květ báječného zvonku, oděná v pouhý nádech nějaké průsvitné látky, s párem třepetavých motýlích křídel za rameny, pavučinové nožky majíc obuty do zlatých kvítků střevíčníku — podoba tak přejemná, že bezděky zatajil se ti dech, aby neodfoukl ten vzdušný útvar, tak pírkově lehounká, že . . . .

Hleďte, moje péro, chtějíc vystihnouti tu pavučinovou něžnost, zaběhlo do líčení tak étherického,

že pro tělesný zrak nezůstavilo na papíře ani dechu!

Etherea, držíc v pavučinových rukou za štíhlé lodyhy dva veliké sněhobílé kalichy květné, oslovila hosty hlasem, podobným echu andělské hymny:

Své písně přináším vám snivou astru,
v níž rosa blýská jako slzy barda,
jež voní jako aloe a narda
a nebojí se nízkých kritikastrů.

Své písně perutí vás měkce zastru,
jež plamenná je jako zraky Sarda,
jež hebounká je jak srst leoparda
a čistá jako číše z alabastru.

A zní jak hudba Eolových píšťal,
jak Vesny ples, když jásá do syringy,
an zlaté květy do vln sype dřišťál,

jak rozechví li cherub s čelem sfingy
svým křídlem zvonku nebeského křišťál
a nebem zavzní sladké cingylingy!

Blankytný klečel před ní s rukama sepjatýma, v němém vytržení, a když mu podala jeden z obou bílých květů, přitiskl jej horoucně ke rtům.

Na to chvěla se Etherea s druhým květem k panu Broučkovi. Náš hrdina se přiznává, že nemohl odepříti obdivu líbezné vidině, ale s větší radostí že by byl přece uvítal neétherickou kuchařku s kouřící se polévkovou mísou. Nicméně, pamětliv naučení Blankytného, spustil se před ní na jedno koleno a zabručel něco jako: „Má úcta, slečno.“

Etherea vznesla nad ním pavučinové ruce a pěla:

Děs vane od tebe jak od Meduzy,
tvým pohledem tluk mého srdce skoral
a přece zní mi v ňadrech sladký choral
a na rtech cítím políbení Muzy.

Ach, do tvých rysů jako v moře hrůzy
můj duch se noří pro čarovný koral,
jak pod ledovou strží smělý horal
když vyhledává amethystu drůzy.

Tak děcko vábí otrněný nopal
svých květů nachem a tak duši Gebra
zve plamen svatý: Křídla sobě popal!

Tak, nechať dromedárů bílá žebra,
lví děsné stopy, věnčí písků opal,
přec v náruč pouště vichrem letí zebra.

Pan Brouček naslouchal pobožně těm krásným veršům a přijal pak bílý květ, který mu Etherea s lahodným úsměvem podala. Držel jej za tenkou lodyhu rozpačitě v ruce, nevěda, co s ním. „Zdá se, že jsou ti měsíčané do květin zrovna sfantělí!" mínil v duchu.

„Velmi hezká květina," pravil po chvilce, aby věc nějak ukončil. „A jak veliká! To již není zvonek, ale zvon! A je až po kraj plný rosy."

„Ano, nejčistší jitřní rosy," podotknul stařec. „Pravého nektaru. Jen okus!"

Pan Brouček podíval se na kmeta s úsměvem, vzdávaje povinnou daň zdvořilosti domnělému cha-

trnému žertu. Ale hostitel vypadal zcela vážně a vybídl ho znovu laskavým: „Nuže? —“

Náš přítel učinil mu tedy po vůli a v rozpačitém úsměvu nad konáním tak dětinským srknul trochu z květného kalicha. Byla v něm vskutku pouhá rosa, čirá voda bez chuti. Neubránil se ruměnci studu, že se snížil — třeba žertem — k takové směšné pošetilosti, a zastrčil si květ mrzutě do dírky kabátu, mumlaje pro sebe: „Už je jisté, že tomu filosofovi přeskočila kolečka!“

Etherea poroučela se hostům sonetem:

Již prchám jako vánkem vůně květná,
leč vrátím se, jak motýl na lianu
když bleskne duhou v reji paviánů,
jak živý démant ve všech barvách vzletna.

Pak zarokotá ebenová flétna
jak rajský drozd mým dechem thymianu,
mým štětcem vzplane tanec Indiánů
neb ménad ples neb kouřící se Etna.

A kouzlem hlasu, které slavík dal mi,
z mých retů trylek vypučí jak iris,
chci zakřepčit vám lehkou nožkou almy.

I tragédky si připnu zlatý kyrys,
z mé řezby vyjde Juno s tělem palmy
a pod mým dlátem Isis a Osiris!

Po tomto slibu odechvěla se z komnaty na svých motýlích křídlech.

Lunobor obrátil se s pýchou k panu Broučkovi: „Nuže, co říkáš mému drahokamu? Není-li vybrou-

šen do nejjemnějších hran v čaroskvoucí zázrak vzdělanosti? K vůli tobě snížila se k obrazům z luhů zemských, které zná lépe nežli veškeří naši zemězpytci dohromady — což kdyby své sonety byla protkala kouzelnými orchideami hájů měsíčních! A za chvilku vrátí se s harfou a flétnou, s paletou a dlátem, s řezbářským nožíkem a dramatickou maskou — pak teprve užasneš nad její všestrannou dokonalostí a na perutích všech umění vzlétneš do závratných výsostí krásy. Já pak přinesu k dovršení toho duševního hodokvasu druhou kapitolu své esthétiky!"

Také velebný kmet opustil po těch slovech komnatu a Brouček zalomil rukama nad hlavou: „Již vidím, že se tady nedostanu ani ke lžičce úkropu. Ten starý vlasáč udělal si z nás prostě blázny. A teď mám ještě poslouchat druhou kapitolu a drnkání na harfu — ó, bože, kéž bych byl tisíc mil odtud!"

V tom padl jeho zrak na měsíčního poetu a ztrnul novým leknutím.

Měsíčan svíjel se na podlaze jako ve smrtelných křečích, rval si vlasy, drápal si prsa a tloukl jako šílenec hlavou do stěny.

„Pro pána krále, co tropíte, pane Blankytný?" zvolal uděšený pan domácí. „Co se vám stalo?"

„Ty ptáš se ještě, vrahu mojich blahých dnů — jenž's urval hadím drápem královnu mých snů?! — Ó, skonči dravá muka, milosrden buď — a skvoucí čepel dýky ponoř v moji hruď!" úpěl měsíčan.

„Cože? Toť již vrchol potrhlosti! Chápu-li váš měsíční žvást, myslíte dokonce, že jsem vám odloudil vaši Ethereu! To mi věru ani ve snu nenapadlo a povím vám upřímně, že takové zefýrové půvaby nejsou podle mého gusta. A pochybuju také velmi,

že bych já mohl uspokojiti její měsíční vkus. Co vám vnuklo tu šílenou myšlénku? Snad ty její spletené básničky, v nichž mne tuším i pojmenovala dromedárem?! Snad nemyslíte, že by se zamilovala do člověka, kterého teprve sotva jednou uviděla?!“

„Ó, krátký pohled stačí, jeden plachý mžik — by na věky šíp lásky v bezdno prsou vnik' — Cha, chá! bouř' šílenství mne smýká, svátý list — Pryč odsud, pryč z těch děsných černé zrady míst!“

„Odtud pryč? I s největší radostí! Třeba na kraj světa z té filosofické peleše, z níž beztoho nekouká ani plesnivý suchar!“

Měsíčan pádil k oknu.

„Tudy?“ zvolal pan Brouček. „Ahá! Zahvízdnete bezpochyby na svého šemíka?“

„Z takových míst a za takových okolností,“ poučoval jej Blankytný, „spouštíme se po rytířských šerpách nebo po závoji zbožňované děvy. Mně poslouží z nouze tento němý svědek mých bolestí!“

A přivázav cíp onoho prostěradla, které mu konalo službu kapesního šátku, k lepotvárné římse okenní, spustil se po něm střelhbitě do hlubiny.

Pan Brouček rozpakoval se následovati krkolomnou cestou; ale v tom zdálo se mu, že zaslechl za dveřmi kroky filosofa s rukopisem a líbezný akkord harfy. V zoufalé odhodlanosti učinil po příkladu Blankytného; jen že kluzké ruce neudržely látku, všecku prosáklou slzami, a pan domácí bleskem sklouzl do propasti — na štěstí přímo za poetu na záda okřídleného koně, který v okamžiku příštím vznesl se s oběma vysoko do povětří.

VII.

(Rozjímání o měsíčankách a možném sňatku. — Strašlivý nápad. — Země v úplňku, v první a v poslední čtvrti. — Jak dlouhá je cesta na měsíc. — Něžná vzpomínka na osiřelé nájemníky. — Měsíční hodiny. — Oběd jednou za čtyři neděle.)

Větrnou jízdou rozjímal pan Brouček za zády truchlivě zadumaného soudruha o nedávném dobrodružství a své krušné situaci.

„Ach, Broučku, Broučku," bědoval v duchu, „strašně jsi potrestán za to, žes v okamžiku zaslepení reptal na svůj osud pozemský. Země ti nebyla dobrá. Teď sedíš na něm, na tom svém krásném měsíci! Jsi tady už bůh ví jakou dobu a dosud jsi nezavadil ani o vrabčí stehýnko! A za to jsi viděl a slyšel tolik nesmyslů, že ti jde hlava kolem. Půjde-li to tak dále, změsíčatíš na konec sám. To s tou Ethereou je také čistá historie. Na zemi jsi měl s ženskými tolik let svatý pokoj a tady bys sobě hned první den udělal známost! A s takovou průsvitnou netýkavkou, která snad nemá na sobě ani lot poctivého masa — to by tak bylo něco! Ostatně kdož ví, jestli se ta pavučina opravdu do tebe nezamilovala. Ti měsíčané mají city právě tak pomatené jako rozum. A kdož

ví, když tu s ženskými dělají takové orace, jestli si měsíčanky nevolí samy muže! Aby se tak dověděli, že jsem na zemi šťastně obeplul přístav manželství, a spřáhli mě na stará kolena s některou náměsíčnicí! Mnoho by mne arci taková Etherea nestála: vypadá, jako by se živila vzduchem, a trakař sedmikrásek a pampelišek na její toilettu bych dostal za pakatel. A kdyby mne omrzela, odfoukl bych ji ke všem rohatým!“

Ale pojednou pana Broučka zašly opět žerty. Oko jeho zabloudilo vzhůru na oblohu, na zářivý srp země, a rázem zvlhlo. Vzpomněl si, jak často, kráčeje z hostince domů, v růžové náladě pohlížel na zlatý, čtverácky se usmívající měsíček, jak ještě nedávno z Hradčan pohlížel na krásný úplněk. A tu probleskla mu hlavou strašná myšlénka.

Připamatoval si totiž kapitolu známé nám již knihy, kde bylo vylíčeno, jak by vypadala naše země pozorovateli s měsíce.

Stálo tam, že měsíční den od půlnoci do půlnoci trvá 29 a půl dnů pozemských, tedy skoro celý pozemský měsíc. Za tu dobu okazuje země měsíčanům (jsou-li jací, podotknul autor knihy ve své nevědomosti) tytéž čtyři proměny, které my pozemšťané průběhem stejného času na měsíci pozorujeme, jen že v obráceném pořádku. Když mají totiž měsíčané půlnoc, jest pro nás měsíc neviditelný čili v novoluní, ale oni vidí naši zemi v úplňku; když mají měsíčané jitro, vidíme my měsíc v první čtvrti, ale oni zemi v poslední; o měsíční poledne máme my úplněk a měsíčané novozemí; za měsíčního večera jeví se nám luna v poslední čtvrti a měsíčanům země v první. Naposled spatřil pan Brouček měsíc

v úplňku, na měsíci bylo tedy tehdáž poledne a novozemí; nyní však spatřuje z měsíce zem již v poslední čtvrti, je zde tudíž jitro a od oné doby uběhly tři čtvrti měsíčního dne, tedy více než tři pozemské neděle! A zatím minul na zemi — činžovní termin!

Hrozná ta myšlénka zasáhla pana Broučka jako blesk a málem by byl uleknutím spadl s Pegasa.

Pokoušel se darmo zažehnati svůj příšerný nápad. Věc byla nepochybná. Pamatoval se náhodou dobře na to místo knihy a připomenul si také ohromnou vzdálenost země od měsíce. Poštovní rychlík by tam dle onoho spisu dojel teprve za několik roků; balon, kdyby urazil 50 mil za den, potřeboval by k té cestě skoro 3 léta, a na perutích prudkého vichru bychom ji vykonali přec teprve za pět měsíců. Možná tedy, že pan domácí padal ne týdny, ale měsíce neb dokonce roky. Děsné pomyšlení!

„Termin minul," představoval si pan Brouček, „a činže není vybrána! Pan rada deponoval ji snad k úřadu, čímž by vznikly jen zbytečné útraty, a ti ostatní — nu, ti zkrátka neplatí. Byli by blázni, aby platili, když nemají komu. Taková trefa se jim tak brzo nehodí. To věřím — bydlet bez terminu, bez činže, to je ňáké bydlení! Člověk by se roztrhal zlostí! Ti si asi libují, ti si mnou ruce! Krejčí s ševcem slaví asi modrý pondělek celý měsíc. Chtěl jsem jim od terminu přirazit — to je nová škoda. A bude tam asi pořádek! Mohu si pomyslit, jaké je tam beze mne hospodářství. — Vždyť to snad není na světě, aby byli nájemníci bez domácího. Mohu si představit, jak se tam roztahují a nafukují, jak mi otloukají rohy a třískají dveřmi, jak peřiny vyvěšují z okna na ulici a koberce vyprašují jeden

druhému na hlavu. A ten pra — pra — bůh mi odpusť hříchy — ten vlasatý mazal s tím špičákem na hlavě, kterého jsem chtěl o terminu vyhodit z domu, co ten asi tropí! To se mu ještě nestalo, aby tak hezky a bez křiku mohl zůstat svou činži dlužen. Nebude vědět bujností co dělat. Oč, že mi počmáral celý dům svými tatrmany a možná dost, že si nasadil v pokoji králíky. Ten darebák je všeho schopen. Beztoho je příčinou všeho mého neštěstí. Kdyby mě nebyl tehdáž rozčertil, nebyl bych u Würfla místo zábavy četl tu zpropadenou knihu, nebyl bych toužil ze země pryč a neseděl bych teď na měsíci. Dostanu-li se odtud nazpátek, bude mým prvním činem, že toho beliala vyhodím oknem i s jeho štětkami a barvičkami, které jsou beztoho celým jeho nábytkem!“

Ve svém vzteku máchl pěstí měsíčanu kolem hlavy, že tento s leknutím na pana Broučka se ohlédl.

Hlad, znovu se hlásící, přivedl na štěstí pana domácího na jinou myšlénku. Vzpomněl si totiž, že nemohl jeho pád trvati roky, měsíce, ba ani týdny, poněvadž by byl za tu dobu bez potravy jistě zahynul hladem. Vždyť vydrží virtuosové postu leda čtyři neděle a kdo ví, jakými šejdy. A jak potom vypadají! Pan domácí nepozoroval však na sobě, že by se byl nějak spadl. Měl sice hlad, ale jen takový, jaký míval i jindy ráno po plzeňském a který byl mimo to snadno vysvětlitelný neobyčejnou kommocí při pádu na tolik tisíc mil a při zplašeném měsíčním hopkování. Bylo zcela možné, že doletěl na měsíc za jediný den, nebo třeba i za hodinu — vždyť ku příkladu světlo nepotřebuje k té cestě ani plných dvou vteřin. Ale ta země v poslední čtvrti? I co! —

onen výklad knihy o proměnách země na měsíční obloze je bezpochyby nesprávný. Což mohou učenci vědět, jak vypadá země s měsíce, když na něm nikdy nebyli!

„Možná tedy, že termin posud neminul," potěšil se pan Brouček. Ale byla to útěcha slabá. Vždyť bloudí po luně, odkud se třeba nikdy na zem nevrátí, a kdyby nájemníci znali nynější bydliště svého domácího, mohli by na každý způsob strouhati vzhůru na měsíc mrkvičku.

Ach, země, země! Pan Brouček zadíval se opět na její polokruh, i zdálo se mu, že tam rozeznává obrysy Evropy. S hlubokým pohnutím hledal v nich místo, kde asi leží Čechy a Praha. „Ach, zlatá Praha, drahé Čechy, milá zeměkoule! Teď vidím teprve, že můžeme za ni děkovat denně pánu Bohu. Ať jde na ní leccos hatou místo čihý, člověk je tam přece mezi svými, mezi pořádnými lidmi a ne mezi bláznivými tatrmany, kteří mají na místo těla babí líto a v hlavě samé umění. I to jejich češství je nějaký humbug: jací pak jsou to Čechové, u kterých za půl dne neuvidíš ani sklenici piva! A jejich vzdělání, kterým se pořád vychloubají, není také zvláštní; je to viděti již z toho, že si všichni mezi sebou tykají jako čeledínové. Chtěl jsem Blankytnému to nezdvořácké „ty" opláceti; ale člověk slušně vychovaný nedovede ani ze sebe vypraviti takovou hrubost. — Ach, země, moje zlatá země! Kdybych mohl, po kolenou bych se k tobě doplazil! Dá-li mi nebe, že se jednou opět do Prahy dostanu, chci tam býti občanem jako putička, domácím k pohledání, krejčímu ani ševci nepřirazím, ba i toho — ne, na toho raději nevzpomínat! Chci tam snášet všechno bez

reptání, nezavadím již ani slovem o magistrát a berní úřad, zastanu se všude každého veřejného zřízení, ba budu chválit i naši politiku! Ach bože, jen mi dej, abych se dostal zpátky na tu naši krásnou, jedinou, zlatičkou zemi!"

Pohnutí přemohlo Broučka tak, že hlasitě zavzlykal.

Měsíčan obrátil se k němu se slovy: „Prosím, pozemšťane, nerozdírej mi srdce svým lkáním. Víš, že jsem pomocníka svých žalů nechal tam na římse okenní! Miluješ-li tak neskonale Ethereu, slyš, chci tobě obětovati svou nekonečnou lásku, chci sobě z krvácející hrudi vytrhnouti nebeský ten obraz!"

„Dejte mi svatý pokoj se svou Ethereou!" zahučel náš hrdina. „Děkuju bohu, že jsme šťastně odtamtud upláchli."

Básník, přeslechnuv snad jeho slova, pokračoval: „Zjevím ti upřímně, že jsem povděčen té kruté ráně osudu. Šťastné a tiché milování není dosti příznivo uměleckému tvoření. Za patnácte let své klidně nyjící lásky napsal jsem sice spousty zdařilých veršů, ale nyní teprve nabude moje poesie pravé hloubky a výše, kdy krev raněného srdce bude vytryskovati žhavými rubíny úchvatně rozervaných žalozpěvů."

Pan Brouček pohlédl zatím na své hodinky, je-li už čas oběda. Ale shledal, že hodinky stojí, což nebylo arci divné po takovém pádu.

Obrátil se tedy na měsíčana: „Není snad již poledne, pane Blankytný? Moje hodinky se zastavily."

„Ó, do poledne jest daleko!" odpověděl měsíčan. „Vždyť máme teprve ráno. Patrně mýlíš se

s pozemským časem. Náš měsíční den trvá skoro celý pozemský měsíc, naše hodina více než pozemský den a naše minuta asi půl vaší hodiny."

„Ach, pravda, zapomněl jsem, že i čas tady blázní," pomyslil si Brouček a nahlas pravil: „To mi budou zde moje hodinky málo platny."

„Ovšem. Ukazují tu jen hrozně malinké oddíly časové. Ostatně, máme zde veřejné, z celé jedné poloviny měsíce viditelné hodiny, pravý ideál věžních hodin: visí totiž přímo na báni nebeské a mají tu výbornou vlastnost, že nepotřebují žádného natahování ani žádných správek a jdou vždy s největší pravidelností a přesností."

„Hodiny na nebi?"

„Ano, tamhle jsou. Vaše země je naším orlojem. Její úplněk, novozemí, první a poslední čtvrt ukazují nám půlnoc, poledne, večer a ráno, a dle pozvolného přibývání a ubývání zemského terče můžeme z hruba určovati i běh svých dlouhých měsíčních hodin. Avšak onen nebeský ciferník ukazuje nám i minuty. Jeví se nám, jako by byl skutečně upevněn na jednom bodu oblohy, trvaje vždy na témž místě; ale poněvadž se za jeden váš den či neúplnou naši hodinu vždy jednou kolem osy své otočí, vystřídají se v té době před naším zrakem pozvolna všechny části zemského povrchu. Vidíme na příklad v jistém okamžiku na zemském terči světlé obrysy Evropy, Asie a Afriky, obklopené tmavším mořem; ale znenáhla mizejí části toho obrazu a místo nich objevují se postupně obrysy jiné, až konečně asi za dvanáct zemských hodin pevniny starého světa nadobro se ztratí a místo nich Amerika s četnými ostrovy Tichého

oceánu se ukáže. Tyto měnící se rysy ve tvářnosti země zastupují pro nás asi minutovou a v pozemském smyslu hodinovou rafii a shodují se ještě nejspíše se soustavou vašich časoměrů."

„Ale dovolte, děkuju pěkně za hodiny, které mají někdy jen půl a někdy dokonce jen čtvrt ciferníku. A což o tak zvaném novozemí, he?"

„Pravda, na tu vadu našich nebeských hodin jsem zapomněl. O novozemí vázne ovšem naše minutová ručička docela. Ale v první a poslední čtvrti, ač tu vidíme pouze srp nebo polokruh země, dovede přec naše bystré a cvičené oko i v tom úryvku stopovati střídání se rozličných útvarů zemských." —

Zatím přepadla pana Broučka nová myšlénka, při níž se mu vlasy zježily hrůzou. Přetrhnul výklad měsíčanův otázkou: „Poslyšte, snad neobědváte jen o své poledne? Snad nejíte jen třikrát za svůj čtyřnedělní den?"

„Slova j í s t i a o b ě d o v a t i jsou v měsíčtině neznáma," odpověděl Blankytný. „Ale vzhledem ku tvému pozemskému materialismu soudím, že tvoje otázka týká se výkonu, jejž my nazýváme osvěžováním neb občerstvováním těla?"

„I ať to jmenujete jakkoli, jen když to přece znáte."

„Výkon onen skutečně odbýváme hlavně jen o polednách," oznamoval měsíčan, „a skrovnější měrou ráno a večer —"

„Toť děsné! děsné!" zaúpěl pan Brouček zoufale. „To ještě scházelo. Budu tedy snad obědvati někde za týden a na příští oběd počkám si pak celý

*

měsíc?! I to aby tisíc láter do toho celého měsíčního hospodářství!“

A v největším vzteku mrštil pan domácí hodinkami, které dosud v ruce držel, na měsíční nivu pod sebou, že se tam asi rozbily na padrť.

Tím výbuchem byl hněv jeho poněkud ochlazen. Bylo mu přece líto krásných hodinek, ač zabručel: „I daš po nich, co by mi tady pomohly!“

VIII.

(Nová naděje. — Peněžité rozpaky. — Důkaz o zbytečnosti němčiny a něco pro pány poslance. — Měsíční město. — Spolek proti týrání sluchu. — Život v měsíčních ulicích. — Nestřídmé požívání knih. — Hrozivý motýl.)

Novou naději vzbudilo v panu Broučkovi veliké město, jehož fantastické věže se zatřpytily na obzoru. Kde je město — uvažoval — jsou zajisté i restaurace, v nichž poslouží hostům celé dopoledne nějakou snídaní na vidličku.

Ovšem za peníze! připamatoval si a sáhl pro tobolku. Nebrával s sebou večer do hostince nikdy větších obnosů a následkem toho byla částka, pozůstalá v jeho tobolce po útratě u Würfla, velmi skrovna; stačila sotva na dva dny.

„To je teď celé tvoje jmění!" řekl si trpce náš přítel. „Na zemi jsi byl zámožný člověk a tady budeš snad chodit s žebráckou mošnou. Na tvůj pozemský dům ti na měsíci ani žid krejcaru nepůjčí."

Zároveň mu napadlo: „A bezpochyby tady neudám ani z toho pakatele než tenhle stříbrný zlatník. Z těch papírových si mohu snad udělat fidibusy. Neboť, kdož ví, má-li rakouský stát na měsíci nějaký

úvěr. A pak — kdo ví, znají-li — ale to se rozumí samo sebou!“

Přece otázal se Blankytného: „Vy zde znáte všichni německy?“

„Německy? Co je to?“

„Jakže? pro pána boha! Vy ani nevíte, co to je německá řeč! Ne, to není možná. Tropíte si ze mne jen šašky.“

„Aha, vy na zemi hovoříte bezpochyby několikerým jazykem? My mluvíme jen česky.“

„Česky? Jen česky? A nevíte ani, že je nějaká němčina na světě?“

Tu již stál panu Broučkovi rozum. Blankytný musil mu neuvěřitelnou věc znova potvrdit.

„A to jsem se dostal do hezké krajiny!“ bědoval ubohý pozemšťan. „Jsou to pěkní Čechové, když nemá žádný o němčině ani potuchy. A ještě se nestydí mluviti o svém vzdělání! — Tak, ty papírové zlatky mohu teď skutečně hodit za hodinkami. Neznají-li němčinu, umějí maďarsky ještě méně. Přece měl pravdu rukavičkář Klapzuba, když huboval „u kohouta“ na poslance, že nám nevymohli ani ta mizerná dvě česká slova na zlatovkách. Teď jsem tím připraven o tři porce pečeně a hezkých pár sklenic!“

Ta němčina vrtala Broučkovi hlavou tak, že otázal se znovu: „Řekněte mi, člověče, tedy zde nemáte ani německých zkoušek na universitě? Nemluví u vás německy ani dámy na ulici, ani herci za kulisami, ani mladí doktoři, kteří se připravují na budoucí státníky? A jak pak mluví zřízenci na železnicích, jaké pak máte nákladní listy a platební archy, hlavy protokolů a poštovní razítka?“

„Neznám ty věci, ale ujišťuji tě, že je u nás všechno jen české.“

„Jen české! Ale vždyť nejsou takové věci bez němčiny ani možné. Máte to zde asi čistý pořádek. A což slavné úřady?“

„Nemáme žádných úřadů.“

„Žá— žádných úřadů? Prosím vás, jak pak můžete žíti bez úřadů?“

„Máme jen kritické tribunály, které podle paragrafů rozličných esthetik natahují na skřipec a popravují literární výtvory.“

„Ale berní úřady přece máte?“

„Nevím, co to je.“

„Ó, přešťastný člověče! Nemohu tomu ani uvěřit!“ zvolal pan Brouček a dodal k sobě: „Tohle je na měsíci jediná moudrá věc a měla by se věru také zavésti na zemi.“

Pak tázal se dále: „A co pak vojsko — jářku? Armádní řeč — ahá! Přece mi nebudete chtět namluvit, že také důstojníci mluví česky?“

„Nemáme žádného vojska, poněvadž se potýkáme toliko pérem a místo krve proléváme jen inkoust.“

„Tohle není také špatné zařízení,“ pomyslil si Brouček. „Inkoust a brky jsou po čertech lacinější nežli repetýrky a lidská krev.“

Nyní vznášeli se již nad městem. Jestliže Brouček prve podivil se holubníku měsíčního filosofa, zamotala se mu teď hlava z divadla, které viděl pod sebou. Byla to babylonská směs nejpodivnějších tvarův a slohů, pravá orgie stavitelské nevázanosti. Pan domácí připomenul si, že někdy za noci, když se brával domů od ‚Würfla nebo od ‚kohouta“, míval

prazvláštní zrakový přelud, který mu jevíval Prahu v nevídané, přepodivné proměně: všechny domy stály na křivo, jeden sem, druhý tam, okna byla přemetána jako karty po karbanické rvačce, balkony navštěvovaly se navzájem přes ulici, štíty se protahovaly do úžasných výšek, střechy dostávaly velbloudí hrby a komíny rejdily po nich jako opice, kamenný most kroutil se jako had a sochy na něm hrály si „škatule, škatule, hýbejte se", Karlova ulice byla proměněna v tunel a protahovala se zvolna jako dalekohled, do nekonečné dálky, staroměstská radnice zacházela se svou historicky památnou věží jako opilý ponocný se svou halapartnou — ale to všechno byla jen usedlá hra proti fantastickému reji měsíčního města.

Zde mněl jsi viděti divoce přebujnělou gotiku s chaotickou zmotaninou počernalých pilířů a špičatých oblouků, roztodivných ornamentů a nejbizarnějších nestvůr, jaké kdy zplodila bujná fantasie středověku; tam zase čarovnou nádheru maurského slohu, nebo pohádkový přepych indické architektury; onde divy rokoka; tu malebný zlomek starých Benátek; tam kus Cařihradu — mněl jsi viděti, neboť při druhém pohledu jevily se ti jen přepodivné zkrouceniny a zkomoleniny všech těchto slohů a leckde byla slátána z různých jejich živlů pravá Chiméra architektonická, na příklad gotická katedrála s románským portálem a copovými vázami místo křížových kytek. Namnoze vymykala se ta měsíční architektura ze všech slohových reminiscencí a pouštěla obraznost bez uzdy do říše nemožnosti, kde také poetové s oblibou staví své pohádkové paláce, s oblibou tím větší, poněvadž k tomu nepotřebují nižád-

ných studií v dějinách umění a podobných nevděčných oborech. A každá věž v té směsi strměla v nedozírnou výši, každý oblouk byl úžasně smělý, každá báň velebná, každý arkýř závratný, každá chodba tajůplná, každá perspektiva kouzelná, vše velkolepé, ohromné, grandiosní, báječné.

A jako měsíčané bylo i to jejich město jaksi větrné, spíše vzdušnému třpytnému obrazu faty morgany nežli skutečnému městu z kamene a cihel podobné.

Ke konci sluší dodati, že všecko jen se hemžilo spoustou karyatid, sfing, okřídlených lvů, gryfů, soch, nestvůrných chrličů, křížových kytek, váz, fantastických větrných korouhviček, že každou píď omítky pokrývaly pestroskvělé fresky a celý ten Babel zdál se šíleně křepčiti při zvucích neslýchané hudby. Ba mohl jsi mysliti, že město samo jest jediný kolosální hudební nástroj.

Ozýval se velebný zvuk varhan, hlaholily obrovské zvony, tu z balkonu zaznívala loutna, tam v okně nyla flétna, jinde chřestily kastaněty a zvonil tamburin, opět jinde hřmotil tamtam, bylo slyšeti šalmaje a cimbály, harfy a dudy, lýry a bubny — každý dům přispíval vydatně po svém k obrovskému koncertu, z něhož vyznívaly také chorály valných zpěváckých sborů a srdcervoucí arie.

Ó, sluchu, odstrčený pastorku mezi smysly! Pomyslil jsem si to tisíckrát a snad jsem to někde již i napsal. Ale napsal bych stokrát znova, aby si toho konečně povšimla macecha společnost. Hle, strážci obecného blaha chrání úzkostlivě zrak náš před necudnými obrázky a krvavým masem řeznických kár, čich náš je zabezpečen ve slušné společnosti před

nelibými zápachy; ale kdo chrání můj sluch třeba v nejskvělejším saloně před hudebními neslušnostmi, za které musím ještě vzdávati nadšenou chválu?! Ba věru, sluch nemá žádné záštity, jest ve psí vydán každé holčici, která si zamane státi se slavenou primadonou, každému zamilovanému flétnistovi, každému kloučkovi, který si vzpomene jezditi svým nemotorným smyčcem po mém uchu od rána do večera. Jak mohu ku příkladu teď soustřediti mysl na měsíční město a vylíčit náležitě jeho divy, když krásná neznámá pod mými nohami v prvním poschodí vzala si do hlavy opakovati nějaký Straussův valčík tak dlouho, až ho konečně přehraje bez chyby, což se patrně nestane nikdy!

Vřele odporučuji svým spolutrpitelům založení spolku proti týrání sluchu, který by pracoval všemi zákonitými prostředky k tomu, aby zřízena byla na míli cesty ode všech obydlených míst zvláštní hudební kolonie, kam by se navždy odkázala všechna třínohá i dvounohá uchu lidskému nebezpečná havěď.

Odvolá-li se některý souspřeženec té čeládky na měsíční město, jehož musikální vřavu jsem shora vylíčil, budiž upozorněn, že my pozemšťané nemáme ušní bubínky tak zařízené jako obyvatelstvo měsíce, čehož důkazy najde čtenář v některé z následujících kapitol tohoto cestopisu.

Pegas letěl nyní dost nízko, tak že mohl pan Brouček zahlédnouti s ptačí perspektivy též pouliční život města. Arci zachytil krátkým přeletem jen několik oku nápadnějších rysů. Zvláště podivil se masopustní strakatosti měsíčních krojů; pan domácí ve svém solidním pozemském oděvu pohlížel s pohrdlivou útrpností na tu pestrou směs, v níž nebylo

jediného slušného sakka, císařského kabátu, svrchníku nebo fraku, nýbrž samé podivné různobarevné řízy a hávy, kterých by žádný vzdělaný a pořádný člověk na zemi beze studu nevzal na sebe. To jsme my pozemští Čechové přece jinší chlapíci — pomyslil si s pýchou — u nás najdeš i v nejbídnější vesnici jen slušné krejčovské dílo, i ty potrhlé čamary bohudíky skoro vymizely a takovouhle měsíční maškaru by na ulici sebrala policie!

Trochu podobná pozemské jest pro první pohled úprava hlavy měsíčanek; ale přihlédneš-li lépe, shledáš, že domnělé moderní pokryvky vlasů jsou vlastně všelijaké lastury, škeble, houby, motýli, ptačí hnízda, veliké květy svlačců a macešek, chomáče strakatých per, ba i celí ptáci a podobné pitvorné věci. Jinak odívají se také v nesmyslné měsíční řízy, obyčejně sněhobílé nebo zlatotkané, které vlají kolem nich divnými řasami a třásněmi.

S nelibostí pohřešil pan domácí na měsíčních dámách pikantních honzíků a ofin. Úpravu vlasů nosí vůbec velmi nedbalou. Mají sice vesměs vlnivé kadeře, ale nepoutají je žádnými hřebeny nebo jehlicemi, tak že padají, jak se jim líbí, temnými ručeji na ramena, šíj a ňadra nebo jako zlatá gloriola třepetají se kolem hlavy.

Pozoruhodné jest, že všechno na měsíčanech vůbec ustavičně se pohybuje: kadeře vždy poletují, rty se chvějí, ňadra se dmou a roucha vlají. Vezmete-li k tomu, že následkem své vzdušné lehkosti zvláště měsíčanky stále hopkují, tančí a se vznášejí, pochopíte, že promenáda po měsíčních Příkopech poskytuje prazvláštní pohled.

I jinak lišily se ty ulice svým rázem nemálo od pozemských.

V Praze na příklad vyznačují stálou fysiognomii ulic vedle rozličných jiných obchodů hlavně uzenáři, hokynáři, pekaři, řezníci, materialisté, moukaři, cukráři a jiní prodavači jedlých věcí, zejména však restaurace, hostince, plzeňské pivnice, kavárny, sklady lihovin a podobné obchody, kterýchž je u nás bezmála více než advokátních kanceláří. V měsíčním městě rozhlížel se však pan Brouček nadarmo po takových závodech; místo nich postřehoval tu jen obchody s květinami, sklady obrazů a soch, obchody s hudebninami a nesčíslná knihkupectví. Téměř ob dům nacházel se takový závod, před nímž kupila se mračna zvědavých, a jehož dvéře sotva stačily proudům vcházejících a vycházejících kupců.

„Toť je tlačenice u těch vašich knihkupců," divil se pan Brouček. „U nás nebyl takový shon ani tehdáž, když se prodával životopis vraha Schenka!"

„Ó, k našim knihkupcům je takovýhle nával každý den," pravil měsíčan. „Nestačí od rána do noci nositi objednané literární pamlsky do čítáren, při závodu zřízených, a prodávati knihy přes ulici —"

„Aj, toť zde čepujete literaturu jako u nás v Praze plzeňské," smál se pozemšťan.

„My zde právě žízníme po duševních občerstveních," odvětil s důrazem, vážně jeho průvodce. „Již přede dnem, nežli jsou knihkupectví otevřena, tlačívá se před nimi dav nedočkavců, aby se ihned po ránu opojili nějakým cyklem sonetů, a sotva že jej doma pohltali, již spěchají zase, aby si pochutnali na některé epické básni —"

„Pěkná to snídaně na vidličku," zabručel pro sebe pan Brouček.

„Ba mnozí prosedí v čítárnách celý den až pozdě do noci," pokračoval měsíčan. „Poněvadž zhusta náruživí čtenáři, opojeni přílišným požitkem básní a románů, dopouštěli se nočních výtržností, ukončuje se v řádných měsíčních knihkupectvích vydávání knih o půlnoci, a tu ještě některý nenasyta poručí si najednou pět sbírek básní a neustane, dokud je nevyprázdní do poslední sloky."

„Prosím, přestaňte — přestaňte už!" zvolal pan Brouček, jedva se drže smíchem na pegasu. „Že v některých pivovarech zavírají o půlnoci sklep, a že si dávají pijáci přinésti pět sklenic najednou, to jsem nejen slýchal, nýbrž i sám zkusil; ale knihy — pět knih najednou — puknu smíchem!"

„Mně zase je k pláči ten tvůj smích z našich ušlechtilých vášní," pravil měsíčan a začal skutečně vzlykati. „Obráží se v něm zřetelně hrubý materialismus vás bídných pozemšťanů, kteří tíhnete jen k mrzkým požitkům tělesným."

Pan Brouček byl těmi slovy opět upamatován na svůj ubohý žaludek. Měl již vskutku notný hlad.

„Plačte si nade mnou, jak vám libo," řekl vzdorovitě, „já bych v té chvíli přece dal přednost řádné snídani před nejkrásnější básní na světě. Snad bychom se mohli spustiti dolů na nějaké malé posilnění —"

„Toho není třeba," odpověděl měsíčan. „Tamhle kyne nám palác spanilomyslného mecenáše Božidara Čaroskvoucího, jehož bezmezná pohostinnost bohdá vyhoví tvé nestřídmosti, nad níž skutečně žasnu —"

To je dobré! pomyslil si Brouček. Žasne nad mou nestřídmostí! Snad nemyslí, že jsem se měl najísti jeho Etherey!

„Jenom aby nás tam nepohostili zase jen zbrklou filosofií!" pravil.

„Ó, Čaroskvoucí má vždy pro své hosty vydatné hmotné občerstvení." ubezpečoval jej měsíčan. „Zdá se ostatně, že tam ještě dorazíme k jitřní hostině, která se u našeho mecenáše odbývá trochu později než jinde. Počkej, podívám se na nebeské hodiny."

Obrátil se po srpu zemském na obloze, ale při tom zabloudil jeho zrak i na zad.

„Nastojte! Pohleď!" zvolal.

Brouček pohlédl směrem, kam Blankytný ukazoval, a spatřil ve vzduchu cosi jako velikého motýla, letícího k městu.

„Nic ti nepraví tvé srdce?" řekl měsíčan. „Nepoznáváš ji? Nepoznáváš Ethereu, jež na svých křídlech motýlích a na perutích milostné touhy chvátá za tebou?"

„Ó běda!" zvolal pan domácí úzkostlivě. „Jen rychle, rychle, snad jí ještě upláchneme!"

Měsíčan švihl pegasa dlouhou lodyhou sněhobílých lilií, jež mu sloužila za bičík, a křídlatý kůň doletěl mžikem k ohromnému, zářícímu paláci, na jehož práh s nimi se snesl.

IX.

(Chrám všeumĕny a jeho nádhera. — Mecenáš. — Brouček básníkem. — Řády básnické. — Hostina poetů. — Náš hrdina vyloučen z kruhu pěvců. — Nešťastný nos.)

Blankytný přivázal pegasa k lazuritovému sloupu nádherného portálu a stoupal s panem Broučkem po křišťálových stupních paláce. Vůkol bylo tolik báječného lesku, že pozemšťan musil stoupati s okem přivřeným, nemoha snésti té oslňující záře.

Zatím vysvětloval mu Blankytný zařízení velkolepé budovy: „Čaroskvoucí nazval toto své veledílo ‚Chrámem Všeumĕny', a to plným právem. Jak jsi zajisté shora pozoroval, bylo k rozkazu jeho vystavěno v podobě hvězdovité, a každý paprsek té hvězdy zasvěcen jest různému druhu umění. V jednom chová si nejvýtečnější básníky, v jiném znamenité malíře a jejich výtvory, v třetím sochaře, opět jiný věnován je umění hudebnímu a jeho slavným zástupcům atd. Zkrátka, v té hvězdě soustřeďuje se jako v čarovném ohnisku všechen umělecký lesk měsíce. Uprostřed ní pak sídlí sám veliký mecenáš, rozesílaje do všech těch paprsků oživující záři své štědrosti a vroucí přízně. Avšak tu stojíme již před ním."

Vystoupili zatím do jakéhos ústředního vestibulu, a zrak páně Broučkův obodřil se již tou měrou, že mohl rozeznati v záři démantů, perel a granátů vychváleného mecenáše. Tento honosil se sice dosti slušným objemem — jako snad všichni mecenášové všehomíra — ale měl jinak stejně ušlechtilý a větrný zevnějšek jako ostatní měsíčané, které pan Brouček dosud spatřil.

„Vítej, zlatohlasá pěnice Wargentinská," *) volal Čaroskvoucí uchopiv Blankytného křečovitě za obě ruce a líbaje ho vroucně na čelo. „Jaké štěstí, že mohu sladkého drozda naší erotické lyriky pohostiti pod svým krovem! — A kdo je tvůj soudruh?" dodal, pohlížeje s úžasem na pozemšťana.

Divil se velmi, když mu Blankytný představil hosta až z daleké zeměkoule; ku konci však zvolal: „Bezpochyby pozemský básník?" a než mohl pan Brouček s nevolí odmítnouti tuto směšnou insinuaci, pokračoval v radostném rozechvění: „Ó, zajisté přivábil tě můj Chrám Všeumělny, zajisté pronikla zář této mé umělecké hvězdy až na tvůj vzdálený svět. Ó, pojď již, ukážu ti s radostí všechny její paprsky. Především zajdeme do paprsků poetu. Žel jen, že většina mých slavíků dosud se nevrátila ze svých jitřních výletů na pegasech a ostatní se zapírají, poněvadž právě besedují se svými Musami; bylo by zločinem vyrušovati je z jejich nesmrtelných prací. Avšak za nedlouho slétne se zpěvná družina k rannímu hodokvasu. Zatím uvedu vás napřed do hodovní síně."

---

*) Wargentin, ohrazená rovina na měsíci, odkud asi Blankytný pocházel.

Položiv si prst na ústa a mrkaje výstražně po hostech, aby zachovali nejhlubší ticho, vznášel se před nimi po špičkách dlouhou chodbou kolem četných dveří, za nimiž bylo tu a tam slyšeti šustění papíru, vrzání per a vzdychání.

A nyní měl bych vylíčiti čarovnou nádheru vestibulu, chodby a hodovny. Avšak malomocné péro klesá mi z ruky.

Ó, vy všechny rubíny a safíry, smaragdy a topasy, opály a granáty, kterými naši marnotratní básníci a romanciéři tak štědře ozdobují své verše a knížecí komnaty, vy stropy vysekané z jediného kusu lapis lazuli, vy nefritové sloupy, vy přebohaté inkrustace, vy démanty stokráte drahocennější kohinúru, vy kouzelně čisté perly zvící pštrosích vajec, vy chocholy nejvzácnějších duhobarvých per — ó, přispějte mi na pomoc, bych tušiti dal čtenáři alespoň matný stín oné měsíční skvostnosti!

Pan Brouček byl sice oslněn, ale bručel k sobě: „Nevím, nevím, nebude-li to nějaká velkopanská hostina, kde je spousta stříbra a málo na něm a kde lokajové odnesou ti talíř, než se chopíš vidličky. Známe to.“

„Zde si prozatím odpočiňte,“ zval mecenáš hosty, „mne pak laskavě propusťte na okamžik. Ó, mecenášské povolání je trudné! Musím býti všude, nemám chvilky oddechu. Právě jsem si vzpomněl, že čeká na mne v tuto chvíli přední z mých malířů, jenž maluje moji podobiznu v nadživotní velikosti; musím sedění odložiti. Pak třeba dáti některé pokyny sochaři, jenž modeluje pomník, kterým budu za živa oslaven. Dále chci vyzvati některého ze svých hudebníků, aby složil k odhalení toho pomníku slav-

nostní kantátu. Konečně napadla mi v noci znamenitá látka k epopeji, jejíž zpracování musím za dobré paměti svěřiti svému prvnímu básníkovi, Slunovítu Oblačnému; za takovou důležitou příčinou nerozpakuji se vyrušiti ho z nadšení, načež ho také vybídnu, aby se mnou pospíšil do vaší vzácné společnosti. Za malou čtvrthodinku potom slétnou se všichni moji slavíci k jitřní hostině."

„Ze slov mecenášových můžeš poznati, že zaopatření v jeho Chrámu Všeuměny má také své nepříjemnosti," pravil Blankytný po odchodu Čaroskvoucího. „Jeho strávníci promarňují většinu času oslavováním šlechetného příznivce a posloucháním jeho rad. Následkem toho nemůže sehnati dost básníků prvního a druhého řádu a bere za vděk i ledajakou plevou. Věz, že naše měsíční básnictvo tvoří jakousi hierarchii několika přesně oddělených stupňů, z nichž každý má svůj zvláštní titul a své určité privileje. Básníci prvního řádu titulují se ‚geniální', druhého ‚vysoce nadaní', třetího ‚nadaní', čtvrtého ‚oblíbení', pátého ‚záslužní'. Prvnímu řádu vzdává se pocta pokleknutím, druhému poklonou, třetímu shovívavým úsměvem, ‚oblíbených' si už nikdo nevšimne a ‚záslužné' smí každý kopnout. Mne vřadila nespravedlivá kritika mezi poety druhého řádu, ale v pravdě nemůže se měřiti se mnou žádný měsíční básník, nejméně ten duchaprázdný Slunovít Oblačný, jehož banální prostřednost jen kamarádskou kritikou a pochybeným vkusem obecenstva dotřela se prvního řádu."

Poučoval Broučka ještě dále, ale pan domácí uvažoval již o jiných věcech. Zase takové čekání! mrzel se. A ještě není ani prostříno!

Na dlouhatánském stole, obklopeném přečetnými křesly, nalézala se dosud jen spousta ozdobných váz s rozkošnými květy, na které pan Brouček nemohl již pohlédnouti bez ošklivosti a zlosti; před každým křeslem stála jedna a při ní vždy něžná alabastrová nádobka zvláštního tvaru a nejjemnější práce umělecké. Pepřenky či tyglíky s hořčicí?

Zvědavý pozemšťan prohlédl si jednu — byla prázdna.

„Prosím vás," otázal se měsíčana, „k čemu pak jsou tyhle hrnoulečky?"

„To jsou slzničky."

„Slz — slzničky? Jaká pak je to zase hloupost?"

„Nu, schránky na slzy."

„Na — na slzy? I ty moje umučení — co pak tu budeme plakat?"

„Budou se bezpochyby předčítat básně."

„Bá — ásně? Ale to aby už — Slyšte, mně se zdá, že si tu všichni ze mne děláte blázna! Tedy zase básně! Při těch se mi každé sousto v ústech obrátí. A ještě mám na nějaký ten náprstek postního bouillonu snad čekati hodinu. Ta malá čtvrthodinka je už hodně velká."

„V tom se mýlíš, netrpělivče. Zapomínáš opět na měsíční čas."

Teď udeřil již pan Brouček vztekle pěstí na stůl. „Jděte mi se svým časem do horoucího —! Ta malá čtvrthodinka potrvá tedy šest hodin! I to aby hrom —"

Výbuch jeho hněvu byl přerušen návratem Čaroskvoucího, jenž přiváděl vytáhlého měsíčana, oděného v jakýs podivný ornát s vetkanými zlatými hvězdami a květy.

Mecenáš klekl a zdvihaje ruce k majiteli ornátu slavnostně oznamoval: „Zde velekněz měsíční poesie, náš arcivěštec, jehož jméno sluší pronésti jenom na kolenou, nejprvnější náš génij a nejzdárnější vychovanec a tlumočník mých básnických intencí, Slunovít Oblačný!"

Blankytný pošeptal Broučkovi: „Klekni!" a sám spěšně uvrhnul se před Oblačným na kolena.

„Bodejť! Budu ještě klekat před takovým tatrmanem!" zahučel pro sebe náš hrdina, jehož nálada byla nyní nejhorší na světě.

Oblačný vznesl nad klečícím párkem žehnající ruce a pravil pak blahosklonně: „Vstaňte, přátelé! A buď mi srdečně vítán, milý Blankytný. Gratuluju ti upřímně k poslední sbírce."

I potřásl vlídně rukou básníkovi nižšího řádu, který koktal cosi o nesmírném štěstí a neskonalém obdivu.

Pana Broučka poctil Oblačný jen zvědavým pohledem a nedbalým kývnutím hlavy.

„A nyní vás prosím," zval hosty mecenáš, „abyste usedli prozatím ke skrovnému občerstvení, než se tu shromáždí celý můj Parnass."

Tvář pana Broučka o malé poznání se rozjasnila.

Všichni usedli k tabuli a Čaroskvoucí přišoupl před každého jednu vázu s kyticí.

„Ó, jaká lahodná vůně!" liboval si Oblačný, čichaje ku svým květům.

„Rajský libodech!" chválil jako u vytržení Blankytný, čině totéž.

„Ááá!"

„Áááάá!"

„Doufám, že i mého pozemského hosta uspokojí tato skromná kytice?“ obrátil se Čaroskvoucí k panu Broučkovi.

Tento škaredil se již zase jako noc a mrskl jen po kytici zuřivým pohledem.

Na to sepjal mecenáš k Oblačnému ruce: „Snad nezazlíš mi, velebný génie, požádám-li tě pokorně, abys hostům mým a mně připravil božskou rozkoš přečtením některé ze svých nových básní. Ó, poklekni se mnou, pozemšťane, a pros veleducha, aby alespoň jediným paprskem své poesie oslnil tvou hrubou pozemskou bytost!“

Pan Brouček se jen hrozně ušklíbl.

Ale básník nepovšiml si patrně zlostné jeho tváře; neboť pokynul k němu vlídně hlavou a tahaje ze svého ornátu objemný rukopis, řekl: „Nechci ti odepříti té chvilky povznesení, nešťastný tvore! Přečtu jen prvních sto ghasel své sbírky Mlhoviny hvězdné.“

A začal hned čísti chvějícím se hlasem, s tváří roznícenou a zrakem zaroseným. Blankytný a mecenáš naslouchali s dechem utajeným, s výrazem, jako by polykali rajské pokroutky; časem vzdychali blaženě nebo zdvihali oči k nebesům jako u vytržení nebo stírali slzy rozkoše, které jim perlily po nadšených tvářích.

Pan Brouček zatím stěží tlumil výbuch rozhořčení, ulevuje si alespoň v duchu: Jestli pak by člověka mrtvice neranila! Vsadil bych se nevím oč, že tu zase neuvidím ani křížalu. Nežli bude ten hastroš hotov se svou hvězdnou tasemnicí, bude po mně hladem a zlostí. Věru, tyhle slz — slzničky — slzničky! nevíš opravdu, máš-li nad takovou hlou-

postí puknout smíchem nebo vztekem! — tyhle slzničky hodí se dobře k takové hostině. Člověk by plakal krvavé slzy nad tím měsíčním pohostinstvím!

Četba hvězdných mlhovin na štěstí přerušena vstoupením nové osoby, oblečené v podobný ornát jako Oblačný.

Čaroskvoucí vyskočil, volaje: „Dnešní den zasypává mne štěstím. Hle, jaký nový, převzácný host vešel pod blaženou střechu mou!“

On i Blankytný letěli příchozímu vstříc a klesli před ním na kolena. Pan Brouček popošel též ku dveřím s myšlénkou, že snad bude nejlépe, upláchne-li z Chrámu Všeuměny do nějaké měsíční restaurace.

Avšak mecenáš obrátil se právě k němu a oslovil ho po tichu, úzkostlivě se ohlížeje po Oblačném: „Hle, pozemšťane, náš arcivěštec, velekněz naší poesie, nejprvnější génij měsíční, Větroboj Hvězdný!“

Nyní popošel i Oblačný uvítat svého kollegu. Vzájemné vítání obou poetů prvního řádu bylo velice pohnutlivé. S výrazem nadšeného obdivu padli před sebou na kolena, pak zdvihl jeden druhého, pak od sebe odskočili a rozpřáhli ramena, vrhli se druh druhu prudce do náručí a tiskli prsa na prsa tak pevně, jako by se chtěli rozmačkat; potom se zase chytli za obě ruce, svírali si je křečovitě a hleděli sobě do slzavých očí, kloníce hlavu teď na pravo, teď na levo, jako by chtěli vssáti do duše navzájem své drahé tahy se všech stran.

„Nech se zulíbat za své poslední epos, nedostižný mistře!“ blouznil jeden.

„Ó, jsem pouze nemotorný tvůj žák, titane písně. Nesahám ti ani po kotníky,“ bránil se druhý.

„Mlč. příteli, mlč! Já naopak hledím z prachu za tvým orlím vzletem.“

„A já ve sladké závrati pozírám do tvé nevystihlé hloubky.“

Zatím, co po té Hvězdný blahosklonně vzpřimoval skroušeně klečícícho Blankytného a gratuloval mu k poslední sbírce, odvedli mecenáš s Oblačným pana Broučka stranou a tento pravil mu šeptem: „Abys nepojal nesprávných názorův o měsíční literatuře, pozemšťane, věz, že Hvězdný poněkud vyniká jen pečlivou formou, jíž umí odívati své slabé a všední myšlénky. Za to je ctižádost jeho nesmírně nedůtklivá a z pouhé tedy útrpnosti ponechává se mu řád, který mu nenáleží!“

„Jakž by mohl býti k čemu, když není v mém Chrámu Všeuměny a pod mým vedením?!“ potvrdil rovně potichu mecenáš.

Pak požádal všechny hosty, aby usedli.

Hvězdný, jda k tabuli kolem pana Broučka, poodvedl jej stranou a řekl mu šeptem: „Přicházíš k nám tedy až z daleké zeměkoule? A bezpochyby za účelem studií v měsíční literatuře? Chci ti proto říci, abys neposuzoval stav našeho písemnictví podle slabých veršů, které jsi zde — jak mi řekl Blankytný — před chvilkou slyšel. Oblačný má sice ob čas jakés takés myšlénky, ale neumí je obláčeti v poetické roucho. Jen abychom neranili jeho nedůtklivou ješitnost, trpíme ho ze soustrasti mezi sebou v prvním řádu.“

Když usedli všichni za stolem, obrátil se mecenáš k novému hostu: „Především, vyvolenče bohů, musíš občerstviti svou tělesnou schránku.“

Nu, snad — snad konečně přece! oddechl si Brouček.

„Nuže, přátelé, chopte se svých kytic!" mluvil dále hostitel. „I ty přivoň si znovu, pozemský hoste."

Tu se pan Brouček nezdržel.

„Pěkně děkuju," vyjel ostře. „Můj n o s namlsal se již dosti."

Slovo „nos" pronesl s důrazem, aby nesvědomitému hostiteli připamatoval jinou, vnitřní část svého těla. Ale ulekl se až účinku svých slov. Nastalo hrobové ticho, Blankytný, zděšen, pohlížel na oba básníky prvního řádu a červenal se až po uši, Oblačný a Hvězdný klopili oči, hostitel šilhal nesměle po společnosti a přesedal v nesmírných rozpacích.

Brouček rozhlížel se udiven kolem a opakoval bezděky: „Ano, můj nos — můj nos —"

Ale Blankytný zarazil mu prudkým vztáhnutím ruky a výstražným posuňkem další slova na rtech a povstav rychle, všecek uzardělý, omlouval se ostatním: „Kdybych byl mohl tušiti — Prosím, uvažte shovívavě, že to pozemšťan —"

„A že dosud nikdy nebyl v měsíční společnosti," doložil mecenáš vstávaje také. „Dovedu jej s Blankytným mezi malíře a prosím velebné věštce, aby zatím ztrávili chvilku vyměňováním svých nadhvězdných tajemství."

Toť vypadalo pro pana Broučka jako jemné vyhození. Zmaten ubíral se z hodovny za mecenášem a Blankytným, netroufaje si ani poroučeti se věštcům, kteří jedva po něm mrskli očima, stahujíce rty v posuňku ošklivosti a opovržení.

Na chodbě pravil k němu Blankytný nevrle: „Nenadál jsem se, že budu uveden do takových rozpaků tvými pozemskými nezpůsoby!“

„Nezpůsoby? Co pak jsem vyvedl?“

„Jestliže vaše pozemská řeč neštítí se takových ohavných slov —“

„Ohavných slov! Jakých ohavných slov? Vždyť jsem přece neřekl nic jiného, nežli že můj nos —“

Oba měsíčané zdvihli proti němu výstražně ruku.

„Zadrž!“ zvolal Blankytný. „A již nikdy více neposkvrň tím šeredným slovem náš čistý měsíční vzduch!“

„Proboha, jakým slovem? Snad — snad dokonce nesmím mluviti o svém nose, hahaha?“

„Ovšem, že nesmíš. A smutným svědectvím je pro tebe a pro pozemšťany vůbec, že třeba teprv poučovati tě o tom, co ti má vnukati vlastní přirozený cit.“

„Tedy opravdu? Bez žertu? Ne, nemohu tomu ani uvěřit! Nos — chudáček nos je tedy u vás věcí tak neslušnou, že nesmíte ani jméno jeho vyslovit? Ta nevinná část obličeje, kterou nosíte přímo mezi očima všemu světu na odiv? U nás na zemi jsou konečně také slova, jichž neužíváme v lepší společnosti nebo k nimž alespoň přidáváme omluvu ‚s odpuštěním‘. Ale to je něco zcela jiného. To jsou —“

„Nechme této nepěkné rozprávky. Pravím ti jen, že tě ihned opustím, jestliže mi neslíbíš, že již nikdy, nikdy více nepronese ohyzdného toho slova!“

„Je to sice směšné, nesmírně směšné, ale když vám ten výstupek tváře, či arkýř obličeje, či jak to mám tedy pojmenovat —“

„I pouhé narážky na tu věc jsou neslušné.“

„Nuže, dobrá. Dám si pozor, aby se mi ten nevýslovný ubožák nepřipletl do řeči. Ale je-li vaše společenská řeč tak choulostivá, že nesnese ani takové nevinné slovo — jste-li takové netykavky, pak obávám se velmi, že narazím každou chvíli něčím.“

„To jest velmi pravdě podobné,“ vmísil se do hovoru mecenáš. „Proto právě byl jsem nucen zbaviti tě společnosti oněch dvou vznešených duchů, kteří by nesnesli opakování takové sprostoty. Avšak odvedu tě mezi malíře, kteří jsou otrlejší v těch věcech.“

X.

(Paprsek malířů. — Broučkova umělecká kritika a její následky. — Výhoda živého měsíčního koloritu. — Měsíční atelier. — Klanění se obrazům. — Zničující zpráva. — Měsíčané ideálem vegetariánů. — Osudná definice uzenek. — Pan Brouček vpadá do Scylly, chtěje uniknouti Charybdě.)

Mecenáš vedl pana Broučka a Blankytného z paprsku poesie do paprsku malířství. Náš hrdina byl by rázně protestoval proti tomu směru, neboť z důvodu nám známého choval k umění malířskému nepřekonatelnou nechuť; avšak po novém sklamání v hodovně upadl v jakousi zoufalou resignaci, v níž se už poddával všemu jako vysílená obět. Naděje, že by vytěžil z Chrámu Všeumělny něco pro svůj nešťastný žaludek, vzdal se již nadobro, a jediná myšlénka prokmitávala chmurami jeho duše: jak by unikl z té umělecké hladomorny.

Přes ústřední vestibul, v jehož centru stál v podobě chrámku vystavěný soukromý příbytek Čaroskvoucího a od něhož jako paprsky ode hvězdy rozbíhaly se na všechny strany chodby s řadami komnat, věnované jednotlivým uměnám, ubírali se

do dlouhého korridoru s četnými ateliery malířů po obou stranách.

Stěny této chodby honosily se prazvláštní ozdobou: bylyť úplně počmárány a pomazány divou směsicí bizarních náčrtků a karikatur.

„Hle, skvostné výstřelky malířských veleduchů!" pravil mecenáš, trochu se zardívaje a pozdě již zastíraje svou řízou pohledu pana Broučka nejnápadnější karikaturu, zobrazující jeho samého, mecenáše, v nějaké nelichotivé a málo delikátní situaci. „Někdy opravdu geniálně nevázané. . ."

Dobře ti tak, hlupáku! — pomyslil si pan Brouček — Jeden takový mazal je pro domácího boží metlou; nerku-li nasadit si jich do domu celé stádo a ještě k tomu zadarmo! Ó, bože, když si pomyslím, že snad ten můj — bůh mi odpusť hříchy! — ten vlasatý lotr také takhle řádí po stěnách v mém domě a z vděčnosti za to, že neplatí žádnou činži, zpotvořuje tam snad někde můj obličej na mé vlastní nové omítce, na mém vlastním ubohém majetku!

Vešli do prvního atelieru v pravo, kde nalezli měsíčana, oděného v podivnou plandu z šerého sametu, s vetkanými křivolakými vzorky, která by mu byla dávala vzhled velikánské můry, kdyby nebyla tuto podobu rušila pokryvka hlavy, klobouk nějaké obrovské houby, vybíhající nahoře do vysoké špičky.

Při pohledu na tuto bizarní úpravu neubránil se pan Brouček jizlivému pošklebku. No, ty vypadáš! — povídal si v duchu — Takovouhle maškaru by ani ten můj barvokaz nevzal na sebe, ačkoliv je ve svém čistém munduru zrovna stvořen pro opičí divadlo!

„Zde můj nejgeniálnější malíř Mlhomil Vzdušný," představoval Čaroskvoucí, „a zde, mistře, host z daleké zeměkoule, o kterém jsi ode mne již slyšel, s naším slavným básníkem Hvězdomírem Blankytným. Oba prosí tě snažně, abys jim dovolil padnouti na kolena před posledním tvým arcidílem."

Malíř mlčky odtáhl oponu, zastírající v pozadí atelieru veliký obraz.

Z úst Blankytného vydralo se táhlé „ach!" neskonalého obdivu; pak ihned klesl na kolena a sepjav ruce pohlížel ztrnule na obraz vypouleným zrakem, jakoby oslněn vidinou nadpozemské skvělosti.

„Žasneš, není-li pravda?" mluvil k němu mecenáš s uspokojením. „Hleď jen, jaká hloubka a velebnost myšlénky! Jaká síla a lahodnost koncepce! Jaká svrchovaná úměrnost v každé linii! Mluv i ty — jestli tě obdiv nečiní němým — mluv i ty, pozemšťane, co soudíš o tom nesmrtelném výtvoru?"

Pan Brouček nebyl obrazem nikterak nadšen. Měl ve své pozemské ložnici dva lacino koupené barvotisky, „Spící odalisku" a „Západ slunce v zálivu Neapolském", které se mu líbily stokrát více než ta divoká klikatina ledajakých čar.

Umírnil však svůj úsudek a řekl: „No, prochází to, prochází. Jen myslím, že by neškodilo trochu barev, a pak se mi zdá, že je to vlastně teprve rozvrh k nějakému obrazu —"

Mecenáš s Blankytným uskočili poděšeni; malíř však osopil se na pana Broučka, všecek rudý hněvem: „O, pozemský nevzdělanče! Takový surový vkus tedy panuje na zeměkouli! Vaše malířství hraje si tedy posud jen s barvičkami jako náš banální Duhoslav Žárný a jeho souspřeženci! Vaše dětinská

mysl libuje si tedy jen v barbarské strakatině! A vaši břidilové piplají se s podrobnostmi svých obrazů! Věz, že u nás jen hudlaři konají takovou nevděčnou práci — pravý měsíční mistr spokojí se několika geniálními črty! Jsem přesvědčen, že jediná čára tohoto obrazu vyváží všechny vaše galerie pozemské. Lituji velmi, že jsem odestřel svůj obraz tvému tupému zraku, jenž není hoden ani zavaditi o takové dílo!"

A ve zlobném rozčilení zatáhl opět záclonu před obrazem.

„Odpusť, mistře, že jsem uvedl do svatyně tvého umění toho politování hodného tvora a považ shovívavě, že pochází z planety v každém ohledu zanedbané," chlácholil mecenáš rozhněvaného malíře. „Viděl jsi obdiv Blankytného a co mne se týče, víš dobře, jak neskonale zbožňuji tvé arcidílo a že jsem nejhorlivějším přívržencem tvého směru."

Když atelier opustili, pravil Blankytný ostře: „Hle, tvá opětná neomalenost oloupila mne o božský požitek! Nezanecháš-li svých pozemských nezpůsobů, budu opravdu nucen zbaviti tě svého průvodu."

Jen kdyby už raději tu hrozbu provedl! pomyslil si Brouček. Neumí-li mne dovésti ani k šálku polívky, po filosofských kurnících a bláznovských kostelích Všeuměny ať si běhá sám!

„Ano, jest nezpůsobné mluviti v atelierech něco jiného nežli nadšené pochvaly," káral ho také Čaroskvoucí. „Zde venku mohl jsi směle pronésti svůj úsudek. Ostatně, u mne jsou zastoupeny všechny školy a směry. Miluješ-li barvy, zde naproti jich najdeš dosti."

Když vstoupili do protějšího atelieru, ulekl se až pan Brouček báječné strakatiny nejohnivějších barev, jimiž tam svítil kolosální obraz, zaujímající celou stěnu. Kolorit jeho pozemského „Západu slunce v zálivu Neapolském“ byl velmi živý, ale k téhle záplavě barev nemohl býti přirovnán ani z daleka. Celé ohromné plátno bylo popleskáno kde jakou křiklavou barvou, až z toho oči bolely. V pozadí pak duhové krajiny, kterou obraz představoval, zářilo nad šarlatovým lesem veliké smaragdové slunce a na tom seděl s rozestřenými křídly ohromný netopýr.

„Jaký nápad!“ pomyslil si Brouček. Ale jak užasl, když domnělý netopýr pojednou zatřepetal křídloma a když v něm poznal mužíka v šedé bundě s nesmírně dlouhými, visutými rukávy, držícího v jedné ruce paletu a v druhé štětec, jímž právě domaloval pomerančový obláček.

Měsíční malíři nanášejí totiž barvy tak silně, že mohou při své měsíční lehkosti po hrbolech koloritu pohodlně vylézti na vyšší části svých obrazů a posaditi se tam na některém vynikajícím barevném effektu. Zde seděl malující mistr rozkročmo na svém slunci a spustil se nyní pozadu po vysedlinách malby opatrně na podlahu.

Když se potom k hostům obrátil, ubránil se náš hrdina navzdor svému kritickému položení jen stěží hlučnému výbuchu veselosti. Šat malířův doplňoval totiž z předu vhodně strakatost obrazu: Podšívka bundy byla purpurová, spodní oblek fialový, cípatý nákrčník pestře kropenatý jako křídla vřetenušky a hlavu s dlouhou ryšavou hřívou pokrýval

klobouk ohromné muchomůrky, do jehož okraje bylo zatknuto vysoké péro páví.

„Inu, krejcarová!“ smál se pan domácí v duchu.

S obrazem a malířem souhlasil také celý atelier. Bylť přeplněn úžasnou směsí předmětů zbarvených co nejživěji: různobarvými tulipány ve strakatých vázách, papoušky, kolibříky a flamingy, pardalími kůžemi, drahokamy, nejpestřejšími vějíři, mandrily v komediantských hazukách a podobnými věcmi.

„Zde můj nejgeniálnější malíř Duhoslav Žárný,“ představoval zase mecenáš, „a zde náš slovutný básník Blankytný s pozemšťanem, o kterém jsi už slyšel. Práce Vzdušného se mu nelíbila, i přivádím jej k tobě, aby poznal pravé měsíční umění a tvůj jedině oprávněný směr, jehož jsem — jak víš — nadšeným přívržencem.“

Odsouzení Vzdušného učinilo na Žárného patrně milý dojem; usmál se na pana Broučka velmi přívětivě.

„Úkol hostitele volá mě nazpět do hodovny pěvců,“ pokračoval Čaroskvoucí. „Ale mistr Žárný, až se pokocháte geniálním jeho arcidílem, sám vás laskavě provede po ostatních atelierech.“

„Ó, toho není třeba,“ mínil Žárný. „Co pak by tam viděli? Rád svolím, aby zůstali před mým obrazem až do večera, a pak jim rozsvítím lustry, aby jej mohli prohlížeti také v effektech umělého osvětlení.“

Mecenáš vzdálil se po té spokojen.

Blankytný klečel zatím již před obrazem a hlasitě velebil nebesa, že mu popřála dočkati se dne, kdy může hroužiti smrtelné oko v ten božský div.

Když dokončil své dithyramby, vybídl jej malíř: „Nyní vstaň a pohleď odsud!"

„Ach!"

„A teď s této strany!"

„Ach, ach!"

Žárný honil hosty z kouta do kouta, ze předu do zadu po celém atelieru, obšírně vykládaje skrytější krásy obrazu, kteréžto výklady provázel básník výkřiky obdivu.

Když byl konečně sám malíř běháním unaven a oba ochraptěli, postavil před obraz tři křesla a začal: „Tak! Nyní nechme již slov —"

„— která beztoho nedovedou zachytit ani charý stín té krásy," vložil poeta.

„— a dívejme se klidně až do večera," skončil malíř.

Posadili se na křesla. Žárný uprostřed. Obracel hlavu střídavě na pravo i na levo, zarývaje oči lakotně do tváře tu Blankytného, tu pana Broučka, aby mu v nich neušlo ani nejmenší hnutí z povinného lichotného obdivu. Od pana Broučka odvracel se pokaždé neuspokojen.

Pana domácího bavil sice chvíli strakatý rej barev, ale pak ho „zevlování" na obraz omrzelo. Uvažoval se všech stran své smutné postavení na měsíci, zlobil se znova na prázdnou tabuli v hodovně a na slzničky, přemítal, dostane-li se přece k nějakému soustu, vzpomínal se sladkobolnou touhou na pozemské porce pečení a zelenavě zlaté plzeňské se smetanovou pěnou, představil si celý svůj pozemský život od kolébky až k poslední vycházce do Wür-

flova hostince — ale Blankytný s malířem nedávali dosud ani nejmenší známkou na jevo, že by hodlali ukončiti němou adoraci obrazu. Snad nemyslí, že budu s nimi skutečně brejlat až do večera na tu malovanou kočičinu! zlobil se v duchu pan Brouček. Vztek s mučivou nudou střídaly se v jeho nitru a ke všemu obtěžoval jej každou chvíli upjatý pohled malířův, kterému pak naschvál ukazoval všelijaké podivné a záhadné posuňky.

Konečně zvítězil nade všemi týravými pocity zase hlad. A tu vzpomněl si pan domácí šťastně na párek uzenek, které si pro příhodu uschoval.

Ve chvíli, kdy lakotný výběrčí obdivu zase tvář Blankytného zpytoval, zakryl si stranou k němu dlaní obličej a vytáhnuv spěšně párek z kapsy, dal se chutě do lahodného pokrmu pozemského, snad ach! posledního, jímž se pokochá v životě.

Ale v tom zavznělo nad ním radostné: „Ach, ty pláčeš, pozemšťane? Tedy roztála konečně i tvoje tvrdá pozemská kůra vítěznou září mého obrazu!“

Bylť se malíř k němu připlížil svou neslyšnou vzdušnou chůzí a vyrušil jej tím výkřikem z libého požitku.

Pan Brouček rozdrážděn vyrušením, jakož i domněnkou malířovou, okázal bez ostychu svůj párek a prudce odsekl: „I ďasa pláču! Jím.“

„Jíš?!“ zvolal s hněvným úžasem Blankytný, jenž také přiskočil. „Tváří v tvář tomu velebnému výtvoru genia dovedeš se oddávati té pozemské mrzkosti?!“

„Mrzkosti! Což je ukájení hladu mrzkostí? Či snad vy měsíčané dokonce — ne — nejí — nejíte?!“

„Ovšem že nejíme. Naše vzdušné tělo nemá bohudíky zapotřebí živiti se surovou hmotou.“

Brouček upíral chvíli ohromen na měsíčana ztrnulý zrak a spráskl pak ruce nad hlavou. „Opravdu že nejíte! Můi bože, můj bože! Ale ne, to není možné. Vždyť se musíte přece něčím živiti.“

„Občerstvujeme se pouze vůní, ambrovým dechem květů měsíčních,“ vysvětloval malíř.

„Vůní ---! Toť strašné! Strašné! A snad dokonce ani nepijete?“

„Ovlažujeme pouze rty čistou jitřní rosou,“ pravil básník.

„Jsem ztracen!“ zaúpěl pan Brouček a zoufale chopil se za hlavu. „Tedy proto jsem se dostal na měsíc, abych zde bídně zahynul hladem a žízní?!“

„Proč bys zahynul?“ těšil ho Blankytný, jat útrpností. „Což nejsme my měsíčané zcela dobře živi vůní a rosou? Můžeš naopak děkovati nebesům. Jediným následkem nového způsobu života bude totiž, že tvé hrubé tělo pozemské znenáhla nabude měsíční jemnosti a lehkosti —“

„Krásná útěcha! Děkuju pěkně za tu souchotinářskou slávu! Proto jsem nemusel přilétnout až na měsíc! To jsem se mohl státi na zemi nějakým škrabákem! A jak dlouho to vydržím? Na zemi postí se virtuosové hladu nejdéle čtyřicet dní a pomáhají si při tom ještě všelijakým šejdem. Ó bože, můj bože!“

„Jez tedy prozatím kořínky měsíčních bylin.“

„Prosím vás, už přestaňte! Kořínky! Těmi živili se leda poustevníci za starých časů a kdož ví

ještě, jaké to byly kořínky! A bez krůpěje piva! Polykat rosu jako rosnička. Pane na nebesích!"

„A což vy pozemšťané neživíte se bylinami?"

„Leda blázniví vegetariáni! My ostatní rozumní lidé jíme maso —"

„Maso?" zděsil se Blankytný.

„Což se tak lekáte? Snad nemyslíte, že lidské maso? Jíme jen maso skopců, telat —"

„Hrozné! Vy tedy bez lítosti vraždíte, trháte a hltáte živé tvory boží, kteří s vámi obývají zemi?" Děláte ze svých těl živé jejich hroby? Je-li možné, aby vesmír snášel v lůně svém planetu, potřísněnou kanibalstvím tak ohavným! A tohle je tedy zabité zvíře?" doložil s posuňkem hrůzy a ošklivosti ukazuje nohou na zbytek párku, jejž Brouček prve leknutím na podlahu upustil.

„Zvíře!" zasmál se zuřivě pozemšťan. „Jest to prostě maso prasečí, rozsekané na drobno a nabité do čistě vypraného střeva, které —"

Nedomluvil. Blankytný klesl ve mdlobách na podlahu. Otrlejší malíř s výkřikem zděšení poklekl nad ním a snažil se vzkřísit ubohého.

Pan Brouček pozoroval chvíli ustrnulým zrakem hrozný účinek neprozřetelných slov na útlou měsíční bytost a pak jako náhlým vnuknutím střelhbitě vyběhl z atelieru.

Hejno malířů s muchomůrkami, hřiby, špičkami, ryzci, holubinkami, smrži, šampiony a všemi možnými houbami na hlavách pustilo se za ním, chtějíce ho zavleknouti do svých atelierů, ale pan

domácí jim šťastně unikl a letěl ke schodům, vedoucím z Chrámu Všeuměny.

Ó běda! Na posledním schodu zakmitla se právě třepetavá motýlí křídla a pan Brouček zahlédl pod lazurovým zvonkem líbeznou tvář Etherey.

Zabočil tedy spěšně zas do nejbližší chodby, kde byl poučen pekelným řevem a hřmotem, že se dostal do paprsku hudby.

XI.

(Koncertní síň. — Chvalný obyčej v měsíčních koncertech. — Samovražedné myšlénky pana Broučka. — Básník posledního řádu. — Měsíční hudba. — Nadpozemské zařízení měsíčních uší. — „Bouře«. — Mořská nemoc. — Pan Brouček prchá znovu.

Náš hrdina vrazil do prvních pootevřených dveří a rychle je zavřel za sebou.

Poznal, že vnikl do parteru nějaké koncertní síně, naplněné již četným posluchačstvem. Vrhl sebou na jediné dosud prázdné sedadlo v poslední řadě.

Tu přistoupil měsíčan v jakési fantastické livreji a vztáhl k němu pravici.

Biletář! pomyslil si pan Brouček. Chce bezpochyby vstupné.

Nepotřebné papírové peníze byl za povětrné jízdy rozezlen odhodil za hodinkami. Vytáhl tedy z kapsy zbylý stříbrňák a podal jej biletáři.

Ten vzal stříbrňák levicí a prohlížel jej vrtě hlavou.

„Snad ani stříbro na měsíci neplatí? Či snad je vstupné vyšší?“ ptal se pozemšťan.

„Do našich koncertů neplatí se žádné vstupné," odvětil měsíčan. „My sami naopak platíme každému navštěvovateli tento peníz."

A vtisknul panu domácímu do dlaně velikou zlatou minci, kterou držel v natažené pravici. Chtěl mu také vrátiti stříbrňák, ale Brouček máchl rukou: „Nechte si to za diškreci, na památku!" Poslední slovo pronesl dojemným tónem.

Co mi jsou platny peníze, když tady za ně nedostanu nic, pranic, čím bych ukojil svůj hlad! vzdychal. Zpráva o měsíční výživě vůní a rosou uvrhla jej do propasti čiré beznaděje. Hrozná ta zpráva zaměstnávala všechny jeho myšlénky. Již si hrubě ani nevšiml nového krásného zařízení měsíčního a nepřemýšlel, mělo-li by se vyplácení dukátů navštěvovatelům koncertů zavésti také na zemi.

Hleděl s hrůzou vstříc neodvratné blízké smrti. Ajbišovými kořínky a sladkým dřevem se neuživím — žaloval nebesům — a než bych pil rosu, to uvrhnu se raději po hlavě do některého měsíčního kráteru!

Z těchto samovražedných myšlének vyrušil jej soused, měsíčan chatrného zevnějšku.

„Tys jistě ona pozemská rarita, kterou se Čaroskvoucí každému na potkání chlubí," pravil. „Nevypadáš, jakoby se ti u nás na měsíci příliš líbilo. Ba, věru, jsou tu bídné, ničemné, zoufalé poměry. Všechno všudy shnilé a převrácené. Vezmi na příklad literaturu — já jsem básník —" —

Byl to asi věštec posledního řádu, neboť neměl na sobě ani ornát ani talár, nýbrž jen jakousi ošumělou kostelnickou komži.

„— jsem básník a mohu ti nejlépe posvítit na děsné naše poměry literární. Naše písemnictví je nejbídnější na světě. Jen dětinské blábolení a směšná naivnost. Po vrcholu našeho Parnassu belhají invalidi a nedochůdčata. Ovšem je na měsíci také tu a tam nějaký talent“ — básník vztýčil hlavu — „talent, jemuž ti zdejší ničemnou kritikou chválení velikánové nejsou hodni rozvázat řemínky obuvi; ale ten se odstrkává, umlčuje, zašlapává, ubíjí hmotně i mravně. Pro toho nejsou tučné sinekury a prebendy jako v tomhle Chrámu N e umění našeho čistého mecenáše —“

Ba věru, čistý mecenáš, který dává u své tabule jen vonět ke kytičkám! potvrdil trpce v duchu pan Brouček. Takhle bych dovedl i já sám být mecenášem.

„— našeho čistého mecenáše,“ pokračoval měsíčan, „který zahrnuje svou přízní všelijakou chamraď, jen když mu řádně umí pochlebovat, podkuřovat a tančit podle jeho noty. Žádný cti své dbalý talent se k takové ponižující roli nezahodí. To krásný ten mecenáš arci ví a proto básníku, jakým jsem na příklad já, své podpory ani nenabídne. Ostatně kupuje si mecenášskou glorii zpropadeně lacino. Onehdy byl jsem od něho pozván k tabuli, a víš, co jsme měli? Trochu vyčichlých fialek a náprstek odstálé rosy.“

Pan Brouček pohodil jen hlavou v zoufalém smíchu.

„Vůči takovým poměrům pochopíš, pozemšťane, proč vůbec už nic nepíšu a proč hodlám svou harfu navždy pověsit na stěnu. Stanu se bezpochyby kritikem. Počkej, pak dám těm nafouklým

nulám! Číst je proto nemusím, neboť u nás stačí kritikovi úplně, pohlédne-li na titulní list. Víš, nečtu od našich básníků ze zásady ničeho — kdož by zabíjel čas takovými jalovými nicotami?! Raději si někdy poslechnu koncert — arci jen k vůli tomu mizernému dukátu, který se platí za návštěvu," skončil pessimista s trpkým úsměvem.

Musil skončit, poněvadž hudebníci začali ladit své nástroje, kterýžto přípravný výkon působil již takový hluk, že nebylo slyšeti slova. Jen křiknutím do ucha mohl soused panu Broučkovi ještě vysvětliti, že je na programu ohromná skladba „Bouře" od slavného Harfobora Hromného.

Pan Brouček zadíval se na spoustu hudebníků a zpěváků, která se tísnila na prostranném podium v pozadí síně. Nevěděl, čemu se má více diviti, zda nevídaným útvarům přerozmanitých nástrojů hudebních: basám, jejichž bohatě vyřezávané hlavice představovaly bizarní obličeje jako přídy divošských člunů, harfám v podobě apokalyptických nestvůr, obrovským troubám majícím tvar stočených hroznýšů s rozšklebenými tlamami a p., či fantastickým krojům či konečně úžasné pohyblivosti a pružnosti měsíčních koncertistů.

Toť bylo spíše představení Foitesů nežli koncert. Kapelník dával takt nejen hlavou a rukama, nýbrž i nohama a celým tělem, flétisté táhli se za svými flétnami, jakoby měli gummové krky, pianisté hráli tak divoce, že nejednou ruce jejich octly se na pedálech a nohy tancovaly po klávesách, houslisté třepetali smyčcem a hlavou jako posedlí, že dlouhé jejich vlasy a potrhané žíně jen jen se kmitaly kolem, zpěváci a zpěvačky kýklali hlavami, točili krky,

zmítali sebou jako tančící hadi, svíjeli se hrozně, zkrucovali ústa a zraky nevídaným způsobem. — Zkrátka, byl to gymnastický rej, že z něho přecházel zrak.

A což teprve sluch! „Bouře" se rozburácela a byl to vřesk a třesk, skřípání a bouchání, klinkot a řinkot, halas a tartas bez míry a konce, chvílemi tak strašlivý, že pan Brouček zacpával si uši. Vzniklo v něm přesvědčení, že sluchové ústrojí měsíčanů musí být úplně jinak zařízeno nežli naše pozemské. Neboť nejen že posluchačstvo klidně snášelo tu pekelnou vřavu, nýbrž tvářilo se ještě k tomu, jako by poslouchalo hudbu andělských kůrů. Pan Brouček vida ty nadšené tváře a blažené slzy kolem, nadarmo snažil se zachytiti v tom hlomozu špetku krásy. Vše zdálo se naopak vypočteno, aby natahovalo sluch na skřipec a ducha ubíjelo děsnou nudou. Byla to jediná zvuková poušť, nekonečná, úmorně jednotvárná, bez jediné zelené oasy.

„Provozují-li také andělé v nebi podobné symfonie," vzdechl si pan Brouček, „to chci se raději smažit v nejhlubším pekle!"

Dostával skutečně z té „Bouře" mořskou nemoc. Vrtěl sebou zoufale, proklínal skladbu i skladatele, umíral dlouhou chvílí — a pořád, bez ustání, bez konce valily se naň jednotvárné vlny té ohlušující potopy...

Nemohl, nemohl to již déle vydržeti. Jako ďasy štván vyběhl ven z koncertní síně.

XII.

(Opět Etherea. — Poslední sonet. — Útěk pana Broučka z Chrámu Všeuměny. — Vzhůru, pegase! — Lapený motýl. — Děsná jízda štětovým prostorem. — Meteór. — Pád. — Pan Brouček opět na zemi!)

Zacpávaje si uši letěl pan Brouček opět ke schodům, ale pojednou klesly mu ruce a noha stanula jako přimražena.

Zočil totiž před sebou Ethereu, která zvěděla patrně o jeho pobytu v Chrámu Všeuměny a při jediném východu vestibulu vytrvale číhala.

Rozestřela mu vstříc pavučinovou náruč a plesala:

Ó, sladký tvore, jehož máti Géa,
jsi můj, ó, můj! Jak zefýrek to suslím
a volám to jak svoje Allah! Muslim,
že stínem tvým je navždy Etherea!

Tys květ mi dražší než Kytajci thea!
Své loutně svěřím to a zlatým huslím,
do himalajských ledovců to vbruslím,
že tvou je navždy, navždy Ethereřea!

Chci unésti tě do Alhambry Maurů,
tam ovíjet tě láskou rovna boe
a věnčiti tě větví svého lauru.

Mnou budeš opojen jak révou Noe
a zlatou knihu svého žití zauru *)
tvým drahým jménem, sladším nad aloe!

Pan Brouček vzpamatoval se již při prvních dvou slokách, odfoukl Ethereu stranou a skákal po schodech dolů. Avšak slyšel přece i závěrek sonetu, jejž líbezná vidina toužebně pronášela letíc v patách za ním.

Když pan Brouček vyskočil z brány paláce, spatřil tam hrabajícího nedočkavě kopytem pegasa, kterého Blankytný k portálovému sloupu přivázal. Mžikem probleskla hlavou pana domácího spasná myšlénka.

Střelhbitě vyšinul se na křídlatého koně, kopnul jej podpatky do slabin a vzkřikl: „Vzhůru, pegase!" Pegas ihned rozepjal křídla a vznesl se s jezdcem vysoko do povětří.

Hledě dolů spatřil pan Brouček Ethereu, která právě z paláce vyběhla a na svých motýlích křídlech již již k letu za ním se strojila, ale v tom přichumelil se k ní veliký chomáč bílých vlasů a vousů, z něhož čouhala napřažená ruka s dlouhou tyčí, ku které byla na konci připevněna veliká zelená síť. Tato

---

***) zauru = zavru. V této formě mxsičtina shoduje se s podčím východních Čech.**

zavlála vzduchem a v příštím okamžiku třepetal se chycený etherický motýl v jemné tkanině. Patrně stíhal a dostihl v pravý čas otec filosof vzorně vychovanou dceru, která by jej svým dobrodružným záletem bezmála byla oloupila o jedinou potěchu stáří a jedinou posluchačku jeho esthetických přednášek.

Tak byl pan Brouček šťastně zachráněn před Etherеou a zároveň svitla mu přeradostná naděje. Zpozorovalť, že měsíc pod ním zapadá hloub a hloub a pegas že letí ustavičně výš a výše. Bezpochyby uvykl jako neokřídlení pozemští jeho bratři říditi směr své jízdy podle rozličných „hý!“, „čehý!“ a „hot!“ — arci poetické měsíčtině vhodně přizpůsobených — a zvolání „Vzhúru, pegase!“ předpisovalo mu asi směr do výšky.

Rozumí se, že ho pan Brouček v tom směru co nejhorlivěji podporoval ustavičným opakováním onoho výkřiku, boucháním do zad a jinými drastickými prostředky.

Byla to děsná jízda. Za ním ve strašlivé hloubce zmenšující se měsíc, před ním nesmírný prostor nebeský s hvězdami, sluncem a rostoucím srpem země a on tu v šíleném trysku prázdnem na báječném bělouši, letícím jako lavina do bezedné propasti a šlehajícím jeho skráně vzepjatýma křídloma jako sněhovou vichřicí.

Úzkost a hrůza opanovaly pana domácího tak, že nepronikly k jeho vědomí další podrobnosti příšerného letu. Pamatuje se toliko, že pojednou ohnivá koule, patrně meteór, děsně zasršela vzduchem a

přerazila jedno křídlo pegasovo; ten zařehtal bolestně, svěsil po chvilce i křídlo druhé a začal s neuvěřitelnou přímo rychlostí padati k zemi, blížící se víc a více.

Dopadl na ni jako blesk a náraz děsného pádu zbavil pana Broučka smyslů.

XIII.

(K o n e c.)

Když náš hrdina opět vědomí nabyl, padly jeho zraky na svůdné půvaby odalisky, dřímající na kyprém, pestrém divanu, a když pohled obrátil na druhou stranu, pozdravilo jej karmínové slunce, zapadající za fialovou Neapolí do lišty pozlaceného rámce.

Byl ve svém pokoji, ve své drahé pozemské ložnici.

Ležel z pola odstrojen na své posteli a byl by v té chvíli celý výlet do měsíce pokládal za pouhý divoký sen, kdyby se nebyly hlásily následky děsného pádu: krutá bolest hlavy a povšechná malátnost, spojená s pocitem ošklivosti.

Večerní slunce svítilo do pokoje a věnčilo zářivou gloriolou hlavu staré hospodyně, sedící u okna při stolku, na němž stála lahvice mediciny, ve které však pan Brouček záhy poznal svou baňku puškvorcové.

Tato dobrá žena sdělila mu po mnohém spínání rukou, jak se do postele dostal.

Stručný obsah její zprávy, hojně protkané různými výkřiky a zbytečnými úvahami, byl asi tento:

K ránu nalezla policie pana Broučka ležícího na starých zámeckých schodech, ve stavu úplného bezvědomí. Byl v truhle („v truhle!" zděsila se znova hospodyně) odnesen na komisařství, a tam nabyl poněkud smyslův. Avšak tituloval strážníka, který se jmenuje prostě Vidrholec, panem Blankytným, a když se ho ptali, měl-li u sebe hodinky a tobolku — poněvadž mohl býti ve svém bezvědomí snadně okraden — odpověděl těžkým jazykem, že hodinky leží bůh ví kde na měsíci, a tobolka že mu není beztoho nic platna, poněvadž nám říšská rada ani ta mizerná dvě slova nepovolila, jak prý dobře řekl rukavičkář Klapzuba.

Své jméno oznámil teprve po delším hloubání, na dotaz po stavu odpověděl, že býval domácím pánem, ale nyní že bude chodit po měsíci žebrotou, jako své poslední bydliště udal chrám všeuměny, kde prý však hostu nepřinesou ani talíř dršťkové polívky, a na konec prosil se slzami v očích, aby ho nechali klidně umřít hladem.

Na štěstí přišel k tomu komisař, který znal pana Broučka z hostince, a dal pana domácího, jenž pozbyl opět vědomí, v drožce odvézti domů.

To všechno měla hospodyně od strážníka, který s ním v drožce přijel, a z vlastního dodala k tomu, že odnesli pana domácího „jako kus dřeva" nahoru do jeho ložnice, kde spal odtud bez přetržení až do večera.

Zatím co hospodyně s nemístným pathosem líčila své osobní dojmy a pocity z ranní události, připamatoval si pan Brouček určitě hlavní průběh

svého bezděčného výletu na měsíc, ale neuznal ovšem za vhodné svěřiti se s tím povídavé stařeně.

Když se ujistil, že nebyl onen výlet pouhým snem, pídil se především po datum, a kdož vylíčí jeho radost a podivení, když shledal, že nejen termin dosud neminul, ale že uplynul od jeho vycházky na Hradčany pouze jediný den, a celá jeho měsíční cesta od pádu do prostoru světového až do chvíle, kdy byl policií na starých zámeckých schodech nalezen, trvala jen asi dvě hodiny! Z toho poznal, že jsou domněnky učencův o měsíčním čase úplně nesprávné: nejsou tam delší dny a hodiny nežli u nás, nýbrž naopak čas ubíhá na luně mnohem rychleji než na zemi.

Jistota nepromeškaného terminu osvěžila pana domácího zázračně a sílící lék z baňky nahoře dotčené překonal jeho mdlobu téměř nadobro.

Pocítil také opět chuť k jídlu. Ale poněvadž se obával, že by jeho žaludek, zmučený měsíčním postem, nesnesl silnějšího pokrmu, poslal si toliko pro jednoho slanečka, kterého schrupl do poslední kůstky, načež si vyšel na několik litrů plzeňského. Ó, bože, jak mu chutnal ten skvostný mok, s nímž před krátkem nedoufal že se kdy více shledá!

Jako před hospodyní, mlčel pan Brouček dlouho i před ostatním světem o svém měsíčním dobrodružství — dílem ze skromnosti, dílem z obavy, že užší kruh jeho přátel z hostince není ducha dosti vytříbeného a vážného, aby pokládali vypravování o cestách po měsíci za více než za špatný hospodský vtip, a vydáním měsíčního cestopisu pro širší obecenstvo že by mohl snadno vzbuditi ještě hlučnější

sensaci, než jistý, jemu z daleka známý pán svou cestou do Štamburka.

Jen někdy v pozdních hodinách nočních, uprostřed rozjařené společnosti, vyklouzly panu domácímu poznámky, po nichž ostatní s udivením na něho se zadívali. Tak na příklad prohodil jednou za řeči o nějakém výletu, že tam pivo chutnalo jako měsíční rosa, a když jindy rukavičkář Klapzuba po svém obyčeji zase huboval, že je nás Čechů beztoho málo a že při takovéhle chabé obraně zajisté brzy germanisaci podlehneme, zdvihl pan domácí mlčky prst do výšky a tvářil se tak po státnicku tajemně, jakoby věděl bezpečně o nějakém mocném protektoru ve vyšších sférách, který nedá Čechům zahynouti, třeba by náš národ složil ruce na dobro do klína.

Jedinému panu Würflovi svěřil své tajemství, a to pod pečetí hluboké mlčelivosti; ale pan Würfl — ač to pod přísahou zapírá — vyzvonil bezpochyby ve slabé chvíli něco tomu čistému B. Rouskovi, který pak tu věc k nepoznání znetvořenou a vlastními nejapnými smyšlénkami znešvařenou hodil do světa, udělav si z pana domácího a jeho cesty do měsíce zkrátka jen hloupý šprým, ba prohlásiv jej na konec i za lháře — to všechno patrně zlomyslným návodem onoho nám již známého, dlouhými vlasy a špičatým kloboukem vynikajícího malíře, s nímž se časem potlouká po špatných krčmách.

Tu ovšem nezbývalo panu Broučkovi než obhájiti veřejně svou čest i měsíční pravdu a já jsem neváhal ani okamžik, propůjčiti spravedlivé věci svoje skromné schopnosti stylistické.

Kromě těchto a jiných, v předmluvě vyznačených důvodů posilňovaly nás v obtížném tom díle také pohnutky loyální a vlastenecké.

Pan Brouček totiž myslí, že jeho cestopis upozorní slavnou vládu na ohromné výhody, jakých by získala zavedením nějaké řádné komunikace s měsícem. Podnik ten vyplatil by se dle jeho náhledu mnohem lépe nežli česká transversálka.

Předně by stačila k dobytí měsíce skutečně jen hrstka honvédů s vojenskou kapelou, poněvadž tam není žádného vojska a jelikož by měsíčané pro vzdušnou svoji útlost ani nejslabšímu útoku neododali; okupační sbor mohl by si prostě foukat, což umějí Maďaři velmi dobře. Tím by přibylo Rakousku asi 650.000 čtver. mil, tak že by se stalo na obrat ruky největší říší na světě. Přes to nemyslí pan Brouček, že by takové zvětšení narazilo na odpor velmocí; neboť ani Bismark nepomýšlí as na anektování měsíce, a luna není snad přece dosud zahrnuta v pověstné „sféře německých zájmův".

Ale hlavní jest, že by pomocí měsíce mohla býti konečně ve skutek uvedena éra smiřovací a rozřešena prožluklá česká otázka. Čechy by se nemusily rozetnouti ve dvé, nýbrž pravá matka, naše národnost, přenechala by je raději celé Němcům a byla by přestěhována na měsíc, který již pro svoji bližší polohu a kmenovou příbuznost tamějšího obyvatelstva, zvláště pak pro zjištěný úplný nedostatek výživných látek slavné vládě k onomu přesídlení mnohem lépe se hodí nežli na příklad planeta Venuše, kterou, tuším, před nedávnem někdo za stejným účelem odporučoval.

Na měsíci mohli by pak Čechové bez poškození státní myšlénky rakouské užívati plné rovnoprávnosti a volně rozvíjeti svou národnost, ba pěstovat si tam i po libosti své české školství — toť se rozumí, že po zavedení tak zvané neobligátní němčiny do všech tříd — zkrátka, stavěti se tam třeba na hlavu, jen kdyby řádně posýlali vojáky a daně, a nežádali na vládě ničeho, praničeho, zvláště žádných peněz na zvelebování nové vlasti, na zúrodňování měsíčních kráterův a regulování měsíčních rýh, na podporování měsíčního zemědělství, průmyslu, obchodu, žádných stipendií pro měsíční umělce, žádných příspěvků na zakládání a vydržování potřebných měsíčních škol a t. d., což by mohli zkrátka pomocí nadšených provolání sehnati sami mezi sebou dobrovolnými příspěvky.

Kromě toho hodil by se měsíc dle náhledu pana Broučka výborně za trestnickou kolonii, kam by se mohli vyvážeti nejhorší zločinci. Poskytoval by zároveň soudcům hojnou zásobu a stupnici odstrašujících trestů. Žhářství by se pokutovalo vězením v měsíčním atelieru, loupež odsouzením k četbě měsíčních básní, úkladní vrahové by musili poslouchati měsíční symfonie a bratro- neb otcovrahové došli by zasloužené odplaty přednáškami měsíčních esthetiků...

Tak tedy vzniklo naše cestopisné unikum, jemuž přízeň okolností zjednala také illustratora. Pan Brouček byl totiž návratem na zem rozradován a změkčen tou měrou, že ponechal i známého nám malíře ve svém domě; ale poněvadž není naděje, že by talentovaný ten umělec kdy potřebnou hotovost pro pana domácího uspořil, musil se dodatečně zavázati, že

místo mazání na stěny najatého pokoje svoje malířská allotria do této knihy uloží a tak všechnu zadrženou činži si odkreslí.

Mimochodem podotýkám, že pan domácí ani na slib ve prospěch krejčího a ševce na měsíci učiněný nezapomněl: nezvýšil jim totiž nájemné — již proto, že byli ještě před terminem pro zdravotní ohledy vystěhováni ze svých vlhkých podzemních bytův.

Ale čtenář očekává snad ještě důkazy, které jsem v předmluvě slíbil.

Nuže, mám těch důkazů, povznášejících pravdivost Broučkova cestopisu vysoko nade všechnu pochybnost, po ruce hned celou řadu.

1. Vzezření pana Broučka. Pan domácí vypadá totiž skutečně jako „člověk, který spadl s měsíce". Jeho obličej, již okrouhlým tvarem svým měsíci podobný, vydává zvláštní záři, která jest patrně zachovaným dosud odleskem měsíčního jasu. Není však nikterak stříbrná, snivě bledá, jak si obyčejně básníci lunný svit představují, nýbrž zahrává do ruda a fialova, což může býti učencům důležitým pokynem pro správný rozbor vidma měsíčního. Zvláštní jest, že odlesk ten jeví se nejintensivněji ve středu obličeje, na obtloustlém nose.

2. Měsíční návyky pana Broučka. Můžeš je studovati nejlépe u Würfla nebo „u kohouta". Nějaký čas po příchodu jeho do hostince nepozoruješ na něm nic kromobyčejného; tu patrně jest si ještě jasně vědom, že mešká na zemi a má se na pozoru. Ale čím dále, tím hustěji vyskytují se známky, nasvědčující tomu, že se v mysli přenáší nazpět na lunu. Domnívať se, že má tělo jeho měsíční váhu, že jest totiž šestkráte lehčí, a že tedy musí své

pohyby přiměřeně krotiti. Následkem toho začíná zdvihati ruce pomaleji a pomaleji, aby se jimi snad neudeřil do hlavy nebo nepoličkoval své sousedy, bere sklenici opatrně, jakoby se bál, aby jí obyčejným uchopením nerozmáčkl neb do stropu nevymrštil, vstává i sedá s velikou zdlouhavostí, ba i jazykem volněji pohybuje, tak že řeč jeho leckdy nazvati lze přímo blábolením. Zatrhuje v takových okamžicích také do měsíčtiny, že často jeho hlubokomyslné řeči není ani rozuměti, a jsem přesvědčen, že by při tom promlouval i ve verších, kdyby měl jenom špetku básnického nadání. A při chůzi z hostince kolébá se a přešlapuje tak divně, že je patrno, kterak si mate dosud krok pozemský s chůzí, jakou vyžadovala rozdílná povaha měsíce.

3. Z věcí, které pan Brouček tehdáž u Würfla při sobě měl, nalezl při svém procitnutí druhého dne jenom knihu o měsíci, nůž s vývrtkou a pásku s knoflíkem na označování sklenice. Za to hodinky a tobolku s papírovými penězi, které na měsíci zahodil, čtyři párky uzenek, které tam snědl, a stříbrný zlatník, který dal diškrecí měsíčnímu biletáři — byly skutečně ty tam. Litoval jen hodinek, za které si však pořídil hezčí a správnější — neboť tam ty ukazovaly, jak jim kdy napadlo — a přikoupil si vkusné přívěsky v podobě půlměsíčků.

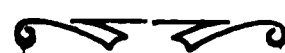
4. Pan Brouček našel a chová u sebe i — měsíční dukát, onen zlatý peníz, který mu byl vyplacen za návštěvu koncertu. Odevzdal jej k obádání prof. Smolíkovi, ale dobrozdání tohoto pána — přese všechnu úctu k našemu jinak zasloužilému učenci musíme to konstatovati — dopadlo velmi chatrně. Je prý to pouze mosazný plíšek a podobá se prý

nápadně obyčejné hostinské známce na oběd. Patrně má měsíční zlato nějaké zvláštní nepozemské, panu professorovi arci neznámé složení, a týž pomohl si z rozpaků prohlášením záhadného kovu za mosaz. A že na měsíci známka na oběd byla by velikou anomalií, nemusím snad ani čtenáři tohoto cestopisu šíře vykládati. Pan Brouček hodlá ve své závěti vzácný peníz odkázati městskému museu.

Konečně

5. poslední a nejhlavnější důkaz. Čtenářové vědí, že pegasovi, který pana Broučka donesl nazpět na zem, bylo meteórem přeraženo jedno křídlo. Následkem toho nemohl se již vznésti do povětří a zůstal na zemi. Prudkým dopadem pochroumal si také jednu nohu, ale přes to odkulhal od zámeckých schodů dříve, nežli tam policie našla pana Broučka. Kudy všude se od té doby potloukal, nevím — někteří tvrdí, že byl viděn i na sesterské Moravě — ale jisto jest, že ho pan Brouček po čase k nemalému svému překvapení našel s amputovaným i druhým křídlem a hrozně zuboženého před povozem jednoho pražského drožkáře, kterému jej z vděčnosti za báječně levný peníz odkoupil.

Nuže — téhož pegasa obdržel jsem pak od pana Broučka darem za stylisování jeho cestopisu a podnikám na něm časem veřejně kratší i delší výlety k nemalému obveselení svých přátel i nepřátel!

NOVÝ
EPOCHÁLNÍ VÝLET PANA BROUČKA
TENTOKRÁT
DO PATNÁCTÉHO STOLETÍ.

Tato práce vyšla v prvním (illustr.) vydání r. 1889; vydání druhé r. 1891.

PŘEDMLUVA

(k vydání prvnímu).

Před rokem sepsal jsem k vyzvání pana Matěje Broučka knihu o jeho podivuhodném výletu na měsíc, a znamenité objevy v díle mém obsažené vzbudily po celém národě zaslouženou sensaci. Ale zároveň našlo se mezi kritiky několik zarputilých Tomášů, kteří navzdor pádným důkazům na konci mé knihy položeným tvářili se tak, jakoby celou cestu pana domácího do měsíce pokládali za obyčejnou spisovatelskou smyšlénku. Nehodlám se příti s těmito skeptiky za každou cenu, kteří by neuvěřili, ani kdyby jim pan Brouček spadl s měsíce přímo na hlavu.

Tito nevěrci shledali v mé knize pouhou satiru; ale jedni tvrdili, že jest namířena proti lidem žijícím jen hmotnému požitku a nepřístupným všemu idealnímu snažení, ani druzí naopak obraceli její osten proti těm, kdož pro samou idealnost ztrácejí půdu skutečnosti na dobro pod nohami. Pěkná satira, k níž by autor musel napsati teprve komentář!

Se svého křivého stanoviska činili pak oni kritikové mé domnělé satiře některé výtky.

Jedni vytýkali jí jednostrannost, že prý se totiž zabývá po většině jen literárními a uměleckými poměry. Jakoby satirik musel pokaždé pročesati celý život společnosti, jakoby si nemohl vybrati dnes tu, zítra onu jednotlivou stránku jeho a věnovati jí třeba celou knížku! Ostatně již volba výletního místa Broučkova — poetického, snivého světa měsíčního s étherickým, rosou a vůní se živícím obyvatelstvem — mohla čtenáři napověděti, že tam autor hodlá probírati pouze nejjemnější duševní výkvěty společenského života, nikoli též jiné, hmotnější jeho stránky. Pro mnohé z těchto posledních stránek hodil by se za jeviště mnohem lépe na příklad Dobropán čili Merkur, jehož objem jest šestnáctkrát menší zemského a k němuž si lze tedy přimysliti obyvatele zvýší palce.

Jiným kritikům nelíbil se příliš opotřebovaný rámec snu. Nu, rámec byl by při takové satiře náramně vedlejší věcí. A pak se tážu: Potřebuje-li autor z jakýchkoli důvodů, aby jeho hrdina ocitl se na měsíci — jak ho tam dostane? Buď ve snu, nebo pomocí nějakého fantastického, nemožného přístroje, jaký na příklad Edgar Allan Poe našel. tuším, v balonu z novin slepeném a Jules Verne v obrovské, duté, z děla vystřelené kouli. Jiné cesty naprosto neznám, leda by autor ve svrchované spisovatelské svévoli svého hrdinu zkrátka na měsíc hodil, nechávaje stranou všechny zákony přírodní. A tuto třetí cestu uznal jsem vzhledem k vyjetosti obou ostatních za nejmoudřejší. Touto cestou, a nikoli ve snu, dostal se pan Brouček na měsíc, jak to sám v mé knize jasně a zevrubně vypravuje, a spisovatel nemůže za to, že oni kritikové více uvěřili

ledajakým tlachům Broučkovy hospodyně a policejního strážníka.

Opět jiný kritik vyčetl mi, že prý se nespravedlivě dotýkám moravské kritiky. Nevím opravdu kde. Či snad na tom místě, kde pravím že zubožený pegas „byl viděn až i na sesterské Moravě?“ Již slova „až i“ mohla jej poučiti, že týž pegas potloukal se také po Čechách, a kdyby to nestačilo, prohlašuju zde dodatečně co nejslavněji, že mám před kritikou moravskou i českou stejně hluboký respekt.

Ale nejbolestněji dojal mne svým referátem kritik jednoho venkovského časopisu. Dostalť se mu do rukou prospekt, v němž nakladatel sliboval kupcům „výletu do měsíce“ tolik vzácných duševních pochoutek, že se našemu kritikovi sbíhala slina v ústech. Očekával celý ohňostroj sršících vtipů, krvavou satirickou řež ve všech oborech českého života, skvostný humor a neodolatelnou komiku, při níž bude rozkoší a smíchem skákati jak onen španělský dvořan, když četl dona Quixota, vůbec kdož ví, co všechno očekával — A tu máš! Místo všeho jen trochu mdlé limonády, trochu toho ubohého humoru a vtipu, při kterém se čtenář usmívá leda útrpností, trochu mlhavé pseudosatiry na literáctvo, po kterém nikomu nic není, a na poměry umělecké, které nikoho nezajímají. Kdyby byl aspoň spisovatel ku své cestě na měsíc vykořistil nějakým zajímavým způsobem nejnovější výzkumy vědecké — kritik upozorňuje mne při tom na duchaplný vědecký román o měsíci z péra Julesa Vernea — z takového lunopisu v rouše belletristickém byl by alespoň čtenář vedle zábavy čerpal nějaké poučení. Ale ani

k tomu nedostávalo se povrchnímu, lehkomyslnému autorovi píle a nadání.

Jaký potom div, že byl náš kritik „Výletem do měsíce" úplně zklamán a že také na tvářích jiných čtenářů ve svém okolí stejné zklamání zpozoroval!

Proti tomuto útočníku mohu namítnouti, že jest těžko psáti po Verneovi vědecké romány, že také každý nemůže býti Cervantesem a konečně, že nemohu za příliš skvělé sliby a vzletný sloh svého pana nakladatele, který ze mne ve svém prospektu docela učinil „našeho genialního básníka" nebo něco podobného. — —

Bráně se proti nájezdům kritiků, postavil jsem se schválně na jejich pochybené stanovisko, jako bych byl skutečně napsal pouhou satirickou smyšlénku. Ale většina čtenářstva přijala zajisté můj cestopis bez jakýchkoli postranních a podezřivých myšlének a byla snad i s formou jakž takž spokojena, neboť neočekává ode mne žádných oslňujících duchaplností a slohových brillantů.

Těmto, skutečně drahým čtenářům podávám také druhý zpěv své Broučkiady, zprávu o nové, ještě podivuhodnější cestě našeho slavného lunozpytce, která snad bude mnohým i proto ještě vítanější, poněvadž nemá tentokrát za jeviště větrné oblasti nadpozemské, nýbrž naši drahou domovinu, naši královskou Prahu, jejíž nejslavnější děj tu jako vzkříšen slovem mocného zaklínače ze staletého hrobu v plné živosti vyvstává před očima pozdních potomků.

Ale zklamaná tvář onoho venkovského referenta a jeho spoluobčanů pronásledovala mne po celý rok ve dne v noci a také nyní budí ve mně hořké

výčitky svědomí. Bojím se, aby některý z těch pánů navzdor prvnímu zklamání nesáhl přece po mé nové knize a neutržil si zklamání druhé, snad ještě bolestnější. Nemohu ani říci, jak nerad se někomu šarlatansky vtírám a jak mne bodá žaloba, že jsem někoho svým plodem napálil. Raději bych, aby mne nečetl nikdo.

Ze strachu, že by mohl můj pan nakladatel vyhoditi mezi české obecenstvo opět udici s nějakým neodolatelným vnadidlem, na které by se snad chytil i některý z těch, pro něž tato kniha určena není, napsal jsem si tentokrát prospekt sám ve formě, jakou za nejvhodnější uznávám, a to takové:

Výstraha!

Již několikrát ozvaly se právem na veřejnosti káravé hlasy proti nesvědomitým nakladatelům, kteří po šarlatansku všelijaké literární smetí v bombastických prospektech jako drahocenná veledíla do nebes velebí a tím nejen obecenstvo vědomě podvádějí, nýbrž i literaturu samu poškozují, poněvadž pak oklamané obecenstvo i od knih skutečné ceny a vůbec od písemnictví domácího s nechutí a nedůvěrou se odvrací. Ba, lze tvrditi, že jsou všechny jakékoli prospekty nešvarem, neboť dobré knihy mají u nás — jak známo — i bez takového dotěrného upozornění vždy odběratelů až nazbyt.

Loni udál se zvláště křiklavý případ dryáčnické reklamy; nakladatel F. Topič zaplavil totiž všechny země koruny české illustrovanými prospekty Čechovy knihy „Pravý výlet pana Broučka do měsíce“, v nichž

tento bezcenný literární škvár vychválil tak nestydatě, že mu skutečně mnozí sedli na vějičku a pak lehkověrnosti své trpce pykali.

Ač i jeden časopis tuto nestoudnosť veřejně pokáral, chystá týž F. Topič i letos podobný atentát na čtenářstvo české. Na štěstí zvěděli jsme o jeho úmyslech v čas a můžeme je touto výstrahou paralysovati.

Podařilo se nám opatřiti sobě vývěsní archy dotčené knihy, jejíž dryáčnický titul

Nový epochální
výlet pana Broučka
tentokrát do XV. století

sám již každého vážného, soudného čtenáře musí naplniti odporem.

A což teprve obsah knihy! Jest to v pravdě drzý pamflet na nejslavnější list naší historie, na dobu husitskou, slátanina bez hlavy a paty, bez ducha a vtipu, plná logických i věcných nemožností a děsných anachronismů, nad nimiž naši archaeologové a dějepisci spráskn ou ruce nad hlavami. Každá stránka svědčí, že spisovatel teprve v poslední chvíli přečetl povrchně nějaký spis o husitské době, ale jinak že jest naprostý nevědomec v oboru archaeologie a historie, nemaje ovšem ani nejslabšího porozumění pro ducha českých dějin. O poučení nelze tedy mluviti, spíše o zmatení čtenářstva; avšak ani o zábavě není řeči, neboť

je to kniha nudná, nepoutající ani dějem ani povahopisnou neb jinou lícní; humor, do něhož se nešťastný autor místy nutí, budí jen úsměv soustrasti; satira, kterou snad měl na mysli, je naprosto nesrozumitelná, vyzývajíc leda k satiře na vtipuprázdné literaty, kteří mermomocí chtějí býti satiriky; sloh je svrchovaně nedbalý a hemží se na každé stránce hrubými poklesky proti duchu jazyka českého. Zkrátka, celé dílo vydává jasné svědectví, že jest nejvyšší čas okřiknouti důrazně stárnoucího autora, aby již konečně přestal k vůli mrzkému shonu po honoráři a kadidlu nesvědomitých chvalořečníků zaplavovati české obecenstvo nechutnými plody své sešlé Musy.

I tentokrát „ozdobena" jest kniha Čechova šerednými klikyháky a mazanicemi pověstného svou netalentovaností a nedbalostí V. Olivy, bídného toho literárního škváru ovšem zcela důstojnými. Podařilo se nám opatřiti sobě i některé špalíčky těchto vyobrazení a můžeme tudíž podati několik ukázek na odstrašenou.

A tento výplod zbídačelosti spisovatelské i malířské, jenž odpuzuje touž nevkusností a chatrností úpravy jako lonský Brouček, prodává se za nestoudně přemrštěnou cenu 30 kr. za sešit a zl. 3·10 za celé dílo, obsahující 21 tiskových archů a 114 illustrací!!

Avšak jsme přesvědčeni, že naše výstraha dosáhne svého účelu a že nikdo, nikdo krvavý ten peníz za takovou smeť nevyhodí.

Budiž svorným heslem všeho čtoucího obecenstva českého:

Slib si dejme a v něm stůjme,
„Nový výlet pana Broučka“ nekupujme!

Komu bude kniha tato zaslána na ukázku, vrať ji bez meškání nakladateli, jehož plnou firmu tuto ke konci na pranýř stavíme:

F. TOPIČ,
nakladatel a knihkupec v Praze,
Ferdinandova tř. č. 8.

Rozumí se, že „Nový výlet pana Broučka“ nelze dostati v žádném řádném knihkupectví.

Takovou výstrahu napsal jsem si tedy sám a poněvadž nejsem prost obavy, že by snad můj nakladatel přece mohl podložiti místo ní nějaký chlubný prospekt, pojal jsem ji také do předmluvy, aby se dostala těm, jichž se týče, do ruky alespoň s prvním sešitem, který beze škody vrátiti mohou.*)

Vím arci, že ti, kdož chovají důvěru v pana Broučka i jeho interprety pérem a malířskou tužkou, přes tuto výstrahu naše nové epochální dílo si opatří. O těch jsem také přesvědčen, že přijmou shovívavě za vděk tím, co spisovatel mé jakosti poskytnouti může, a že zejména s archaeologické stránky mé knize žádných výtek činiti nebudou: přiznávám se upřímně, že jsem v oboru starožitnickém úplný laik a že jsem se k této práci žádnými vážnými studiemi nepřipravil — líčím zde pouze, co pan Brouček vlastníma očima viděl a na vlastní uši slyšel, a to má přece stokrát větší cenu, než

*) Bohužel neměl jsem při sepisování těchto řádků ještě pravého pojmu o zchytralosti nakladatelské, kteráž moji předmluvu prostě připojila — až k poslednímu sešitu!

výpisky všech archaeologův a historiků ze starých plesnivých listin, které třeba lhou nebo dokonce jsou podvrženy. V čem se tedy moje kniha s dosavadním badáním neshoduje, to ať pan Tomek et consortes ve svých spisech vděčně opraví.

Na královském hradě pražském, na vikárce,

v den sv. Tomáše V.

*S. Č.**)

*) Ponechávám v nynějším neillustrovaném vydání tuto předmluvu jakož i vůbec oba Výlety pana Broučka úplně beze změny, i vzhledem k místům, týkajícím se illustrací vydání dřívějších.

I.

Třeba dosvědčiti, že pan Brouček slávou, kterou mu zjednal epochální výlet na měsíc, ani dost málo nezpyšněl. Zpráva o jeho úžasných výzkumech rozlétla se po vlasti a jméno Brouček chvělo se na každém rtu; ba, k vůli němu vjelo si do vlasů několik redakcí a stran, z nichž každá drala se o jeho přízeň a podkládala mu svoje tendence. Ale pan Brouček moudře a skromně mlčel. Nestaraje se o vřavu veřejnosti, vybíral klidně dál svou činži a trávil své večery jako dříve mezi starými známými „u kohouta“ nebo „na vikárce“, ale zde řídčeji — odvažovalť se k panu Würflovi jen za novoluní nebo byla-li obloha mračny zastřena.

Zkrátka, pan domácí nezměnil v ničem neokázalý způsob svého života. Nechodil do kaváren sbírat hold obdivu z očí mladistvých nadšenců a jda ulicí, tvářil se, jakoby nepozoroval, že zraky všech na něm utkvívají s touž posvátnou úctou, s jakou patříval kdys italský lid na pěvce „Inferna“, hledaje na tváři jeho stopy pobytu pekelného. Pan Brouček nedal se ani fotografovati s okem v neurčitou dálku upřeným a se svým cestopisem v ruce, aniž sestavil pro časopisy a naučné slovníky svou skromnou auto-

biografii s obligátním učitelem, který již v útlou dětskou duši vkládal sémě všeho dobrého a krásného, aniž si uchystal do zásoby duchaplné sentence pro památníky, ba neučinil mezi přátely ani nejmenší narážku na okolnost, že je tomu právě deset roků, co začal choditi na vikárku — zkrátka, nepřijal ani jediné zvyklosti slavných lidí a přiznal se mi, že vavřín má pro něho cenu jen potud, pokud se jeho listů užívá ke skopové na divoko.

Zdržuju se déle při této skromnosti páně Broučkově, poněvadž je u nás nyní vlastností tak neobyčejně vzácnou. Touha po slávě stává se znenáhla hlavním, všeobecným rysem naší společnosti. Kdož dbá nyní o to, aby tiše působil na své roli, ve své dílně, na katedře nebo za studovním stolkem, spokojen zdárným, byť neokázalým ovocem své skromné práce?! Ten starosvětský druh lidí pomalu vymírá. Jediná snaha nynějšího pokolení směřuje k zevnějšímu lesku a fanfarám slávy. Arci slávy nejrůznějšího druhu. Studující pohrdá studiemi a shání se po vavřínech básnických; učitel pokládá učitelství za své vedlejší povolání a baží státi se spisovatelem, ne-li redaktorem; advokát přenechává své klienty Pánubohu a stará se o vyšší politiku; rolník zanedbává své hospodářství a dere se o různá výborství; řemeslník zaměňuje verpánek předsednickým křeslem v různých spolcích atd., atd. Národní statky, hmotné i duševní, při tom směru valně neprospívají, ale za to máme v Čechách již takovou spoustu proslulých lidí, že trávíme skoro všechen svůj čas srdečnými ovacemi, slavením pětiletých jubileí, pořádáním slavnostních banketů i večírků a podobnými užitečnými věcmi.

Jak hluboko srostla slávychtivosť s veškerým naším životem, toho důkazy nalézáme i v nesčetných řčeních a titulaturách. Jiní národové, pozdravujíce voláním své zasloužilé neb oblíbené muže, přestávají na prostém přání, aby žili (což není zajisté mnoho) nebo nejvýše, aby dlouho žili. Němci volají „hoch!" což je také velmi krotké, ba skoro dvojsmyslné přání. Ale u nás pozdravujeme každého, kdo třeba nevykonal pranic jiného, nežli že se dožil svého padesátého roku, hned hromovým „Sláva!" Jinde dává se nejváženějším korporacím nejvýše titul „chvalný" nebo „ctěný"; u nás by každá pokládala za urážku, kdyby se jí odepřelo uznání její slávy. Slavný je u nás každý výbor, klub a spolek; slavná každá redakce, komise a jednota; slavné ne-li dokonce veleslavné každé finanční ředitelství. Zkrátka, sláva rozléhá se na všech koncích a slávou hází se na všechny strany, jakoby to byla nejlacinější věc na světě. Věru, že nechápu, odkud se u nás tolik slávy bere, pohlížím-li na naši přece jen skrovnou literaturu, na naši vědu v začátcích, na nedostatky našeho průmyslu a obchodu, na náš dluhy přetížený rolnický majetek a na politické naše postavení, o němž raději pomlčím.

Odpusťte mi nudné úvahy, k nimž zavedla mne bezpříkladná skromnosť mého hrdiny. Mnohý, kdo se nepodíval ani do Krče, neřku-li na měsíc, chlubí se každému na potkání svými drahocennými zkušenostmi. Však znáte takového člověka, který byl jednou v životě za hranicemi na př. jen v Drážďanech. Každá společnosť, v níž se octne, musí vyslechnouti alespoň některou upomínku z jeho cesty. Prohoďte si třeba něco o gorgonzolském sýru a již spustí:

„Kdykoli slyším o gorgonzolském sýru, pánové, tu mi vždycky napadne drážďanská Sixtinská madonna, před níž jsem se spřátelil s jedním starým podivínským Vlachem, který atd.“ Zkrátka, ať se mluví o čemkoli, drážďanský cestovatel dovede na všechno šikovně nebo nešikovně zavěsiti své Drážďany.

Zcela jinak pan Brouček. On dotýkal se měsíce skoro nerad a jeho rozprávky v hostinci točily se jako dříve jen kolem věcí pozemských. Jenže nyní, věren svému slibu na měsíci, zdržoval se všeho nepříznivého kritisování městských a státních záležitostí; z téže příčiny vyhýbal se teď i rukavičkáři Klapzubovi, jako zlovolnému rýpalu. Ale jedna věc povážlivě zviklala jeho příkladný optimismus. Byly to nově vydané zákony o exekučním řízení, které tak citelně zkracují práva ubohých domácích pánů a vydávají je bez obrany v šanc zlovůli nesvědomitých nájemníků.

Ačkoliv panu Broučkovi někdy mráz po zádech pobíhal při pomyšlení na hrůzy „železné panny“ a středověké inkvisice, o níž děsivě pojednávala jedna kniha jeho skrovné bibliotéky, budilo v něm přece ono nespravedlivé zákonní ustanovení leckdy touhu po starých, zlatých časech. Litoval, že falešná humanita vzala věřiteli možnosť, vsaditi nesvědomitého dlužníka mezi žáby a krysy na dno nějaké romantické věže a myslil si, že by čtvrcení za živa nebylo přílišným trestem pro nájemníka, který ze zásady nájemné neplatí.

Tyto a podobné úvahy staly se zárodkem, z něhož poznenáhlu v panu Broučkovi vyklíčila jakási záliba ve věcech minulých. Porovnávaje přítomnosť

s minulostí, pokud ji znal z vlastních upomínek, z vypravování starých pensistů a z několika rytířských románů, které četl za mladých let, — začal se kloniti k náhledu, že bylo za stara v mnohé příčině lépe než nyní. Pro znovuzavedení železné panny a španělské inkvisice by sice nebyl, ale kdyby každého zloděje pověsili zkrátka jako tehdáž na nejbližší šibenici, uspořil by tím stát ohromné sumy na živení darebáků, kterým se nyní staví paláce z kapes poctivých lidí. A jakým právem nutí se nyní bezdětný člověk k tomu, aby platil krvavé přirážky na hříšný školní přepych pro cizí děti! Dříve stálo vyučování pakatel a přece mládež člověka slušněji pozdravila než nyní. Továrny neubíraly řemeslníku výdělek a za to vytrval ti kabát půl století. A co železnice? Kolik formanů a hospod mělo dříve na silnicích pěkné vyživení, a cestování po dostavníku bylo sice zdlouhavější, ale za to jsi přece cesty užil a nemusel se báti většího neštěstí, než leda zlomení nápravy. A jestliže za dávných dob loupežní rytířové s pacholky svými pocestné přepadali, měli alespoň své brholy jenom na vysokých skalách a číhali za noci v pustých lesích; nyní však mají nejlepší domy uprostřed samého města a odírají nás všechny za bílého dne. Není divu, že při tomto směru myšlenek pan Brouček zabřídal časem do romantické nálady, která mu dříve — vyjma snad mladistvé ony doby rytířských románů — bývala úplně cizí. Zvláště často budila se tato nálada, když vystoupil vzhůru na Hradčany a blížil se vikárce.

Spisovatel této knihy se přiznává, že i sám bývá opředen romantickým kouzlem, kdykoliv navštěvuje zajímavý tento hostinec. Ať již se k němu ubírám

zadem po starých zámeckých schodech branou při zasmušilé Černé věži, kolem vážného purkrabství a šedých věží památného kostela svatojirského, či předem přes nové schody zámecké, kolem starých šlechtických domů a novějším zámeckým portálem Scamozziho: kdykoli vstoupím na třetí hradní dvůr před velebný, kamenným lesem ozdobných pilířův a oblouků k nebi strmící kolos dómu, vždy vyvstávají ze všech koutů stíny tisícileté minulosti a naplňují mou fantasii vírem pochmurných i pestroskvělých obrazů. Z šera dávných věků vynořuje se přede mnou zástup prvních křesťanských chrámů; vidím tajemný pahorek Žiži, kde snad posvátný plamen kdysi šlehával v kole žreců; vidím i kamenný stolec, na němž dávní Přemyslovci obouvali se v lýkové střevíce svého praotce. Ale pojednou mizejí tyto obrazy a na místo nich zdvihá se přede mnou chrám svatovítský, sice ještě pouhý nedokončený jeho kůr, ale již velebně zářící v lesku své nové nádhery a do něho vchází Karel ve zlatém panovnickém ornátě, obklopen stkvoucím průvodem kněžstva a rytířstva; pak objevuje se vážná postava betlémského kazatele, jenž směle přibíjí své pozvání k disputací o kramaření odpustkovém na dvéře chrámové; tu kadeřavá krásná hlava Jiřího hrdě nese zářivou korunu; tam Vladislav polský kráčí v plném majestátu; pak plní se nádvoří cizokrajnými postavami ve španělských pláštících nebo temných řízách astrologů; teď ve vozech, obklopených zástupy žoldnéřů, bělohorští mučenníci konají smutnou cestu k Bílé věži — a dále, dále snuje se proměnlivé pásmo výjevů radostných a žalostných, velebných a děsivých . . .

Na chvilku procitnuju ze sna minulosti a hledím se zálibou na vzrůstající zdi nové lodi chrámové, jíž doba naše doplní velkolepé dílo Karlovo. Ale těsná vikářská ulička znova mne unáší v zašlé časy. Vzpomínám na bouřlivé děje, jež v dobách náboženských rozbrojů tolikrát rušily klid kanovníků pražských, jejichž kapitulní refektář stával právě asi tam, kde vítá tě nyní Würflův skromný hostinec.

Ačkoliv má prosté, nevysoké to stavení z venčí střízlivé, novověké vzezření, přece kdykoli vstupuji do jeho nepravidelné předsíňky, vždy vězívám ještě v kouzelných poutech minulosti a očekávám, že pan Würfel uvítá mne v malebném středověkém kroji: s pestrou karkulí na hlavě, v kabátci s napouchlými, prostříhanými rukávy, v sukni kunovinou lemované, v těsně přiléhajících nohavicích, jedné žluté a druhé fialové, v červených střevících s půlsáhovými špičkami a že přede mne místo střízlivé půllitrové sklenice postaví ohromný hliněný pohár s malováním a s divnými maňásky na víku.

A ještě když sedím v hostinské jizbě u hlubokého výklenku okna, z něhož jest obloukem krytého schodiště viděti dolů na dvorek, ohrazený v pozadí tlustou hradní zdí, kde v širokém výklenku dvě malá okna hledí do bujné zeleni Jeleního příkopu a na pravo strmí okrouhlá, malebná, romantická Mihulka: ještě tam, skloniv za sklenicí chmeloviny ve stinném koutě hlavu do dlaní, dopřádám sen minulosti -- jest mi, jakobych seděl pod gótickým sklepením nějaké středověké krčmy a čekám, až otevru oči, že shledám se v některém století minulém . . .

Čtenář mi promine, že mluvím trochu déle o sobě. Vždyť ví, s jakou sympathií lnou všichni autoři vůbec ku své osobě. Je skutečně zvláštní, jak rádi se obírají sebou samými a s jakou pietou se k osobě své chovají. Nemluvím ani o lyrických básnících, kteří se věnují z pravidla výhradně kultu svého šlechetného a drahocenného Já; nemluvím o cestopiscích, kteří cizích krajin a národů užívají většinou toliko za malebnou stafáž ku své zajímavé osobnosti, imponující čtenáři při každém kroku v pravdě gentlemanskou jistotou a vybroušeností, ač třeba často bývala dosti komickou figurkou pro ty spolucestující a domorodce, které sama líčí jen s pohrdavým humorem — ale již neobejde se bez vystoupení autora, všemi ctnostmi ozdobeného, ani žádná báseň epická, žádný román, žádná novella nebo črta a brzy nadejde bezpochyby doba, kdy také dramatičtí spisovatelé vřadí svou vlastní vděčnou figuru mezi osoby svých kusů. Ani učení spisovatelé nechovají se jinak. Alespoň pod řádkou musí do svých studií a monografií vpraviti „spisovatele těchto řádků“ a z každé stránky vyzírá opravdová úcta, jakou chovají k „autoru tohoto pojednání“.

Než, dosti již reflexí; přistupme k ději!

II.

Ve čtvrtek dne 12. července t. r. (udávám přesně datum, poněvadž má v tomto cestopise zvláštní důležitost) vyšel si pan Brouček po delší době opět jednou na Hradčany.

Na „vikárce" bylo právě několik hostů a brzy rozproudil se obecný hovor, k němuž látku poskytovala — jako zde tak často — romantická minulost. Vždyť tu v obvodu zámeckém všechno takořka žije a namnoze tyje z minulosti. Najdeš zde kanovníky a jiné duchovenstvo, mající z odkazů dávné zbožnosti službu a bydlo při starobylé kathedrále; najdeš tu sakristány, kterým týž velebný památník dává obživu a leckterý mimořádný příspěvek z kapes umění milovných cestovatelů; najdeš zde několik zámeckých služebníků, kteří v osiřelém hradě obcházejí jako teskné stíny pohynulé slávy; najdeš tu šlechtičny terezianského ústavu, které nikterak neruší starožitný ráz okolí; najdeš zde chudinu, bydlící v trpasličích, z venčí idyllicky nalíčených, ke staré hradní zdi přilepených jesličkách Zlaté uličky, té uličky, kde bys našel asi právě tolik zlata jako v kelímkách Rudolfových alchymistů, jejichž bývalé laboratoře sem jalová pověsť položila, — té

uličky, v níž snad leckterý novověký obyvatel nepovšimnut hladoví v sousedství děsně romantických hladomoren, kam duše útlocitné zpropitným vstup si kupují, aby trnuly nad barbarstvím věků minulých; najdeš tu rozmanité skromné obyvatelstvo jiných domku a domů, nalepených na šedivé, polozřícené hradby a věže — jen po tom nejhlavnějším, co patří k lepému a slavnému sídlu královskému, nadarmo se ohlížíš . . .

Dnešní zábavu „na vikárce“ zahájily staré hradní věže a hrůzné jejich žaláře. Pan Würfel vypravoval, kterak se spustil jednou po rumpále do nejhlubšího sklepení Daliborky, do bývalé hladomorny, a co tam všechno spatřil. Povzbuzen dojmem svého vypravování přidal zprávu o podzemních chodbách, které při kopání základů pro novou stavbu chrámovou byly objeveny a do nichž samojediný vnikl. Po stupních dobře zachovaných sestoupil pod zemi a našel tam dvě, bohužel zasypané chodby, z nichž jedna vedla patrně přímo pod vikárkou do Jeleního příkopu, druhá však bůh ví kam.

Poslední zvěst učinkovala mocně na pana Broučka, pro něhož takové chodby mívaly odjakživa zvláštní příšerně pikantní půvab. Chopil se tedy živě nového předmětu a vyslovil náhled, že ony podzemní chodby jsou bezpochyby pouhým útržkem celé sítě tajných podzemních východů, jimiž králové v době nebezpečí mohli z hradu vyváznouti v tu stranu, kam se jim právě nejlépe hodilo. Ani žádný obyčejný hrad rytířský nelze si mysliti bez takových podzemních opatření, neřku-li staré královské sídlo, tak často ohrožované nepřátelskými útoky.

Nějaký professor, který dnes na „vikárku“ zabloudil, provázel výklad pana domácího dvojsmyslným úsměvem a prohodil ironicky, že nám bohužel historie nezachovala zpráv o některém králi, který by byl podzemní cestou z pražského hradu unikl. Pan Brouček odbyl naivní námitku podle zásluhy.

„Ale, ale, pane professore,“ pravil, klepaje si výmluvně prstem na čelo, „snad nemyslíte, že byli staří králové tak hloupí, aby někomu vyzvonili, kudy tajně z hradu utíkají?! Byly by to pěkné tajné chodby, o kterých by professoři dějepisu ve školách přednášeli. To je rozum! Vždyť je známo, že i dělníci, kteří takové chodby kopali, mívali oči zavázané, a bývali hned po vykonaném díle odpraveni.“

Tyto zevrubné zprávy měl pan domácí z dotčených již rytířských románů, v nichž se dočetl za mlada tolikerých podrobností o tajných chodbách, že mohl právem vystupovati jako znalec v tomto oboru podzemního stavitelství.

Jiný host přidal se na jeho stranu a mínil, že as ty podzemní chodby zvláště dobře se hodily králi Václavovi, který tudy mohl vycházeti s nerozlučným katem na svá noční dobrodružství a v čas potřeby unikati nástrahám nepřátelského panstva do některého ze svých domů uprostřed města.

„Snad nějakým průkopem pod řečištěm vltavským?“ otázal se posměšně professor. „Neboť jak povědomo, ze tří královských domů Václava IV. ležely dva na Starém městě a třetí dokonce až na Zderaze.“

„Velmi možná, že takovým průkopem!“ odsekl příkře pan Brouček, podrážděn již pohrdlivým způ-

sobem a tonem nadutého professora. „Či snad myslíte, že by takový tunel nikdo neprovedl? Dávno již četl jsem o průkopu pod řekou Temží v Londýně a tuhle stálo ve všech novinách, že chtějí prokopati veliký tunel pod mořským dnem z Anglicka až do Francouzska. Prosím!"

„Ale, ale, drahý pane! Co je možno za našich dnů — za nynější pokročilé techniky —" začal professor, usmívaje se dále svým hrdopyšným způsobem; ale Broučkův spolubojovník přerušil prudce tyto výklady.

„Oho, snad nemyslíte, pane professore, že za stara neuměli se zavrtat právě tak pořádně do země jako nyní! O tom by vás mohly nejlépe poučit příbramské doly nebo třeba kutnohorský Osel!"

„Bodejť že každý osel!" dotvrdil rozdrážděný pan Brouček, který náhodou o kutnohorském dolu toho jména neměl tušení. „Sám bych vám mohl jmenovati rytířské hrady, od kterých vedly tajné chodby pod horami a doly, skalami a lesy až k jiným hradům několik mil cesty vzdáleným — několik mil — rozumíme, a to je něco více než krátký tunel pod Vltavou. Na příklad od hradu Eulensteinu až k hradu Teufelsburgu — pamatuju-li se dobře — Ale tehdáž odbyly se takové věci v tichosti, kdežto nyní tropí se po celém světě pekelný povyk s ledajakou prokopnutou úžinou!"

Netřeba podotknouti, že také hrady Eulenstein a Teufelsburg, o jichž poloze nemohu čtenáře poučiti, byly výtěžkem mladistvé rytířské četby páně Broučkovy.

V debatě, která nabývala každou chvilkou větší živosti a vášnivosti, účastnili se horlivě všichni

přítomní, vyjma jediného pana Würfla, který jedva stačil naplňovati sklenice v řečnickém zápalu o překot vyprazdňované. Největší práci měl s oběma sklenicemi pana domácího. Brouček stává se totiž v poslední době starostlivějším o své zdraví a dbá toho, aby pivo bylo řádně odstálé, pročež si dává přinášeti dvě sklenice najednou, které se mu nyní výborně hodily k demonstrování polohy hradů Eulensteinu a Teufelsburgu. Posádky hradní představoval obsah obou sklenic a tajnou podzemní chodbu páně Broučkovo vlastní hrdlo, jímž upláchla obyčejně posádka Teufelsburgu dříve, nežli mohl pan Würfel zásobiti Eulenstein novými silami. Ba, pan domácí vzpomněl si ještě na třetí hrad, jakýs Unkenfels, mající s oněmi také podzemní spojení, a rozšiřoval své demonstace i tímto směrem, až ho professor důtklivě upozornil, že domnělý Unkenfels jest jeho (professorova)vlastní sklenice a nemá pro dnes pranic co činiti s tajnou chodbou pana domácího.

Řečnický boj skončil úplným vítězstvím pana Broučka. Odpůrce za odpůrcem poražen dával se na útěk, až posléze náš hrdina zůstal na opanovaném bojišti samoten s panem Würflem, který další jeho výklady sice provázel naprostým souhlasem, ale při tom vytrvale porovnával své remontoirky s nástěnnými hodinami. Čtenáři „Výletu do měsíce“ znají již význam tohoto konání a nepodiví se tedy, že pan domácí po chvíli zaplatil svůj řád a svou známou měsíční chůzí opustil hostinskou světnici.

Na neštěstí byl pan Würfel zaměstnán odklízením spoust na bojišti a nevyprovodil proto jak obyčejně vzácného hosta předsíňkou až na ulici,

nýbrž zvolal za ním jen „Šťastnou dobrou noc, pane domácí —“ s šelmovským dodatkem: „a pozor na měsíc!“

Pravím: na neštěstí, a měl bych spíše říci: na štěstí, neboť bez tohoto opomenutí páně Würflova nebyl by asi pan Brouček zažil nového úžasného dobrodružství a nebyla by povstala tato kniha.

Ale než přikročím k vylíčení následujících událostí, uznávám za vhodné podati čtenářstvu některé místopisné zprávy, ač nepochybuji, že snad již každý uvědomělý Čech navštívil věkopamátné východiště objevů Broučkových.

Hostinec pana Würfla leží asi uprostřed Vikářské uličky, naproti vzrůstající nové lodi svatovítského chrámu. Zasklenými dveřmi vchází se z ulice do nevelké předsíně, z níž vstupujeme na pravo do hostinské světnice, rovněž nevelké, avšak útulné, hledící dvěma okny do Vikářské uličky a jedním ke dvorku při Jelením příkopu. Vzhledem k ohromnému významu této místnosti pro lunozpyt a domácí historii mohl bych podrobně vylíčit i několik stolů se slánkami a pepřenkami, vzorně ohmataného národního střelce a několik obrazů s uměleckého stanoviska snad nikoli nezajímavých, ale především po důkladné restauraci volajících; než ponechám takovou svědomitost těm kollegům spisovatelům, kteří nemohou zavaditi o žádný, pro čtenářstvo úplně lhostejný brloh, aby nesepsali zevrubný inventář všech jeho svrchků, že by v něm ani nejpřísnější exekutor žádné mezery nenašel. V pozadí vedou dvéře do jiné místnosti, nepřístupné profanním navštěvovatelům hostince ; jenom pan Würfel, chce-li

obětovati domácím larům a penatům, vchází tam jako velekněz do nejvnitřnější svatyně.

Leč vraťme se již z hostinské světnice do předsíně. V pozadí jejím otvírají se dvéře do kuchyně a na pravo vede druhý východ do krytého schodiště, v němž dole po jedné straně vchází se do sklepa a po druhé na romantický dvorek, dříve již vylíčený.

Toť stručný soupis místností vikárčiných — jak by asi napsal v neryzejším slohu světový cestovatel Josef Wünsch. Vítanou pomůckou bude čtenáři situační plánek pilným illustratorem přidaný.

Pan Brouček vyšel tedy z hostinské světnice do předsíňky; ale co se dálo v nejbližších okamžicích, zůstane snad navždy zahaleno clonou neproniknutelné záhady . . . Würfel chová sice nezvratné přesvědčení, že pan domácí — bezpochyby ještě v hlubokých myšlénkách o sporné theorii tajných chodeb — cestu si spletl a předsíňkou místo ke dveřím na ulici, v opačnou stranu ke schodům na dvorek vedoucím zamířil; ale pan Brouček odmítá rozhodně tuto domněnku. S jistotou ví ovšem toliko, že pojednou ustoupila půda pod jeho nohama a že po nějaké srázně nakloněné ploše s úžasnou rychlostí sjel do hlubiny. Když se ocitl opět na rovné půdě a z ohromení se probral, ohmatal bezděky sebe a nejbližší okolí, zahalené v čirou tmu. Na sobě neshledal žádného úrazu, ale kolem sebe nahmátl jen vlhkou půdu a stejně vlhké a chladné zdivo.

Vzpomněl si, že má při sobě škatulku sirek, a rozžehnuv jednu, posvítil před sebe. Spatřil úzkou, nízkou chodbu, zasmušilého a zpustlého vzezření, se zdivem pokrytým plísní a místy zborceným. Konce

jejího při plachém světélku sirky nedohledl. Rozžehl druhou sirku a pohlédl za sebe: do chodby ústil tam otvor jakési šikmé, srázné šachty, jíž se byl do hlubiny svezl. Hořejšího ústí šachty nemohl dohlednouti, ač si několika sirkami do výše posvítil.

„To je zase nějaká čistá historie!“ zabručel a přemítal, kam to asi zapadl. Bezpochyby do sklepa, potěšil se. Arci nebývají ve sklepích takové úzké chodby a dle trvání rychlého pádu šachtou ležel by ten sklep neobyčejně hluboko. Avšak možná, že nynější vikárka zdědila nějaké staré sklepy královské nebo prelátské z dob, kdy bývaly prý sudy chlapíci až tisícivěderní a proto potřebovaly také jinačích sklepů než nyní. „I bodejť že!“ ujišťoval sám sebe pan domácí. „Tou chodbou se dostanu do sklepa a nejsou-li tam dvéře otevřené, snadno se dovolám nebo dotluku Würfla, kterému hned vycinkám podle noty, že nechává svým hostům na cestě beze všeho opatření takové šachty, v kterých si mohou snadno zlámati vaz.“

Vstal a tápal chodbou ku předu. První leknutí minulo a myšlénky jeho držely se úsilovně onoho nevinného výkladu nenadálé příhody. Spadl prostě a na štěstí bez úrazu nějakým průduchem do sklepa a kdyby v něm nakrásně musel přenocovati — nocleh na kantnýři nebo na holé, vlhké zemi nebyl by sice příliš pohodlný, ale hrozné by také nebylo, vyspati se jednou ve společnosti přátelských sudů, takořka v náručí spřízněného živlu, přímo pod čepem, z něhož by si mohl pouhým vztáhnutím ruky louditi do úst lahodný pramen plzeňského. Za trest neopatrnému Würflovi užil by té příležitosti důkladně a dlouho by ještě dnešní dobrodružství poskytovalo

na vikárce látku k veselé zábavě. Přes to svítil si do předu s tlukoucím srdcem, hledaje nedočkavě v posupných tmách přívětivé obrysy sudu. Ale pátral nadarmo: chodba zůstávala stejně prázdná, stejně úzká a stejně nevlídná.

Konečně zhasl poslední paprsek naděje. Zmizela představa sklepa, jediná představa, v níž se jevilo panu domácímu podzemí útulným, a místo její zaujaly obrazy děsivé, které dotud mocí od sebe zaplašoval. Propadl se bezpochyby do nějakých katakomb, do bludiště podzemních hrobek pod chrámem svatovítským! Místo sympatických sudů zamihly se v jeho rozrušené obraznosti červotočivé rakve, setlelé rubáše, zpráchnivělé mrtvoly, šklebící se lebky a příšerné mumie — — Hrůzou zježily se mu vlasy a bezděky coufal nazpět.

Obratem ruky jevila se panu Broučkovi situace v barvách nejčernějších. Snažil se sice zapuditi přízraky hrobové a vzpomněl si na ony tajné chodby, o nichž před chvilkou tak živě rokovali. Leč i tato představa byla málo lákavá. Nahoře, za sklenicí piva v příjemné společnosti pěkně se hovořilo o takových chodbách, ale jiná jest tápati v nich skutečně, samoten, po půlnoci, bůh ví kde pod zemí!

Náhle prošlehla mu mozkem spasná myšlénka! Že na ni nepřipadl hned! Vždyť se může dovolati pomoci onou šachtou, jíž se dolů svezl a která hořejším otvorem ústí zajisté buď někde v místnostech vikárky samé nebo alespoň v těsné blízkosti.

Rychle dotápal se tedy nazpět k dolejšímu ústí šachty a vzkřikl nahoru plnou silou svých zdravých plic: „Hej, pane Würfel! Paní Würflová! Lidičky, kde jste kdo! Pomóóóóóc!“

Naslouchal, volal znova, ale odpovídal mu jen vlastní hlas, odrážející se dutou, příšernou ozvěnou ode stěn šachty, bůh ví jak vysoké. Přes to opakoval své marné pokusy až do ochraptění. Pak svěsil beznadějně hlavu.

Co teď? Nezbude přece než vydati se znova na výzkumnou cestu do chodby. Pravda, archeologické to bádání vábilo jej pramálo. Jeho zápal pro starožitnosti byl rázem ochlazen až na bod mrazu. Ostatně soudím, že by ani prof. Sedláček nebyl valně nadšen, kdyby z útulné hostinské jizby pojednou samoten se ocitl v některé podzemní hradní chodbě, nevěda, kudy se z ní dostane a dostane-li se vůbec na světlo boží.

Není-li možná dovolati se šachtou pomoci a je-li chodba na druhém konci zasypána — Děsné pomyšlení! Pak jsi tu za živa pohřben, nešťastný Broučku, a čeká tě bídná smrt hladem, stokrát bídnější než na měsíci, kde by tě alespoň citliví měsíčané byli oplakali; zde však žádná duše soucitná tě nepolituje, až si budeš hladem ohryzovati vlastní ruce, nikdo ti nezatlačí oči a snad nikdo nikdy nenajde ani tvé spráchnivělé kosti!

Tak žaloval v duchu náš hrdina, vnikaje opět do chodby. Hlavou narážel o vyčnívající nebo zpola vypadlé kameny nízkého stropu, nohy smekaly se na vlhké půdě nebo klopýtaly přes hromádky ssutého zdiva, ale zoufalý chodec, poháněn smrtelnou úzkostí, rychle postupoval dále.

Po delší teprve chůzi odpočinul si na chvilku a znovu přemítal o své trapné situaci. Před tím zasvitla mu bludička nové naděje — že snad chodba vyjde do Jeleního příkopu; ale nyní šel již tak

dlouho, že by dávno musel býti venku, kdyby chodba vedla tím směrem. Také v kamenné schody, po nichž tehdá Würfel sestoupil, marno již bylo doufati; ostatně, vždyť Würfel pravil, že byly chodby u těch schodů zasypány, a schody samy jsou asi dávno zazděny pod základy nové lodi chrámové. Ale — což aby chodba skutečně vedla do některého z bývalých královských domů v městě, jak nedávno proti nadutému professorovi dokazoval?! Z trvání bezděčné jízdy sráznou šachtou soudil, že mohla snadno dosahovati až pod niveau dna vltavského a že tudíž vodorovná chodba od ní vycházející mohla vésti pod řečištěm na Staré město, kde snad ústí ve sklepě některého starého domu, v němž král Václav míval své sídlo . . .

Chopil se toho nápadu jako tonoucí poslední trosky korábu a vydal se odhodlaně na další cestu. Z počátku rozškrtával opět sirku za sirkou, ale připomenul si v čas, že by mohl takhle celou škatulku sirek vypotřebovati, než by došel polovice cesty. A kdyby chodba nekončila východem na povrch země, nýbrž ústila do labyrintu jiných chodeb nebo byla zasypána, co by si pak počal beze světla v těch egyptských tmách? Nechtěl ani domysliti tu hrůznou myšlénku.

Rozhodl se tedy, že bude sirkami šetřiti co nejvíce možná a že jich použije jen v případu naléhavé potřeby. Obtíže cesty se tím arci ztrojnásobily. Musel s hlavou skloněnou opatrně hmatati po stěnách a šinouti nohu za nohou s největší opatrností; neboť shora obával se vysedlých kamenů a zdola jednak trosek, potměšilých studní a propastí, jednak hadů, ještěrů, bazilišků a jiného jedovatého plazu

který s oblibou peleší v takových tajných chodbách, jak dobře věděl z rytířských románů několikrát již citovaných. Ke všemu tomu obletoval jej krvavý stín jakéhos Bertrama z Uhusteinu a jiných nešťastníků a nešťastnic, v podzemí zločinně utracených.

Každý uzná, že bych mohl ještě dlouho kořistiti z neblahé situace pana Broučka a vyplniti několik napínavých kapitol dalším obšírným líčením příšerné podzemní pouti, pomocí všelijakých překážek a nebezpečí, padajících kamenů, zejících propastí, bojů s krysami, klopýtání přes kostry a podobných zajímavých věcí. Ale nejde mi o to, abych napínal čivy čtenářovy na skřipec, nýbrž hodlám střízlivě líčiti pouhou pravdu.

Proto řeknu jen krátce, že pan Brouček dále tápal chodbou a že se mu zdálo, jakoby ta křížová cesta trvala již celou věčnost. Však pojednou oživila se jeho naděje. Uslyšel nad sebou temný šum, jako proudění valných vod, a na rozpálené jeho čelo dopadly studené krůpěje s provlhlého stropu chodby. Jeho domněnka byla tím potvrzena: patrně dostal se již do té části chodby, která vede pod řečištěm Vltavským na Staré město!

Obodřen, s novými silami pokračoval ve své trudné pouti a choval již toliko jedinou obavu: aby konečný otvor chodby nebyl někde hluboko pod zemí zasypán nebo neústil do nějaké zazděné krypty nebo ztracené stoky.

Šumot nad jeho hlavou utichl; byl patrně již pod Starým městem. S tlukoucím srdcem, v napjatém očekávání rychle postupoval dále. Tu náhle vrazil nohou na nějakou překážku; spěšně rozsvítil

sirku a kdož vylíčí radostné jeho pohnutí, když spatřil omšené kamenné schůdky, vedoucí z chodby kamsi nahoru!

Nedočkavě vystupoval po nich do výše, svítě si na cestu sirkami. Schůdky byly točité a stoupání po nich tedy dosti nepohodlné. Posléze vystoupil do těsného, nízkého prostoru a spatřil před sebou červotočivá, pavučinami hustě opředená dvířka, pobitá ozdobnými, ale rezem valně již rozežranými pruty. V zámku rovněž zrezavělém trčel — ó štěstí! — rezavý veliký klíč přepodivného tvaru.

Pan Brouček zkusil nejprve, jsou-li dvéře otevřeny. Nebyly. Chtěl tedy otočiti klíč. Ale marně namáhal se, až mu krůpěje potu vyvstávaly na čele. Klíč byl jako srostlý se zámkem v jedinou rezavou hmotu. Konečně, když si ovinul šátkem ruku a napjal všechny síly, povolilo staré železo se strašným skřipotem. Tahal dvířka k sobě; avšak neotvírala se v tuto stranu. Zatlačil tedy na ně — dvířka se náhle otevřela a pan Brouček pykal za svou neopatrnosť tím, že spadl do nějaké prohlubně, na štěstí s malé výšky, tak že se jen trochu na kolenou narazil.

Zdvihl a posvítil si kolem. Co spatřil, bylo tak neočekávané, že mu překvapením sirka z ruky vypadla. Zakmitloť se před ním v míhavém světélku něco jako čarovný obraz z pohádky.

Rozžehl opět — nebyl to přelud. Stál v malém, nízkém sklepení, ale prostor ten zářil všecek jako plná skříň nejvzácnějších klénotů. A byly to klénoty skutečně. Stěny byly veskrze posázeny jaspisy, křišťály, ametisty, chalcedony a jinými různobarvými polodrahokamy na zlaté půdě; vzácnější pak drahé kameny: démanty, rubíny, granáty, safíry, sma-

ıagdy a jiné blýskaly se na zlatých a stříbrných přílbách, krunýřích, rukojetích a pochvách mečů, štítech, pásech, čelenkách, sponách, prstenech, nádobách, misách a pohárech, křížích a páteřích, na brokátových královských talárech a jiných oděvech z rozličné vzácné látky, krumplovaných perlami, kterážto nádhera byla kolem z části po stěnách rozvěšena, z části úhledně rozestavena po krásně malovaných neb uměle vykládaných truhlách, zlatými nebo stříbrnými pruty a hřeby pobitých a patrně jiné ještě poklady obsahujících, dílem i na podlaze, kteráž sama se skládala z dlaždiček střídavě pozlacených a postříbřených.

Jen ke svatyni svatého kříže na Karlšteině, v níž otec vlasti do malého prostoru jako do čarovného ohniska shrnul vše, co měl v říši své nejdražšího, nejkrásnějšího a nejsvětějšího, mohl jsi přirovnati tuto oslňující místnost. Ale kdežto onde sám císař obuv zouval, chtěl-li vejíti k modlitbám do zářící svatyně, kde odpočívaly v nejsvětější ochraně drahocenné svátosti a klénoty zemské, byla tato kobka patrně jen schránou světských pokladů, a majetník přicházel sem asi jen, aby se pokochal pohledem na obraz báječné nádhery, kterou zde jako vybranou ukázku a výstavu svého bohatství soustředil.

Není divu, že byl pan Brouček objevením té úžasné skvostnosti nesmírně překvapen. V celé Praze nevěděl a neslyšel o žádné takové klénotnici, která přece cenou skvostů zde nahromaděných zajisté zastiňovala i pokladnici kapucínů v loretánském klášteře na Hradčanech. Hned mu napadlo, že ho snad podzemní chodba uvedla do tajné klénotnice

krále Václava, která zůstala ukryta až do této chvíle, kdy ji Brouček zvláštní náhodou objevil.

Z té myšlenky pojala ho téměř závrať. Je-li tomu tak, musí mu připadnouti nejméně část pokladu, a již desetina těch skvostů učiní ho boháčem nesmírným.

Znovu rozškrtnul sirku a povšimnuv si nyní též drahocenné zlaté lampy, visící na stříbrných řetízcích se stropu, zapálil její knot. Rozhořel se skutečně a dosti jasně osvětloval nevelikou prostoru.

Pan Brouček mohl se nyní pohodlně kochati pohledem na skvoucí poklady. Dotýkal se jich, některé bral do ruky, odhadoval v duchu cenu toho bohatství, která rostla do výší závratných. Rázem zapomněl na všechny úzkosti a děsivé myšlenky, které ho ještě před chvilkou v podzemní chodbě skličovaly. Byl jako u vytržení.

Při té prohlídce posunul i trochu dvířka do vnitř otevřená a tu byl překvapen znova. Shledal totiž, že vnitřní jejich strana představovala nějaký obraz ve skvostném zlatém rámu, který, když se dvířka zavřela, přilehl na stěnu tak, že nikdo nemohl v něm tušiti veřej. Tím méně, poněvadž nedosahoval až k podlaze, nýbrž byl jako každý jiný obraz umístěn ve výši, arci pro nízkosť klénotnice jen asi ve výšce okna, následkem čehož také pan Brouček měl tak lehký pád.

V okamžiku, když pan Brouček dvířka úplně zavřel, uchvátil ho divný pocit. Hlava mu zavířila, vědomí zastřelo se mlhou; bylo mu, jakoby nějaká vichřice bleskurychlým, závratným letem jej unášela do dálky. Ale trvalo to právě jen okamžik.

Záchvat zmizel a pan Brouček zabručel jen, sahaje si na hlavu: „Kýho ďábla! Zdálo se mi, jakobych omdlíval nebo dokonce — Bůh uchovej! — jakoby se o mne pokoušela mrtvice . . . Nebylo by divu po všem tom rozčilení! Ale díky Bohu, není to nic.“

Pohledl znovu na obraz, který představoval nějakého krále s velikým psem u nohou, patrně krále Václava . Pan domácí shledal v tom zřejmé potvrzení své dřívější domněnky. Ale podivil se svěžesti té malby, jež vypadala skoro jako nová. Zvláštní věc! Tam na druhé straně dvířek všechno červy provrtáno a rezem rozežráno — zde však barvy tak čerstvé, jakoby byl malíř teprve nedávno obraz dokončil. A také všechny předměty v klénotnici lesknou se jako nové; ani roucha nejsou dost málo porušená nebo vybledlá. Či by to přece nebyla klénotnice krále Václava, nýbrž nějakého nynějšího boháče, kterému třeba patří bývalý královský dům? Ale domněnka tato neobstála. Ač tu vypadalo všechno jako nové, měly přece ty klénoty, zbraně, šaty vesměs tvar, střih a ráz starodávný, jakého takové výrobky nyní nikde nemají; novověká klénotnice to tedy není. A sbírka starožitností? Tu by zase ty věci nemohly vypadati vesměs tak úplně neporušené, zejména roucha.

Posléze vysvětlil si podivuhodnou zachovalosť předmětů stálou uzavřeností a zvláštní povahou sklepení; slyšelť jednou, že v některých takových kobkách i mrtvoly po staletí zůstávají neporušeny.

Snad se sklepení to neotevřelo od časů krále Václava, pomyslil si dále a při té myšlénce ho lehce zamrazilo. Krále Václava znal ze své četby a z do-

slechu velmi dobře — ovšem nikoli historického krále Václava, ale toho lenivého, s ohromným černým psem v zápětí a s kmotrem katem po ruce. Představil si ho, jak sem asi naposled podzemní chodbou kráčel, aby se pokochal pohledem na tajný poklad, jak potom dvířky za obrazem skrytými vyšel a z venčí v zámku otočil klíč, kterého se od té doby nedotkla žádná ruka lidská, až teprve po staletích ruka Broučkova. Bezděky ucouvl, pohlížeje úzkostlivě na obraz; zdáloť se mu na okamžik, jakoby to sám živý příšerný král se svým strašným psem hrozivě stál v otvoru otevřených dveří.

Ale nikoli! Dvéře byly zavřeny a na nich pouhý obraz, který patrně byl zde umístěn proto, aby zakryl východ do tajné chodby vetřelci, který by se do klénotnice dostal.

Tu se teprve rozhlédl pan Brouček po druhém východu z klénotnice. Bylť na to v úžasu nad objeveným pokladem úplně zapomněl.

Snadno obhledl nevelký prostor, ale nikde nespatřil dveří, ba ani jediného okénka. Tu padl však jeho pohled na obraz ve zlatém, drahokamy posázeném rámu, představující nějakou královnu a upevněný právě naproti obrazu krále ve stejné výši. Shodoval se i velikostí úplně se svým protějškem.

Byly zde jen tyto dva obrazy a panu Broučkovi napadlo ihned, že asi také za tímto druhým ukryty jsou dvéře. Zatahal silně za rám, pak tlačil jej zase na venek, ale obraz sebou nehýbal.

Na chvíli skrušilo pana Broučka strašné pomyšlení, že klénotnice nemá žádného jiného východu a že se nalézá třeba v nitru nějaké skály daleko od příbytků lidských, tak že mu přece nezbude než

zemříti hladem uprostřed všeho toho bohatství, což by nebylo o nic příjemnější nežli smrt v podzemní chodbě. Ale pojednou zpozoroval, že je rám na jednom místě trochu ohmatán. Přiložil tam ruku, hmatal, mačkal a v tom — ó radosti! — pohnula se jedna ozdoba, a když ještě silněji přitlačil, otočil se celý obraz na zad a ve stěně objevil se otvor východu.

Pan Brouček vyhoupl se do něho a posvítil sirkou do prostoru za ním. Spatřil dlouhou chodbu s obrazy a okny, složenými z drobných, různobarvých tabulek. Díky bohu! oddechl si z hluboka.

Vrátil se však ještě do klénotnice. Nemohl se s ní jen tak rozloučiti. Nyní, když měl východ již pojištěný, pociťoval z nálezu teprve radosť plnou a nezkalenou. Byla to královská odměna za všechno co té noci vytrpěl.

Ale přec odolal pokušení nacpat si hned kapsy hrstěmi klénotů. Je-li to skutečně tajný poklad, však mu neuteče. Třeba jen dobře zapamatovat si místo, aby ho zase našel.

Zhasiv lampu, vystoupil tedy z klénotnice na chodbu a posvítil si na zevnější stranu obrazové veřeje. Shledal, že představuje také obraz nějaké královny — bezpochyby jednu z obou manželek Václavových, snad tu, která byla ohromným psem královým na Karlšteině zardousena. Když pan Brouček veřej zavřel a přimáčkl, vypadala i z venčí jako pouhý obraz, jichž řadou byla chodba ozdobena.

„Již to je docela jisté!" zajásal v duchu pan domácí. „Toť tajná klénotnice krále Václava, umístěná v některém jeho pražském domě, k níž vedla tajná chodba z hradčanského zámku a jejíž

druhý východ byl tak opatrně ukryt, že zůstala neznáma všem pozdějším majitelům domu. Tisíce lidí prošlo tisíckrát touto gallerií a žádný neměl ani nejmenší potuchy, jaké bohatství se ukrývá za tímto obrazem."

Umínil si, že prozatím nechá drahocenné tajemství pro sebe a teprve uváží, má-li se nynějšímu majiteli domu svěřiti a s ním se rozděliti, či raději sám nějakým šikovným způsobem celý poklad si osvojiti, což by zajisté bylo zcela po právu.

Přesvědčil se ještě zrakem i hmatem, že obraz opět pevně ku stěně přiléhá a tudíž podezření žádného vzbuditi nemůže, a tiše ubíral se chodbou, do níž drobnými tabulkami oken padalo trochu měsíčního světla.

Kráčel sice opatrně, ale nelámal si hlavu myšlenkami, co by se stalo, kdyby ho tu někdo v cizím domě po půlnoci přistihl, ani jak se odtud dostane na ulici. Všecka jeho mysl byla zaujata a radostně opojena nalezeným pokladem. V závratném reji míhaly se jeho duchem paláce, letohrádky, pyšné ekypáže, premovaní sluhové, tabule nejvzácnějších pochoutek, svůdné krasavice a jiné podobné zjevy, které by se asi také čtenáři za takové příležitosti chumelily hlavou; ke cti svého hrdiny musím však dodati, že si také vzpomněl na svou hospodyni, kterou dá se skrovnou pensí na odpočinek, na všechny své známé, kterým vystrojí zadarmo na vikárce velkolepé vepřové hody, ba i na Ústřední matici, které věnuje velkodušný dar dvaceti zlatých.

Zatím došel k nějakým schodům a sestoupil po nich do těsné, dlouhé chodbičky, na jejímž konci nalezl železná vrátka. Byl mile překvapen, když

shledal, že nejsou zamčena, a když, vykročiv z nich, spatřil nad sebou černé štíty domů a za nimi hvězdnaté nebe.

Mají tu krásný pořádek! zabručel, ale v duchu blahořečil neznámému domovníkovi, že jeho nedbalostí dostal se hravě z domu.

Byl tedy opět pod boží oblohou, na volné ulici!

III.

Oddechnuv si řádně na čerstvém vzduchu, uznal pan Brouček především za potřebné zapamatovat si zevnějšek domu, který v sobě skrýval příští jeho bohatství.

Pohlédl proto za sebe do výšky, avšak shledal, že chodbička, z níž právě vyšel, jest pouze překlenutá úzká ulička, vedoucí mezi dvěma domy k jiné veliké budově v pozadí, která je patrně bývalým dvorem krále Václava. Posvítil si tedy jenom na branku a spatřil na ní krásně tepané ozdoby, z nichž mu zvláště napadlo několik ptáků ve věncích, zcela podobných oněm, kteří jsou vyobrazeni na staroměstské mostecké věži.

Pak se rozhlédl, aby poznal také ulici. Než, ačkoliv znal Prahu skrz na skrz, nemohl se orientovati. V úzké ulici byla tma; avšak nahoře odstiňovaly se v záři měsíčné zřetelně obrysy vysokých špičatých štítů, podivných arkýřů s vížkami a pavlačemi, skládajíce fantastický obraz, na jaký se pan Brouček ze svých pražských potulek marně rozpomínal.

„Jsem bezpochyby někde v židovském městě," hovořil k sobě. „Neboť tam jsou ještě, možná, takové

ztracené, zanedbané kouty, do kterých jsem posud ani já nezapadl. Věru skandál, že smí uprostřed moderního města strašit taková rachotina. Mluví se pořád o regulaci a byly prý také už nějaké plány vystaveny; ale myslím, že se jí dočkáme jako té pramenité vody, kterou bych jim ostatně, pro svou osobu, ještě nejspíše odpustil. Nějaký Napoleon by měl přijít, jako tehdáž v Paříži, postavit se čtyř stran děla a sestřílet všechno na hromadu — to by byla nejlepší regulace! Ačkoliv, co je platno regulovat na jedné straně, když se jinde vyhazují peníze na opravu všelijakých starých bran a věží a kaplí, kterých máme v Praze posud až hanba a které zahražují pasáži jen proto, aby na ně mohl tu a tam zevlovat některý potrhlý cizinec. Co by tu mohlo státi krásných, výnosných činžovních domů! Ale to máme z toho, že rozhodují na radnici všelijací nepraktičtí doktoři a professoři."

Jak viděti, zůstal pan domácí navzdor svým občasným starožitnickým libůstkám vřelým přívržencem moderního pokroku.

Popošel několik kroků a začal resonovati znova: „A tma je tu jako v pytli. Znamenité hospodářství. Ani jednu svítilnu nenechají hořet. A to jmenujou pak osvícenou správou města. K čemu máme obecní plynárnu? K čemu platíme krvavé přirážky? Nejdeš-li se slepicemi spat, můžeš si v postranních ulicích rozbít nos nebo přerazit žebra. Ba, věru že tu jde o zdravé kosti. Za takové dláždění by se styděli v nejposlednějším venkovském hnízdě. I hrome!"

Divoký ten výkřik byl vzbuzen objemnou kalužinou, do níž náš chodec z nenadání vpadl, že

záhadná tekutina s hlasným žbluňknutím a šplíchnutím vysoko kolem něho vystřikla.

„Tohleto dám do novin!“ zvolal pan Brouček ve spravedlivém rozhorlení. „Hned po ránu a kdyby mne to pětku stálo. To již přesahuje všechny meze. Takové rybníky uprostřed ulice. A jaký zápach! Mám spodky na měsíc napuštěny tou voňavkou. A pak se ještě mluví o veřejném zdravotnictví. Rád bych věděl, k čemu platíme městské fysikátory neb jak se ti darmochlebové jmenují. Leda pro sekaturu pořádných měšťanů. Mně výstěhují nájemníky ze sklepních bytů, že tam trochu teče ze zdí, a tady se může člověk na veřejné ulici utopit bůh ví v jaké neřesti.“

Rozžehl sirku a posvítil si na zem.

„I hle hle! Vždyť tu každý vylévá na ulici pomeje a co se mu líbí. No, počkej, slavný magistráte, na tohle posvítíme v lokálce, kterou si nedáš za rámeček. Jak se vyspím, dojdu k rukavičkáři Klapzubovi, aby mi to sestavil. A policii také přisolíme. Jsem jist, že sem za celou noc žádný strážník ani nepáchne. A přece je tahle tma jako stvořena pro špatné lidi, kteří tu mohou člověku zakroutit krk, ani se nenadá.“

Zatím došel nároží a pohledl pátravě do příční ulice na levo.

„I tady tma jako v tunelu! A všechno jako vymřelé. Nikde človíčka, kterého bych se mohl zeptat, kde vlastně jsem. Pravý skandál, musí-li se starý Pražan ve svém rodném městě vyptávat po cestě jako svatojanský poutník. Myslil jsem, že znám v Praze každý dům a zatím kouká na mne už druhá ulice, jakobych byl znovu zapadl někam na měsíc.

Nikde v Praze přece jsem neviděl takovou řadu divných štítů a klikatých střech, tolik věžiček a pavlačí. Není jinak — dostal jsem se do některé končiny, kde jsem delší čas nebyl a kde zatím páni stavitelé nastavěli zase haldu domů podle nynější bláznivé mody! Dříve jsme vyhnali zkrátka čtyry rovné zdi, na ně postavila se tříhranná střecha — a byl dům, jak se sluší a patří. Nahoře nějaký ten komín a v předu dvě, tři řady rozumných oken — byla radost se podívat. Ale teď všude samá věž, balkony, sloupy, plno všelijakých tatrmanů, ba i strakatého malování, až člověku oči přecházejí. Inu, takový architekt neví, jakby hloupým lidem tahal peníze z kapes!“

Z té filipiky vyrušil pana Broučka zjev míhavého světla, které se zakmitlo před ním ve tmách příční ulice. Zprvu myslil, že to nárožní svítilna, ale brzy poznal v těkavém světélku prostou ruční lucernu, kterou nějaký chodec nesl před sebou.

„Opravdu, daleko jsme to v Praze dotáhli! Pro věčnou hanbu města svítí si tu skutečně již lidé lucernami po ulicích jako v nějaké Zapadlé Lhotě,“ huboval pan domácí, ale v duchu se radoval z objevení živé bytosti, jejíž pomocí konečně zjistí jméno ulice, skrytým pokladem pro něho tak předůležité, a pak nejkratší cestou pospíší do svého domu, po jehož útulné ložnici se mu také již upřímně stýskalo.

Zrychlil tedy kroky, zamířiv pozdnímu, či lépe snad časnému chodci v ústrety. Ale když se asi na padesát kroků k sobě přiblížili, stanul pojednou protichůdce a zadíval se pátravě do tmy směrem, kde také Brouček bezděky se zastavil. Překvapilť

pana domácího zevnějšek neznámého, pokud se jevil v matných, poletavých paprscích lucerny.

„Kýho výra!" pomyslil si. „Toť nějaká maškara. Kde se tu asi vzala? Vždyť nemáme přece v červenci masopust. A slavný pohřeb se také neodbýval, aby to byl některý v hostinci zbylý spolkový praporečník. Či snad to utekl některý statista z divadla i se svým strakatým kostýmem?"

Zatím, co náš hrdina takto uvažoval, zamířil muž s lucernou spěšnými kroky na protější stranu ulice.

„Aha!" pomyslil si pan domácí. „Snad se přede mnou stydí za svůj komediantský oblek, nebo myslí, že jsem strážník. Ale takhle mi neuklouzne."

Zabočil také na druhou stranu, tak že se šikmé dráhy obou musely sraziti u protějšího domu. Ale než tam dospěl, opřel se již podivný chodec zády o zeď domu a napřáhnuv proti panu Broučkovi ruce, vzkřikl hrozebně: „Jsi-li dobrý, stuoj!"

Pan Brouček bezděky couvl, zaražen hrozivým pohybem a výkřikem neznámého, jakož i nezvyklým rázem jeho řeči, zejména tím podivným „stuoj!" Pomyslil si, že má chlapík bezpochyby pitkou těžký jazyk. Ale pak náhle zpozoroval v jeho napřažené pravé ruce nějakou bodnou zbraň, která nevypadala, jakoby byla jen divadelní.

Ucouvl ještě dále a zvolal polo káravě, polo chlácholivě: „Snad nemyslíte, že jsem nějaký pobuda, který má zbroušeno na vaši tobolku. Schovejte jen tu svou kosinku a buďte rád, že ji žádný strážník nezahledl; neboť pochybuju velmi, že máte povolení k nošení takových nebezpečných hraček. Ačkoliv nám skoro nezbude, než abychom pečovali

sami o svou bezpečnosť, když policie trpí na ulicích takovouhle egyptskou tmu, která zrovna vybízí ke všem špatnostem. Ale já jsem pořádný, pokojný měšťan, který se vás chtěl jen zeptat, kde to vlastně jsem."

Za řeči Broučkovy ohledl se světlonoš několikrát na pravo a na levo, jakoby hledal nějakého neviditelného společníka. Potom sklonil trochu dýku, ale nezměnil své odpuzující držení těla a pravil hlasem, který neztratil mnoho z dřívější příkrosti: „Sotně rozomiem, co bebceš. Ej, zda-li hodný měštěnín túlá sě bez světla po puolnoci městem jako zloděj? Razi tobě, stul kabelku a chutně jdi ote mne!"

A pro pánaboha — pomyslil si pan Brouček — ten má horší výřečnosť než nějaký skleničkář. To již nemůže býti z piva. Zdá se, že spolek pro povznesení návštěvy cizinců přece začíná působit. Tenhle musí být hodně z daleka, bezpochyby z Bosny nebo z Dalmácie — ti nosí také takový bláznovský oblek a mluví také takovou pokaženou slovanštinou.

„I vždyť půjdu bez křiku!" pravil nahlas. „Beztoho bych se od vás — od tebe dověděl starého ďasa, poněvadž tě náhoda bůh ví odkud do Prahy přivála. Podle tvé divné řeči a ještě divnějšího (bez urážky!) obleku soudím, že jsi Bosňák nebo Dalmatinec, který tu prodává ocet nebo nože, nebo snad chodí s medvědem."

„V hrdlo lžeš!" rozkřikl se muž s lucernou. „Věziž, že jsem usedlý pražský měštěnín a věrný Čech. Ale ty jsi jistě cizozemec poběhlý, ježto mluvieš někakú změtenú řěčí a odieváš sě takým rúchem potvorným."

„No, teď toho je dost!" zvolal pan Brouček. „Jsi-li opravdu pražský měšťan, děláš svou maškarou a svými hloupými šprýmy měšťanstvu jen ostudu nebo patříš do Kateřinek, mezi blázny."

„Mlčiž, lotře ohavný!" opáčil vztekle divous. „Přísahám pánu bohu, blázny ty mně dávati nebudeš a sám jsa horší blázna. Všakť viem, ktož jsi. Ha! Zrádce jsi nešlechetný, biřic Antikristóv, zpyták a špehéř ciesaře Zikmunda. Vlúdil jsi sě do města, aby nad námi zradil. Všakť buoh dá, že zdráv nevyjdeš."

Nenadálé obvinění z vyzvědačství překvapilo pana domácího tou měrou, že na ostatní nadávky zapomněl a chvíli všecek byl popleten.

„Jaké to zase hloupé řeči!" zvolal konečně. „Já vyzvědač! Jaký to nesmysl! Vyzvědač císaře Zikmunda! Jakého Zikmunda? Jakživ jsem o žádném císaři Zikmundovi ani neslyšel — totiž — pravda — četl jsem o něm někde něco — ale ten žil bůh ví před kolika sty lety, tuším ještě za Žižkových časů."

Nyní zahleděl se zase neznámý v ustrnutí na pana Broučka.

„Za Žižkových časuov!" vzkřikl. „Co pleteš, an Žižka žije a tam na Vítkově hoře s Tábory čaká Zikmunda!"

„Haha, Žižka prý žije! To je dobré. Žižka leží již hezkých pár set let v zemi a snad ani z té jeho kůže, kterou si prý Táborité po jeho smrti potáhli buben, nezbývá už ani cípek. Žižka prý žije! To by to u nás jinak hrálo. Ten by tu, holečku, měl co pořádat svým palcátem, ač jestli by dávno neseděl u sv. Václava — neboť za našich časů jsou na bourání zámků a pálení klášterů zpropadené paragrafy. Ale,

ale, nešlapte si na rozum, člověče! Kdyby Žižka ještě žil, byl by starší, než sám Methusalem. Nevím sice, kdy se narodil, ale to vím, že byl živ ještě před bitvou na Bílé hoře a na to datum se náhodou dobře pamatuju — bylo to roku šestnáct set dvacet — nu a nyní máme rok osmnáct set osmdesát osm —"

Neznámý byl by úžasem bezmála upustil svítilnu. Vytřeštil na pana Broučka oči a vypravil trhaně ze sebe: „Tisiec — osm set — osmdesáte — osm? — Haha! Jižť znamenám, že tvé hlavě nenie zdrávo. Každý, ktož rozom dobrý jmá, povie tobě, žeť nynie rok ot narozenie božieho tisiec čtyři sta dvadcátý!"

„Tisíc — čtyři sta dvacet?" vykřikl pan domácí. „Buď myslíš, člověče, že máš před sebou blázna nebo jsi sám dokonalý blázen."

„Ej, nebudu se meškati s šielencem," pravil pohrdlivě neznámý a rychlým krokem ubíral se dále. Několikrát se ještě ohledl a pak vzdaloval se spěšně splývaje s okolní tmou, jíž toliko svítilna jeho jako bludička kmitavě se třepetala, dokud nezmizela za rohem ulice. *

---

* Za účelem živější barvitosti podal jsem řeči neznámého muže s lucernou (v němž asi důvtipný čtenář již uhodl dávného Pražana z 15. století) ve staročeštině tak, jak mi je pan Brouček z upamatování diktoval. Neshoduje-li se tedy v nich něco s našimi staročeskými mluvnicemi, přičtěte to buď nedostatečné paměti pana Broučka, nebo nemluvnickému mluvení onoho starého Pražana, který se asi po gramatice ohlížel právě tak málo jako Pražané nynější. Marně ostřili jste si proto tužky, vy učení pánové, kteří snížíte-li se kdy k nám bídným beletristům českým, činíte tak jen za tím účelem, abyste nám dokázali bezednou naši nevědomosť. Vy byste arci chtěli, abych k vůli těm několika staročeským stránkám navštěvoval rok vaše přednášky a pro-

Pan Brouček díval se za ním tupě, až z obzoru jeho unikl.

„Blázen!" pravil k sobě s určitostí. „Mohl jsem to poznati už z těch divných hadrů, které měl na sobě. Ale má prazvláštní motanici v hlavě. Myslet, že píšeme nyní rok čtrnáct set dvacet — toť věru nesmysl k pohledání. Ostatně, jsou prý blázni, kteří sebe pokládají za papeže nebo krále, nosí papírové koruny, vidí v holém kumbálku nádhernou trůnní síň a v dozorcích blázince své ministry — proč by nemohl býti také pomatenec, který se přenesl o několik století nazpátek a všechno si zařizuje podle té bláznivé myšlenky? Pořídil si divadelní oblek z nějakého rytířského kusu, chodí v noci po ulicích s lucernou, poněvadž za Žižkových časů sotva měli plynové osvětlení, a drmolí také jakous hatmatilku, která má býti starou češtinou. — Je to k popukání! A ten ubožák myslí ještě, že blázním já. Divím se jen, že ho nechávají v té maškaře jen tak běhat po Praze, se zbraní k tomu. A je to mrzutá náhoda, že jsem trefil právě na takového šílence."

Zatím popošel dále ulicí a spatřil před sebou za rohem zákmit nějaké záře. Pospíšil tam, ale náhle vrazil do nějaké překážky a překotil se s hlasným zaklením.

---

studoval babylonskou věž rukopisů, inkunabulí, gramatik, rukovětí, monografií, habilitačních a bůh ví jakých jiných spisů. Ale já přiznávám se skroušeně, že mi opravdové studium nevoní a že píšu raději jen tak ledabylo do mlhy a modra. Ostatně jest i možná, kdybych něco napsal podle professora X., že by v tom professor Y. shledal čirý nesmysl, a že i to, v čem souhlasí všickni nynější učenci, za deset let bude náležeti k bludům dávno odsouzeným, jakž toho známe příklady.

Když se zdvihl a sirkou na překážku posvítil, shledal s ustrnutím, že je to silný řetěz, přepjatý na příč přes ulici.

„Tohle svět neviděl," řádil, mna si poblácenou rukou obražené koleno. „To již není nedbalosť, ale hotové darebáctví. Řetěz přes ulici! Tohle již volá do nebe ! A kdyby k tomu pověsili alespoň nějakou lucerničku, — ale ne, nastraží to jako naschvál v nejhlubší tmě, aby si poplatníci polámali nohy a ruce. Řetěz přes ulici! No počkejte tím řetězem vám zacinkám, až vás budou uši brnět. Na to se podíváme, smí-li nám obec za naše krvavé peníze ještě zatahovat ulice řetězem. A vůbec než bych se zlobil v takovém Kocourkově, to prodám raději svůj barák a budu svého bohatství užívat ve Vídni nebo v jiném pořádném městě, kde by se styděli míti ulice na řetězích."

Jak patrno, připomenul si pan Brouček opět svůj poklad a byl tím poněkud udobřen.

Podlezl pod nešťastným řetězem a kráčel opatrněji dále. Ulice zahýbala tu ostře na pravo a na konci jejím spatřil jasné, plápolavé světlo. Brzy rozeznal velikou hranici dříví, která hořela uprostřed ulice a kolem níž se míhaly fantastické stíny četných postav.

„I podívejme se! Toť celé vojsko metařů nebo stokařů. Proto snad ten řetěz. A co tam asi kutí? Snad dokonce neprovádějí po tichu a pod pokličkou tu novou kanalisaci, o které se pořád mluví a píše, aby nás jednou z čista jasna příjemně překvapi . . . Ouha!"

V myšlenkách vrazil zase do něčeho, v čemž poznal jakýs důkladný, železem pobitý šraňk. Přijal to nové překvapení už jen s jizlivým humorem.

„Hezky. Není dosti řetězů, ještě klády. Snad si myslí obec, že nám neuškodí trochu tělocviku! Vilímku a Březnovský, kde jste?“

V tom zpozoroval však cosi, co jej překvapilo ještě mnohem více. Všiml si podivné věžaté brány, jejíž silhouetta, z části onou hranicí ozářená, uzavírala ulici a podle níž s obou stran se černala zubovitá hradba. Pravil si určitě, že nikde na Starém Městě, ba vůbec v Praze není takové brány a hradby. Duchem jeho zavířily trapné pochybnosti: Což jestli ani není v Praze, jestli proletěl onou ďábelskou šachtou až někam na druhou stranu zeměkoule, mezi protinožce! Dostal-li se z vikárky na měsíc, proč by se z té zakleté místnosti nemohl propadnouti třeba až do pekla?!

Trapné myšlénky proměnily se přímo v ustrnutí a zděšení, když prodlel zrakem na podobách kolem hořící hranice, dílem sedících, dílem stojících, které mohl odtud již dobře rozeznati. Byli to většinou statní a hranatí mužové divokého vzezření, odění dílem v hrubé haleny, dílem v pestré šaty podivného střihu, dílem v jakési železné nebo drátěné brnění; jedni měli na hlavách okrouhlé přílby, jiní podivně točené čepice neb nevídané klobouky, opět jiní různobarevné kukly, a příšernosť toho skupení, z části ozářeného rudým odleskem hranice, zvyšovaly pro pana Broučka strašné zbraně: halapartny, meče, palice s dlouhými železnými bodlinami, okované a množstvím hřebíků posázené cepy . . .

Před tím zlobil se sice pan Brouček na rozličné obecní nepořádky, kteréž mu způsobily několik malých nepříjemností; ale v pozadí těch lehkých chmur zářila stále myšlénka na příští velké bohatství a nedopouštěla, aby radostně rozjařená jeho nálada vážně a do opravdy se zkalila. Nyní však zmizel rázem onen radostný pocit a celou duši zachvátilo ohromné zděšení. Chvíli hleděl pan domácí okem hrůzou vypouleným bez pohnutí, jako zkamenělý na strašlivou společnosť. Pak začal po tichu couvati, až zaskočil rychle za roh blízké poboční ulice. Odtud vyhlédl ještě jednou opatrně k podálnému ležení ozbrojenců: ale rychle zatáhl opět hlavu, neboť se mu zdálo, že děsná společnosť obrátila směrem k němu hrozivé obličeje a chápala se svých zbraní, aby jej pronásledovala.

V šíleném strachu ubíhal náš hrdina odtud, a teprve po delším běhu, když za sebou ničeho neslyšel, klesl bez dechu na široký patník.

IV.

Chvíli ležel pan Brouček na patníku jako omráčen. Ale hlavou jeho vířila divoká směs myšlének. Ti hromotluci u brány a jejich zbraně, zvláště ty cepy — ty z musea známé strašné cepy husitské — rázem vnutily mu nestvůrnou myšlénku, že snad člověk s lucernou měl přece pravdu a že on (pan Brouček) stal se náhle současníkem Žižkovým. A bizarní ta domněnka nalézala mocnou podporu v neznámé věžaté bráně, zubaté zdi, starožitném kroji a divné češtině domnělého blázna, v neosvětlenosti a podivném vzezření ulic, v řetězu a šraňku, v úplné neporušenosti klénotů a maleb ve starém domě královském.

Bránil se arci vší mocí té myšlénkové nestvůře. Napadla mu povídka o mladém mnichu, který v lese prospal sto let a jako bělovlasý kmet přišel nazpět do kláštera kde se k němu nikdo nechtěl znáti — je to pouhá báchorka, ale přece ještě stokrát možnější, než aby někdo se octnul ve století dávno minulém Toť holý nerozum. Není možno, aby čas se zastavil, neřku-li aby šel nazpátek. A kdyby skutečně čas o několik století skočil na zad, nemohl by v něm pan Brouček žíti již proto, že by se teprve

o několik století později narodil — Až se mu hlava zatočila z toho nesmyslu.

Pak mu zase napadlo, že snad cestou od Würfla někde na patníku usnul a měl neobyčejně živý sen. Cesta podzemní chodbou, poklad — ach! i poklad krále Václava! — muž s lucernou a všechno ostatní bylo pouze divokým, strakatým snem, z něhož se nyní probudil. Avšak ani vysvětlení to neobstálo.

Noční tma byla zatím již ustoupila prvnímu šeření letního dne. Hustá černá rouška proměnila se v lehký šedivý závoj, v němž byly již patrny nejen hořejší kontury, nýbrž i všechny hlavní rysy okolních předmětů. A závoj byl každým okamžikem průhlednější, klesal s domů níže a níže.

Co však panu Broučkovi odestíral, naplňovalo jej úžasem a zoufalostí. Čtenáři jeho cesty do měsíce pamatují se snad na místo, kde jsem konstatoval, že míval pan domácí na svých nočních cestách z hostince k domovu zvláštní zrakový přelud, který mu jevíval pražské ulice v divném zmatení a zpitvoření, všechno zkřivené, klikaté, nemožně protáhlé nebo skrčené, ba i zdvojené, ale to bývalo za klamného svitu měsíce a městských svítilen.

Nyní však viděl podobný obraz ve střízlivém světle denním.

Viděl domy rozmanité velikosti a podoby, některé i z pola dřevěné, s nemotornými širokými nebo nevídaně špičatými střechami, plno rozmanitých výstupků, arkýřů s vížkami a divnými kamenickými ozdobami, pavlačí kamenných i dřevěných, otevřených i krytých chodeb, někde vedoucích vysoko od domu k domu jako vzdušný most, okna nejrozličnější velikosti a podoby, namnoze

velmi malá až i pouhým štěrbinám podobná, v nich místo skla po většině jen nějaké neprůhledné blány nebo mázdry, tu a tam divně spletené a všelijak okrášlené mříže železné, místo dveří domovních namnoze zaokrouhlené nebo zašpičatělé branky a fortny, na stěnách domů množství vytesaných ozdob a figurek, pestré malování, všude do ulice čouhající železné tyče, na nichž se houpaly tu železná rukavice, tu podivný klobouk, tu dřevěná přeslice a jiné odznaky řemesel neb obrovské dřevěné i železné hrušky, hvězdy a jiná znamení domovní — vše dohromady poskytovalo obraz tak pestrý, rozmanitý a zvláštní, že byl pan domácí jako v Jiříkově vidění.

Teď nemohl již pochybovati, že se s ním stalo zase něco stejně neobyčejného jako tehdáž, když tak nenadále z Hradčan na měsíc zabloudil. Ale přece vzpíral se dosud připustiti, že by byl nyní zase zabloudil do daleké minulosti, bez mála o pět století nazpět. Bylať to myšlénka příliš absurdní.

Přes to vmyslil se bezděky do té nemožné situace a pravil si, kdyby tohle skutečně byla dávná Praha, že by se v ní snad přece musel vyznati, poněvadž zajisté alespoň náměstí a hlavní ulice měly tutéž polohu jako nyní.

Prohlédl si bedlivěji okolí. Stál u malého nárožního domku při vchodu do křivé uličky. Bezděky pohledl na zeď domku a pak na protější nárožní dům, hledaje nápis uličky; avšak po nápisu nebylo ani stopy.

Obrátil se tedy k uličce zády a pohlížel na jiné strany. Od uličky na levo prostíralo se malé náměstí, na němž stály vedle sebe dvě dlouhé řady jakýchsi

budek, v nichž pan domácí dle rozličných známek poznal masné krámy. „Kdybych byl na Starém městě," pravil k sobě, „mohla by tohle býti Masná ulice; pak by musela býti tuhle na pravo Štupartská ulice a ta ulička za mnou byla by Týnská ulice — ale je to všechno hloupost!"

Přece pohledl na pravo k domnělé Štupartské ulici, hledaje kostel sv. Jakuba. A vskutku vypínal se v té straně vysoký kostel, jen že měl průčelí zcela jiné.

Po této bezvýsledné prohlídce uvažoval náš hrdina chvilku, co činit dále. Konečně se rozhodl, že se pustí na zdařbůh uličkou, kterou dle dřívější své hypotésy nazval Týnskou. Porozhlédne se dále po neznámém městě a dopídí se snad brzy nějaké jistoty.

Kráčel tedy uličkou. Po pravé straně upoutal jeho pozornosť nejprve dům, jehož veliké dvéře byly celé železem pobity; pak následoval po té straně dvorek druhého, uvnitř mezi jinými zastrčeného domu a pak — pan Brouček se zarazil. Na průčelí domu následujícího bylo vytesáno veliké vozové kolo, natřené červenou barvou. Toť skutečně překvapující shoda!

Pan domácí znal totiž Týnskou ulici velmi dobře, poněvadž tam míval jednoho dlužníka, kterého bezpočtukrát návštěvou svojí oblažoval. Všiml si v ní také pokaždé domu „u červeného kola", kteréžto znamení je na něm nápadným způsobem vypodobněno. „Tohle je podivné, podivné!" bručel nyní pro sebe. „Jakoby to skutečně byla Týnská ulice. I ta klikatosť se shoduje. — Arci vypadají ty domy

všechny jinak; ale za pět set roků se mnoho změní — I pořád se mi plete do hlavy ten nesmysl!"

Ale přes odmítnutí bláhové domněnky blížil se pan Brouček východu uličky s velikou napjatostí, nespatří-li tam Týnský chrám.

Již vyšel z uličky — a hle! velebný Týnský kostel vypínal se skutečně před ním! Poznal jej určitě, ač zářil ozdobností a novostí, jakoby byly právě teprve jeho zdi dostavěny. Maně ohlédl se pan domácí ještě stranou a hle! tu byl vytesán nad klenutou brankou domu veliký, pozlacený prsten a vedle byla zamčená brána mohutného stavení, které sice vypadalo trochu jinak než nynější Týnský dvůr, ale patrně nebylo ničím jiným.

Pan Brouček sáhl si k čelu. Hlava se mu zatočila jako v závrati. Dům „u kola" — „u prstenu" — Týnský kostel — a přijde-li tudy ještě na Staroměstské náměstí . . .

Skoro se potácel uličkou podél chrámu Postranní portál dotvrzoval totožnosť, ač byl nový, jako právě teprv vytesaný, bez nejmenší úhony a mezery v přebohatém věnci ozdob ornamentálních i figurálních, v jemném, čistém zpracování svém vypadajících jako z cukru. Na pravo našel tutéž úzkou uličku, která vede ke Kozí ulici a Dlouhé třídě. Pak minul po té straně dům s neznámým označením: velikou sedmibarvou duhou; ale teď — ó Bože! Ano, to je náměstí Staroměstské, a kdyby o tom pochyboval, tenhle známý nárožní dům Týnské uličky s velikým bílým zvonem přesvědčil by ho na dobro.

Vzezření Staroměstského náměstí o sobě mohlo arci buditi pochybnosti. Domy vypadaly stejně po-

divně jako ty, které dotud spatřil; ba, byly ještě bohatši arkýři, vížkami, pestrým malováním a rozmanitými okrasami; uprostřed nestál známý sloup Marianský, ale za to zdvihalo se na severní straně náměstí nějaké lešení s velikým kůlem, k němuž byl přidělán železný kruh, a s něhož visel nějaký roztrhaný, strakatý prapor; obě věže Týnské shlížely sice do náměstí přes domy před kostelem stojící, ale vypadaly spíše jako dva obrovské široké pilíře, poněvadž jim chyběly dosud nejhořejší části a střechy. Na druhé straně však vypínala se věž radnice — arci s trochu jiným vrcholkem — již v plné slávě i s ozdobnou arkýřovou kaplí. Radnice sama měla ovšem zcela jiné vzezření a místo chybějící novější části její s pavlánem stály až k uličce vedle nynějšího Krönovského domu ještě tři domy; pod radnicí pak a těmito sousedními domy táhla se podloubí, v nichž bylo viděti budky a sklípky nějakých krámů: ale v hlavních rysech shodovala se poloha, rozměry, uspořádání náměstí a situace ulic do něho ústících tak úplně s obrazem nynějšího Staroměstského náměstí, že nemohl pan Brouček vzhledem ke všem předcházejícím pozorováním déle o totožnosti pochybovati.

Zdrcen klesl na kamenné sedátko, stojící za sloupem podloubí nárožního domu před kostelem Týnským, proti domu „u bílého zvonu". Snad se také úmyslně uchýlil do toho úkrytu; neboť navzdor tomu, že se před chvílí teprve rozbřesklo časné červencové jitro, pestřili se již tu a tam chodci v malebném starodávném kroji po náměstí a před radnicí stál zástup ozbrojenců, který na pana Broučka nečinil o nic lepší dojem než ona stráž u brány.

„Tedy přece,“ uvažoval ubohý pan Brouček, „přece! Je to nemožné — a přece! Když o tom přemýšlím, div se mi hlava nerozskočí. Ale co mé zdravé oči vidí, co mohu hmatat rukama, tomu přece musím uvěřit. Jsem tedy najednou o pár set roků zpátky. Dívám se na domy, které vlastně již dávno nestojí nebo alespoň v téhle podobě nestojí, sedím na sedátku, o kterém dobře vím, že po něm nezbylo na tomto místě ani potuchy, jsem mezi lidmi, kteří vlastně dávno již v prach a popel se proměnili a kteří se přece tamhle živi a zdrávi ve svých dávno rozpadlých a zetlelých šatech procházejí. A já sám, je-li nyní skutečně rok čtrnáct set dvacet, nemohu býti živ, poněvadž se teprve za čtyři sta a více let narodím — a přece cítím, že jsem živ, a vím zcela určitě, že jsem včera, dne 12. července 1888, seděl u Würfla! Z takové motanice by se člověk věru zbláznil. Ale — snad jsem opravdu blázen. Snad žiju a žil jsem ustavičně za Žižkových časů a měl jsem při tom tutéž fixní ideu, z které jsem nedávno nařkl onoho člověka s lucernou, jen že obráceně: totiž utkvělou myšlenku, že žiju o pět set let později. A můj dům byl přelud, moje hospodyně přelud, Würfl přelud, všechno, všechno holá fantasie mého churavého mozku, z níž se teprve nyní probírám ve světlém okamžiku. — Ale to je zase všechno holý nesmysl: Vždyť mám přece tuhle na sobě kabát od Nerada, tady je jeho firma — a Nerad přece není husita; tuhle v kapse mám tramwayový lístek — a tramway máme v Praze teprve — vlastně měli jsme teprve — či vlastně budeme míti — — I ďas aby už do toho — —!“

A pan Brouček v zoufalé zlosti bil se pěstmi

do čela, smál se křečovitě a počínal si opravdu jako šílenec.

A není divu: Vždyť autorovi samému se točí hlava z té matenice časů a duch jeho teskně hledí vstříc následujícím kapitolám, kde bude mu tančiti mečový tanec mezi přítomností a minulostí, v němž utrží leda krvavé šrámy. Ó buďte milosrdní tentokrát, vy pánové, kteří pokládáte českého spisovatele za ubohého lotra na pranýři, po němž každý smí metati úšklebky a blátem pro zábavu obecenstva, které si leda pomyslí: Dobře mu tak — proč píše!

V.

„Což tuto činíš? Kto jsi?“ zavznělo ostře nad zoufalým panem domácím.

Brouček zdvihl tupě oči a bezděky vstal. Spatřilť před sebou vysokého, statného muže pěkné, dlouhým vousem obrostlé tváře, v oděvu skutečně malebném. Měl čepici zvláštního tvaru, dlouhý modrý plášť s červenou podšívkou, v předu rozhalený, tak že bylo pod ním viděti přiléhavý černý kabátec, ozdobený uprostřed na prsou vyšitým červeným kalichem, níže cosi jako krátkou, ke kolenům splývající sukni, bílou, dole obroubenou úzkým lemem z černé kožešiny, šikmo kolem boků kovaný stříbrný pás, s kabelou, zavěšenou po pravé a s dlouhým mečem po levé straně, konečně úzké zelené nohavice a nízké červené boty, vybíhající v ostré špičky.

„Prosím vás, řekněte mi, máme teď opravdu rok čtrnáct set dvacet?“ otázal se pan domácí místo odpovědi.

„I ovšemť,“ potvrdil muž, ohlednuv se udiveně na pravo i na levo. „Ale koho sě tážeš kromě mne, jsa tu se mnú sám druhý?“

Panu Broučkovi nyní zasvitlo, proč se také člověk s lucernou při jeho oslovení na všechny strany ohlížel. Jest patrné, že ti nevzdělaní staří Čechové nemají o zdvořilém vykání ani potuchy. Neboť, že se dostal skutečně mezi staré Čechy, o tom nemohl již pochybovati.

(Doufám, že jsem svou staročeštinou neznalce již dosti oslnil, znalce pak dosyta pozlobil, a že mi proto čtenářové dovolí, abych ostatní řeči svých Staročechů podal prostou novočeštinou, leda tu a tam některým starožitným slovem neb obratem kořeněnou.)

„A povězte — pověz mi ještě," ptal se dále zoufalý pan Brouček, „jsi opravdu, čím se zdáš, nejsi pouhý přelud?"

„Přelud? Nevím, co tím chceš říci. Jsem Jan řečený Domšík a říkají mi také Janek od zvonu, toť od mého domu tuto, na němž vidíš vytesaný zvon."

Pan Brouček si pomyslil, že se pramálo hodí pro domácího pána obláčet se po rytířsku a nosit po boku takový sáhodlouhý rožeň; ale útěchou mu bylo, že se tedy setkal alespoň s pořádným člověkem, s kollegou, a ne s ledajakou nájemnickou chamradí.

Za to prohlížel si ho staročeský domácí s patrnou nedůvěrou.

„Ale kdož pak jsi ty?" pokračoval ostře. „Jistě cizozemec jakýs — a snad —" Oči Domšíkovy zableskly hrozivě.

„E, žádný cizozemec!" ohradil se pan Brouček. „Jsem Čech a Pražan k tomu."

„Lžeš. Vždyť mluvíš česky, až ohavno poslouchati a takové šeredné pladry a hadry by nevzal na sebe poctivý Pražan.“

Pan Brouček stěží spolknul nevoli nad tím, že člověk s takovým strakatým masopustním oblekem, za který by se každý vzdělanec devatenáctého století styděl, smí tak pohrdlivě mluviti o jeho solidním, moderním šatě. Ale uznal, že musí především vyvrátit podezření staročeského kollegy, který ho snad také pokládá za špehouna. Co má říci? Kdyby řekl pravdu, odkud přichází, spatřoval by v tom onen buď nejapný šprým nebo tlachání blázna, kterého by dal zavříti do blázince — a pan Brouček slýchal o bývalých blázincích hrozné věci. Konečně napadla mu jakás takás výmluva.

„Víte — víš, milý příteli,“ začal nejistým hlasem, „nebyl jsem dlouho v Čechách — potloukal jsem se po světě —“

„Toť jistě dávno tomu, co jsi odešel z domova?“

„I ba dávno,“ lhal pan Brouček dále. „Byl — jsem ještě malý hoch —“

„A jak se to stalo?“

„Jak? Jak? Hm —hm — Jak se to stává: komedianti — komedianti mne ukradli a odnesli.“

Pan domácí zapýřil se až do temna při té snižující lži, ku které se v okamžitém nedostatku onačejší výmluvy ve své tísni utekl.

„Světoběžníci že tě unesli? A byl jsi stále v cizině? Proč se vracíš nyní?“ zkoumal dále Janek od zvonu.

„Proč? Inu, toť víš — zastesklo se mi na stará kolena — vždyť znáš staré přísloví: Všude dobře, doma nejlíp.“

„A mluvíš pravdu?“ zvolal Domšík, hledě mu pronikavě do očí. „Jsi tedy pravý Čech? Nejsi pytač z vojska Zikmundova?“

Místo odpovědi zdvihl pan Brouček slavně tři prsty k nebesům. Vždyť na ty dvě věci mohl přísahati s čistým svědomím.

Staročech byl patrně přesvědčen a ptal se vlídněji: „Jak se jmenuješ?“

„Matěj Brouček.“

„Brúček? Jistě přezdívka, kterou ti dali oni tuláci. Nevíš-li, jak se nazýval tvůj otec a čím byl?“

Pan Brouček musel s lítostí zapříti svého otce a na svém poctivém, váženém příjmení nechati hanu komediantské přezdívky, aby snad Jankovi nenapadlo pátrati po jeho příbuzných, z čehož by mohly nastati všelijaké zmatky.

„A přišel jsi teprve nyní do města?“ vyzvídal ještě Domšík.

„Ano, či vlastně včera —“

„Zajisté pozdě večer? Neb za světla neprošel bys v tomto oděvu do města. A jistě vešel jsi branou koňskou nebo svinskou?“

Pan domácí vzhledl na tazatele, nechce-li ho snad urážeti, ale Janek od zvonu vysvětloval vážně, že jsou obě jmenované brány nejméně střeženy, poněvadž na polední straně neleží nepřítel.

Brouček uznal v duchu blahodárnosť našich nynějších kommisí pro pojmenování ulic a pak zavrtala se mu do hlavy zmínka o nepříteli.

„Na té straně že neleží nepřítel?“ pravil. „Ty můj bože, což je Praha obležena?“

„Jak že? Možno-li, že nevíš o nesmírném vojsku křižáckém, sebraném ze všech národů a pronárodů

světa, s nímž Zikmund již dvě neděle leží před Prahou na straně půlnoční, od hradu Pražského až k Holíšovicům?!"

Nyní teprve porozuměl pan Brouček obvinění z vyzvědačství a žaloval v duchu s těžkým povzdechem: Tak! To ještě scházelo! Není dost na tom, že mě rarach zanesl do starodávné Prahy: ještě se to muselo státi zrovna v době, kdy ji obléhá ten zlořečený Zikmund. Teď tu ke všemu zažiju bombardování a budu snad rád, najím-li se koňského masa, ne-li něčeho ještě horšího!

Domšík zatím vysvětloval dále: „Nezavíráme sice bran, ale střežíme je pilně a v městě máme pozor na všechny lidi podezřelé, které zvláštní zřízenci k tomu ustanovení přísně zkoumají a ven vyváděti dávají. Těm bys za světla neušel. Kde jsi hospodou?"

„Nikde. Bloudil jsem celou noc po ulicích."

„A nepotkal jsi rychtáře s konšely?"

„Jakého rychtáře? Jaké konšely?"

„Chodí s hůlkami —"

Janek od zvonu řekl vlastně po staročesku „s hólkami", z čehož povstalo malé nedorozumění, až pak důraznějším prodloužením „s hólkami" a přidanou proměnou „s huolkami" mravné udivení Broučkovo zažehnal.

„S hůlkami postříbřenými, které jsou znamením jejich úřadu. Věz, že máme od stara zákon: když u večer vyzvoní rychtářův zvonec, tehdy nemá nikdo jíti bez světla ulicemi, nechce-li být jat a trestán rychtářem neb podrychtářím, který v noci se svými biřici chodí po městě. V čas potřeby provází ho také několik konšelů neb i sousedů přísežných. I nyní ko-

nají se pilně tyto noční hlídky, ač mimo to má dozor nad městem dvanácte hejtmanů, osm volených od nás Pražanů, čtyři pak od Táborův a ostatních přespolních, kteřížto hejtmané řídí vojenské věci a pečují zejména o střežení bran a zdí městských. Jest věru zázrak, že jsi se v tomto podezřelém obleku nejen do města dostal, ale i celou noc chůzí po ulicích ztráviti mohl, na žádnou ponůcku nebo stráž nenaraziv."

Nyní poznal zase pan Brouček, proč noční chodec nesl lucernu a proč ihned tasil zbraň; tušilť zajisté v panu domácím, jdoucím beze světla, nějakého zákeřníka.

Jsou to krásné poměry v té staré Praze! — pomyslil sobě náš hrdina. — Sotva jsem do ní mrknul okem, a již začínám litovat každého slova, které jsem kdy řekl proti naší správě obecní. Ó zlatá Praho devatenáctého století! Když si pomyslím, že bych se měl pokaždé „ke kohoutovi" nebo na Hradčany vlíkat s lucernou a potom každému na sebe svítit, odkud jdu a kdy se vracím domů! A kdybych ji někde ztratil, vyspal bych se v base! A pěkně by vypadaly naše živé ulice za tmy, až by se v nich kmitaly a třepetaly roje takových svatojanských mušek a bludiček!

„A proč jsi nehledal noclehu v některé hospodě? Nemáš-li peněz?" otázal se staročeský měšťan.

Brouček hned neodpověděl. Dotaz uvedl mu na mysl nový svízel. Měl sice v tobolce něco peněz, ale pořídí tu s nimi asi stejně jako na měsíci. Husité nebudou chtít bezpochyby také rozuměti ani němčině ani maďarštině. A tu mu napadl zase poklad nedávno nalezený. Ach, bože, v divokém běhu od

brány zapomněl docela na kontrolu ulic a kdož ví, najde-li branku s ptáky v té bohopusté míchanici a strakatině středověkých domů. A kdyby ji našel, kdož ví, dostane-li se podruhé k pokladu, jenž patrně není opuštěný a zapomenutý, nýbrž patří buď ještě králi Václavovi, který snad dosud žije, nebo jinému středověkému boháči, který ho tam ukryl v tom bouřlivém husitském čase. A konečně, co by mu bylo platno bohatství v obleženém městě, z kterého bude třeba rád, dostane-li se s holým životem. Ach, s radostí by obětoval všechny ty klénoty, aby se z divokého středověku dostal nazpět do spořádané, vzdělané Prahy moderní! Poklad krále Václava byl tedy pouhým luzným snem, který mu zazářil na okamžik jen proto, aby tím bolestnější bylo procitnutí.

Skutečná žalosť zachvívala hlasem pana domácího, když konečně odpověděl: „Mám sice nějaký pakatel, ale jsou to peníze, které zde neudám. Jsem žebrák, hotový žebrák."

„Proto tedy tvé zoufalé konání před chvílí, když jsem tě pozoroval oknem svého domu?" pravil Domšík útrpně. „Utěš se, milý. Všakť bude lépe. Prozatím buď mým hostem."

Pojednou se však zarazil, jakoby si připomínal důležitou věc, a zvolal opět přísněji: „Ale poslouchej, Matěji, jsi pod obojí?"

„Pod obojí?" opakoval pan Brouček s podivením, nechápaje smysl otázky.

„Přijímáš-li pod obojí způsobou?" doplnil Janek od zvonu.

„Pod obojí způsobou?" opakoval znovu pan domácí a mnul si čelo; nechápalť dosud ničeho.

„Nerozumíš-li?“ zvolal onen již netrpělivě. „Tážu se, přijímáš-li také pod způsobou vína?“

„Ach, tak!“ oddechl si s úsměvem pan Brouček, domnívaje se, že konečně chápe a že dotaz Jankův souvisí s pohostinstvím dříve nabídnutým. V duchu si řekl, že jest staročeská řeč náramně šroubovaná; jakých tu oklik místo krátké otázky: piješ-li víno! Ale nahlas odpověděl vesele: „I toť se rozumí, že jsem pod obojí. Pod obojí, haha — dosti dobrý nápad! Bodejť bych nepil také víno, příteli; ale mám-li říci pravdu, dobrá chmelovina je mi přece nade všechno.“

Domšík couvl skoro leknutím a napřáhl proti němu ruku: „Ustaň, rouhavý jazyku! Chceš-li smích pobíjeti svatou věrou naší?“

Ale v tom se rozpomenul a pokračoval mírněji: „Ovšem, pravil jsi, žes od mala přebýval v cizích zemích; možná proto, že nevíš o pravdě boží mistrem Janem Husí, Jeronymem, Jakoubkem ze Stříbra a jinými mistry nám hlásané. Ale jistě slyšel jsi, kterak oba svatí mučenníci naši ukrutně jsou upáleni v Kostnici od papeže, biskupů a jiných kněží Antikristových.“

„O tom jsem, pravda, něco slyšel a četl. Ale proč vlastně Husa upálili, to dobře nevím. Tuším, že si rozlil ocet s pány pátery. Vyskočil povídal jednou, že prý Hus byl kacíř —“

„Hus — kacíř?“ rozkřikl se Domšík, zajiskřiv divoce očima a chopiv rukojeť svého meče. „Hus, který nám kázal pravé slovo boží, který chtěl očistiti církev od všelikých bludův i mrzkých nálezkův lidských a ji navrátiti k apoštolské ryzosti prvotní, Hus, který káral pýchu, lakomství a nemravnosť zlých

kněží, až zuřivou jejich mstivostí křivě jest odsouzen a smrtí ohavnou usmrcen na věčnou potupu země naší a jména českého — Hus že jest kacíř, pravíš, rouhači nešlechetný?!"

Při tom dotíral prudce na Broučka, skřípaje zuby a potrhávaje rukojetí meče, že onen všecek se třesa bázlivě couval a v úzkosti koktal: „Ale vždyť nepovídám já, že byl Hus kacíř — povídal to jednou při pivě Vyskočil, když se dostal do hádky s Klapzubou, kterému někdy žertem říkáme husita . . A Vyskočil je krejčí — má práci v semináři — toť se ví, že musí být klerikální, když je od klerik živ. Ale já nemám konečně nic proti Husovi; vždyť jsem sedal ‚u kohouta' zrovna pod jeho obrazem."

Ačkoliv Domšík té omluvě jen z části rozuměl, byl hněv jeho přece ukrocen. Odtáhl ruku od meče a ptal se živě: „Chceš tedy odstoupiti bludů papeženských a státi se vyznavačem učení Husova?"

To byla choulostivá otázka. Pan Brouček v rozpacích mlčel a škrabal se za ušima. „Pěkná historie!" pravil si v duchu. „Jaktěživ jsi se o náboženské věci hrubě nestaral a teď přicházíš do takové bryndy! Státi se husitou, děkuju pěkně. Takovým husitou, o jakých jednou žertovně mluvil pan doktor Rieger na radnici — takovým husitou, který pronásleduje biskupy dobře pečené a šťavnatým zelím obložené, takovým jsem také z plného srdce, alespoň až do sv. Martina. Ale abych snad — tento — nějaké hlouposti s vírou — tento — proti pánům páterům — snad dokonce s nějakým takovým ohřebíkovaným cepem — děkuju pěkně. A vlastně ani dobře nevím, jaké ti lidé měli náboženství. Jenom jsem slyšel, že prý s jinověrci nedělali žádné velké orace . . ."

Až mu přeběhl mráz po zádech, když si vzpomněl na některé historky, které o tom slyšel a četl.

Janek od zvonu díval se zatím netrpělivě na rozpačitého Broučka, a nedočkav se odpovědi, pokračoval hlasem opět nevlídným: „Zdá mi se, že nechceš přichýliti srdce k čistému zákonu božímu a že hodláš setrvati v bludech svých. Je-li tomu tak, vyjdi rychle z města, neboť věz, že netrpíme v Praze žádného pod jednou. Vyvedu tě sám před bránu, neboť jinak snadno by se mohlo státi, že bys zdráv odtud nevyvázl. Ostatně, tam venku ti asi také dobře nebude. Setkáš-li se s německými křižáky, zle toho požiješ; neboť upalují bez milosti každého Čecha, který se jim dostane do rukou, nedbajíce, je-li husita nebo katolík."

Vyhlídka tato měla žádoucí účinek.

„Vždyť neříkám," pravil pan domácí úzkostlivě, „že jsem proti vaší víře. Myslím si také, že nemuseli Husa hned upálit a že vůbec celá inkvisice nestála za nic."

„A chceš také přijímati pod obojí způsobou? Chceš přijímati tělo a krev Pána našeho pod způsobou chleba a vína, jak to Kristus o poslední večeři ustanovil a jak také apoštolé i první křesťané činili?"

„I proč pak bych nedělal, co dělali apoštolové? To přece nemůže být žádným hříchem."

V duchu nespokojil se pan Brouček touto sofistickou omluvou, nýbrž dodal si ještě: Však tak brzo k přijímání nepůjdu!

Janek od zvonu byl jeho odpovědí úplně usmířen. Všechna nedůvěra zmizela z jeho obličeje,

zraky přívětivě zazářily a pravice vztáhla se přátelsky k panu Broučkovi.

„Nuže, Matěji, nyní buď mi srdečně vítán! Jsi náš a budeš s námi brániti svobodu zákona božího. Pojď se mnou do mého domu; později ti ještě lépe vyložím učení našich mistrů. — Zajisté jsi ospalý prochodiv celou noc?“

„Přiznávám se, že bych si opravdu rád na nějakou hodinku schrupnul.“

„Prospíš se u mne. Pojď již!“

Vedl pana Broučka do svého domu, který stál, jak již řečeno, právě naproti, trochu do zadu zastrčen, tvoře druhý roh Týnské ulice do náměstí a který na témž místě stojí podnes, arci v jiné podobě, ale posud se starodávným znamením zvonu.

Nebyl třípatrový jako nyní, nýbrž toliko dvoupatrový a měl vysokou, v tupou špičku vybíhající střechu jako nějaká věž, v kterěžto podobě se tuším ještě spatřuje na Sadelerově vyobrazení staré Prahy.

Klenutou brankou s kamennými sedátky po obou stranách vešli do jakés prostranné, ale pošmourné síně, a z ní vystoupili po úzkých kamenných schodech do jiné, cihlami dlážděné síně v prvním patře, v níž stálo několik nemotorných, pobitých a pomalovaných truhel, hrubá almara, sprostý stůl s lavicemi, a kde na všech stranách bylo viděti dvéře do jiných místností, dvě velikými trámci či kladkami na příč zatarasené, jiné se zámky neb závorami.

„Tuto jest můj palác,“ pravil staročeský domácí pán. Host pohledl na něho s úsměvem.

„Čemu se směješ?“ ptal se Domšík poněkud uražen. „Či shledáváš, že je ta síň malá a špatná?

Ovšem, takovou nemohu míti jako má u příklad tam naproti přes náměstí vdova po Mikuláši Nastojte v bývalém domě Křížovském, který náleží mezi pražské domy nejnákladnější. Ale mně stačí tahle síň úplně."

„I slušná je," pochválil nuceně host. „Smál jsem se jen, žes mluvil o paláci."

„A což se nejmenuje taková síň palác? Však, již vím. Ty znáš bezpochyby z ciziny jen německé pojmenování mázhauz. Nejlépe by ovšem bylo říkati jen prostě po česku veliká neboli svrchní síň."

To je dobré — řekl si pan Brouček — takhle by dovedl každý podruh zůstávat po knížecku! Sprostá, cihlami dlážděná síň se starým selským hamparátím je u nich palác! Rád bych věděl, jak teprv říkají pořádnému pokoji!

„Moje žena a dcera nejsou ještě ustrojeny," pravil Janek. „Uvedu tě tedy rovnou do zadní komořice, kterou mám pro hosty."

Vedl hosta mázhúzem na dřevěnou pavlač, s níž bylo viděti do dvorku. Host podivil se jeho venkovskému vzezření. Byla to učiněná selanka. Stály tam rozličné stáje, chlívky a kurníky; na hnojišti váleli se štětináči ; po smetišti vykračoval si statný paša kohout uprostřed četného harému slípek a stranou rozestíral také pyšný páv nádherný vějíř svých okatých per, duhou hrajících na jitřním slunci.

Tohle zařízení musel pan Brouček v duchu pochválit a záviděl staročeským domácím volnost, s jakou smějí využitkovat svůj dvorek, který ve

škrobeném devatenáctém století je pro majitele pražského domu věru čirým přepychem.

Na konci pavlače odšoupl Domšík dřevěnou závoru hrubých, žlutou hlinkou natřených dveří (Pěkný vchod do hostinského pokoje! pomyslil si Brouček) a pobídl hosta do „komořice“, malé, nehrubě světlé klenuté místnosti, také jen cihlami dlážděné, s dřevěným táflováním po dolejší části stěn a s rozličným divným hamparátím.

Čistá ložnice pro hosta! pravil k sobě zklamaný pan Brouček. Nemá to ani poctivé podlahy — jenom cihly jako v nejsprostší venkovské ratejně! A v okně — i můj bože! — opravdu — v okně ani kousek skla — všechno zalepeno maštěným papírem nebo čím! Že se ten člověk nestydí! To je potom hostinský pokoj dvoupatrového domácího pána!

Ani nábytek neučinil na hosta dojem příznivý. Zase taková malovaná selská truhla, jedna nenatřená nízká stolice předpotopního tvaru, podivné hliněné nádoby na polici a konečně dva předměty, které nelze jen tak odbyti slovem.

Jeden vypadal jako veliké lešení s ohromnou posadou, strmící téměř až do stropu. Dole stál dlouhý a široký podstavec, do něhož bylo vpraveno několik zasouvacích truhlíků, jeden nad druhým; nad tím podstavcem vypínaly se v rozích čtyři vysoké sloupce, nesouce nahoře jakýsi strop s širokou římsou a zubovatým cimbuřím, vše ze dřeva rozmanitě vyřezáno a pomalováno. Mezi sloupci pak splývaly od cimbuří dolů řasnaté pestré záclony, z nichž přední byla poodhrnuta tak, že se jevila uvnitř vysoko narovnaná spousta dvojbarevně pruhovaných peřin a podušek.

Lože bylo tak vysoké, že k němu vedlo stupadlo o třech velikých stupních. *

„Tuto si můžeš odpočinouti," pravil hostitel, ukazuje na postelní monstrum.

„Bodejť, polezu někam do stropu!" vyjelo nevrlému panu Broučkovi z úst. „Abych ve spaní vypad' a zlomil si vaz! A budu se dusit uprostřed léta v té babylonské věži peřin! Ne, brachu — nežli na takovou palandu, to si raději lehnu na podlahu."

„Na podlaze bys ležel snad nedobře," mínil klidně Janek od zvonu (Snad! Krásný hostitel! pomyslil si s nevolí host) a uvedl pana Broučka k výklenku, v němž stála postel druhá, menší, jejíž postranice spočívaly přímo na podlaze, ale nad níž se také vypínaly sloupce s nebesy a záclonami. „Nemiluješ-li velikého lože, zde máš prosté. Budeš v něm jistě dobře spáti. Šaty lehací jsou řádné: prostěradlo kmentové. čisté, peřina a duchna pernatá, polštář prašný, cýše nedávno převlečené. Kdyby ti světlo

* Netřeba upozorňovati na ohromnou důležitost, kterou tyto a následující zprávy Broučkovy o staročeské domácnosti mají pro naši kulturní historii. Ale zvláštní zmínky jest hodno, že tyto zprávy očitého svědka ve mnohých věcech až nápadně se shodují s údaji knihy v těchto dnech dotištěné a snad také již vyšlé „V měšťanské světnici starodávné" od dra Zikmunda Wintera s náčrtky od Hanuše Schwaigera (nákladem Aloisa Wiesnera), což skvělé vydává svědectví o důkladnosti studií autorových. Poněvadž pan Brouček ve svém kritickém postavení nemohl se věnovati zevrubnému bádání archeologickému a leccos asi přehledl neb nesprávně si zapamatoval, doporučuji citovanou knihu všem, kdož by hledali obšírnějšího poučení o staročeském bytu a jeho zařízení. — Poznámka k vydání druhému: Kniha tato skutečně vyšla r. 1889.

překáželo, zastři postel koltrami. A nechceš-li svrchní peřiny, přikryj se dekem nebo ulehni jen tak v šatech chodicích."

„Ale po vyspání musíš se převléci," dodal. „Ve svém potvorném šatě bys nemohl vyjíti mezi lidi. Zdědil jsem jeden oděv, který se bude asi hoditi na tvou postavu. Jest sice bez mála čtyřicet roků stár —"

„Čtyřicet roků!" žasl host. „Ten musí přece vypadat, že by ho už ani žid nechtěl zadarmo."

„Jest cele dobrý, skorem jako nový."

„Jistě žertuješ? Toť by vaše sukna musila být železná a vaši krejčí by pomírali hladem."

„Ó, naši krejčíři jsou dobře živi. Čtyřicet roků není přece mnoho. A ten oděv dlouhý čas ležel jen v truhle. Náleží k němu kukla, plášť, kabátec a nohavice. A sukni nějakou pro tebe také vyhledám —"

„Sukni?!" zhrozil se pan Brouček. „Co ti to napadá? Snad mě nechceš přestrojit za ženskou?"

Domšík vyvalil na hosta udivením oči.

Ale ten ohražoval se dále: „Ne, příteli, se sukní mi dej svatý pokoj! Musím-li už ze sebe dělat maškaru, bohu poručeno; ale do sukně, holečku, mě nedostaneš. Vždyť bych se musel hanbou propadnout, kdyby se někdo z mých známých dověděl, že jsem já — Brouček — pražský domácí pán — chodil v sukni!!"

„Co mluvíš? Hanba že je chodit v sukni, kterou vidíš na mně a do které se odívá každý slušný muž?"

„Ah — tohle jmenujete také sukní? Já myslil, že míníš —"

„Snad ženskou sukni? Rci, kde jsi vězel ve světě, že ani nevíš o mužských sukních? Vždyť je nosí v Německu, ve Francouzsku i jinde. Pořádný člověk styděl by se chodit bez sukně, jen tak v nohavicích, jako ty!“

„No, to je pro mne skutečně nová věc, aby se někdo styděl chodit v kalhotách. Ale jaká pomoc! Musí-li to být, vezmu na sebe i to, čemu říkáte sukně — ale řeknu ti upřímně, že se i ta mužská sukně divně na mužského hodí.“

„Nebudu se s tebou o to příti. Každý rád cizí způsob haní a svůj chválí. Sobě ježek kadeřav, praví staré přísloví. Nechme proto marných řečí. Přinesu ti hned ony šaty. Nemáš-li také hlad a žízeň?“

„Prozatím děkuju. Chce se mi jenom spát.“

Pán domu odešel, zůstaviv hosta neveselým úvahám o tom, že bude na stará kolena chodit v maškaře. Zároveň přemáhalo jej nevyspaní, namáhání a rozčilení dnešní noci tou měrou, že uprostřed svých žalostných meditací důkladně zíval. Šla mu již ze všeho hlava kolem.

Po chvilce vrátil se Domšík s šaty a klada je na truhlu, pravil: „Myslím, že ti ten oděv dobře půjde na tělo. Jest sice trochu po staru. Nohavice nosili tehdáž dvojí barvy; jednu budeš míti zelenou a druhou červenou —“

„I můj ty spasiteli!“ sprásknul pan Brouček ruce nad hlavou. „Uctivě děkuju. Poslyš, příteli, nejlíp bude přece, když si ty necháš svoje krásné šaty a já taky svoje.“

„Chceš-li mermomocí, budiž. Ale pravím tobě, že ve svých šatech budeš na posměch celému městu.

Zvláště naši pomocníci venkovští, nepřátelé všech neobyčejných krojů jako marnosti lidské, nepěkně tě uvítají; vždyť bylo třeba přísného zákazu Žižkova, aby Táboři v ulicích pražských na potkání nestříhali mužům valousy a pannám copy, ženám pak netrhali ozdobné závoje. Kromě toho víš, co jsem ti pravil o jímání podezřelých; jiné, spatří-li tě v tomto potvorném šatě, sotva dovedeš přesvědčiti jako mne, že nenáležíš k některému pronárodu z ležení Zikmundova tam za řekou."

„I tedy — dělejte už se mnou, co chcete," s povzdechem oddal se Brouček svému osudu.

„Vytáhnu ti ještě okno, neb zdá se mi, že tu dusno," navrhnul úslužný hostitel a pošinul hořejší zalepenou okenici do výšky. Poněvadž zůstaly zároveň dvéře otevřeny, ocitl se host, který zatím již kabát svlékl, v ostrém proudu ranního vzduchu, navzdor letní době v tuto časnou chvíli dosti svižného.

Víme, že pan Brouček v posledním čase bedlivě opatruje své zdraví, a pochopíme tudíž nevoli, s jakou zvolal: „Pro pána, příteli, co děláš? Vždyť si mohu v tom průvanu ulovit notnou rýmu."

„V průvanu? Co je to?"

„Můj bože — neví, co je průvan! Vždyť přece cítíš, jak to táhne."

„Co táhne?"

„Prosím tě, netrop si ze mne šašky! Co táhne? Vzduch táhne. A fouká dnes tak čiperně, že by nebylo divu, kdybych si něco chytil."

„Nastojte, povětří se bojíš?!" žasl a smál se Domšík. „Co živ, nikdy jsem neslyšel, aby se kdo

bál čistého božího povětří, neřku-li čerstvého ranního větříčku, který je v létě naopak velice příjemný. Ale nechceš-li, staniž se po tvém."

A vrtě hlavou spustil zase okenici.

Pan Brouček zatím naříkal v duchu: Kam jsi se to dostal, Matěji! Nevědí v tom nevzdělaném století ani, co je průvan! Měl jsem již za našich časů s průvanem večný kříž; co si teprve počnu zde? Štěstí ještě, že jsem včera nezapomněl nacpat si bavlnku do uší.

„Dobře spi, Matěji!" poroučel se hostitel.

„Děkuju, Janku!" odsekl host se zvláštním důrazem na tom prostém: „Janku!"

„Jak ty mně, tak já tobě" — hučel pro sebe, když Domšík odešel. — Čisté mají způsoby! „Matěji!" „Janku!" Pěkné oslovení pro domácí pány! „Janku!" Našinec tak nepojmenuje rád ani koně, neřku-li majitele dvoupatrového domu. Bůh mě potrestal, že jsem chválil staré časy. Není nad naše vzdělané devatenácté století!

V tomto mínění byl utvrzen, když si musel pracně zouvati botu o botu. Nemají tu ani zouvák — bručel — a to potom jmenují komořicí pro hosty!

Při zouvání shledal na jedné botě žalostný úraz. Podpatek i s kusem podešve byl napolo odtržen od svršku. Bezpochyby následek klopýtání přes kamení v podzemní chodbě a běhu po krásném husitském dláždění. Musí dát botu do správky a zatím nezbude mu než choditi bůh ví v jaké starožitné škorni!

Podíval se ještě na hodinky a shledal, že ukazují na půl druhé. Jakž by se nezbláznily, když sám čas

ztratil rozum a zaběhl se o pět století nazpátek! Poněvadž v červenci slunce vychází asi o čtvrté hodině, usoudil, že bude asi půl páté.

Lehl si odstrojen na postel a za chvilku usnul. Poslední myšlenka, která mu divokým vírem nedávných dojmů prokmitla mozkem, bylo toužebné pomyšlení, kéž by se tak probudil na své pohodlné posteli ve své útulné ložnici a shledal, že byl celý výlet do středověku pouhým škaredým snem!

VI.

Spánek asi čtyřhodinný osvěžil pana Broučka zázračně.

Bystře vyskočil z postele a rozhlížel se vůkol; zakabonil se sice, když místo přívětivých stěn své ložnice s obrazy „odalisky“ a „zálivu neapolského“ spatřil pošmourné zdi středověké komnaty, ale po nějaké chvíli vpravil se do svého osudu s mužnější myslí než před usnutím.

„Dostal jsem se z měsíce nazpět,“ končil řadu úvah, kterými se hleděl potěšiti, „a dostanu se také odtud. A nějak se tou husitskou melou také protluku. Co se mi konečně může státi? Vždyť přece vím, že jsem za několik set let zase žil — či, že budu za několik set let — či vlastně, že . . . I, nebudu si tím motat hlavu!“

V tom padl zrak jeho na strakatinu oděvů, ležících na truhle.

„Ah, tady máme ten masopůst,“ zažertoval si trpce. „Ale jaká pomoc — musíme do toho. Janek měl pravdu. Jaký kroj, tak se stroj! Podíváme se na to nadělení.“

Hrábnuv do pestré směsi, vytáhl z ní nohavice.

„A na mou-tě věru!“ zvolal s mrzutým smíchem. „V skutku — jedna červená jako krev a druhá zelená jako brčál. Ajajaj! To je krása, že by člověk z kůže vyletěl! Pak říkají, že byli staří Čechové moudří a rozšafní. Tady se podívejte na tu rozšafnosť! Půl zelené, půl červené! A tohle má vzít na sebe rozumný člověk a pražský měšťan. I to aby —“

Mrštil zlostně nohavicemi o podlahu.

Potom vytáhl ze strakatiny na truhle žlutý kabátec a pak něco velikého, fialového, do čeho nevěděl kudy kam. Obrátiv to několikrát bez výsledku na různé strany, odhodil záhadný šat nevrle zpět na truhlu a chopil se zase pohozených nohavic.

Se zoufalou odhodlaností začal si je navlékati. Šlo to dosti těžce a několikrát proklel nepraktický jejich střih, neboť súžovaly se dolů v pravé píšťaly. Konečně je dostal přec na sebe; arci padly mu na tělo až příliš těsně, jako tricot, že se při každém pohybu bál, aby nepraskly. Ale byly patrně z látky velice solidní a navzdor ctihodnému stáří dosti zachovalé. Na konec si prohlédl svůj červenozelený podstavec s křečovitým smíchem a zlostně odplivl.

Začal se rozhlížeti po toilettních potřebách. Při tom podrobil znovu posměšné kritice ohromnou postel se stupadlem, nemotornou truhlu a stolici, okenice zalepené nějakou blanou, jakož i sprosté hliněné nádoby na polici, jejichž dobrodružným tvarům vzdal ironickou pochvalu mnohým „Aj aj!“ nebo „I safraporte!“

V malém výklenku vyšukal ještě hrubý železný svícen s kouskem lojové svíčky („V pokoji pro hosty!“ zahučel) a s pranemotorným kratiknotem, pak předmět, v němž na první pohled tušil schránku

na posejpátko, ale brzy poznal přesýpací hodiny, jaké vídal na vyobrazeních ducha času.

„Jak sem taková hloupost přichází, ví bůh," zabručel. „Kdyby si raději byli vzpomněli na opravdivé hodiny!"

Dlouhým kusem bílé látky, pestrými květy a ptáky vyšívané, jež visela vedle dveří na bidélku, na obou koncích směšnými figurkami ozdobeném, byl inventář komořice úplně vyčerpán.

Po toilettním stolku nikde ani stopy. Po zrcadle se také marně rozhlížel.

„Inu, vzor hostinského pokoje!" shrnul ještě jednou své dojmy a vyšel z ložnice, aby se alespoň nějaké vody na umytí dopídil. S pavlače spatřil na dvorku mezi drůbeží zvraštělou, hrbatou stařenu, v pestrých šatech středověkých tak bizarně zakuklenou, že upomínala na babu čarodějku z pohádky.

Pan Brouček se jí až ulekl a prohodil k sobě: „Taková ježibaba hned po ránu — to není dobré znamení!"

Ale pak zavolal dolů: „Hej, babičko, nějaké umyvadlo nebo lavór nebo jak to po staročesku jmenujete!"

Starucha vytřeštila vzhůru oči, stála chvilku jako zkamenělá, pak spráskla suché ruce nad hlavou a rychle odbelhala do domu.

Brzy na to objevil se na pavlači Domšík.

Podávaje Broučkovi ruku, pravil srdečně: „Spal jsi dobře? Stará služebnice Kedruta, která ještě nevěděla o tvém příchodu, přiběhla právě všecka vyděšena, že nějaký divous křičí na ni podivná slova s pavlače. Jaké je tvoje přání?"

„Rád bych se umyl."

„Hned ti pošlu medenici s vodou; ručník visí v komořici na obrtlíku. Chceš-li, pošlu také hřeben nebo chvoštiště —"

„Chvo — chvoštiště? K čemu to?"

„Aj, na vlasy."

„Chvoštiště na vlasy!!"

Pan Brouček sepjal ruce a zdvihl oči k nebesům.

Chtěl ještě něco vykřiknouti, ale rozmysliv se řekl jen suše: „Děkuju. Kromě vody nepotřebuju ničeho."

Hostitel odešel a host vraceje se do ložnice, opakoval si několikrát: „Chvoštiště na vlasy!!"

Vytáhl z kapsy své vesty, ležící na stolici, elegantní kartáček na vlasy s hřebínkem i zrcadélkem a pohlížeje naň téměř něžně, šeptal si: „Zlaté devatenácté století! Kdybych neměl tohle s sebou, musel bych se učesat nějakým koštětem! Má prý také hřeben. Bude to asi hřeben — snad hřeblo na koně a bezpochyby se tím hřebelcuje celý dům."

Vyňav ze svých šatů také ostatní drobnosti, zejména hodinky s řetízkem, tobolku, nožík, klíč od bytu, škatulku se zbytkem sirek a dopola vykouřený „krátký" doutník (pan domácí — ostatně jen sváteční kuřák — protestuje totiž proti nedávnému zdražení doutníků tím, že sestoupil s portorik na krátké) položil zatím všechno na okno.

Ještě byl prohledáváním kapes zaměstnán, když vešla do komory Kedruta, nesouc vyzáblýma rukama velikou, nemotornou kovovou nádobu s vodou.

Vešla plíživě jako stín a šourajíc se přes komoru, vzhlédala ze spod vrásčitého, pitvorně zakukleného

čela plaše k oknu po panu Broučkovi, při čemž se jí třásly kostnaté ruce tak, že voda vyšplichovala přes okraj nádoby. Postavila medenici na truhlu a kradouc se zpátky ke dveřím, ohlížela se po panu domácím úzkostlivě, jakoby se bála, že jí skočí z nenadání do týla. Také on stopoval kosým pohledem pohyby bizarního zjevu, až hrbatá stařena zmizela za dveřmi, načež si ulevil zabručením: „Učiněné strašidlo!“

Po té přistoupil k medenici a shledal, že babizna vedle ní také položila s jedné strany kus hrubého, černého mýdla a s druhé jakýs čtyrhranný plíšek.

„Ďáble, co je zase tohle?“ hádal, otáčeje plíšek mezi prsty. „Snad si tím nemám oškrábat jazyk?!“

Konečně zpozoroval, že jedna plocha je hladce vyleštěná, tak že se v ní matně obrážel jeho udivený obličej.

Položil si ukazováček na nos a hvízdnul s potupným úsměškem.

„Ipse vtip se: zrcádko! Staročeské toaletní zrcadlo! Co je pravda: není nad husitskou eleganci a noblessu! A to mýdlo se hodí také spíš na drhnutí podlahy než na lidskou kůži.“

Ale když se umyl a pomocí svého moderního přístrojíku učesal, nabyla zase vrch předešlá jasnější nálada.

Dostal také chuť na ranní požitek krátkého. Zapálil si zbytek doutníku a klidně odfukoval modravé obláčky vonného dýmu, lze-li při té sortě užiti obvyklých epithet.

Při tom oblekl se zvolna do žlutého kabátce, ale s ostatními částmi středověkého oděvu nevěděl si rady. Dal se tedy prozatím do obouvání. Tu všiml

si znovu zející rány na levém pérku. Ač neznal dosud středověkou obuv, pociťoval proti ní nepřekonatelnou antipatii — což měla snad na svědomí kniha o středověké inkvisici, jejíž nepohodlné španělské boty v něm zůstavily hluboký dojem — i rozhodl se proto, že bude nejlépe poslati porouchanou obuv k ševci, aby ji na rychlo sešil.

Otevřel tedy dvéře a zavolal: „Kekruto!"

Za chvíli protáhla stařice opatrně do vnitř scvrklý obličej a hořejší polovici hrbatého těla, právě v okamžiku, kdy pan Brouček, drže oběma rukama roztrženou obuv a hořící doutník v koutku úst, vypouštěl do zakouřené světnice nový dýmový oblak.

Babice vytřeštila oči a chvilku hleděla naň jako ztrnulá, jevíc v obličeji největší zděšení; pak náhle udělala vyzáblou rukou před sebe do vzduchu kříž a s výkřikem dala se na útěk, třesknuvši dveřmi za sebou.

„Hloupá baba!" zlobil se pan Brouček. „Uteče mi před nosem jako střelená. Snad se mne to strašidlo nebojí? Kdyby z ní někdo dostal strach, nebylo by divu: ale já — já — Tohle se mi ještě nestalo! Trdlo! — zažehnává mě jako zlého ducha . . . Bezpochyby nemá všech pět pohromadě. Teď abych hledal Janka po domě nebo čekal, až se mu zráčí podívat se zase na hosta."

Nevrle odložil doutník a začal znovu přehazovati starožitné šatstvo.

V tom vešel pán domu, jaksi do smíchu naladěn, ale stanul zaražen, rozhlížeje se po dýmu kolem a pohybuje chřípěmi.

„Co konáš?" ptal se. „Proč vykuřuješ komoru takovým ohavným zápachem?"

„Inu, za pár krejcarů od eráru kadidlo nedostaneš."

Domšík rozhlížel se dosud po komoře, hledaje bez pochyby zdroj nelibě páchnoucího kouře, a tu zpozoroval drobnosti, ležící na zídce v okně.

„Nastojte, jaké divné věci máš tuto!" zvolal a začal je prohlížeti.

Tobolku minul, klíč jen zběžně prohlédl, ale nožík ohledával bedlivě, až postřehl a zotvíral želízka ve střence složená.

„Ajhle, jaká divná a vtipná práce!" obdivoval se. „Tři nožíčky v jediné násadce, do které mohou býti uschovány. A kterak to všechno jest útlé a sličné! Vidím, že jsou cizí nožíři umělejší našich: ti nerobí takových mistrných kousků."

Po té vzal do rukou hodinky s řetízkem a prohlížel je pozorně.

„Co jest to?" ptal se konečně.

„Vždyť přece vidíš — hodinky."

„Hodinky? Hodinky?"

Pan Brouček zdvihl ruce k nebesům a sklonil je potom v sepnutí tak prudkém, že mu až prsty v kloubech zapraštěly.

„Je-li možná? Ani hodinky neznáte? Prosím tě pro boha, člověče: Podle čeho pak poznáváš, kolik je hodin?"

„To z hruba snadně uhodnu a chci-li míti jistotu, pohlednu na sluneční orlojík, který jsem si pořídil ve světnici na zdi v okně, a tuto mám také orlojík sypací." Ukázal na přesypací hodiny ve výklenku.

„A to máte znamenité časoměry! Ale poslyš -- nevěsíš mi něco na nos? Nejde mi ani do hlavy, že by mohli lidé žíti bez hodin, bez pořádných hodin

se strojem a kolečky, neboť o slunečních hodinách a té přesejpací hlouposti škoda mluvit."

„Hodiny se strojem? Mluvíš zajisté o velkých orlojích, jaké bývají na věžích. Takové máme ovšem také: na radnici, na kostelích —"

„Tedy máte hodiny nebo — jak jim říkáte — orloje pouze na věžích? A v pokoji na stěně nic, kapesní také žádné? A což, jsi-li někde venku v polích nebo lesích, kde si nemůžeš doběhnout k nějaké věži? Tuhle přesypovací lucernu přece s sebou na cestách nenosíš — byly by to krásné kapesní hodinky!"

„V domech bys ovšem umělých orlojů se strojem našel málo, leda v některém klášteře nebo snad u některého boháče, který nelitoval nákladu na takovou vzácnou věc. Ale pro smích jest mi, co pravíš o kapesních orlojích. Obrem by musel býti a kapsář míti jako svět, kdo by chtěl nositi při sobě celý orloj se všemi hřídeli a koly i závažím!"

„Tak?! Tuhle máš celý ten orloj pohromadě se všemi kolečky — a závaží není dokonce třeba."

Již dříve vymknul pan Brouček hodinky lehce z rukou Jankových, vida, jak neomaleně s nimi se obírá. Nyní odklopil zadní jejich příklopky a strčil mu otevřený stroj pod oči.

Staročech zahleděl se udiven do hodinkového ústrojí a čím déle tam pohlížel, tím větší úžas jevil se na jeho tváři.

„V pravdě!" podivoval se. „Plno tu rozmanitých koleček a jak přeuměle uspořádaných! Kterak to všechno ku podivu útličké a drobounké! Rci, z které země přicházíš, že tam umějí robiti takové věci zázračné? Toť nepodobá se ani dílu lidskému. Ne-

věřím, by ruka člověčí dovedla vypilovati tyto zoubky, které sotva oko rozeznává."

„Však mají proto hodináři lupu."

„Lupu?"

„No, zvětšovací sklo, které ukazuje na příklad blechu tak velikou jako — nu, třeba jako dům," přepínal pan Brouček.

Janek od zvonu zavrtěl hlavou a zpytavě pohleděl na něho.

„Poslouchej, hosti: Slyše tvé divné řeči a vida trpasličí orlojík, málem že také netuším věci nadpřirozené. Smál jsem se před chvílí, když stará Kedruta, která má hlavu plnou pohanských pověr a všude vidí přístrachy, sotva dechu popadajíc přiběhla do světnice s děsivou zvěstí, že chrlíš ze sebe dým a jiskry, dokládajíc, žes jistě kouzelník, ne-li sám nečistý duch —"

„Vaše Rekruta je hloupý strašpytel. Víš co jsem dělal? Tohle!"

Pan Brouček vzal do úst vyhaslý zbytek doutníku a rozškrtnul sirku, aby si zapálil.

Když sirka zapraskla a plamének vyšlehl, ucouvl Domšík s leknutím a vztáhl ruce jako na obranu.

Potom zvolal: „Co jsi učinil? Odkud přišel ten oheň?"

Brouček byl touto otázkou tak překvapen, že sirku upustil. Dobrou noc! povzdechl si. Neznají ani sirky!

„Jest oheň v té truhličce?" pokračoval tazatel.

„I co ti napadá!" A pan domácí otevřel škatulku.

„Kterak jsi tedy zapálil dřívko?"

„Jednoduše tak!" A pan Brouček rozškrtnul na škatulce novou sirku.

„Přepodivné! Rci, jak možno vytáhnouti oheň z prázdné krabičky holým dřívkem?"

„I, to je náramně přirozená věc — hm hm —" Pan domácí uvázl v rozpacích. Z dlouhé chvíle čítal často nápis na škatulkách švédských sirek a kdosi mu vyložil, že „utan svafvel och fosfor" znamená „bez fosforu a síry". Z čeho jiného se však zapalují, nemohl si nyní vysvětlit sám.

„A z čeho pochází ten smrdutý kouř?" vyzvídal Staročech dále. „Zdali z těch dřívek?"

„I toto! Tuhle z doutníku."

„A proč pálíš takové šeredné koření?"

Pan Brouček poznal, že staří Čechové ani o tabáku nevědí a že by jim těžko vysvětlil, proč kouří, zvláště takovou sortu. Vždyť někdy sám nepochopoval, proč tak vlastně činí. Raději tedy mlčel.

„Divím se, jak můžeš strkati do úst ohavnosť takovou! Dým tento v pravdě peklem zapáchá, že mi v něm již nevolno —"

Při těch slovech otevřel Domšík dvéře do kořan a pokračoval vážně: „Vím, že vtip lidský mnohé divné věci vymyslil a snad ještě divnějších vymyslí i kárám ty, kdož nemohouce vystihnouti věc nějakou, volají: Čáry a kouzla! Ale nechci příti, že druhdy dějí se i věci nadpřirozené působením ďábelským. Byl jsi mezi lidmi toulavými, kteří rádi se obírají rozličnými pobořiky a možná, že tě naučili též umění černému — —"

„Snad bys nevěřil v našem osvíceném —" Pěkně osvíceném! rozpomenul se hned pan Brouček

a začal svou obranu jinak: „Ale vždyť jsem ty sirky sám nedělal, vždyť jsem je koupil!“

„Nechť si jen koupil, však nedobře činíš zabývaje se věcmi takovými. Já ti věřím, že nemáš co činiti s čarodějstvím a možná, že jsou tyto věci pouhé kejkle, na oklamání lidí chytře smyšlené. Ale jiní snadně by soudili jinak a zlým bys toho zažil. Na kouzelnictví jest pokuta upálení za živa. Proto uposlechni mé rady a odhoď od sebe to pekelné koření i kouzelnou skříňku!“

„I s radostí — je beztoho už prázdná.“ A host vyhodil škatulku i doutník otevřenými dveřmi, huče pro sebe: „Ta středověká pověrčivost je věru nakažlivá — bůh ví, že jsem sám už dostával strach z těch ubohých Säkerhets Tändstickor!“

„A nyní se ustroj i v ostatní roucha!“ pobízel jej hostitel.

„Byl bych to již udělal, kdybych věděl, jak do nich. Pověz mi ku příkladu, co s touhle fialovou plandou?“

„To jest klok,“ vysvětloval s úsměvem Janek od zvonu. „Ale tím zahalíš se až naposled.“

S pomocí jeho připevnil si pan domácí ke kabátci objemný kapsář, oblekl se v blankytnou sukni, opásal se kovovým pásem s přivěšenou tobolkou a vzal na všeckno podivný plášť, který Janek pojmenoval klokem. Při každém kusu poctil v duchu staročeské krejčí ironickou gratulací a na konec uložil pečlivě do kapsáře a tobolky drahocenné drobné relikvie devatenáctého věku.

Ale na truhle zbylo ještě něco hnědého, soukenného, čehož účel nemohl naprosto uhodnouti.

„To je snad zástěra k té sukni, co?" tázal se sarkasticky.

Janek od zvonu srdečně se rozesmál.

„Ale vždyť je to kukla. Pohleď!" A vzav hnědou látku z rukou hostových, upravil si ji na hlavě tím způsobem, že z ní vyhlédal pouze jeho smějící se obličej.

Pan Brouček dal se také do smíchu, jen že trochu kyselého.

„Moc krásné!" chválil ironicky. „Člověk z toho kouká jako kvočna z kukaně. Takový čepec se docela hodí k té babské sukni s kapsářem."

„Alespoň budeš míti hlavu ochráněnu proti čerstvému povětří, jehož se tak bojíš," mínil hostitel s úsměvem, připevňuje kuklu na hlavu pana Broučka, jehož obličej se v ní pýřil studem a zlostí.

„Ale hle! na obuv jsme zapomněli!" zvolal ještě Domšík, přeletnuv ustrojeného zkoumavým pohledem od hlavy k noze.

„Chtěl jsem právě poslat Redutu k obuvníkovi, aby mi tohle na rychlo sešil," oznamoval Brouček, ukazuje roztrženou botu.

Domšík prohlásil, že správka sotva dnes bude hotova, tím méně, jelikož i řemeslníci v tuto dobu spíše zbraně, než díla si hledí; ale napadlo mu, že má zde v komoře za truhlou také jedny zděděné škorně, které by se snad Broučkovi hodily.

Tento změřil plachým pohledem starožitné boty, jež Domšík z úkrytu vytáhl. Měly náramně dlouhé špičky a byly také dvojí barvy: k červené nohavici zelená a k zelené červená.

Staročech doporučil je slovy: „Vše vhod dobro, praví staré přísloví. Nedbej, že jsou po starém

způsobu. Dříve nosívali z marnivosti světské takové předlouhé špičky a slyšel jsem, že před lety na hradě Košťálu v Litoměřicku hrom rytíři a jeho manželce do střevíců uhodil a ty dlouhé nosce jim urazil."

Měl by uhoditi do všeho! pomyslil si pan Brouček a vida nezbytí, navlekl starodávnou obuv.

„Nyní jsi přece člověku podoben," pravil s uspokojením hostitel. „Zbývá ti jedno, vybrati sobě některou zbraň, kterými jsem hojně zásoben."

„I, se zbraní mi dej svatý pokoj! Kdybych stál o vojenskou marnost a parádu, mohl jsem se dáti dávno k městským ostrostřelcům nebo granátníkům."

„Však my nenosíme zbraní pro marnosť, než z potřeby."

„Z jaké potřeby? Pro boha, snad že nejste jisti jeden před druhým? Co pak je tu v Praze tak nebezpečno, že se neodvažujete ani ve dne neozbrojeni na ulici? Což nemáte policii, která by chránila pokojného občana proti lotrovině?"

„O lotry neběží. Zdali jsem ti nepravil, že Zikmund s vojskem svým leží před městem?"

„Ah, zapomněl jsem na to zpropadené obležení. Je to náramně smutná věc, ale zbraň by mi při tom ďasa pomohla. Takovým bláhovcem nebudu, abych se postavil proti vojsku a pokojného člověka nechají snad také s pokojem; ne-li, bránit se nebudu, poněvadž bych nic nepořídil a darmo vojáky ještě více podráždil. To poručím raději duši Pánu Bohu a nechám se rozsekat."

„Co pravíš? Zajisté žertuješ. Nevěřím, by který muž tak hanebně smýšlel a sám hanbu svou vyznával. Nebyl bys hoden ani té sukně ženské, proti

které jsi se tak bránil. Možno-li, že bys muž jsa a zdravé maje paže, bez obrany jako skot schýlil šíji pod meč vrahův? Nikoli. Zmužile půjdeš s námi v boj proti žoldnéřům Zikmundovým."

„Ale dovol, co je mně po Zikmundovi? Máte-li vy s ním něco, vyřiďte si to sami a nechte na pokoji člověka, kterého se ta záležitosť pranic netýká. Já jsem tu cizinec a přicházím do té celé ošklivé věci jako Pilát do kreda."

Domšík prudce ustoupil a měře hosta plamenným pohledem, zvolal hněvivě: „Ha, tedy jsi přece lhal, vydávaje se za pravého Čecha! Křivě jsi přísahal! Hle, Zikmund nešlechetný, syn nehodný přeslavné paměti krále Karla, tak zapomněl se na svém rodu a své cti, že sebral ohromné vojsko cizozemců proti vlastnímu lidu svému a jako katan zpupného Říma přichází sem, aby ohněm a mečem vyplenil víru naši, rozšlapal práva naše, vydal nás na potupu celému světu a touž nectnou pravicí, která zrádně vydala plamenům svatého mistra našeho, ne jako laskavý vládce, než jako zuřivý tyran mocí sobě vložil na mrzké čelo velebnou korunu svatováclavskou: který tu věrný syn té země nezahořel by spravedlivým hněvem a nevytrhl meč na odvrácení té zhouby a potupy! který pravý Čech mohl by říci, že není jeho ta pře, a slože ruce v klín lhostejně přihlížeti, ani jeho bratří radostně nasazují statky a hrdla v boji nerovném a rozhodném! Již poznávám, že přijal jsem zrádce pod střechu svou."

Ustrašený pan Brouček zakoktal: „Ale co ti napadá? Vždyť jsem také Čech a nemám nic proti vlastencům; sám jsem vystřílel hezkých pár krejcarů

národním střelcem . . . Je-li pravda, že je ten Zikmund takový darebný člověk, jak povídáš, přeju mu ze srdce, aby dostal pořádný výprask."

„Ovšem, tvoje nevědomosť je ti omluvou," přiznal Staročech. „Zapomněl jsem zase, že nevíš, co se děje v Čechách. Nuže, nyní znáš naši při a budeš s námi státi ve svatém boji."

„Ale — milý příteli, co pak vám budu platen? Jsem starý chlap a neumím se zbraní zacházet. Ani za mladých let mě při odvodu nechtěli, že jsem ploskonohy, že mám tlustý krk a bůh ví co ještě. Mnoho byste si na mně nechytli a velkou parádu bych vám také nedělal. A vůbec se divím, že nutíte také civilisty do zbraní; k čemu pak máte řádné vojsko?"

„Mluvíš-li o najatých žoldnéřích, těch nemáme. My sami jsme vojsko. Všickni věrní pražští měšťané, řemeslníci, podruzi, bohatí i chudí, mladí i staří, kdo zbraň unésti může, všickni jsme vzhůru na obranu svého města, kalicha, cti a svobod země české. A z venkova přichvátali nám na pomoc Táboři, Žatečtí, Lounští, Slanští a jiní, tisíce lidu selského, pobivše železem své cepy a vyměnivše své otky za oštípy a sudlice; i ženy a panny spěchají s nimi srdnatě v boj, ba i pacholata malá, jichž ruka sotva kamenem umí loučiti — všickni jsouce hotovi, raději položiti život svůj, než poddati se nepříteli. A ty, muž silný a zdravý, chtěl bys zbaběle boji se vyhnouti?"

Tato řeč Domšíkova zadala panu domácímu novou ránu.

Do horšího už jsem se nemohl dostat! — hořekoval v duchu. — Myslil jsem, že vedou řádnou vojnu a oni zatím dělají jen revoluci. Broučku,

Broučku, ani v nejošklivějším snu ti nikdy nepřišlo na mysl, že se jednou dostaneš mezi povstalce! Arci, dlouho ta rebelie asi nepotrvá. Dopadne to jako v roce osmačtyřicátém. Až jim vojsko rozstřílí několik barikád, rozutíkají se do všech konců a ty venkovské gardy nejdřív. A pak začne vojenský soud pracovat olovem a oprátkou . . . Co si mám počít! Řeknu-li: „ne", dost možná, že mě ten zhorka nakvašený Janek přece probodne. A kdybych i zdráv odtud vyšel, dole na náměstí mě očekává sotva něco lepšího.

Tanula mu sice na mysli Svinská brána, za níž neleží vojsko, že by tudy mohl upláchnouti do Nuslí nebo do Vršovic a tam počkati, až bude povstání potlačeno; ale pochyboval, že by ve svém obleku z města vyvázl — zajisté by ho cestou někde zadrželi a snad utloukli jako domnělého cizáka a nepřítele. A konečně, kdož ví, jak teprve vypadá staročeský venkov!

S těžkým srdcem rozhodl se tedy, že prozatím Domšíkovi na oko vyhoví a vyčká vhodnou příležitost, aby se mu nějak vysmekl z klepet, než boj skutečně začne. Pravil tedy s líčenou zmužilostí: „Když jdete všichni, nezůstanu přece sám za pecí!"

„Takové slovo muži sluší," řekl Staročech usmířen. „Ale slyš! Není radno, ni v žertu mluviti u nás ony zbabělé řeči, které jsi prve mluvil; snadno bys za ně utržil ránu železným cepem. — Nyní pojď se mnou do světnice, kde moje žena s dcerou uchystaly snídaní nebo spíše již malý oběd, neb za nynější doby vycházejíce z domu nikdy nevíme, kdy se zase vrátíme."

Host byl tomuto obratu od vojenských věcí ke kuchyňským velmi povděčen. Byl již notně vyhladovělý. Šel tedy chutě za hostitelem, hrubě si ani nevšímaje, jak špatně se mu kráčelo v těsných nohavicích a předlouhých škorních.

Byl zvědav na staročeskou kuchyni. Dle dosavadních zkušeností ve středověku neočekával příliš jemné a vybrané přípravy; ale za to nadál se jadrné podstatnosti, ku které mu již kuchař hlad přidá všeho žádoucího koření.

Poněkud ho jen tísnila myšlenka na představení damám: nechť cokoli řeknou spanilé čtenářky, zatajiti nemohu, že panu Broučkovi bývá všude jinde volněji než v damské společnosti.

VII.

Vstup našeho hrdiny do staročeského salonu nebyl příliš důstojný, zakopl totiž o práh a upadl přes dlouhé špičky svých škorní, při čemž se zároveň zamotal do řasnatého kloku tak, že by se byl bez pomoci Jankovy sotva zase dostal na nohy.

Všecek hoře ve tváři, škubal kuklou, která se mu pádem svezla až na ústa, a jen jako v mlhách spatřil před sebou dva příjemné ženské obličeje.

Také z jejich středověké úpravy zachytil prozatím toliko neurčitý dojem malebnosti a z libozvučné staročeštiny obou vyrozuměl jediné, že jest ze srdce vítán, načež uznal za svou povinnost, zkusiti se v galantní pokloně a zamumlati: „Ruku líbám, milostpaní!" a „Má úcta, slečno!"

„Co mluvíš o milosti a proč se klaníš, jako bys před kněžnami stál?" pokáral ho vlídně Janek od zvonu. „Vždyť tu jen moje žena Mandalena a moje dcera Kunhuta, jíž říkáme krátce Kunka. Stiskni přátelské pravice, které ti podávají, a buď mezi námi jako ve vlastní rodině."

Pan Brouček stiskl rozpačitě ruce staročeských dam a byl rád, když se vzdálily ze světnice, aby vykonaly poslední přípravy k rannému obědu.

Teprve nyní rozhledl se volně po světnici a shrnul již po chvilce výsledky svého pozorování v úsudek, že není nemístnou skromností, nazývá-li Domšík svůj parádní pokoj (neboť do takového zajisté uvedl hosta ku stolování) prostě světnicí. Byla sice poněkud prostrannější nežli komořice, ale stejně skoupě osvětlená a rovněž jen cihlami čtyř- a osmihrannými dlážděná; kolkolem podél šedých stěn, tu a tam pestře tkanými látkami obvěšených, táhly se prosté dřevěné lavice, jako nyní jen někde v selských jizbách nebo venkovských hospodách; v jednom koutě stál při nich stejně prostý dřevěný stůl bez židlic, v jiném ohromná kachlová kamna podivné podoby; ostatní nábytek skládal se z malovaných truhel a nemotorné almary; na polici leskly se cínové mísy a rozmanité číše; z malé zavírací almárky ve zdi, kteráž byla právě otevřena, vyhlédalo několik starožitných knih v tlustých kožených deskách a s kováním. Dodáme-li, že světnice byla nepravidelná, plna koutů a výklenků, že skrovný nábytek v ní byl ledabylo, nesouměrně rozestaven a každý skoro kus jiné, k tomu živé barvy, tak že dohromady činily dojem velmi pestrý, — tož zajisté přisvědčí čtenář panu Broučkovi, že salon Janka od zvonu mnohem spíše se podobal starosvětské selské jizbě než modernímu městskému pokoji.

Ovšem byly tu i věci, o kterých se ani naší selské světnici nikdy nesnívá: Okna, umístěná ve hlubokých, po dvou stranách sedátky opatřených výklencích, nebyla zasklena tabulemi, nýbrž množstvím různobarvých sklenných koleček, olovem spojených, jaké nyní vídáme leda v kostelích, a po stěnách byly zase tu a tam rozvěšeny jako ve zbroj-

nici divné, rozmanité zbraně a kusy brnění, k nimž se druží i veliký malovaný štít, postavený v jednom koutě. Pravda také, že zařízení světnice, ač hostu z devatenáctého století pramálo imponovalo, přece zevrubnější jeho prohlídce všude jevilo snahu po okrase, někde i skvostnosti. Již sama cihlová podlaha byla sem tam posypána čerstvým kvítím, které vydávalo příjemnou vůni; pestrá ozdoba květů a ptáků byla vetkána do koberců na stěnách a namalována na jedné truhle, kdežto ostatní — jedinou jen barvou, ač každá jinou, natřené — měly alespoň pěkné propletené a všelijak okrášlené kování; almara a trnož prostého stolu byly divné, ale pěkně vyřezávané; a mohutná kamna, sice bez glasury, ale rozličnými barevnými hlinkami vypestřená, vypadala skoro jako malý hrad, jsouce na vrcholu korunována ozdobným cimbuřím.

Domšík, vida pozornost, jakou host výtvoru staročeského hrnčířství věnuje, vysvětlil mu, že dal na místě dřívějšího začazeného krbu za pěkný peníz postaviti tato kamna, která nyní mnoho přicházejí do obyčeje.

„I tato skleněná kolečka dal jsem sobě vsaditi do oken," dodal s patrnou chloubou.

„Hezké jsou," pochválil nuceně Brouček; „jen že to vypadá trochu jako v kostele."

„Ovšem bývala dříve skleněná okna toliko v kostelích," pravil hostitel; „ale v nynější době někteří bohatší měšťané, nelitujíce velikého nákladu, pořizují sobě tuto drahocennou okrasu i ve světnicích."

„Sklo — sklo že je drahocenné?“ žasl host. „Skleněná okna že si pořizují u vás jen boháči? Můj bože, co pak dávají ostatní do oken?“

„Soudím podle tvé řeči, že jsi byl v nějakých dalekých zemích, kde je sklo lacinější a proto skleněná okna v obyčeji; u nás však i v sousedních zemích nespatřil jsi do nedávna v oknech domů ničeho kromě blan a mázder, pergamenu, plátna nebo rohoviny a dosud shledáš oken z drahých skelných koleček jen pořídku. Já sice nejsem veliký boháč, ale krásná tato vzácnost zalíbila se mi tou měrou, že jsem nelitoval obětovati pěknou částku svého statečku na skleněná okna ve světnici.“

Pan Brouček si umínil, že se nebude již ničemu diviti; proto zavrtěl jen hlavou a prohodil: „Ale co pak jsou platny v okně neprůhledné blány a mázdry? Vždyť i těmihle slepenými střípky těžko rozeznáš, co se děje na ulici.“

„Chci-li to zevrubně viděti, otevru prostě okno,“ odpověděl Domšík a skutečně tak učinil.

Host byl nemálo překvapen divadlem, které se mu otevřeným oknem naskytlo. Spatřil pod sebou Staroměstské náměstí s těmi divnými domy, které si prohlížel již za úsvitu; ale nyní bylo širé prostranství mezi těmito domy všecko naplněno hustými zástupy lidu, valnou většinou ozbrojeného, jehož rozmanité oděvy slévaly se v takovou strakatinu živých barev, že z ní až oči přecházely. Ve směsi malebných rouch a různotvárných klobouků i čepic blýskaly se na slunci též okrouhlé přílby, pancíře, drátěné a šupinaté brnění, malované štíty, jakož i nesčíslné zbraně: jilce mečů, sekery, kování samostřílů, hřebíky okovaných cepů, bodliny těžkých palcátů. Nad

hlavami pak trčelo do vzduchu množství dlouhých oštěpů a tu a tam vlály korouhve pestré nebo černé s červeným kalichem. Na jednom místě, kde bylo viděti uprostřed zástupů černé řízy a bílé komže kněžské, vznášel se do výše na tenké, dlouhé holi zářivý terč, obklopený kolem do kola lesklými paprskovitými cípy, že se podobal obrovské slunečnici. A živé to moře vlnilo se a vířilo, šumělo a hučelo: sterohlasý hovor a křik splýval s řinčením zbraní a hřmotem kroků v temnou vřavu, z níž chvílemi zřetelně vyráželo některé pronikavé nebo hřímavé zvolání.

Hostu šla z toho všeho hlava kolem a před očima dělaly se mu mžitky.

„Hle, vojsko naše," pravil pán domu, ukazuje jaksi pyšně dolů, „ozbrojené měšťanstvo pražské a pomocný venkovský lid. V pravdě však toliko část našeho vojska; ostatek jest v ulicích, u bran i na zdech městských a Žižka s Tábory stojí na hoře Vítkově, aby Zikmund nemohl tam se usaditi a tudy Prahu, vojskem křižáckým a královskými posádkami na hradě Pražském i na Vyšehradě se tří stran již sevřenou, cele obklíčiti. Medle rci, hledí-li tento lid, jakoby se bál jeho křižáckých rot?"

Host musel mlčky doznati, že ti lidé dole nevypadají jako bázlivci, ba přiznal se v duchu i sobě, že naopak nahánějí — alespoň jemu — důkladný respekt. Ale pak si v myšlenkách dodal, že arci svým divokým revolucionářským vzezřením a těmi šerednými zbraněmi mohou zastrašiti civilistu, ale nikoli řádné vojsko. Jen počkejme, až se proti nim zablesknou bodáky a zabouchají děla, ďasa pak

pořídí s tím starým železným hamparátím, s těmi ponocenskými pikami a selskými cepy. Vždyť vidíš na první pohled, že je to všelijaká sebranka, která nemá snad o disciplině a vojenském držení ani potuchy. Ani tři nestojí tam v řadě, každý klátí rukama jak mu libo a vypíná třeba břicho místo prsou. Tamhle má jeden dokonce hrb jako chalupu na zádech a tuhle belhá s pikou šedivý dědek; to snad bude i naše domobrana vypadat onačeji! V tom napadlo panu Broučkovi, že by mohl vlastně vědět, kterak to povstání proti králi Zikmundovi skončí. Mohl by se toho dočísti v každém českém dějepise. Jen že dějepisu zde nemá a v paměti své nalézá jen velmi povrchní a neurčitá data, z nichž podobá se jistotě jen to jediné, že slepý vůdce Táboritů mnohokrát Němcům naklepal a sám nikým nebyl poražen. Ale zároveň mu přišla na mysl historka, kterak prý Žižka jednou, octnuv se v úzkých na nějaké hoře, podkovy koňům obráceně přikovati dal a za tmy unikl nepřátelům, kteří ho pak ani po stopách jeho koňstva stíhati nemohli. Kdož ví, nebylo-li to právě na té Vítkově hoře, neupláchne-li Žižka se svými Tábory chytře Zikmundovi a nezůstaví-li Prahu samé sobě, které pak vojsko křižácké hračkou dobude?! Pan Brouček nyní velice žehral, že nedostalo se mu ve škole řádného poučení o domácích dějinách, a přísahal si, vrátí-li se nazpět do devatenáctého století, že popíchne Klapzubu k uveřejnění Zaslána v novinách, jímž vyzve český poslanecký klub, aby vpravil do nového Liechtensteinského zákona školského odstavec, že na českých školách má se vyučovati zvlášť důkladně dějinám husitským.

Janek od zvonu ukazoval hostu některé vynikající hejtmany, kněze a jiné osoby v zástupech dole a k jeho dotazu vysvětlil mu, že onen paprskový lesklý kotouč, trčící na žerdi nad hloučkem kněží, jest velebná svátosť. Pan Brouček, zavrtěv několikrát hlavou nad husitskou monstrancí, ptal se dále, jaké velení má to povstalecké vojsko, a když Domšík udiveně na něho pohledl, učinil mu svou otázku srozumitelnější dodatkem, v jaké řeči husitští důstojníci (při tom titulu se pohrdlivě usmál) rozkazují svému mužstvu?

Ale tu Staročech teprve všecek ustrnul.

„Zda jsi pozbyl rozumu, že se takto tážeš?“ zvolal. „Jakou řečí by nám rozkazovali, ne-li naší? Rci, kde v širém světě hejtmané vojenští velí jazykem, kterému lid jejich nerozumí?“

Pan Brouček si potichu povážlivě hvízdnul, ale poznamenal jen, že boj s řádně komandovaným a vycvičeným vojskem nebude hračkou.

Domšík přisvěčil, že bude zápasení asi perné pro velikou přesilu nepřátel, ale poučil hosta, že lid pražský není v díle válečném tak necvičený, jak se domnívá. Vždyť tu každý od malička učí se zacházeti se zbraní a měšťanstvo musí nejen hájiti svého města, nýbrž má ode dávna i povinnost účastniti se ve válečných výpravách zemských, při menších skrze najaté žoldnéře, při důležitějších však osobně. Již v panských bouřích za krále Václava nejednou musilo se chopiti zbraní a od smrti jeho podobá se Praha téměř stále vojenskému ležení; loni i letos dokázali měšťané svou statečnosť v bojích s královskými posádkami na hradě Pražském i na Vyšehradě, a v tomto měsíci téměř co den svádějí vítězné

šarvátky s vojskem Prahu obléhajícím. Také lid selský vycvičil se již v boji a třeba měl jen cepy a sudlice, přece již několikrát se zdarem čelil silnějšímu a lépe ozbrojenému nepříteli. Z vůdců pak zvláště Žižka slavně se osvědčil, poraziv loni s třemi sty svého lidu dva tisíce bojovníků Švamberkových u Nekměře, letos v březnu stejně ohromnou přesilu pyšných železných pánův u Sudoměře a v květnu trojí vojsko královské u Poříčí na Sázavě.

Host přeslechl větší část těchto výkladů, anať jeho pozornosť byla obrácena jinam.

Do světnice vrátila se totiž Kunka, nesouc jídelní nádobí a veliký sněhobílý, na obrubě vyšíváním a třásněmi ozdobený ubrus, i začala prostírati na stůl v rohu. Pan domácí prohlédl si teprve nyní dívku pozorněji a shledal, že je roztomilá.

Čtenářky, které snad pana Broučka s nevolí vřadily mezi zarputilé odpůrce dam, činí mu křivdu. Pravda, že si nelibuje v damské společnosti, ale příčina toho spočívá spíše v jistých ohledech a formalitách, které s takovou společností bývají spojeny, nežli v damách samých.

Tyto o sobě — ovšem, jsou-li krásné! — budívají dosti často, byť jen z odměřené dálky, sympatickou jeho pozornosť a kde nejde o dámy v přísném slova smyslu, kde tudíž dotčených ohledů a formalit není třeba, tu dovede býti nejednou i roztomilým ve styku s ženskými. Přiznalť se tuším již ve svém cestopise na měsíc, že „vyvedl za mladých let leckterou hlouposť“ a že dosud, „spatří-li švarnou holčici, leckdy neodolá pokušení vzít ji za kulatou bradičku nebo ji štípnout do červené tvářičky“.

Proč zůstal přes to panicem až do let velmi usedlých, nechci dopodrobna zkoumati. Najisto mohu tvrditi jen tolik, že ani nepřísahal věčnou věrnosť nějaké zemřelé milence, ani nebyl odcizen nejsladším radostem života nevyléčitelným hořem zklamané lásky. Pro takové věci nemá smyslu. Skoro se mi zdá, že vedle představy mučennického křesla v parádním pokoji, před šálkem čaje s piškotem, v kole zábavných starých tet s falešnými kadeřemi a břitkými jazyky, věčného líbání ruky matince a klanění se na všechny strany, ustavičného prošení a děkování s povinným blaženým úsměvem, úslužného nošení všelijakých pokrývek a psíků, nutného rozjaření při nudných společenských hrách a líčeného vytržení při falešné hře na pianě, škrcení se v elegantní černi a nevyspání o plesích, útrat a sterého nepohodlí na krásných, nezapomenutelných výletech — že vedle představy celého toho předpeklí ženitby odstrašila jej od přístavu manželského hlavně obava před blouznivým vlnobitím citů, kterýmž nutno k cíli se proplaviti: tanulyť mu na mysli vzdechy a nyvé pohledy, kytice růží a milostné lístky, šepoty o liliích a hvězdách, klesání na kolena, horoucí přísahy a jiné podobné věci, o nichž se dočetl v románech. Konečně přiměla ho snad k celibátu i vyhlídka do rozličných příjemností manželství samého; avšak tato věc je pro mne vůči spanilým čtenářkám příliš choulostivá a proto nechci do ní, jak řečeno, vniknouti hlouběji.

Buď jak buď, kouzlu ženské krásy o sobě není můj hrdina nepřístupen. Ovšem, pro vděky tíhnoucí více méně k éthernosti, jejichž nedostižný vrchol poznal na měsíci, neumí se nadchnouti; ale jinak

má plné porozumění a uznání pro všeliké druhy ženského půvabu.

Nyní musil si však doznati, že dosud žádná dívka neučinila naň dojem tak všestranně příznivý, jako dcera Domšíkova. Tělo ani příliš štíhlé, ani nad potřebu boubelaté, než právě nejlepší; obličej mírně plný, lahodného útvaru a čisťoučké pleti; tvářinky líbezně ruměné a čerstvé jako broskev, přímo k nakousnutí; jiskrné hnědé oči; všecko zdravé a mladistvě pružné — kdož by se tu podivil, že obstála před soudnou stolicí Broučkovou bez výtky jediné. Ba i starožitnou úpravu nejen že jí odpustil, nýbrž shledal naopak, že jí ty růžové šaty, v pěkných záhybech kolem ztepilé postavy splývající, v kyčlích zlatou páskou obemknuté a dole sobolinou lemované, ten řasnatý jasnomodrý pláštík, pod hrdlem stříbrnou sponou sepjatý, i ten věnec z různých třpytných cet a perel kolem hnědých kadeří sluší znamenitě, každým způsobem líp, než moderním krasotinkám chumáče vlasů sčesané až do očí a neforemné podkladky šatů vzadu, což, nota bene, není můj, nýbrž páně Broučkův úsudek. Ostatně, kdo by chtěl poznati několik roztomilých ukázek staročeské mody, prohledni sobě drobnomalby ve Štítného Naučení křesťanském a potom rozhodni sám.

Nikdo nebude míti panu Broučkovi za zlé, že přesléchaje výklady Domšíkovy, stále pokukoval stranou po dívce úpravou stolu zaměstnané, a že sledoval svižné její pohyby s upřímným zalíbením. A když setkavši se pohledem s jeho upřenými zraky, měkké dlouhé řasy sklopila a ještě živějším nachem

v líci zahořela, tu bylo mu, jakoby jiskry jejích očí také jeho krev byly zanítily mladickým ohněm.

Ještě potom, když světnici zase opustila, ovládal ho příjemný onen dojem tou měrou, že hostitel jen stěží dovedl obrátiti jeho pozornosť na veliký kůl, který trčel na severní straně náměstí a jehož si pan domácí již za úsvitu povšiml.

„Vidíš-li tam na pranýři ty vlající cáry?" mluvil Staročech. „Totě roztržená korouhev Čeňka z Vartenberka, zavěšená tam na potupu věrolomného pána, jenž nedávno ještě hlásiv se k obráncům kalicha nejhorlivějším a k odpůrcům krále Zikmunda nejkrajnějším, ve chvíli rozhodné pro mrzký prospěch své osoby a svého stavu věc naši opustil a v květnu hrad Pražský nepřátelům zrádně vydal."

„Vartenberka neznám," prohodil pan Brouček. „A což ostatní šlechta? Co Schwarzenberg?"

„Švarcenberka neznám zase já."

„No ten, kterému patří Krumlov a Třeboň a bůh ví co všechno."

„Krumlov a Třeboň nepatří Švarcenberkovi, nýbrž Oldřichovi z Rožmberka. I ten je zrádce ošemetný. S počátku horlil také pro kalich, ale nyní stal se úhlavním jeho nepřítelem. Věz, nevěřím v upřímnost našich pánův. Mnozí přijali sice kalich, ale to většině jich nebrání, aby se nechýlili ve jho krále Zikmunda, téhož, který nejen se zapřisáhl vyhladiti učení Husovo, ale i prohlašuje, že zkrotí odpor náš, byť proto celou zemi zhubiti a české kraje jiným národem osaditi měl! A již opravdu svolal do zbraně proti nám celý svět. Jižť neběží pouze o víru, než o národ sám. A co činí v tu chvíli rozhodnou naše panstvo? Ty, kteří dnes

jdou s námi, na prstech spočítáš. Ostatní hledí nečinně na boj náš nerovný aneb stojí před Prahou po boku Zikmundově, v ležení našich vrahů. Zdali takto jednati mohou Čechové praví a upřímní? O věř, našim pánům není nade vše čest a dobro národa, ale vlastní zisk a kde uvidí prospěch svého stavu, tam hotovi budou i s cizím nepřítelem spolčiti se proti lidu svému."

Pana domácího nudila již ta staročeská politika a proto raději odstoupil od okna, které Domšík po té zavřel.

„Máš zajisté již hlad?" pravil k hostu. „Nevím, jak ti budou chutnat po cizozemských naše krmě české. Rád-li jíš kuru?"

„Kůru!" zvolal v ustrnutí host.

„Proč se divíš? Zdalis také zapomněl, jak se jmenuje drůbež, která sedá na hřadách a s kokotem nebo-li kohútem běhá po dvoře?"

„Á — slepice?" pravil pan Brouček, jehož obličej se rázem rozjasnil. „Už jsem se skoro domníval, že snad žvýkáte — —" Nechtěl ani v myšlenkách šerednou představu doplniti; vždyť byla skoro ještě horší než kuchyně měsíční.

„Slepice nebo-li kura," potvrdil Domšík. „Ale neboj se staré, houževnaté slepice; budeš míti kuře. Ačkoliv odraný žák ve starém kratochvilném skládání podkonímu se chlubí:

> od stravyť sě mámy pyšně,
> masa, kur dosti přielišně —

vím, že se nemohu před hostem pyšniti sprostým kuřetem."

„Kuře že je sprosté jídlo? To slyším ponejprv. Pro mne je kuřátko znamenitá věc!“

„Za nynějších bouřlivých dob a v tom obležení nemůžeme si vybírati. Drahota jest náramná. Dříve bývalo kuře za půl groše —“

„Za půl groše!“ žasl pan Brouček. „Příteli, nech špatných vtipů!“

„Tobě i půl groše jest mnoho, pravda-li? V cizích zemích jsou asi kuřenci ještě lacinější. U nás nyní stojí na trhu celý groš!! Já chovám arciť kury na dvoře. Však lepších věcí mnohdy ani na trhu nedostaneš. Neplatíť u nás v těchto dnech staré přísloví: Pán peníz všady jest. Dobře, že kuřata rád jídáš. Hanbím se ti říci, že máme druhou krmí lososa.“

„Lososa!“ vzkřikl rozradovaný host. „Lososa! Toť bude knížecí tabule!“

„Ještě se mi posmíváš!“ vyčítal hostitel.

„Já že se ti posmívám? Snad ke všemu neřekneš, že je také losos sprosté jídlo? Já sám jedl lososa jedinkrát ve svém životě a to ještě při takovém hloupém banketu, kde se člověk pro samé oslavování ani k pořádné porci nedostane.“

„Toť nepodobno k víře!“ zvolal hostitel v úžasu. „U nás jest lososů tak hojně, že sobě i čeleď vyminuje, aby jí lososina nebyla dávána k obědu častěji než dvakráte za týden.“

„Můj bože, toť žijete bezpochyby jako v té báječné zemi, kde pečení holubi litají do úst a víno teče řekami,“ podivoval se radostně host, jemuž sliny sbíhaly se v ústech.

„Vhod jsi mne upamatoval. Co chceš píti? Mám dobrý med.“

„Med!“ vyrazil ze sebe pan Brouček, jehož obličej se mžikem opět zaškaredil.

„Domácí medovinu. Doufám, že ji pochválíš.“

Host zatřepal odmítavě rukama a pak je sepjal k dojemné prosbě: „Pro boha tě prosím, příteli, už nikdy přede mnou ani to slovo nevyslov! Čítal jsem o té vaší — je mi špatně už při pouhém jménu. Důkladně jsi mi toho lososa zkazil. Věř mi: spíše bych se napil třeba i — vody!!“

„Nepiješ-li rád medu, pošlu ti pro jiný nápoj. Ráno jsi pravil, že jest ti chmelovina milejší vína; pošlu tedy pro pivo —“

Pan Brouček sebou prudce trhnul, oči se mu zajiskřily, ruce chopily se rukou Domšíkových a z úst vyhrklo: „Tedy ho máte?“

„Pivo? Ovšem že máme, Pražské i Svídnické, bílé, staré —“

„I ať jakékoli, jen když ho máte! Teď je vyhráno, příteli! Vždyť jsem už myslil, že se tady k němu nedostanu.“

„Pošlu Kedrutu do Pekla.“

„Do pekla?“ otázal se udiven host, ačkoliv mu zároveň hlavou kmitla myšlenka, že tam jmenovaná skutečně patří.

„V Pekle nazývá se pivovar v příční uličce za mým domem,“ vysvětlil Domšík. „Je v té uzoučké, věčně tmavé uličce v pravdě jako do podsvětí zapadlý, ale vaří v něm dobré staré pivo.“

Pán domu vyšel, aby poslal pro nápoj, a Brouček mna si ruce opakoval radostně: „Mají ho!“

V tu chvíli zapomněl na husity, na Zikmunda, na obležení, na všeliká strádání a nebezpečenství, která mu hrozila v patnáctém století, a proměnlivý

jeho rozmar, již zjevem staročeské krasavice napravený, nabyl opět jasnějších barev.

Po chvilce vrátil se Domšík do světnice s manželkou a dcerou, kteréž přinášely pokrmy na stůl. Pan Brouček všiml se teď i Mandaleny a shledal, že je to statná paní pěkné dosud tváře, jíž slušel právě tak jako dceři starožitný oděv a zvláště veliký bílý závoj, v malebných záhybech kolem hlavy upravený a bílou páskou k čelu připjatý.

Kunka přinesla ještě vodu v medenici s ručníkem a mlčky držela obé před hostem, který chvilku v rozpacích na to pohlížel a pak pravil: „O děkuju, umyl jsem se již v komořici.“

Divný způsob, mýt se v jídelně! řekl si v duchu, ale vida, že ostatní jen ruce si opláchli, změnil svůj úsudek: Podívejme se! Oplachujou si ruce u tabule jako vrchnost; jen že to vrchnosti tuším dělají po jídle.

Hostitelé pobídli hosta ke stolu a postáli chvilku v tiché modlitbě. Pan Brouček uznal sice za slušné následovat jejich příkladu, ale modlil se jen rukama, prohlížeje si zvědavě ustrojení staročeské tabule. Jeden ubrus pokrýval vrch stolu, druhý ovázán či snad lépe obvěšen byl kolem dokola, splývaje v bohatých záhybech od okraje stolního téměř až k podlaze. Na stole stály čtyři cínové talíře a několik podivných nádob větších i menších, jedna s polévkou, jiná se solí, jiné s rozličným pečivem. Kromě toho ležely na stole čtyři lžíce, podobné spíše hlubokým lopatkám, a dva nemotorné nože. Konečně všiml si host ještě malovaného tatrmánka, který na stropě tenounkým drátkem zavěšen, vznášel se nad prostředkem stolu, jako nyní někde na venkově

holubičky z pouchu a pestrých cetek nad kamny. „Trochu jako za stara o selském posvícení!" shrnul host v duchu výsledky svého pozorování, zakončuje křížem líčenou modlitbu. „Stůl v koutě u stěny, lavice, takové sprosté talíře! A Kunka byla notně roztržitá: Místo dvou ubrusů měla raději položiti ubrousky na stůl a na vidličky také zapomněla!"

„Dobré chutnání přeju," pronesl sedaje.

Ostatní pohledli naň, jakoby dobře nerozuměli, a Domšík pravil s úsměvem: „O naši chuť neměj starostí; jen bude-li tobě chutnat."

„Tuto jest okřín s polévkou," ukazovala domácí paní. „Však naliju ti raději sama."

„Ó děkuju," šeptal pan Brouček, ochotně dopouštěje, aby mu nalila vrchovatý talíř polévky, jejíž vůně se mu slibně zamlouvala.

„V cizině jsi zajisté uvykl jídati z taléře," soudil Domšík. „U nás dosud mnozí jídají z okřínů a za dřívějších dob masité pokrmy kladli prostě i na pečené placky."

Host pustil se do silné polévky a shledal, že má chuť sice trochu nezvyklou, ale výbornou. Litoval jenom nepraktického tvaru lžíce, který mu jedení nemálo stěžoval.

„Nuže, chutnala ti, milý hosti?" tázala se Mandalena, když dojedl. „Chceš-li, naliju ti ještě jednou."

„Ó děkuju. Je znamenitá!"

Pan Brouček vyprázdnil i druhý vrchovatý talíř s plnou chutí. Rozehřáté tváře leskly se mu krůpějemi potu a libým uspokojením.

Postrádal nyní jedině ubrousku. Byl z devatenáctého století zvyklý uvázat si pokaždé před jídlem pečlivě kolem krku čistý ubrousek s cípy trčícími

vzadu v podobě velikých bílých uší a tato stolní toiletta bývala nejmilejším jeho výkonem. Zde však neměl ani, čím si otříti ústa. Tu zahledl, kterak hostitel k dolejšímu, kolem stolu obvěšenému ubrusu se nahnul a v jeho záhybech rty sobě osušil.

„Ah, takové to je!“ řekl si host s úsměvem. „Nedělají tu velkých okolků. Nuže, nebudu se také ostýchat.“

A pomohl si stejným způsobem.

Hůře bylo s pečenými a již rozkrájenými kuřaty, která následovala. Domšík pobídl hosta, aby si bral. Ten přitáhl lehce ku svému talíři jeden z obou nožů na ubrusu ležících a dával pohledem, pátravě po stole těkajícím, na srozuměnou, že přece nemůže hrábnouti do mísy rukou. Ale hostitelé se nedovtipovali. Nezbylo mu tedy než přímo požádati: „Prosil bych o vidličku —“

„Vidličku?“ opáčil Domšík s podivením. „Kunko, přines hostu z kuchyně vidlici! Proč váháš? Přines ji, an si toho přeje.“

Dívka přinesla něco, co se mohlo spíše nazývati vidlemi.

„Děkuju,“ pronesl ze zdvořilého zvyku host, ale s úžasem bral do ruky mohutné, těžké držadlo, z něhož vybíhaly dvě dlouhé, silné, železné vidlice.

„Tyť ustavičně prosíš a děkuješ, jako žebrák,“ pokáral ho vlídně Janek od zvonu. „Jsi naším hostem a vším, čeho si přeješ, posloužíme ti ze srdce rádi. Nepros tedy a neděkuj za každou malichernost.“

„Prosím,“ zašeptal nenapravitelný host, v rozpacích otáčeje nestvůrný nástroj.

Ohromná vidlička rozkračovala se nad mísou jako Kolos rhodský a chvíli trvalo, než zachytila

jednou nohou nemotorně křídlo kuřátka. A pak zase křepčila na talíři tak nejapně, že byla obava, aby si pan Brouček nevypíchl oči.

Cítil, že zraky ostatních s podivením na něm spočívají a stával se tím nemotornějším, když tu zpozoroval, kterak Domšík druhé křídlo prostě rukou z mísy vylovil a také jen pomocí rukou a zubů obírati začal.

A pro pána krále! — rozbřesklo se mu v hlavě — jedí holýma rukama jako divoši! Tohle je patrně jen veliká kuchyňská vidlička pro napichování a rozkrajování celé pečeně. — U stolu slouží jim místo vidliček prsty! — To je přece trochu mnoho. Ačkoliv — jinak — alespoň při kuřeti — je to skorem praktičtější než párat se s vidličkou a nožem, které beztoho člověk, je-li pozván do nějaké škrobené společnosti, při nynější převrácené modě neví jak vzít do ruky.

Odloživ nemotornou vidlici, činil jako hostitel a shledal, že výtečně pečené kuře husitských dob chutná právě tak dobře jako moderní, třeba že bylo jedeno bez vidličky.

V tom pootevřely se s vrzotem dvéře a jimi vztáhly se do světnice dvě vyzáblé, žluté ruce s velikým žbánem. Postavivše jej na podlahu, rychle opět zmizely.

„Viz, jaký strach má z tebe naše Kedruta!“ zvolal Domšík a ostatní smáli se s ním. „Musíme si posluhovat sami.“

Hloupá baba! poctil ji po tichu pan Brouček.

Pán domu nalil do dvou pohárů a vybídl hosta: „Ve jméno boží, připijme si na zdraví, milý Matěji!“

Pan Brouček přiťukl si, ale nenapil se jen tak ledabylo. Vždyť byl to okamžik předůležitý. S radostí přijal dříve zvěsť, že mají středověcí Čechové také pivo, ale zbyla ještě závažná otázka, jaké. Nejsou-li to nějaké starodávné kalné patoky. Pil tedy s pozorností a rozvážností, příslušící tomu důležitému okamžiku. Ze zvyku otřel nejprve okraj poháru, pohladil nádobu a vznesl ji proti světlu; ale poněvadž byl pohár neprůhledný, postavil jej zase, učinil dnem jeho po stole kruhovitý pohyb a zdvihl jej teprve k pití; pil s okem přimhouřeným, zvolna, maje v obličeji výraz vážné soustředěnosti a napjaté zkoumavosti; po prvním doušku učinil malou přestávku, v níž držel pohár trochu od úst, a zavřev oči docela, okazoval v nepohnuté tváři tajemnou hloubavost sfingy; tak setrval několik okamžiků a pak napil se podruhé, po čemž pootevřely se již oči a na líci zjevil se mnohoslibný zásvit; hned na to přisadil pohár do třetice k ústům a pil, pil nyní bez přetržení, zdvihaje nádobu i hlavu výše a výše, až obrátil se pohár dnem vzhůru a hlava co nejdále nazad, oči pak jako ve zbožném vytržení k nebesům, že bylo viděti skoro jen bělmo jejich. Konečně postavil prázdnou číši rázně na stůl, přejel si rukou žaludek, chvilku obracel jazyk v ústech, zamlaskal rtoma a upíraje na Janka od zvonu nadšený pohled, ulevil si táhlým: „Áááát! To je pivko! Všechna česť a sláva! Ten váš pekelný sládek vaří opravdu čertovsky řízný nápoj.“

A znovu pomlaskával jazykem a rtoma.

Ostatní stopovali jeho složitý pijácký výkon s úsměvem a Janek prohodil nyní žertovně: „Těší

mne, že ti chutná. Ale slyš, tyť bys dobře se hodil za koštéře."

„Za koštéře? Co pak je to?" ptal se Brouček.

„Kdo se živí tím, že vinárníkům vína okouší."

„A to je znamenitá živnost! Ale bezpochyby jen žertuješ?"

„Nežertuji. Vždyť jeden můj strýc jest koštéřem vín a živí se tím velmi dobře. Žertem říkáme, že nosí štít svého řemesla na obličeji, čemuž bys porozuměl, spatře barvu jeho tváří a nosu. Avšak jest k umění tomu potřebí velmi citlivého jazyka a nemalé zkušenosti."

„A jsou také koštéři piv?"

„Nejsou. Piva nejsou tak vzácná ni rozmanitá a dovede je rozeznati každý."

Pan Brouček neřekl ničeho, ale pomyslil si, že se Janek náramně mýlí. Byl nyní v náladě skoro výtečné. V uchu zvonil mu stále refrén: „Kde se pivo vaří, tam se dobře daří" a v myšlénkách si pravil, že by si již ani nezoufal, kdyby mu třeba bylo souzeno, aby v tom patnáctém století nadobro uvízl. Arci, musel by si zvykat na mnohé nepohodlí a zvláště to povstání proti Zikmundovi je prožluklá věc; ale každá vojna má svůj konec a v pokoji by se tu snad přece nežilo špatně. Pivo znamenité, kuchyň dobrá, kuře za půl groše — toť by se mohl míti jako prelát. Zejmena kdyby mu neušel poklad krále Václava! Ale i bez toho by se nějak uživil, zvláště při té báječné láci. Mohl by si třeba zaříditi koštéřství piv — však by starým Čechům ukázal, jaký rozdíl je také mezi pivem a pivem, a k jaké citlivosti může i v tom směru jazyk cvičený vyspěti. A v nejhorším případu dá se třeba i na koštéřství

vín. Ve vínech se sice příliš nezná a je trochu stár; ale snad není přece zmeškáno a při pilném cviku mohl by za půl roku dostati za vyučenou. Provozoval by to řemeslo opravdu s chutí a možná, že by si za několik let vydělal na nějaký domek nebo by se mohl také do některého přiže — —

Tu se pan Brouček přece zarazil. Bylať neobyčejná věc, že třeba jen myšlenkou zavadil o ženitbu. Zažehnal sice satanáše, ale zraky jeho hledaly opět Domšíkovu dceru, na kterou byl pro vážné záležitosti svého žaludku a hrdla pozapomněl.

Přinášela právě velikou nádobu s lososinou a stavíc ji na stůl, přívětivě ho pobídla: „Beř sobě, milý hosti, a chceš-li šalše, tuto miska šalešná."

„Šalše ? Co pak je to dobrého?" ptal se host.

„Říkáme také omáčka."

„Ach tak! Tedy šalše. To si musím pamatovat. Jsem omáčkář."

„Naučil jsi se zajisté ve světě rozličným cizím jazykům?"

„Abych se přiznal, příliš mnoho jich neumím. Nemám hlavu na řeči. Ale německy umím bohudíky jakž takž."

„Proč pravíš bohudíky?"

„Člověk má přece bohu děkovat za každou řeč, kterou umí. A zvláště za němčinu. Neboť té potřebujeme při každém kroku."

„Co zase pravíš?" vpadl do rozmluvy Domšík. „Německé řeči že potřebujeme při každém kroku? Kdo jí potřebuje? Nemá jí potřebí ani sedlák a robotěz v českém kraji, ani zeman ve své tvrzi a pán na svém hradě mezi lidem českým, ani český měšťan, ať řemeslník nebo kupec, leda by mu bylo vyjížděti

za svým obchodem do Německa, a kolik je takových?"

Zase přichází se svou politikou! — zlobil se v duchu Brouček, jenž se oddal právě s pietou vzácnému požitku výborného lososa. — Jakoby nemohl mluviti o povětrnosti, o jídle a pití, o bytě a jiných rozumných věcech!

„Proč tedy pravíš, že potřebuješ německého jazyka?" hartusil Janek od zvonu dále. „Snad v Míšni nebo v Rakousích nebo kde jinde jsi přebýval mezi Němci, ale nikoliv u nás!"

Pan Brouček rozmrzel se již na rušitele lososích požitků tou měrou, že zapomenuv docela na století, v němž se nalézal, ostře si vyjel: „Prosím tě, komu pak to povídáš? Myslíš snad, že neznám Prahu? Jen se projdi po Příkopech, nebo si sedni do tramwaye, nebo zajdi do městského parku, do Stromovky, kamkoli na živější místa, a všude uslyšíš němčiny, až tě budou uši brnět. Paničky a slečinky na ulicích skoro ani jinak nemluví než německy. Vždyť každá chce ukázat své vyšší vzdělání a každý moudrý český otec posílá své dcery do německých škol, ústavů, klášterů, ne-li doma, alespoň za hranice. Pravda, že němčina po nějaký čas ustupovala, ale nyní němčí se zase o překot nejen v Praze, nýbrž i na venkově. Znám to z vlastní skušenosti i z vypravování jiných. Alespoň v honoračním kumbálku za šenkovnou potěšíš se i v nejbídnější vesnici druhým zemským jazykem."

Mohl volně domluviti, neboť posluchačstvo bylo úžasem všecko ztrnulé. Teprv po chvíli zvolal Staročech: „Ej, hlava mi se mate tvými nemoudrými slovy. Řeč pleteš jako rohoži. Jak můžeš hovořiti

o Čechách, proživ celý věk v cizině?! Snad ti někdo vypravoval, jak u nás dříve bývalo, a tu ještě pravdu se lží smíchal. Pravda jest, že u královského dvora jazyk německý záhy byl oblíben; pravda, že i panstvo v cizotě sobě libovalo, dávajíc hradům svým i sobě jména německá a po cizích obyčejích dychtivě se opičíc; pravda, že zaslepení králové naši cizozemce valem do země uváděli a hýčkali, až města větší všecka v područí Němců se dostala a sama část měšťanů českých k hovoru a mravu cizímu chýliti se začala, kterýmiž příčinami již již se podobalo, že jazyk slovanský i v zemi této bude vyhuben jako v krajinách severních. Ale věci obrátily se jinak. Lidu selského cizota se nedotkla a pravda není, že by kdy v českých vesnicích německý hovor byl se ozýval; také zemané a rytíři, lepší v tom panstva vyššího, zůstávali vždy Čechy věrnými a někteří, jako šlechetný rytíř Štítný i knihy jazykem českým skládali, lásku k němu budíce a proti cizotě hlasů svých pozdvihujíce; i v městech vzmáhali se Čechové víc a více proti cizozemcům, kteří počtem vždy slabší, toliko svým bohatstvím, svými výsadami, zpupným násilím a přízní královskou svoji moc nepřirozenou zachovati sobě na čas dovedli, ale posléze všude pravým dítkám té země musili ustoupiti. Toho již od let nebylo, aby kdo jako starý kronikář při korunování krále Jana před sto lety říci mohl, že v ulicích pražských více německého, nežli českého mluvení bylo slyšeti, a holá nepravda jest, co jsi pravil, že by čeští Pražané své dcery do německých škol a klášterů posílali —“

„Nikdy bych se neučila jazyku našich úhlavních nepřátel!“ zvolala Kunka ohnivě.

„Kdyby potřebí bylo, aby prostá dcerka měšťanská cizí řeč uměla," pokračoval její otec „dal bych ji učiti latině nebo kterékoli jiné řeči, ale nikdy jazyku, který všude pohrdavě nad náš se vypíná a jej zahubiti usiluje. Což by zaplesali naši nepřátelé, kdybychom sami jejich řeč dítkám svým vnucovali, kterouž oni násilím a lstí v Čechách panující učiniti marně se snažili. Tuť bychom sami zhoubcům svým proti sobě pomáhali; neboť kdyby zase moci nad námi dosáhli, mnohem snáze by lidi nestatečné a pošetilé mezi námi, německy již umějící, cele k sobě přichýlili a v bídné odřezance převrátili. A vždy, šíří-li se valně v lidu známosť jazyka cizího, kazí se tím a hyne jazyk domácí, jakož jsme i v Čechách poznali. Protož Hus velice horlil proti dvojení řeči a napsal: Věrně, jako Neemiáš slyšav, ano dítky židovské mluví odpolu azotsky a neumějí židovsky, proto je mrskal a bil: též nyní hodni by byli mrskání Pražané i jiní Čechové, jenž mluví odpolu česky a odpolu německy."

„Můžeme se chlubiti, že panny a ženy české vroucně lnuly a lnou k jazyku mateřskému, pilně čítajíce v naučeních Štítného a jiných knihách českých a dychtivě přijímajíce učení kazatelů českých, zvláště mistra Husi, který jim svoji Dcerku sepsal a ještě ze žaláře kostnického před smrtí srdečná pozdravení vzkazoval," mluvila dívka, všecka uzardělá horlivým zápalem.

„To je všechno hezké," ozval se znovu host. „Ale němčina je přece druhý zemský jazyk a pak tu máme rovnoprávnosť."

„Jazykem české země jest drahý náš jazyk svatováclavský," důrazně odvětil pán domu. „Skrovní

počtem Němci jsou tu rodní přistěhovalci a na nich bylo naučiti se řeči národa, který je pohostinně přijal. Leč oni myslí naopak. Však my je proto vyhladiti nechceme. I nyní za obležení dopouštíme Němcům, k učení Husovu se hlásícím, aby bez nátisků v Praze přebývali a služby boží jazykem svým konali. Však těch je hrstka nepatrná. Ostatní nechtí se spokojiti rovným právem s námi, ale chtějí námi vládnouti. Věř, že mezi nimi a námi není žádného srovnání v míru, poněvadž oni nikdy neustanou po panství nad námi bažiti a nás k obraně nutiti. Viz jen, kterak si vedli v Praze! Nové město a Hradčany byly od svého založení české; i Menší město, do něhož král Otakar místo Čechů násilím vypuzených Němce uvedl, přirozeným během věcí v moc Čechů se vrátilo; avšak na Starém městě bohatí přistěhovalci němečtí do nedávna houževnatě se drželi panství neprávem nabytého, zpupně a krutě utiskujíce četnější obyvatelstvo domácí. O všecky úřady a konšelství se dělili, pravého Čecha mezi sebe nepouštějíce; knihy městské jen německy vedli a nařízení svá jen německy vydávali; německými žoldnéři lid český strašili; Čech cizím jazykem souzen býval na radnici, odkud vyhostili každé slovo české. Co krušného úsilí stálo, než tu Čechové domohli se svých práv přirozených! Darmo nařídil spravedlivý císař Karel, že na soudech městských má se jednati česky a že pouzí Němci příště konšely býti nesmějí; Němci dovedli zmařiti toto nařízení, ani do knih svých městských jeho nezapsavše. Ještě před osmi lety byli konšelé téměř samí Němci a měli smělosti dostatek protiviti se pomocí najatých oděnců německých náboženským snahám českého obyva-

telstva, avšak již marně. Dali sice v bouři pro odpustky stíti tři české jinochy, ale rozhořčení lidu odstrašilo je od jiných činů násilných a také útok jejich na Husa i na Betlém zůstal planým náběhem. Důrazné pak stížnosti obyvatelstva českého pohnuly krále Václava, že rozkázal, aby příště polovice konšelů byli Čechové, polovice Němci. Ale tu ještě podrželi němečtí konšelové tolik moci, že mohli jedva dvě neděle potom schladiti své záští na dvou nejhorlivějších vůdcích českého měšťanstva, vydavše katu mého otce nebožce a —"

Nedokončil, poněvadž pan Brouček leknutím upustil lžíci s chutnou lososí šalší na podlahu.

„Jakže? Tvůj otec byl — byl odpraven?" vyrazil ze sebe.

„Byl z rozkazu konšelů před sedmi lety sťat spolu s Čeňkem kraječem."

A to jsem se dostal do pěkné rodiny! trnul host a hned mu napadlo, že snad má na těle šaty popraveného. Otřásl se ošklivostí i hrůzou a zdálo se mu, že na svém starožitném oděvu pozoruje krvavé stopy.

Ale Domšík pokračoval: „Zemřel jako mučenník pro svou příchylnosť k učení Husovu a jazyku českému.* Chovám věrně jako svatou pa-

* Tato slova potvrzují domnění Tomkovo, že Jan Ortlův od bílého zvonu, jinak Domšík řečený, a Čeněk kraječ suken sťati jsou „neznámo pro jaké viny, právem neb neprávem přičítané, ano zdá se, že dílem z podnětů strannických, třeba poněkud i z národního záští Němců proti Čechům. Dle jmen soudíc byli sťati oba Čechové." Čtenář, který zajisté věří Jankovi od zvonu, odstraní sobě i výhrady „zdá se", „dílem", „třeba poněkud i" opatrného historika.

mátku šat zkropený drahou krví, který jsme svlekli s mrtvoly ku pohřbení nám vydané."

„Tyhle šaty nejsou tedy po něm?" oddechl si pan Brouček, zarývaje dosud ruce do kloku, jako by jej chtěl strhnouti a odhoditi daleko od sebe.

„Nikoli; ty jsou po mém dědu. Roucho mého otce nebožtíčka ani by se nehodilo na tebe, poněvadž byl vysoký jako já."

Po chvilce hovořil Janek od zvonu dále: „Onen skutek ohavný byl koncem německého panství v Praze. Král Václav ssadil všecky tehdejší konšely a od té doby nabyli Čechové rozhodné převahy i na radnici staroměstské. Když pak lid český po upálení mistra Jana svatým hněvem vzplanul proti jeho odpůrcům a po smrti krále Václava zbraně se chápal proti Zikmundovi, tu Němci pražští houfně prchali z Prahy k němu, doufajíce, že s vítězným vojskem královským v město dobyté se vrátí a znovu krutým jařmem spoutají národ povalený; avšak i pozůstalé, kromě hrstky těch, kteří přijali učení Husovo, musili jsme sami vypověditi z města, abychom neměli ve vlastním středu tajné i zjevné spojence nepřátel. Nyní čekají tam venku v ležení královĕ jako vlci hltaví, aby se v patách křižáků vrhli mezi rozvaliny a mrtvoly udolané Prahy — ale věřím pevně, že Bůh spravedlivý ochrání nás a v dým obrátí všecky naděje jejich!"

Vyprázdněný talíř zbavil pana Broučka nudné a nechutné rozprávky. Mandalena opět pobízela hosta, chutná-li mu; on pak chválil vřele a na očitý důkaz nakládal sobě, pokud talíř stačil. V duchu však si stěžoval: Ten potrhlý výstředník mi skoro

pokazil celou chuť. Musí se vytasit zrovna při jídle s katem a stínáním!

Leč v pravdě byla chuť jeho dosud dobrá a výbornosť pokrmu a nápoje brzy mu vrátila i dobrou náladu.

A když potom dívka hostu s lahodným úsměvem nabízela — patrně za desert — ještě na vybranou „pirohů“, nadívaných „roháčků“, konfektů z Rudolfovy apotheky u lilium (tehdáž prodávalo se cukroví v lékárnách) a „varmuže“, byl již tak rozjařen, že se vzmohl i na galantní slova: „Nejsem přítelem sladkostí, ale vám nemohu odepříti. Nu, vezmeme si třeba té varmuže. Vypadá po čertech lákavě.“

„Toť z jablek a jiného ovoce,“ vysvětlovala Kunka.

„Učiněná manna!“ liboval si host. „To jste vy sama připravovala, slečno?“

„Kdo —? Co pravíš?“

„Tos ty sama uchystala?“ váhavě opravil se host a pomyslil sobě: Hle, co v devatenáctém století je třeba okolků a času, než si vymůžeš sladké tykání, a tady to jde ihned na první setkání, samo sebou!

Kouzlo ženské krásy! Ty věčně vítězné, proti němuž nechrání ani talár filosofský ani žíněné roucho askety, ni halena žebrácká, ni šediny stáří, nic, nic na světě tom — proč bychom zapírali, žes opředlo také pana Broučka navzdor jeho usedlosti a pokročilým letům, navzdor obavám a starostem, kterými jej obklopoval temný, divoký středověk!

Stavíc okřín s varmuží opět na stůl, dotkla se náhodou ručka děvina ruky hostovy a ten kratičký teplý styk sladce rozplamenil jeho krev. Sladkosť

po varmuži sdružila se s pocitem ještě medovějším, oči se blaženě přimhouřily a čelem snulo se pásmo růžových myšlének: Starý je sice hodně potrhlý a ta historie s jejím dědečkem také se mi pranic nelíbí — ale ona za ně nemůže. A je to děvče jako lusk, hezké, zdravé, milé, umí vařit a hledí si domácnosti; není jako ty naše fifleny, které umějí jen břinkat na piano . . . K tomu jediná dcera . . . A barák je slušný, dvoupatrový, solidně stavěný, arci hodně po staru a zanedbaný až hanba — ale až bych položil nové podlahy, vybílil a vymaloval pokoje, z venku otloukl všelijaké ty hlouposti a dal na průčelí nějaký veselý nátěr, byl by to švihák mezi těmi staročeskými budníky. Jenom kdyby to povstání bylo brzy u konce. Je-li mi souzeno, abych tady v tom patnáctém století zůstal, kdo ví — kdo ví, co bych neudělal . . . Příliš stár ještě nejsem . . . To koštérství vín by nebylo taky špatné . . . Hm, hm . . .

Z příjemných dum nemile ho vyrušil Domšíkův hlas: „Jsi-li nasycen, milý hosti, vyjdeme do města."

Ač byl pan Brouček syt, nechtělo se mu nikterak od stolu, z milé společnosti, do divoké husitské Prahy.

Vhod otřáslo jím nehorázné kýchnutí i pravil vstávaje: „Vida, následek toho průvanu v komořici. Ulovil jsem si rýmu. Bude skoro lépe, když zůstanu doma a ještě se trochu v posteli vypotím."

„Začínáš-li zase žerty nehodné? Věz, že nyní chvíli co chvíli očekáváme boj rozhodný. Žižka, usadiv se na Vítkově hoře, zmařil úmysl králův Prahu obklíčiti a hladem udolati. Pravil jsem ti, že jest nyní u nás draho a že nelze dostati vzác-

nějších věcí; ale chleba a jiných obyčejných potřeb — kromě soli — máme hojnosť, ano zatím vojsko křižácké trpí nedostatkem i nejvšednějších pokrmů. Proto Zikmund snad již dnes, snad zítra odhodlá se k útoku, k jehož odražení bude nám potřebí rukou všech — a tu bys chtěl v posteli lenivě si hověti?" přísně mluvil Domšík a jeho slova padala ledovou sprchou na milostně roznícenou hlavu hostovu.

Již si jedva povšiml spanilé Kunky, kteráž mu s přívětivým úsměvem opět medenici k umytí rukou přinesla.

Když krátkou modlitbou oběd skončili, odvedl Domšík hosta stranou a pravil, ukazuje na zbraně po stěně rozvěšené:

„Vol sobě zbraň, tuto jich máš dosti na výběr."

O bože, to byl zcela jiný výběr, nežli před chvilkou: místo lákavé varmuže, pirohů a roháčků hleděly tu na pana Broučka strašné nástroje válečné, na nichž domníval se viděti tu a tam stopy uschlé krve.

Blýskaly se tak děsivě, že přece ještě ucouvl a zakoktal: „Ale snad — snad bych mohl posluhovat u raněných v nemocnici — nebo — nebo psát v nějaké vojanské kanceláři — mám dost pěkný rukopis —"

„Nyní potřebujeme jen těchto per," odpověděl s důrazem Domšík, udeřiv rukou na svůj meč. „A raněné ošetřují naše ženy a panny; to není práce pro muže. Nuže, již vol — snad tento řemdih?"

A zatočil palicí s dlouhými železnými bodlinami tak bez okolků, že pan Brouček leknutím uskočil.

„I děkuju," vypravil ze sebe, „— abych se tím snad popíchal sám!"

„Nuže, tento samostříl — jsi-li dobrý střelec."

„Ne, nikdy jsem nezastřelil ani vrabce."

„Či snad tento meč?"

„Nerad bych se vláčel s takovým závažím — vždyť bych to ani neunesl."

„Rci tedy, co chceš. Snad tuto sudlici?"

„I dej mi ji tedy s pánem bohem!" pravil s povzdechem resignace pan Brouček, přijímaje dlouhý oštěp, s železným hrotem a dvěma háky pod ním. Vypadal pro něho ještě nejmíň děsivě, poněvadž mu připomínal nejneškodnější zbraň na světě: ponocenskou halapartnu.

„Chceš-li také brnění a přilbu?" tázal se dále jeho mučitel.

„Bodejť bych se ještě potil a pachtil v takovém železném hrnci! Mám dost na téhle kukani."

„Pancíř také nechám doma, ale přilba bude dobra," soudil Staročech a zaměnil svou čapku okrouhlou helmicí.

Ženské zatím sklidily se stolu a přistoupily k nim.

„Ach, že nesmím jako Táborky po boku vašem do boje," povzdechla si dívka.

„Pro tvou ruku není zbraň," pravil jí otec. „Ty nejsi tak otrlá a tvrdou lopotou otužilá jako naše venkovanky. „Všakť nás mužů v Praze dosti, abychom stačili na obranu bez rukou ženských. Dojde-li k boji, ty pomáhej v městě ošetřovati raněné."

„Ach milý choti a pane můj, vrať se mi zdráv!“ zasteskla si Mandalena a prudce objavši manžela, vzdychajíc vinula se k němu.

„Ženo!“ pokáral ji Domšík, ale zároveň vtiskl na její čelo něžné políbení. Pak objal a políbil také dceru.

Na to podaly ženské i hosti ruku, kterouž on Mandaleně na veliké její překvapení zdvořile políbil a Kunce s významným pohledem stiskl.

Vycházeje ze dveří, měl nemalý svízel se svým dlouhým dřevcem, ale dostal se šťastně ven, až na to, že při náhlém obratu dolejším koncem sudlice poněkud nešetrně o Kunku zavadil a s truhly množství narovnaného nádobí smetl, kteréž se většinou na podlaze rozbilo v střepy.

VIII.

Také na nízkých schodech měl náš hrdina potíž se svou sudlicí, která stále vrážela do zdi.

Venku ocitli se v hustých zástupech ozbrojeného lidu, kterými jen s těží ku předu se dostávali. Zvláště náš sudličník měl starosti se svou zbraní, nevěda, kterak by ji držel nejvhodněji; srážela ť se každou chvíli s jinými oštěpy, ba i hlavy kolemstojících a jdoucích ohrožovala, začež se mu dostalo nejednou káravých pohledů neb i zlostného okřiknutí.

Janek od zvonu pozdravoval se tu a tam se známými a když došli k polední straně radnice, upozornil soudruha na městský orloj, který však vypadal zcela jinak, než dosud zachovaný umělý orloj mistra Hanuše z konce patnáctého století, a na velký zvon, jímž zvonívalo se na poplach; ale pan Brouček neměl času na pozorování, poněvadž tu byla tlačenice největší a tudíž svízel se sudlicí ještě horší, tak že si několikrát zabručel: Čert mi byl to rahno dlužen!

Konečně vyvázli poněkud z tísně na Malém náměstí, kdež mohl host již více pozornosti věnovati svému okolí. Poskytovalo v pravdě obraz neobyčejně malebný. Kolem ta směs domů různé velikosti,

s klenutými podsíněmi, s arkýři, pavlačemi, daleko vystrčenými střechami, byla pokryta všelijakou divnou prací kamenickou nebo řezbářskou; v malých oknech, někdy podvojných, tu a tam třpytila se různobarevná, v prostředku vypouklá kolečka skleněná, olovem spojená, ale většina oken byla ještě potažena toliko neprůhlednou mázdrou; na průčelích domů pestřila se vymalovaná znamení domovní, z nichž panu Broučkovi zvláště napadla na jednom domě lilie, kterážto znamení na témž domě až podnes je zachováno, a na jiném velicí pštrosové v barvách křiklavých vymalovaní. Uprostřed Malého náměstí pak seděly ženy v pestrých starodávných rouchách, prodávajíce rozličné druhy ovoce, jehož červené, modré a jiné šťavnaté barvy také nemálo přispívaly k živému koloritu místa, závodíce v té příčině s umělými věnci z různobarvých suken, ze zlatého a stříbrného dracounu a jiných třpytných cetek zrobenými, jejichž prodavači měli své stoličky a budky po pravé straně náměstí a dále podloubím až proti náměstí Linhartskému, kde stál nějaký kostel se hřbitovem.

„I hle! vy máte ovocný a květinářský trh na malém Rynečku!“ divil se pan Brouček.

„Ovocný a věnečnický,“ opravil Domšík. „Tuto kupují si naše panny ozdobné věnce na hlavy. Ale nyní jest výdělek věnečníků skrovný, neb ani dcery naše v tomto nebezpečí města nemají chuti a času na hledání ozdob a které by přece měly, ty bojí se Táborů, nepřejících takovým marnostem světským. Vidíš tu pouhý stín trhu, jak bývá jindy. Mnozí prodavači chopili se zbraní a kupujících je také málo. Jindy bývá na všech stranách kolem radnice

velmi živo rozmanitým trhem. V podloubích pod východní stranou radnice mají své kotce a štoky kramáři, kožešníci a pláteníci; na jižní straně prodávají v podloubích pod radnicí pekaři a před ní kuchaři své zboží; naproti jsou tandléři; tuto —"

Výklad jeho byl přerušen křikem jedné staré ovocnářky, které pan Brouček z nedopatření svou sudlicí smetl hromádku nejkrásnějších letních jablek, začež naň ihned vychrlila hojnou zásobu staročeských nezdvořilostí: „Ha, darmopichu šeredný, kterak že se oháníš svým oštípem! Nemáš-li očí, trpasleku břichatý, či neumíš-li nésti sudlici, protivo protivná! Dočkám se toho, že na šibenici visneš, larvo lotrovská! Bééé! Bééé!"

A lítá babizna, ve svém strakatém zakuklení strašidlu podobná, podpírajíc boky a skrčeným tělem do předu se nahybajíc, bekala na pana Broučka s ohyzdnými posuňky.

„Mlčiž, domudnice!" okřikl ji Domšík a soudruha pobídnul: „Pojď dále! Mezi těmito cti nedobudeš. Pravdu jsem slyšel v jedné studentské hře velikonoční, žeť zlá baba horší nežli čert:

Črta sě odžehnati muože —
rač zlé baby uchovati, Bože!"

Hodnou chvíli slyšeli za sebou hanlivý křik prodavaček a halas dětí, které ve svých strakatých středověkých šatičkách ještě kus cesty za Broučkem poskakovaly jako rej pitvorných gnomů.

Náš hrdina si pomyslil, že pražské hokyně za pět století mnoho se nezměnily, a litoval jen znovu: Ďas mi napískal, abych si vybral to bidlo!

„Zvláště hokyně mají zlé jazyky," mínil Domšík, „a trh, kde ženy prodávají, zřídka kdy bývá bez vády, ač máme na ně přísný zákon. Když se totiž dvě hokyně nebo prodavačky svadí a budou rychtářem jaty, má za trest jedna žernovky kamenné nositi od šatlavy k pranéři a druhá ji bůsti, a pak zase ona této stejně činiti od pranéře k šatlavě."

Staročech vedl pana Broučka dále na Linhartský plácek, kde býval tehdáž kurný trh, a ukázal mu kostel svatého Linharta se hřbitovem, při němž stály krámky uzdářů. Upozornil jej také na blízký kostel matky boží na Louži, který stál v rohu uličky, vedoucí z Linhartského plácku na nynější náměstí Marianské.

Z náměstí Linhartského vedl hosta ke kostelu sv. Mikuláše. Cestou uvítalo je z nejbližší dlouhé ulice po pravici hlučné bušení a klepání; průvodce vysvětlil panu Broučkovi, že to ulice Ostrožná čili Platnéřská, nazvaná tak podle hotovitelů ostruh a plátů, kteří s helméři, uzdáři a jinými podobnými řemeslníky v ní svou hřmotnou živnost provozují.

Na levo při vchodu na Mikulášské náměstí, které Domšík nazýval Starým kurným trhem, mile překvapil pana Broučka známý dům se znamením zelené žáby.

Veliký kostel sv. Mikuláše měl zcela jinou podobu než pozdější stavba Dienzenhoferova, nyní bohoslužbě pravoslavné věnovaná. Vedle něho byl hřbitov a dům farní.

Na západní straně náměstí upozornil Domšík hosta na rozsáhlou kollej Všech Svatých a dále na půlnoc za ulicí Svatovalentinskou, v níž pan Brouček dle polohy poznal nynější Kaprovou, na původní

sídlo učení pražského, bývalý dům Lazara žida, císařem Karlem universitě darovaný.

Vedle toho domu podivil se host pevné, železem pobité brance, kterou byla úzká, na sever jdoucí ulička uzavřena. Průvodce ho poučil, že je to jedna z šesti forten židovských, jimiž okrsek židů se všech stran jest chráněn. Z dalších slov Domšíkových poznal pan Brouček, že tehdá židovské město zaujímalo mnohem skrovnější prostor než nyní a že se v té době ještě stále zúžovalo, poněvadž židé mimo svoji čtvrť usazovati se nesměli, ale naopak domy židovské leckdy do rukou křesťanských se dostávaly. Náš hrdina si pomyslil, kterak že od té doby věci se obrátily: židovské město se rozpínalo, pevné branky měnily se v pouhé dráty, konečně protrhlo židovstvo i tuto lehkou síť a Janek od zvonu by se podivil, kdyby přenesen do moderní Prahy spatřil hebrejské obličeje v oknech nejpěknějších domů v hlavních ulicích a v každém druhém krámě po celém městě.

Oba naši chodci putovali dále starou Prahou, avšak mně není možno sledovati podrobnosti jejich zajímavé pouti, poněvadž by tím kniha moje vzrostla více, než by nakladateli a snad i čtenářům bylo milo. Kdož by chtěl v duchu vykonati sám takovou procházku, vezmi Tomkův Dějepis Prahy a jeho Základy starého místopisu Pražského: nebudeš-li litovati pracného studium a přibereš-li na pomoc čarodějku fantasii, vyvstane před tebou z pětistyletého hrobu celá dávná Praha, ulice za ulicí, dům za domem, ve své plné středověké malebnosti, ve své starožitné rozmanitosti a pestrosti, s čilým ruchem tržním, s pošmournými hřbitovy kolem

přečetných kostelů a kostelíků, z nichž mnohé již zmizely, mnohých původní ryzí krása nevkusem pozdějších věků k nepoznání byla zhyzděna a leckteré v žalostném zpuštění a rozvalení za skladiště obchodníků a brlohy vetešníků musí propůjčovati zbytky své gotiky velkolepé.

Zde vytknu pouze, že naši chodci po delší toulce dostali se na křižovatku ulic, z nichž jedna v některé vzdálenosti řetězem přepjatá připomínala panu Broučkovi noční dobrodružství. Průvodce mu vysvětloval, že vojenští hejtmané mnohé ulice na zdržení nepřátel, kdyby do města vnikli, řetězy a šraňky dali přepažiti. Koncem května přitáhl královským na pomoc oddíl českého panstva pod jednou, veza s sebou i sekery na přetínání oněch překážek; ale Žižka porazil je u Ovence a s jinou kořistí i sekery jim pobral.

Minuvše tuto ulici, která se tehdáž jako nyní jmenovala Dlouhá, kráčeli naši poutníci na sever ulicí Hrnčířskou, jak ji jmenoval Janek od zvonu; pan Brouček poznal v ní dle polohy nynější ulici Kozí.

Náš hrdina překládal dosud sudlici s ramene na rameno; nyní bolela ho již obě i nesl ji kolmo, opíraje se jí v chůzi o zem jako holí, ač to byla španělka velmi nepohodlná. Při tom tázal se v duchu všech rozumných lidí, není-li největší nesmysl pachtiti se pro nic za nic s takovým stožárem, a tloukl dolejším koncem svého ratiště zlostně o kostrbaté dláždění. Nedávaje pozor na půdu, udeřil pojednou dřevcem do prostřed objemné kalužiny, že na všechny strany vystřikla a jeho klok i nohavice řádně pokropila, právě jako se mu stalo v noci.

Nelitoval sice pranic vypůjčeného oděvu, ale nemohl přece potlačiti hlasnou nevoli nad nečistotou ulic, která se mu v denním světle jevila ještě horší, než tušil za noční potulky. Ulicí tekla strouha, do níž sbíhaly se stružky z domů; všude bylo hojně starého i čerstvého bláta, smetí, střepů, kuchyňských odpadků a ještě horších věcí. Interpelloval proto Janka od zvonu. Ale staročeský měšťan pokrčil jen ramenoma.

„Kdož by dbal v nynějším bouřlivém čase takových malichernosti," pravil. „Jindy pečujeme dosti o čistotu města. Jest nařízení, že má každý svá prasata chovati v domě, že nemá vylévati na ulici hrnce s nečistotou, ani vyhazovati do ní mrchy a že jest povinen, ve třech dnech po provolání čistiti před svým domem; je-li bláta příliš mnoho, dává ho někdy obec sama vyvážeti z ulic na břehy vltavské. Pravda jest ovšem, že mnozí nařízení těch ani v dobách pokojných nedbají."

Citovaná nařízení o čistotě ulic (hodící se dobře za pendant k jednomu rýmovanému středověkému „galanthomu" německému, dle něhož se nesluší ve společnosti při jídle šťárati sobě nožem v zubech a utírat sobě ubrusem nos) přiměla pana Broučka, že odprosil znova v duchu novočeské pány na radnici pro všechny výtky, které jim kdy činil. Kdyby tak oni moderní Pražané, kteří se durdí na metaře, halící je za dne v nejživějších ulicích v husté oblaky dusivého prachu, na hromady bláta a sněhu, zdobící někdy trochu déle obrubu chodníků, a na podobné lapálie — kdyby tak tito choulostivci jednou nahlédli do Prahy patnáctého století, oč že by nebesům na kolenou děkovali za svoji pečlivou správu obecní!

Pojednou zarazil se pan domácí. Zahlédl totiž na pravo v ulici branku, jejíž veřej mimo jiné zdobilo několik z kovu tepaných ptáků ve věncích. Branka uzavírala vchod do úzké, překlenuté uličky, vedoucí mezi dvěma domy k jinému velikému stavení za nimi — zkratka, všechno nasvědčovalo tomu, že našel z nenadání východiště své noční toulky.

„Příteli, nevíš, kam vede tahle branka?" otázal se dychtivě.

„Tato branka?" pravil Janek od zvonu. „Jistě povšiml jsi sobě rozsáhlého průčelí domu před vchodem do této ulice. Toť bývalý dvůr krále Václava, zvaný u černého orla, jehož zadní část se rozkládá za všemi těmito domky po levici, podél celé ulice Hrnčířské, majíc sem postranní východ touto překlenutou uličkou a brankou."

„A král Václav tady již nebydlí?" ptal se pan Brouček nedočkavě.

„Což jsem ti již nepravil o jeho smrti?! Zemřel před rokem, náhle raněn mrtvicí, a nyní jest dům tento opuštěn. Asi před týdnem ubytovali jsme v něm část Táborských pomocníků, ale nedávno vyvedl je Žižka z města na horu Vítkovu."

„A teď je královský dům prázdný?"

„Zcela prázdný."

Zpráva Domšíkova vzrušila nemálo pana domácího. Báječný poklad byl opět v jeho moci! Nikdo patrně pro náhlou smrť královu o tajné skrýši nezvěděl, neboť jinak by v těchto bouřlivých časech poklad jistě byl býval přestěhován na místo bezpečnější; ani Táboři nevyslídili skryté bohatství. On jediný ví o něm a může snadno k němu vniknouti do prázdného domu. Může si alespoň nacpati plné

kapsy nejdražších klenotů a dá-li bůh, že se navrátí do století devatenáctého, bude mít alespoň z divokého husitského dobrodružství krásnou výslužku, leda by se ty klénoty proměnily v suché listí — ale to se stává jen v báchorkách . . .

A konečně, kdyby mu bylo i souzeno, aby do smrti uvízl ve středověku — ani zde není takové bohatství k zahození. Pán peníz všady jest — jak pravil Domšík — a každým způsobem bude příjemnější živiti se jen stříháním couponů nežli nějakým řemeslem, třeba by to bylo koštérství vín.

Janek od zvonu musel hosta pobídnouti, aby šel dále.

Kráčeli přes Starý uhelný trh, nynější Kozí náměstí, a pak ulicí od něho na sever vedoucí, jež končila po pravé straně zahradou velkolepého kláštera sv. Anežky. Domšík sdělil Broučkovi, že klarisky odtud v nynějších bouřích se přestěhovaly na Panenský Týnec, a vypočítával pražské kláštery, které od husitů dílem byly zbořeny, dílem zpustošeny, dílem po vypuzení nenáviděných mnichů k jiným účelům obráceny. Pan Brouček v duchu to boření a pustošení neschvaloval; ale pisatel těchto řádků právě vzpomíná, kterak klášter blahoslav. Anežky, převzácný ten klenot starého stavitelského umění, přetrvavší bouři husitskou, v časech „osvícených“ vandalsky byl zohaven a ve špinavé sklady hadrů proměněn, kterýž osud potkal i jiné drahé památky domácí k hanbě doby, pyšnící se svou láskou k dědům a k umění.

Když naši chodci vyšli za klášterní zahradou na břeh vltavský, byl pan Brouček velice překvapen divadlem, které před ním se rozestíralo. Naproti

za řekou zdvihala se stráň Letenská, pokrytá z větší části zbytky vinic, nedávno asi zpustošených. O nynější Marianské baště a královském letohrádku Belvederu nebylo ani potuchy; všade po výšinách těchto táhly se jen vinice a zahrady až ku hradu pražskému, který vypadal zcela jinak než nyní. Pan domácí poznal sice Černou a Bílou věž, Daliborku, obě věže kostela sv. Jiří, ačkoli všechny ty věže buď střechou, buď jiným detailem od nynějších se lišily — zvláště mu napadla střecha Černé věže, třpytící se na slunci, jakoby byla kryta zlatem —: ale věž sv. Víta věru těžko bylo poznati: bylať vyšší než nyní a neměla vrcholek baňatý, nýbrž vysokou, špičatou střechu šindelovou. Také kostel byl kryt šindelem a táhl se ještě na západ za věž, jakoby byla Mockrova nová stavba již provedena nebo spíše jakoby tam byl chrám sv. Víta přilepen na zbytek jiného kostela, neboť ta západní část jevila jiný sloh a měla také svou zvláštní věž. I královský zámek poskytoval obraz naprosto jiný a za hradem chyběl výrazný dům Schwarzenberský; za to byla nynější Hradčanská čtvrť opevněna mohutnými hradbami jako pevnost.

A což teprve Malá Strana, jejíž arci jen malou část bylo odtud viděti; zdálo se, že zaujímá mnohem menší prostor než nyní, jsouc obehnána silnou, místy však pobořenou hradební zdí s množstvím věží, ale podobala se ohromnému zbořeništi a spáleništi. I Strahovský klášter nahoře vypadal jako obrovská zřícenina.

Ke kamennému mostu a dále nebylo odtud viděti. Však pan domácí pohřešil i řetězovou lávku, most Františka Josefa a viadukt státní dráhy.

Tento celý obraz přeletl arci jen zběžným pohledem, neboť všechna jeho pozornosť brzy se soustředila na hřebenu Letné. Spatřilť tam divadlo nevídané. Po celé dlouhé výšině táhlo se cosi jako město ze samých bud a stanů, nad nimiž vlály nesčíslné praporce a korouhvičky, červeným křížem znamenané. A všecko ležení jen se hemžilo bojovníky, dílem v různobarevných šatech, dílem v kovovém odění. Přílby, krunýře, nesčetné zbraně strašlivě se blýskaly v paprscích slunečních. Ze zástupů trčelo veliké množství dlouhých kopí, ozdobených též korouhvičkami s červeným křížem; místy tvořila hustě sražená kopí pravý les.

Tu a tam bylo viděti nějaké stroje z pák, řetězů a klád sestrojené; Domšík vysvětloval, že jsou tam založeny hrubé samostříly, veliké praky, totachy a jiné stroje na metání ohnivých soudkův a šípů, těžkých kamenův a jiných bořicích střel do města. Ukazoval také místa, kde jsou postaveny děla, tarasnice, srubnice, houfnice a jiná těžká střelba prachem, jíž mají nepřátelé množství veliké. Zikmund nedovolil však dosud užiti hrubé střelby, na domluvu prý českých pánů v jeho ležení, aby si nekazil bez potřeby vlastního města.

Dále pravil Domšík, že ovšem také Pražané mají houfnice i větší děla, z nichž mohou odpověditi nepřátelům leckterou kouli kamennou nebo železnou. Pražka prý vystřeluje kamenné koule až 50liberní a Jaromiřka, Rychlice, Hovorka, Trubačka ne mnohem lehčí. „Tuto máme jen některé menší pušky," dodal, ukazuje na několik malých děl zvláštního tvaru, umístěných nedaleko před nimi na břehu. I na této pražské straně bylo živo: stályť zde zástupy

bojovníků i zvědavců, čile spolu rozmlouvajících a kamsi na protější břeh, směrem k Malé Straně sobě ukazujících.

Pan Brouček představoval si vojsko Zikmundovo sice zcela jinak, podobnější řádné armádě novověké; ale přes to bylo mu nevolno před leskem těch nesčíslných starožitných zbraní a v dostřelu oněch praků a děl, nechť to byly třeba jen nějaké předpotopní, nemotorné hmoždíře. Tiskl se proto s malou duší nazad a držel se co nejblíže u rohu klášterní zahrady, aby pro případ nebezpečí rychle za ním hledal ochranu.

Soudruh mu zatím sděloval, že tábor na Letné je toliko část Zikmundova vojska: leží tu Němci bavorští a rýnští. Druhé ležení s vojskem knížat míšenských rozestírá se za nimi blíže královské obory u Ovence; na polích u Holíšovic má své stanoviště lid Albrechta rakouského a na druhé straně, nejblíže u hradu pražského je tábor čtvrtý, skládající se hlavně z Uhrů a Slezáků. K tomu sluší ještě přičísti silné královské posádky na hradě pražském a na Vyšehradě.

„Ale to musí být lidu!" zvolal pan Brouček.

„Ovšem. Tolik bojovníků z rozličných končin křesťanstva nebylo snad nikdy pohromadě," potvrzoval Janek od zvonu. „Málem celý svět křesťanský stojí tu proti nám; na volání papežovo a za slíbenými odpustky shrnuly se k Zikmundovi ohromné davy křižáků z blízka i z daleka: Němci, Uhři, Valaši, Francouzové, Angličané, Španělé, Holanďané, a přemnozí jiní národové, též Chorváti, Bulhaři, Rusíni, Polané a jiní jazyka slovanského

i s nevěrnými Čechy, všeho všudy jistě sto padesát tisíc ozbrojenců."

„Sto padesát tisíc — toť hrozné! A kolik je vás?"

„Všeho obyvatelstva pražského s ženami i dětmi počítalo se za krále Václava asi sto tisíc. Avšak odchodem německých studentův a cizích kupců, poklesnutím obchodu v nynějších bouřlivých dobách, útěkem nebo vypuzením měšťanů německých i nevěrných Čechů, přehojného duchovenstva světského i řeholního s rozličnou čeledí, mnohých dvořanů a panských služebníků i jiným způsobem ztenčil se onen počet znamenitě a nechybím snad, počítaje na straně naší všech k boji způsobilých mužů i s venkovskými pomocníky jedva pětinu proti onomu počtu křižáků."

„Můj bože — jeden proti pěti! A k tomu skoro jen samí řemeslníci a sedláci, jak jsi povídal! Řekněte mi pak, lidičky, co vám napadlo, postavit se proti takové přesile!"

Domšík se zakabonil. „A co jsme měli činiti? Snad Zikmundovi se vzdáti?"

„Říká se: Hlavou zeď neprorazíš! a: Nemůžeš-li přeskočiti, podlez! Vždyť se nemusíte vzdáti hned na milosť a nemilosť. Možná, že by vám na přímluvu té české šlechty povolil nějaké ústupky —"

„Věz — hanbím se za to a všemi silami stavěl jsem se proti tomu — věz, že Pražané již dvakráte se poddávali nešlechetnému králi, žádajíce toliko za svobodné přijímání kalicha. A víš-li, jak Zikmund přijal posly naše? Na potupu nechal je drahnou dobu před sebou klečeti a pak osupil se na ně řečmi hanlivými, bez výminky odklizení všech řetězů a

šraňků z ulic a po druhé, při jednání na Horách Kutných, i vydání všech zbraní nařizuje. Tu poznali ovšem i nejopatrnější mezi námi, že nezbývá než chopiti se meče. Nyní, maje při sobě ohromné vojsko křižácké tím méně by byl ochoten v čemkoli nám povoliti. Hoříť touhou krutě potrestati náš odpor a do kořene vyhladiti učení Husovo. A kdyby snad i na oko přistoupil k žádostem našim, věř, že dosáhna moci nad námi, své sliby věrolomně by zrušil, jako nečestně zradil vlastní svůj glejt mistru Husi daný."

Pan Brouček mlčel, věda, že s Jankem od zvonu není moudré řeči; ale v duchu lál zaslepenosti Pražanů, kteří tak šíleně se vrhají do jisté záhuby. Je to čiré bláznovství. Těch sto padesát tisíc křižáků hravě umačká hrstku povstalců a ta dělostřelba na Letné rozstřílí celé město na padrť . . .

V tom upozornil je křik a ruch zástupů před nimi na protější břeh, kam již dříve všichni pohlíželi a sobě ukazovali. K řece, asi v místech nynější jesuitské zahrady, byl tam sestoupil silný zástup žoldnéřů královských a nyní spěšně postupoval směrem k Malé Straně.

Domšík vysvětlil rychle soudruhovi, že to asi z kláštera Svatotomského nebo z domu Saského u mostské věže, které s několika málo pevnými budovami zbyly z Menšího města, v bojích Pražanů s královskou posádkou na hradě pražském úplně zbořeného a vypáleného, některý odvážný houfec měšťanů vybíhá k potýčce s nepřítelem. A skutečně objevil se brzy proti žoldnéřům skrovný hlouček husitů, jen v obyčejných šatech a pouhými cepy ozbrojených, i strhla se zuřivá šarvátka. Zástupové

na staroměstském břehu provázeli boj svých protějších soudruhů hlasným voláním a z těch, kteří stáli u samé Vltavy nejzáze na levo, kde byly nějaké mlýny a dva jezy táhly se přes řeku, skákali mnozí do člunů, ke břehu přivázaných, aby přispěli oněm na pomoc. Avšak než odrazili ode břehu, byl krátký boj za řekou již rozhodnut. Hlouček neoděných husitů dotíral svými železnými cepy na velikou přesilu obrněných křižáků tak zuřivě, že pobiv některé, ostatní na útěk do úvozu nad Bruskou zahnal a vítězně do Menšího města se vracel, provázen jásotem Pražanů na pravém břehu.

Ale také naproti, na Letné nastal povyk. Křižáci shrnuli se až na okraj výšiny, hrozili Pražanům zbraněmi a pěstmi, napínali samostříly a vedli sobě jako posedlí. Bylo téměř viděti zuřivé posuňky rozšklebených jejich obličejů. Mnozí přikládali také dlaně k ústům, křičíce cosi na druhý břeh, a brzy doléhal zřetelně ku Pražanům sterohlasý posměšný řev Němců: „Ha, ha! Hus, Hus, Kacer, kacer!“

Zároveň rozstoupil se dav u jednoho stroje a pojednou vylétlo z něho množství převelikých šípů, zamířených do nejhustšího zástupu Pražanů, kteří však rychle se rozskočili, tak že toliko dva lehce byli poraněni. Jeden z těch šípů zafrčel Broučkovi blízko kolem hlavy a zarazil se za ním do zdi zahradní, že zdrobené zdivo daleko se rozlétlo . . .

Panu domácímu leknutím vypadla sudlice z ruky a chvilku stál jako bez života. Pak úprkem pádil odtud uličkou podél klášterní zahrady a zastavil se teprve za protějším rohem zahradní zdi, kde mněl se v bezpečí před německými střelami. Byl bled jako stěna a nohy se pod ním třásly, že si musel

sednouti na kámen u zdi. Chvějící se rukou utíral si s uděšeného obličeje bohaté krůpěje potu. Za chvíli objevil se před ním Domšík, drže jeho sudlici v ruce.

„Kde vězíš?“ zvolal. „Po výstřelu Němců ztratil jsem tě na chvilku s očí a potom nadarmo jsem se po tobě ohlížel; našel jsem jedno na zemi tvoji sudlici.“

„Snad nemyslíš, že jim tam zůstanu za terč, aby mě prošpikovali svými šípy jako svatého Šebastiana!“ horlil pan Brouček.

Janek od zvonu se usmál, ale pak souhlasil: „Máš bezmála pravdu. Co bychom tuto činili? Pouhým škádlením škoda mařiti čas a k řádnému boji na té straně nedojde. Odtud budou královští leda hrubou střelbou podporovati útok s jiných stran. Prozatím ulevují si bláhově jen posměšným křikem, jímž ani cihla s našich střech nespadne, a někdy takovou neškodnou prškou šípů, jakou na nás právě poslali z některého totachu nebo hrubého samostřílu. Dokud je nenapustí sirou, neovinou smolným plátnem a nezapálí na cestu, můžeme je vítati pouhým smíchem . . . Nuže, tu máš svou sudlici a pojďme dále!“

S nevlídným pohledem přijal pan domácí sudlici, s kterou by se byl ze srdce rád navždy rozžehnal; ale za to ochotně uposlechl druhého vyzvání a vzdaloval se od místa nebezpečí tak rychle, že mu Domšík sotva stačil.

Když konečně krok uvolnili, pokračoval Staročech v hovoru dřívějším: „Onde za řekou mohl jsi viděti, jak málo Pražané se bojí Zikmundova vojska. Téměř každý den vytrhne jich takový houfec proti

nepříteli, bez odění, s pouhými cepy, a zahání mnohem silnější zástupy dobře obrněných a ozbrojených křižáků. A také naši venkovští pomocníci dokázali již u Sudoměře a jinde, že hrstka jich umí porážeti celá vojska železných rytířů. Oč slabší jsme počtem a válečnými potřebami, to vrchem nahražuje náš horlivý zápal i doufám pevně v Boha, že nás neopustí ve svaté při; souzeno-li přece jinak, umřeme alespoň s vědomím, že bránili jsme svých statků nejdražších a cti své zmužile do posledního dechu."

Pan Brouček hrubě neposlouchal tuto řeč, cele jsa zaujat svými trampotami. Proklatá sudlice ho tížila, těsné nohavice škrtily, škorně tlačily a polední slunce pálilo, že valil se s něho ustavičně pot a jazyk znova práhl žízní.

Nevšímal si téměř ničeho kolem sebe, až teprve, když došli k nějaké bráně, před níž po levé straně strměla rozsáhlá, krásná budova. K dotazu jeho vysvětlil mu Domšík, že jsou na konci ulice Celetné, ona budova že jest druhý královský dvůr, nazývaný u sv. Benedikta, a brána že vede na Nové město, na příkop.

„Z Celetné ulice na Příkopy?" zvolal pan Brouček. „Ale toť by tu musela být Prašná brána!"

„O Prašné bráně nevím," odpověděl Domšík. „Této říkáme prostě brána proti sv. Ambroži neb od rána, poněvadž vede na východ."

Pan Brouček poznal, že tedy Prašná věž tehdáž nebyla ještě vystavěna, a rychle prošel branou, jsa zvědav, jak asi vypadala za husitských dob nejelegantnější promenáda pražská, pyšné Příkopy.

Netušil mnoho elegance, ale i skrovné jeho očekávání bylo velice sklamáno. Vystoupili z brány na most, který vedl přes široký příkop, a co pan Brouček za ním spatřil, bylo tak naprosto rozdílno od nynějšího obrazu té části města, že stanul v ustrnutí.

Na místech, kde se nyní táhnou od Prašné věže úpravné Příkopy, nebyla vůbec žádná ulice, nýbrž po pravé straně trčela mohutná zubovatá zeď, ohražující staroměstskou stranu proti Novému městu jako ohromnou pevnosť a vinoucí se — jak Domšík vysvětloval — odtud podél celého Starého města až k nábřeží. Před touto hradbou táhl se i hluboký příkop, přetržený jediné u východu nynější ulice Havířské, kde byla ve hradební zdi fortna prolomena a příkop před fortnou zasypán; z nynější ulice na Můstku, tehdáž branou uzavřené, vycházelo se přes příkop po mostě, na němž stály proti sobě dva domky, zamezující další vyhlídku v nynější ulici Ovocnou a dále.

Toliko na protější, novoměstské straně stála proti hradbám staroměstským dlouhá řada domů, dosti výstavných, avšak svou středověkou rozmanitostí nynějším střízlivým budovám Příkopským zcela nepodobných. Před nimi tekla po celé délce nynějšího korsa pražského strouha špinavé vody.

„Můj bože! — pomyslil si pan domácí — kdo by v této divočině mohl tušiti budoucí Příkopy!"

V duchu zaletěl nazpět či vlastně vpřed do věku devatenáctého a před ním vynořilo se skvělé korso, oživené zástupy elegantních pánů a dam, oslňujících a koketujících, stavících se na odiv a navzájem se kritisujících, skřipci a hůlkami šermujících, drahými

látkami šustících a líbeznou němčinou švehole lících . . . a s hlubokým povzdechem vrátil se do husitské doby. Posupné hradby strmí tam, kde za jasnými okny nádherné kavárny sedávali, či vlastně budou sedati dlouhonosí spekulanti, a strakatina podivných staročeských domů tlačí se tam naproti, kde bude se pyšniti hotel u černého koně a dům německého kasina.

Právě asi v tu stranu ukázal Domšík se slovy: „Hle, onen dům náležel Žižkovi, dokud býval služebníkem krále Václava."

Vedl hosta dále směrem k Poříčí. Při tom ukázal mu na pravé straně dvouvěžatou Horskou bránu na konci nynější Hybernské ulice a veliký klášter sv. Ambrože, který stál na místě nynější hlavní celnice, v levo pak, na západní straně nynějšího Josefského plácku a Eliščiny třídy, Staroměstské hradby a příkopy, které se také na té straně táhly až k řece. V hradební zdi byly tu blízko sebe čtyři průchody; totiž fortna z královského dvora, brány na konci ulic Svatobenediktské (nynější Královdvorské) a Dlouhé, pak ještě jedna brána u Vltavy. Domšík podotknul, že nyní hradby a brány Starého města proti Novému nemají žádného významu, poněvadž jsou obě města za jedno; proto střeží se a to jediné v noci z oněch bran toliko dvě nejkrajnější u Vltavy. Brouček hádal, že na své noční pouti přiblížil se k jedné z těch dvou, totiž ku bráně na konci Dlouhé třídy.

Zahnuli do ulice, vedoucí ku bráně Poříčské. Mučenník sudlice kráčel opět v myšlenkách pochmurných. Trpěl velmi rozličnými svízeli, které jsme nahoře uvedli, a rozvažoval, nebylo-li by na

čase, aby nepohodlnému hostiteli nějakou lstí upláchl a maje nyní středověký šat na sobě, sám ve staré Praze štěstí sobě hledal nebo některou branou z ní se vykradl.

Pojednou byl z myšlenek vyrušen nešťastnou sudlicí, která kdesi ve výšce v čemsi uvázla. Pohlednuv do výšky shledal, že se hákovité výběžky hrotu zapletly do jakýchsi železných kudrlinek, které na železné tyči nad brankou jednoho domu do ulice visely.

„Jaká je tohle zase hloupost!" huboval host.

„Vždyť vidíš — znamení krčmy," poučil ho Janek od zvonu, pomáhaje mu vyplésti sudlici z kudrlinek železné tyče, na jejímž konci pan Brouček teprve nyní zpozoroval houpající se věnec chvojový, pestrými fábory vyzdobený.

Obličej Broučkův se povyjasnil jako zázrakem.

„Opravdu, hospoda!" zvolal. „A sama si mě zadržela, jakoby tušila, že mám pekelnou žízeň. Toť zrovna pokynutí osudu, abychom vešli."

„Budiž, jsi-li žízniv, vejděme na pohářík," svolil Domšík — čemuž jsem upřímně povděčen, poněvadž myslím, že čtenářstvo má suchopárného líčení dávných pražských ulic právě do syta.

IX.

Klenutou brankou vešli do domu a náš sudličník pronesl opatrně svou zbraň úzkou chodbičkou a dveřmi na pravo, nyní v létě dokořán otevřenými, do stinného sklípku s klenutým stropem, jehož pěkná žebra byla dole ozdobena vytesanými pitvornými hlavičkami.

Nad prostotou hospůdky se pan Brouček již nepozastavil. Na cihlovou podlahu byl již zvyklý; nepodivil se také, že nábytek skládal se pouze ze dvou hrubých dřevěných stolů se skříženými nohami, nenatřených a nepokrytých, stojících v obou rozích vedle jediného okna, jdoucího na ulici, a ze čtyř dlouhých prasprostých lavic, z nichž dvě za stoly ke zdi byly přibity a dvě, s dlouhým lenochem, z předu ke stolům přistaveny. Okno dotčené bylo v hlubokém výklenku tlusté zdi jako v tunelu umístěno a tak malé, že jím vnikalo do vnitř na stoly jen skrovničké polosvětlo, kdežto ostatní část světničky byla zahalena v tajemný soumrak — tak bylo v létě; což asi teprve v zimě, kdy okeničku, nyní zcela prázdnou, snad přece zalepili proti mrazivé slotě nějakou blanou.

Na polici nade dveřmi stály hliněné misky a hrnce a na jakémsi štoku v třetím rohu rozmanité dřevěné, hliněné a cínové poháry, žbány, hubatky; čtvrtý kout zaujímala mohutná pec. Nápadně lišila se staročeská hospůdka od našich úplným nedostatkem čpavého tabákového dýmu, bez něhož si nyní pravou krčmu ani mysliti nemůžeme.

U jednoho stolu seděli tři mužové, u druhého hubený bezvousý mladík v šerém zedraném oděvu s ošumělou zelenou kuklou; na hrdle mu visela špinavá mošna, za širokým pasem měl zastrčeny jakési deštičky s několika husími brky a na něm přivěšeno cosi jako malou, začerněnou kaditelničku, bezpochyby středověký kalamář. Kdo si připamatuje líčení ubohého školáka ve staročeské básni o podkoním a žáku, pozná v osamělém pijáku jeho blížence.

Když naši přátelé vešli, vstal jim jeden z mužů vstříc a vítal se přátelsky s Jankem od zvonu.

„Podíval jsem se k poříčské bráně, je-li na té straně co nového," pravil, „a tu jsem se rozhovořil a seznámil tuto s Miroslavem zlatníkem od vás ze Starého města a tuto s Vackem Bradatým z našich pomocníků žateckých. Všickni v tom vedru žíznivi jsouce, pobídli jsme se vespolek na pohár a dobrou vůli ve jméno boží. Zavdej si z mého a přisedni k nám se svým soudruhem."

„Matěj, zvaný Brouček, host můj z dalekých zemí, ale Čech a Pražan rodilý," představoval Domšík svého tovaryše, kterýž zatím s hlubokým oddechnutím sudlici opatrně do kouta postavil.

„Vítej, Macku!" pozdravovali pana Broučka mužové a podávali mu své poháry.

On se trochu zakabonil nad tím více než kamarádským oslovením, ale jsa již uvyklý středověkým nezpůsobům, upil drobátko z jedné číše i shledal, že obsahuje nějaké temně začervenalé, silné víno chuti zvláštní, avšak příjemné.

„Dopij!“ pobízel ho Miroslav zlatník.

Pan Brouček měl řádnou žízeň a proto bez odmluvy vyprázdnil objemnou číši jedním douškem.

„Ej, pitel jsi dobrý,“ zvolal Vacek Bradatý.

Tu byla shovívavosť pana Broučka v koncích.

„Pytlů bych si přece vyprosil,“ odsekl uražen.

„Co se škaredíš?“ podivil se Vacek. „Z toho-li se hněváš, že dobrým pitelem tě nazývám? Dobrý pitel — dobrý bitel! říkává se u nás na Žatecku. A věru, umíš-li se tak bíti, jako umíš píti, přišel jsi do Čech právě vhod. Protož, jak praví staré přísloví: Pí a smíchu nepropíjej, milý Macku!“

„Jmenuju se příjmením Brouček a křestním jménem Matěj,“ významně pronesl rozdurděný dosud Novočech, nedotýkaje se číše, kterou Žatečan k němu přišoupl.

Nyní rozhněval se i Vacek. „Proč nepřijímáš pocty ode mne?“ zvolal s rozjiskřeným zrakem. „Zda-li proto, že pouhý sedlák jsem?“

„Nerozumíte sobě, bratři,“ chlácholil oba Janek od zvonu. „Můj host byl mnohá léta v cizině, Vacku, a ledacos pozapomněl z české řeči. Ty pak hoste věz, že u nás Macek není pohanou. Takto měníme všechna jména křestná v obyčejném hovoru. Tuto můj příbuzný Vojtěch jest zámožný měšťan novoměstský a každý mu říká toliko Vojta od pávů jako mně Janek od zvonu; tuto Miroslav se nepohorší,

nazveš-li ho Mirkem; z křestního jména Václav stává se obyčejně Vacek a z Matěje Macek."

„A což nemáte příjmení?" tázal se pan domácí, poněkud usmířen.

„Máme také často, buď po otci jako Pavel Petrův, nebo po řemesle jako Miroslav zlatník, nebo po domě jako Vojta i já, nebo po některé vlastnosti jako tuto Vacek Bradatý po svém dlouhém vouse, nebo přezdívky rozličné."

„Ale toť mívá u vás otec jiné příjmení nežli syn!"

„Ovšem že mívá. Jen málokdy zůstává některé příjmení stále v rodině . . . Než nyní zavdej si z Vackova poháru a ty, krčmáři, přines i nám nějaký nápoj."

„Víno mi došlo; mám jedno medovinu."

„Medo —" vyrazil ze sebe pan Brouček s posuňkem největší ošklivosti a vstav na polo, obrátil se po své sudlici, jakoby se chystal k odchodu.

„Což ti můj med nechutná?" durdil se krčmář. „A přece jsi dopil do dna již druhý pohár."

Ukázal na číši Vackovu, kterou byl právě pan domácí k vybídnutí svého soudruha vyprázdnil.

Pan Brouček vyvalil oči. „Tohle — tohle to že byla medovina?"

„I ovšem. Což pak neznáš medoviny!" divili a smáli se Staročechové.

„Nyní již vím, proč jsi se u mne tak bránil proti ní," pravil Domšík. „Domníval jsi se jistě, že to pouhý nekvašený med, jaký vytéká z plástů. Ó medovina jest lahodný domácí nápoj a škoda, že jí za našich dob víc a více milovníkův ubývá."

Novočech se přiznal, že si dosud pověstný rytířský nápoj představoval jako druh sladké kolomazi, a vzdal jí za to nyní nejlichotnější chválu. Rozmar jeho začal se vůbec lepšiti. Po svízelné pouti se sudlicí, v těsných škorních a po vedru na ulici bylo příjemno hověti sobě ve stinné, chladivé hospůdce a také vypité dva poháry přispěly snad k osvěžení tělesnému i duševnímu.

V myšlenkách si arci povzdechl: Do jaké společnosti jsi se to dostal! Kdyby tě tak tvoji známí od Würfla a od kohouta viděli s takovou čeládkou pohromadě!

Ba věru, ti známí by divně byli pohlíželi na hosty staročeské hospůdky. Tu seděl opřilbený Domšík, jehož zevnějšek již známe; tu jeho novoměstský příbuzný Vojta od pávů, hranatý silák, mající kromě přílby i krunýř a kromě meče i krátký železný mlat, jenž ležel před ním na stole; tu staroměstský zlatník Miroslav, bodrý, trochu k tloušťce náchylný padesátník, v podobných šatech jako Domšík, jenže bez přílby, s podivně, jako šnekovitě stočenou čepicí, kterou sňal s pololysé hlavy a pověsil na roh svého štítu, stojícího za ním u zdi podle veliké kuše, kdežto místo meče měl po boku jen široký, zlatem ozdobený tesák; tu žatecký venkovan Vacek Bradatý, neveliký, ale širokoplecí, s krátkou býčí šíjí, s ohromnýma rukama a s vousem sahajícím až po pás, v hrubém slaměném klobouce nemotorného tvaru, v jakési režné haleně až pod kolena splývající a v kožených opánkách, ozbrojen toliko velikou palicí, hojně posázenou dlouhými hřeby.

K tomu čtverolístku vhodně se družil sám pan Brouček v kukle a kloku, onen ošumělý holobradý

mladík školského vzezření u druhého stolu a konečně krčmář, ramenatý břicháč brunátného, oholeného obličeje, v rozepjatém kabátci a krátké sukni, s tesákem při pasu, právě přinášející nové poháry.

Pan Brouček musel připíti též Vojtovi od pávů a byl třetím pohárem již mile rozjařen. Než zároveň dostavila se nová chuť.

Zachytil odcházejícího krčmáře za sukni a požádal o jídelní lístek, leč upozorněn udiveným jeho pohledem na svůj novočeský poklesek, opravil se hned otázkou, mají-li něco v kuchyni?

„Krmí nemám žádných, kromě slané ryby," odpověděl krčmář.

Host poručil si tedy slanou rybu. Neočekával sice mnoho, ale přece zvolal zklamán nad přineseným pokrmem: „Vždyť je to docela obyčejný herink!"

„Také tomu tak říkáme," potvrdil krčmář.

„Již v pořekadlech pana Flašky psáno jest: Nesázej blázna nad herinky," podotknul Miroslav zlatník.

„Ale měli bychom dbáti napomenutí Husova a vymítnouti to slovo německé, jako šorce, hynstkopy, pancíře, mazhauzy, mentlíky a jiné cizí nestvůry, proti nimž horlil náš svatý mistr," dodal Vacek Bradatý.

„Ale dovol," obrátil se k němu pan Brouček, „jsi-li takový Čech, nemáš asi tam v Žatci mezi kovanými Němci ustláno na růžích?"

„Co pleteš — v Žatci kovaní Němci!?" žasl Vacek. „O, by všude po Čechách byli takoví upřímní Čechové jako Žatečtí! Nejsem z města, než z dědiny za Žatcem, ale ještě daleko za námi jest

všecko české. Jen pohleď na můj klobouk," doložil s úsměvem, „a vzpomeň na staré, žertovné přísloví: Poznáš Pehmiše v slaměném klobúce!"

Po chvilce otázal se Miroslav zlatník: „Rci, Matěji, jak o nás Češích mluví v cizích zemích!"

„Abych pravdu řekl," zabručel pan domácí za svým slanečkem, „moc oblíbeni nejsme."

„Tomu věřím rád," usmál se Vojta od pávů. „Výmluvným toho důkazem jest za řekou ono vojsko křižácké, se všech konců světa proti nám sebrané."

„Slyším, že v cizině netoliko kacířů nám spílají, ale i báchorky ohavné na nás vymýšlejí, jako bychom se klaněli zlému duchu v podobě bílého beránka nebo černého brouka," vmísil se do rozmluvy krčmář.

„Mor na lháře ošemetné!" zvolal Janek od zvonu.

„Jest napsáno ve svatém čtení: Blahoslaveni, když vám bude láno," pravil Vojta od pávů, „a znáš přísloví: Mnoho by bylo plátna míti, by chtěl každému ústa zastříti. Ať si tam za horami mluví, co jim libo; však tuto v zemi české dáme bohdá každému hanci odpověď, že oněmí na věky!"

„Kdož by se přece nermoutil, že jméno české zlehčeno a potupeno jest po všem křesťanstvu!" odporoval s povzdechem Miroslav zlatník.

„Ha, pravíš to, jakobys litoval, že odmítáme jho Zikmundovo a věrně při kalichu stojíme," vyčítal Vojta.

„O mé věrnosti k učení Husovu nikdo nesmí pochybovati a jak smýšlím o Zikmundovi, dosvědčuje toto," hájil se důrazně Miroslav, ukazuje na

svou kuši a pavezu. „Avšak žel mi přece, že koruny české dědic jako úhlavní vrah bojuje proti nám a že církev odpírá čistému zákonu božímu.“

„Což tu činiti než do poslední krůpěje krve brániti mečem pravdy té proti církvi, králi a světu celému!“ zvolal novoměstský měšťan.

„Také já jsem hotov položiti život za ni,“ hájil se dále zlatník. „Ale bojím se, že ani vítězství naše nezastaví záhubných zmatkův, hrnoucích se na zemi tuto z podtržení starých zemských řádův a z nových rozličných učení, která den co den ze smělé mysli kněží našich, ba i laiků se rojíce, již i mezi námi obranci kalicha žalostné různice plodí.“

„Tak, tak!“ ozval se tenkým, ostrým hlasem hubený mladík u druhého stolu, vstávaje. „Toť kořenné zlo i nenabyté ohavení země naší, že mnozí lidé všeteční a zvláště ti kněží Táborští den ode dne nové bludné nálezky vynášejí a rozsévají proti čistému učení našich mistrů pražských.“

Po těch slovech zavznělo bouchnutí tak silné, že pan Brouček leknutím všecek se zatřásl. To Vacek Bradatý udeřil svou ohromnou pěstí na stůl, načež hněvivě zvolal na mladíka: „Z čeho chceš, ty žáku holobradý, trestati kněží táborských?“

„Ač holou bradu mám, však v písmech jsem sběhlý a chtěl bych se hádati o thesi jakoukoli s bakaláři i mistry,“ chlubně hájil se žák. „Chciť dovésti světle z písem svatých, z otcův církevních, z knih mistra Husi i z traktátův samého Viklefa, že kněží táborští všickni proti křesťanské pravé víře bloudí a zvláště —“

„Mlčiž, protivo nevlídná!“ okřikl ho prudce Vacek. „Trus všetečným rozumem svým ve škole,

kde ti o hřbet rozbijí ještě mnohou metlu březovou. Věz, že i já se držím učení kněží táborských a nedám na ně kdykati nikomu, nejméně tobě, partéko hubená!“

„Nechej žáka s pokojem,“ ujal se mladíka Miroslav zlatník. „Sámť věřím, že Táboři bloudí, uchylujíce se od učení Husova a vymýšlejíce smělé novoty rozličné, které netoliko navždy od církve obecné by nás odtrhly, ale i zvrátily všecek starodávný dobrý řád. Již nechtějí míti krále nad sebou ani pána jiného, práva pánů, panoší i měšťanů rušíce a statků i zboží jim odjímajíce. Nad to boří a pálí netoliko kláštery, než i chrámy boží, oltáře rozmetávají, ornáty trhají, posvátné nářadí třískají, sochy i kosti svatých rouhavě potupují —“

„Poněvadž modloslužba jest, klaněti se kostem trouchnivým a loutkám rukou lidskou utvořeným,“ prudce odmlouval Vacek. „A není-li psáno v písmě, že přijde čas, kdy lidé nebudou se modliti ani v Jerusalemě ani na hoře Garizim, ale modliti se budou v duchu a pravdě? Tato doba přišla již nám, pravdu poznávajícím. Nám netřeba chrámů, ani oltářů, my kdekoli modlíme se v srdci svém. Aniž nám třeba bludných ustanovení lidských; myť nosíme čistý zákon boží psaný v srdcích svých. V říši boží není pánů ani chlapů, než toliko bratří a sestry, milující sebe vespolek a svorně se dělící o všechny potřeby pozemské. Ale tvé srdce, zlatníku, lpí na mrzkém kovu více než na pravdě nebeské. Ty bojíš se, by vypleněním hříšné marnosti světské nebyl ukrácen tvůj zisk a proto hájíš i drahocenných monstrancí, pozlacených sošek a skvostně krumplovaných ornátů —“

„Poctivý výdělek za hřích sobě nekladu," rozhorleně namítal Miroslav. „Ale pro zisk nehájím monstrancí a ornátů, než jedno pro čest boží a důstojnosť mše svaté, kteréž slouží drahý kov leskem, rukou Stvořitele přidaným."

„Právě jsi pověděl," přispěl mu nedočkavě na pomoc žák a začal mluviti jako v učené disputaci, vážně se tváře a po příkladu snad některého starého, šedobradého mistra palcem a ukazováčkem pravé ruky jezdě po hubených tvářích od očí až pod bradu, jakoby si skutečně hladil dlouhý plnovous: „Takto velí řád křesťanský při mší sloužení, kterýž složen jest z nejušlechtilejších pravd a modliteb svatých jako z perel svatých drahých a z kusův zlatých a z drahého kamení pravdy a víry křesťanské, pročež mu i zevnější drahocenná ozdoba právem božským přísluší. A co zvláště zavržení ornátův se týče, v tom změtenci oni táborští netoliko šeredně bloudí, ale i svého Viklefa potupují, jenž sloužil až do smrti mši s ornátem a v knihách de Eucharistia v kapitole čtvrté světle praví, že — —"

„Jdižiž se svou nedopečenou moudrostí!" přetrhnul jeho výklady Vojta od pávů. „Věz, i já srovnávám se ve mnohém s Tábory."

„Však vás Novoměstské brzy docela v Tábory převrátí zuřivý kněz Jan Želivský, který k nim tíhne," zvolal Miroslav zlatník.

„Slyš," vzkřikl Vojta podrážděn, „kněze Jana mi nedotýkej, sic odpovím, že budou někomu boky třeštiti!"

„Ustaňte, přátelé!" konejšil vádu Janek od zvonu. „Není doba k hádání; nyní třeba nám všem

býti za jeden člověk proti hrozícímu nepříteli. Však stojíme všickni stejně o kalich a svobodu zákona božího a v čem jiném se různíme, to nebudiž rovnáno vádou v krčmě, ale vážným rozmlouváním kněží obou stran. Do té doby nikdo nikomu nespílej změtenců, nejméně pro ornáty."

„Ale ornátové náležejí mezi stěžejné řády církevní," vedl dále svou neodbytný žák. „Ovšem, Táboři i církev samu potupují a ze všech řádů jejích se vytrhují, nevážíce toho, co praví Beda v kapitole „Quicumque" a svatý Augustin v kapitole „Omnis catholicus" a v kapitole „Ita fit" a k témuž v kapitole „Sic enim". Hm, hm. Et ponitur —"

Uvázl a vyňav deštičky z pásu, začal je pilně prohlížeti.

„Co soudíš ty o mešních ornátích?" obrátil se Miroslav zlatník k panu Broučkovi.

Tento utužil zatím svoji novou známosť s medovinou a nalézal při ní čím dále, tím rozmilejší vlastnosti. Dí-li staročeské přísloví: „Chmel hrdina", mělo medovinu nazvati snad ještě větší hrdinkou. Novočeskému pijákovi se zdálo, že každým douškem vlévá se do jeho žil ohnivější krev a do srdce divnější odvaha; zapomínal na všechny přístrachy středověku a zrak jeho zářil téměř bojovně budoucím věcem vstříc. Ač s počátku se mrzel na Staročechy, že ani v krčmě neznají rozumnější rozprávky než o politice a dokonce o náboženství, pocítil znenáhla sám velikou chuť vmíchati se do toho sporu. Vackova rána pěstí o stůl ho sice na okamžik zastrašila, ale nový doušek vrátil mu bojovného ducha, tak že nyní na otázku zlatníkovu odpověděl velmi rozhodně: „Divím se věru, lidičky, že se můžete o takovou

věc ještě hádati. Co pak by byla mše bez ornátu! Tak ji slouží snad leda berani —"

V tom stalo se s panem Broučkem něco, co v prvním okamžiku ani dobře nechápal, ale čím pojednou vzalo za své všechno jeho medové hrdinství. Železná ruka sevřela ho v týle, před ním zakmitla se palice s dlouhými hřeby a do uší zahřměl mu vzteklý hlas: „Dám ti berany, Machomete nečistý!"

Episodě v krčmě hrozil přesmutný konec, ač ještě v čas zachytil s jedné strany Domšík zuřivého venkovana za ruku s palicí a s druhé strany zakročil chlácholivě krčmář.

Na štěstí zalehl v tom z ulice do krčmy zmatený křik a lomoz. Vacek bezděky pustil šíji Broučkovu a všichni naslouchali; hlukem venku bylo slyšeti rány zvonu.

„Toť na radnici zvoní na poplach!" zvolal Domšík.

Krčmář, jenž zatím vyběhl na chodbu, vrátil se rozčilen, hlásaje: „Křižáci přejeli přes Vltavu na pole Špitálské a míří k Poříčské bráně!"

Rázem zapomněli všichni hosté na spor a zvolali téměř jedněmi ústy: „Vzhůru na ně!" chápajíce se zbraní.

Jediný žák dosud pilně převracel deštičky. Krčmář zaskočiv do temného pozadí, vrátil se odtud k němu s dřevěnou, hřebíky posázenou a řetězem ku krátkému držadlu připevněnou koulí.

„Ej, školáku," vzkřikl, „tu máš důvod pro tuto chvíli nejlepší!"

„Mníš, bych se neuměl oháněti i v takové disputací?“ opáčil žák hrdě a schvátil nabídnutou zbraň.

Domšík vytáhl měšec s penězi, ale krčmář vyrazil již s vytaseným tesákem na ulici.

Co se s panem Broučkem v tu chvíli dělo, nemůže si určitě připamatovati; jenom nejasně se mu zdá, že Janek od zvonu vtiskl sudlici do jeho ruky a že hrozný Vacek za ním máchal svou ohřebíkovanou palicí. Jest arci skoro jisté, že máchání to neplatilo panu Broučkovi, nýbrž Němcům křižákům, s nimiž se nedočkavý bojovník v duchu již měřil; ale pan domácí se domnívá, že hluboký respekt před touto palicí byl hlavní pobídkou, která ho v těsném klubku ostatních hostů dopravila z krčmy ven na ulici.

Celou její šíří valilo se již jako dravá, rozvodněná řeka bojechtivé množství Pražanů, křičících, tlačících se, máchajících zbraněmi všeho druhu, nedbajících varovného volání některých vůdců, a strhlo i hlouček z krčmy vyběhší rázem do svého bouřlivého, neodolatelného proudu. Pan Brouček byl jím nesen ku předu nevěda ani jak. Přiznává se, že v té chvíli byl skoro bez ducha, bez myšlenky; cítil jen smrtelnou úzkost a nesmírnou hrůzu; byl prý jistě bled jako křída, vlasy se mu ježily, čelo kryl studený pot, kolena se mu třásla, ba i zuby prý mu cvakaly.

X.

Náš hrdina (nyní mohu jej tak pojmenovati plným právem) byl v pravém slova smyslu vystrčen blízkou Poříčskou branou od bojovných davů, s ohromným křikem: „Hr, Praha!“ proti nepříteli se ženoucích.

V panu Broučkovi všechny ostatní city ustoupily té chvíle smrtelné úzkosti, která ho mocí pudila směrem od bojiště opačným; ale prudký nával hustých zástupů za ním nutil jej dále a dále v před, kdežto s obou stran svírali ho jako v kleštích Janek od zvonu a Vojta od pávů.

Tak dostal se branou na most, vedoucí za ní přes široký příkop městských hradeb, a byl vlečen ještě kus dále rovinou, která se za Poříčskou branou prostírala na místě nynějšího Karlína mezi řekou a horou Vítkovou, nynějším Žižkovem, a nazývala se polem Špitálským. Byla tu většinou pole v tu dobu před časem již posekaná a jen něco rozptýlených domků se zahrádkami; těsně pod ströznou strání Žižkova táhla se větší zahrada a vinnice. Na hřebenu Žižkova bylo viděti dva čtyřhranné dřevěné sruby a mezi nimi táborské vojsko pod černou korouhví s červeným kalichem.

Náš hrdina nevěnoval arci okolí hrubě pozornost; prach, vybouřený kvapícím davem na široké cestě, která se od brány polem Špitálským táhla, kalil mu zraky zároveň s nevýslovnou bázní, která čelo jeho pokrývala krůpějemi chladného potu. Avšak po nějaké chvíli uvolnily se alespoň jeho pohyby. Za branou mohl se totiž tlum kvapících bojovníků šíře rozvinouti, roztrhal se v houfce, pak i v jednotlivce, kteří v divokém úprku druh druha předstihovali. Janek od zvonu i novoměstský měšťan brzy nechali za sebou našeho sudličníka, který z dobrých důvodů příliš nechvátal. Tiskl se na pravo nedbaje nárazův a štilců, jichž se mu dostávalo od zadních, kterým v běhu překážel. Konečně se mu podařilo z nejhustšího proudu kvapících vyplésti se do pole stranou.

Zpátky do města ovšem nemohl, neboť i brána Poříčská a brána Horská na konci nynější Hybernské ulice chrlil'y stále nové davy ozbrojenců na bojiště; avšak zahlédl vinnici pod Žižkovem a pud sebezachování hnal ho tímto směrem, kde mohl snad nalézti bezpečného úkrytu.

Pojednou však zpozoroval, že vyvalil se proti Pražanům na poli Špitálském nový ohromný oblak prachu, z něhož blýskalo železné brnění a množství kopí a mečů. Tryskem přijížděl dav jezdcův, od hlavy k patě železem oděných, s vlajícími chocholy na přílbách, jedni napřahujíce dlouhá kopí, na nichž se třepetaly korouhvičky s červeným křížem, jiní máchajíce dlouhými meči. S křikem strašlivým uháněli tak proti husitům a v tom nestvůrném železném zakuklení, kterým nabývali příšerného, pro pana Broučka zcela neobyčejného vzezření, nezdáli se na-

šemu hrdinovi ani lidmi, nýbrž hroznými letícími přízraky.

Krev stydla mu v žilách a hrůzou na okamžik ztrnul jako k zemi přikován.

Jezdci setkali se již s prvními zástupy Pražanův a panu Broučkovi zjevil se hrůzně krásný obraz: v oblacích prachu chumelili se pěší i jezdci, míchaly se pestré oděvy Pražanů s lesklým brněním Němců, rudé kalichy, vyšité na šatu oněch, s červenými kříži na křižáckých korouhvičkách, hřívy koňů vlály, meče a hroty kopí se kmitaly, ježaté železné cepy a palcáty lítaly vzduchem a strašlivý třesk a řinkot těchto zbraní spojoval se s křikem bojujících, s dupotem a ržáním koňů v ohlušující vřavu.

Než Pražané bránili se jen krátce; bylit vytrhli z města v úplném nepořádku, rozptýlili se příliš, přední zástupy vzdálily se od zadních a srazily se proto se zdrcující přesilou nepřátelské jízdy. Několik jich padlo; ostatní, vidouce marnost odporu, dali se na útěk, vnášeli zmatek do zadních davův a strhovali i tyto k nepořádnému ústupu; jezdci s vítězným rykem bouřili ku předu jako hromonosné železné mračno, porážejíce Pražany k zemi a ženouce zmatené před sebou...

Již před neblahým obratem boje nabyl pan Brouček opět smyslův a pokračoval ve svém divokém úprku k vinnici; ale v tom zamířila směrem k němu jedna z oněch železných příšer a než mohl hrůzné nebezpečí řádně pojmouti, zableskl se nad ním hrot smrtonosného kopí — —

Ó zlatá sudlice, ty neochotným nosičem svým stokrát do horoucích propastí posílaná a tam na břehu vltavském již ošemetně opuštěná, ty spoustou

urážlivých názvův a porovnání obsypávaná: tys nyní jediná velkomyslně zachránila život mého hrdiny! Stojíš-li někde v některém museum mezi rezavou zbrojí husitskou, což rád bych k tobě putoval a vděčně zulíbal tvé červotočivé ratiště, že zachovalo národu největšího cestovatele a mně vydatný zdroj honorářův a slávy!

Ano, v osudném okamžiku slavně jsi se osvědčila, proslulá zbrani božích bojovníků — můj hrdina totiž v běhu klopýtl přes tebe a jak dlouhý tak široký natáhl se na zemi přes tvé dřevce, kůň s železným jezdcem pak mocným skokem přeletěl přes padlého, ani kopytem oň nezavadiv, a vrazil do zástupu jiných pražských bojovníků.

Ano, pan Brouček byl mezi těmi několika padlými, o nichž se historie, vypisujíc tento krátký boj, zmiňuje; avšak historie neví, že jeden z těch padlých opět vstal, ovšem nikoli hned. Neboť hodnou chvíli zůstal náš hrdina — jemuž domácí dějiny za tuto malou opravu k díkům jsou zavázány — bez pohnutí ležeti jako bezduchý. V prvním okamžiku ztratil prý leknutím opravdu vědomí, a když ho zase nabyl, setrval ve své nepohnutosti z dobré příčiny: soudil totiž, že ani nejlítější nepřítel nebude tak nemilosrdným, aby bodal ještě do mrtvoly.

Taje i dech, naslouchal vřavě bojujících, která se na štěstí vzdalovala od něho ku bráně. Konečně odvážil se mrknouti okem v tu stranu i shledal, že jezdcové dosud ženou husity před sebou a všechen svůj zřetel jen do předu obracejí. To dodalo mu tolik hrdinné odvahy, že osmělil se pošoupnouti zlehounka tělo o poznání dále, načež opět napodobil mrtvého, až po novém mrknutí po nepříteli opakoval

svůj manévr. Tak plazil se jako had po břiše dále směrem k vinnici, pomáhaje si co nejopatrněji lehkými pohyby loktův a kolen, aby posunování jeho bylo co nejméně znatelné.

Při tom pomýšlel především na úkryt ve vinnici, ale zároveň uzrálo v něm přesvědčení, že učiní nejlépe, odstěhuje-li se z ohrožené Prahy prozatím na horu Vítkovu k Žižkovi, jehož pevný tábor mu poskytne ochranu alespoň do té chvíle, dokud povstání v Praze nebude udušeno.

S tímto úmyslem smýkal se opatrně dále a byl již blízko vinnice, když ohlednuv se nazpět, zočil novou překvapující změnu na bojišti. Nové, valné zástupy Pražanův, avšak tentokrát spořádané a hejtmany svými vedené, vytrhly z bran Poříčské i Horské a nepřátelská jízda, ani jich nedočkavši, pojednou obrátila své koně nazad a ujížděla k řece.

V tom uslyšel pan Brouček blízké kroky a hlasy směrem od vinnice a mžikem ztrnul opět v živou mrtvolu.

Od vinnice přicházeli dva ozbrojení mužové a již slyšel zřetelně jejich rozmluvu.

„Hle, Němci bředou zase přes řeku," pravil jeden. „Jistě chtěl Zikmund jediné zkusiti Pražany, jak se budou míti k obraně."

„A počátek nebyl dobrý," dodal druhý muž. „Vysuli se příliš dychtivě, bez hejtmanů svých, nejsouce k boji zřízeni a přední speřili se s jízdou mnohem silnější, která je proto snadně mohla odbiti. Však jim to bude alespoň naučením pro podruhé. — Hle, tuto leží jeden, i zdá se, žeť ještě živ."

Pan Brouček, usoudiv dle řeči příchozích, že

jsou Táboři, procitl nadobro ze své zdánlivé smrti a s těžkým povzdechem napolo se vztýčil.

Zočil před sebou vysokého, ramenatého muže, velitelského vzezření, s přílbou na hlavě a s železným mlatem v ruce; vedle něho stál muž těla štíhlého a bledé tváře, však vášnivě planoucích černých očí. Černý jeho šat, černý birýt, havraní vlasy a vousy tvořily příkrou protivu ku bledosti pleti a činily na Broučka dojem téměř příšerný; po boku měl dlouhý meč a pod paží nějakou knihu v tlusté kožené vazbě.

„Jsi-li poraněn?“ tázal se muž s mlatem.

„Možná, že jsem utrpěl nějaký vnitřní úraz,“ zastenal pan Brouček, „nebo jsem byl snad omráčen —“

„Hle, tvůj klok je okrvaven,“ upozornil ho muž.

„Okrvaven?“ zvolal s hrůzou náš hrdina a rázem vyskočil. S úžasem spatřil na kloku krev a začal se rychle ohledávati, zdali snad přece nějakým tajemným způsobem neutržil poranění; ale neshledal ani necítil ničeho, co by děsivé té domněnce nasvědčovalo.

Tato krev na kloku pana domácího zůstane asi navždy hádankou nerozřešenou. Byla-li to snad medovina v krčmě rozlitá, která na fialovém kloku krvi se podobala, nebo-li šíp některého Pražana zasáhl nepřátelského koně právě v tom okamžiku, když letěl přes padlého Broučka, a vystřikla-li při tom krev jeho na klok, neb-li dokonce Broučkova sudlice, padajíc, nějakým podivným obratem koně poranila a způsobila ten zázrak: tyto obrázky vřadí bezpochyby Klio mezi své věčné záhady.

„Kde máš zbraň?“ ptal se dále muž s mlatem.

„Nevím věru, kam se poděla," zapřel pan Brouček nevděčně svou sudlici, na štěstí dosti vzdálenou, s níž nehodlal se více shledati. „Napřáhl jsem ji —" a povzbuzen šťastným nápadem, kterým si pomohl z rozpakův, osvědčil netušené nadání k epickému básnění dalším líčením: „— napřáhl jsem ji proti jezdci, který tryskem ke mně mířil — vrazil jsem ji vší silou koni do boku — kůň se vzepjal — a — a —"

„A kopytem tě omráčil," doplnil muž. „Meč pak buď uvízl koni v boku nebo ti vypadl z ruky a někdo jej zvedl."

„Takové to asi bylo," potvrzoval srdnatě náš hrdina. „Poněvadž jsem byl omráčen, nevím, co se dále se mnou dělo."

„A kterak jsi zabloudil až sem, tak daleko od ostatních?"

„Běžel jsem napřed a chtěl jsem na křižáky se strany," lhal již bez okolků pan Brouček, kterého tato kritická chvíle obdařila neobyčejným důvtipem.

„Aj, tyť i chytrosti válečné vymýšlíš, že bys hejtmanem býti mohl," usmál se muž s mlatem. „Ale zdá se, že jsi v pravdě pacholek statečný, ač vzezření nemáš hrubě bojovného."

Náš hrdina přijal sice titul pacholka s nelibostí, ale náhradou bylo mu uznání jeho statečnosti, při němž se skromně zapýřil. Nyní, kdy nejhorší nebezpečí minulo, pocítil v sobě skutečně cosi jako jiskru hrdinství a podíval se na oba muže již skoro beze strachu.

„Ale proč mluvíš tak chatrně česky?" vyzvídal onen. „Jsi-li z té hrstky pražských Němcův, kteří se přichýlili k učení Husovu?"

Pan Brouček ohradil se proti nařknutí z němectví a znovu opakoval svou báchorku o dlouholetém pobytu v cizích zemích, odkud se teprve nedávno vrátil.

„Abys pomáhal krajanům v těžkém boji?“ ptal se muž s mlatem, jehož oči vlídně zazářily. — Brouček nesměle přisvědčil.

„Opravdu mi se líbíš, brachu! — Co myslíš ty, kněže Václave?“

„Rci, přidržuješ-li se učení pražských mistrův,“ otázal se pana Broučka táborský kněz.

Jak víme, umínil si náš hrdina, že přejde na čas od Pražanů k Táborům, a proto odpověděl: „Abych pravdu řekl, Pražané se mi tuze nelíbí —“ načež po šťastném vnuknutí, vzpomenuv si na hádku v hospudce, rychle dodal: „A jsem také proti ornátům —“

Tím dobyl si rázem srdce táborského kněze. „Proti mešním plachtám a všem ostatním zbytkům římské modloslužby!“ zvolal pochvalně. „Tak-li tomu, nepatříš mezi Pražany, ale mezi nás. Hejtman Chval uznal i tvou statečnost — budeš řádným bratrem Táborem!“

„Ovšem, pojď s námi tuto na Vítkovu horu,“ přisvědčil Chval.

Brouček souhlasil a kráčel s Chvalem Řepickým z Machovic, hejtmanem táborským, a proslulým knězem Václavem Korandou, jejichž plná jména později vyzvěděl, po stezce mezi vinohrady, s části zpustošenými, vzhůru na nynější vrch Žižkov.

XI.

Hejtman Chval stoupal napřed, Koranda však držel se za ním po boku nastávajícího Tábora, vykládaje mu své náhledy o zavržitelnosti postů, církevních svátků, latiny při mši, vzývání svatých, modliteb za zemřelé a jiné kusy učení táborského.

Pan Brouček stával se čím dále posluchačem roztržitějším; ani plamenná muka očistcová, která kněz obšírnými důvody odkazoval do říše bájí, nedovedla ho rozehřáti a v duchu posílal nudného společníka někam do sousedství popíraného očistce. Nebylť mu Koranda vůbec hrubě sympatický. To hubené tělo, bledé tváře, horečně svítící oči a k tomu ten ohromný meč po boku — ne, tohle nebyl společník po vkusu pana domácího. Čistý velebníček, prohodil k sobě.

Kněz přetrhl pojednou svůj výklad a zastaviv se, upřel naň své plamenné oči tak pronikavě, že náš hrdina leknutím až se zachvěl.

„Proč na mne tak divně hledíš?“ otázal se Koranda přísně.

„I nic, velebný pane — nic," omlouval se rozpačitě pan Brouček. „Pomyslil jsem si jen, že to máte kapitální zabiják u pasu."

„Zdaž mi chceš vytýkati oči mým mečem?" zvolal kněz.

„Já — vám — já ti — —já oči vypíchnout —?" koktal všecek pomaten náš hrdina, který neměl ovšem ani tušení o staročeské frási, v níž „vytýkati někomu něčím oči" znamená prostě tolik jako v novočeštině „někomu něco do očí vyčítati."

„Věz, že sice i já meč si připínám v dobách, kdy snad jedno rameno rozhodnouti může svatý boj pro zákon Páně," pravil Koranda slavně; „ale kdyby došlo na tuto potřebu nejhorší a ruce mé, boží službě zasvěcené, poskvrnily se lidské krve prolitím, tuť nikdy již nedotkly by se kalicha s velebnou krví Kristovou!" (Staří letopisové nás poučují, že se Koranda skutečně zachoval podle slov k panu Broučkovi pronesených. Tento kněz táborský, jenž na památné hromadě u Křížků první volal k lidu, že potřebí jest, aby již nechodili s poutnickou holí, ale s mečem v rukou; který dlel v tuhém boji u Sudoměře a v jiných bojích četných: který tak horlivě vodil ozbrojený lid na kláštery a nabádal k dílu zkázy; kterého ještě mnohem později Eneáš Sylvius, setkav se s ním již starcem v Táboře, nazval „starým ďábla nástrojem": týž Koranda přestal ještě téhož roku 1420 až do své smrti sloužiti mše proto, poněvadž na Přibenicích s jinými se bránil házeje s věže kamení dolů na nepřátele a tudíž se domníval, že při tom někoho se světa sprovodil.)

Po episodě s mečem pokračoval kněz ve svých náboženských výkladech; ale pan Brouček přestal

již nadobro poslouchati. Ducha jeho zaměstnávaly jiné věci.

Z počátku bral se chutě do vrchu, ale čím výše vystupoval, tím více klesal na mysli. Přicházelyť mu na paměť všechny pravdivé i nepravdivé historky, které kdy slýchal o Žižkovi: ty hřeby, které prý hrozný slepec vrážel do tonsur kněžských, ty oběti, jež prý vlastnoručně palcátem zabíjel, a jiné, které dal v jedné sakristii za živa upáliti a p. Hleděl tedy s úzkostí stále vzrůstající vstříc okamžiku, až bude představen strašnému vůdci Táborů.

Na hřebenu hory, na samém kraji jeho ku Praze obráceném, stál čtyřhranný dřevěný srub se střílnami a vyčnívajícím shora podsebitím, obehnaný zdí z kamení a hlíny, jakož i příkopem. Chodci zahnuli však pod tímto srubem na zadní, jižní stráň hory, k nynějšímu Žižkovu obrácenou. Odtud bylo již viděti i druhý dřevěný srub, též na hřebenu hory v některé vzdálenosti od prvního na východ vystavěný a rovněž zdí a příkopem chráněný. Vedle něho zdvihala se jakási věž v rohu jedné z ohražených vinnic, pokrývajících tuto jižní stráň.

„Chceš-li se státi vůdcem vojenským, jak možno se domnívati podle tvého útoku v bok Němcův, u Žižky budeš míti školu nejlepší,“ pravil s úsměvem Chval Řepický k panu Broučkovi, když se plahočili po příkré stráni zpustošenou vinnicí vzhůru na hřeben. „Hle, kterak rychle a lacino si tuto zřídil znamenitou tvrz, jak vtipně se tu ohradil a okopal! Naše vojsko leží na úzkém hřebenu hory mezi oběma sruby, chráněno jimi na východ a západ; od půlnoci je mu bezpečnou obranou srázná, zhola nepřístupná stráň a také k této polední straně jest, jakož vidíš

sklon hory dosti příkrý, i vadí tu také nepříteli vinnice a jejich kamenné ohrady. Žižka svým bystrým jedním okem všechno umí nejlépe vyhlídnouti a všeho k záměrům svým použiti; hleď, i ona věž vinničná dobře se mu hodila k lepšímu opevnění východního srubu."

Zatím dostoupili blízko ku hřebenu, vyšli z vinnice přes rozbořenou zeď a pan Brouček spatřil před sebou vojsko táborské.

Byly tu rozloženy mezi oběma sruby husté davy mužů, žen i výrostků v nejpestřejší směsici. Malá část mužů měla krunýře a přílby; většina byla oblečena jen v kabáty kožené neb soukenné, krátké sukně, nohavice a škorně neb opanky, tkanicemi k nohám připevněné, někteří v haleny nebo pláště, na hlavě pak měli kukly, nemotorné klobouky nebo huňaté čepice. Mnozí nesli na kabátě přišitý kalich z červeného sukna. Zbraněmi jejich byly sudlice, kopí, okované cepy, palcáty, samostřily, meče; část měla podlouhlé veliké štíty dřevěné, většinou koží nebo plátnem potažené a pomalované. Zbraní výrostků byl kožený ruční prak na loučení kamenů. Ženy a dívky byly buď prostovlasé nebo měly na hlavách dlouhé plachetky, páskou k čelu připoutané, na těle jen režné košile a prosté sukně, z části kabátce nebo pláště, a byly většinou tváří stejně opálených jako mužové, těl statných, očí jiskrných a smělých.

Některé zástupy stály dosud na půlnočním okraji hory, odkud byly patrně průběh boje na Špitálském poli sledovaly; jiní seděli, živě rozmlouvajíce o šarvátce právě ukončené; některý počet žen, mužův i výrostků pak byl již opět zaměstnán u srubů,

kdež dokončoval poslední části zdí, na obranu tam zdělaných. Mezi zástupy bylo také viděti několik kněží, veskrze vousatých a šatem jen málo od ostatního množství se lišících; někteří nesli bibli pod paží nebo i kalich v ruce.

A nad celým tím pestrým, malebným obrazem vlál na vysoké žerdi dlouhý černý prapor s červeným kalichem.

Chval z Machovic uvedl nového Tábora k vojevůdci, tehdáž ještě jednookému, kterýž právě s železným palcátem v klíně na velikém balvanu jako na prestolu sedě, s výstupku hory pátravě pohlížel přes Vltavu na ležení nepřátel, do něhož se německá jízda zatím již navrátila.

Čím blíže pan Brouček přicházel, tím větší úzkost pociťoval před setkáním se strašným vůdcem táborským, a když konečně před Žižkou stanul, měl oči strachem zakaleny tak, že nemůže vylíčiti ani podobu ani šat jeho, čehož sluší litovati tím více, poněvadž ve starých památkách dosud marně hledáme podobiznu nepochybně věrnou největšího hrdiny národního.

Přepamátné setkání Jana Žižky s Matějem Broučkem odbylo se velmi krátce.

Chval pravil: „Vedu ti nového Tábora, bratře Žižko: já a kněz Koranda setkali jsme se s ním dole na poli Špitálském, kdež s Pražany mužsky bojoval, a na žádost jeho přijali jsme ho mezi bratry.“

Třesoucí se Brouček cítil, kterak bystré jedno oko Žižkovo zpytavě na něm spočívá, a pak slyšel jeho zvučný, velitelský hlas: „Zdá mi se, žes dosud břichu svému sloužil více nežli bohu. Však u nás

brzy pozbudeš hříšného tuku. Jaké jest tvoje jméno?"

„Matěj Brouček," stěží vyslovil pan domácí chvějícím se rtem.

„Nuže, bratře Matěji, hejtman Chval přijme tě mezi své cepníky a vycvičí tě k boji po našem způsobu; nyní jdi a pomáhej pracovníkům na zdech! Zdráv buď!"

Chval odešel s Broučkem k zástupu cepníků, kteří pozdravem a někteří stiskem ruky uvítali nového bratra, a pak jej dovedl mezi ženy a muže na zdi pracující.

„Jsi chlapík silný, bratře; můžeš podávati kameny," rozkázal mu a vrátil se k cepníkům.

Bratr Matěj byl sice rád, že má představení u Žižky odbyto, ale úkol na uvítanou mu přidělený naplňoval jej pramalým potěšením. Pěkné přivítání — hučel do sebe. — Mám podávat kameny jako nádenník! Ani se to pro vojáka nesluší. Skoro se mi zdá, že jsem vyvedl notnou hlouposť. Pražané znají přece uctíti hosta. Janek od zvonu je sice jinak potrhlý, ale na špatné pohostění — kromě té komořice — si nemohu naříkat. Mohl jsem nyní po šarvátce sedět klidně u medoviny v krčmě nebo za plným stolem u Domšíku. Ba že jsem prohloupil, pořádně prohloupil!

Brzy poznal také, že nebyla jeho práce žádnou hračkou. Musel zdvihati balvany, že se pod nimi až prohýbal, a starý, šedobradý Tábor, jménem bratr Stach, kterému Žižka dohled na pracovníky svěřil, pobádal jej ustavičně k pospěchu. Utrmácen již cestami po Praze, ruchem šarvátky a lezením na

Vítkovu horu, musel nyní v úpalu slunečním robotit, až ho všecky údy bolely a po rozžhavených tvářích stékaly potůčky horkého potu. K tomu smály se ještě Táborky jeho hlubokým povzdechům a žalobným posuňkům.

Jaktěživ ani nezavadil o sprostou práci a teď se musel trmácet jako nejbídnější pomahač na stavbě. On, majitel třípatrového domu! Kdyby ho viděli jeho známí při takové lopotě! Bylo mu téměř do pláče.

Když byla konečně práce hotova, svalil se únavou jako žok do trávy na pokraji příkré severní stráně. S trpkou výčitkou pohlížel na ruce rozedřené, plné puchýřů krví podlitých.

Když si poněkud oddechl a večerním vánkem se ochladil, zadíval se smutně dolů do krajiny. Vzpomněl si, kterak ještě nedávno, v devatenáctém století, zabloudil procházkou na Žižkov a jak právě s tohoto místa spokojeně pohlížel na střelbu a cvičení vojenská u invalidovny, na živé předměstí karlínské, na jasnou řeku, po níž se vlekly nemotorné staré lodě, koňmi tažené, na veselou krajinu s Libní, továrnami holešovickými, Stromovkou, vínorodou Trojí a přívětivou Pelc-Tyrolkou. Můj bože, jaká to hrozná změna! Nyní vidí před sebou tutéž krajinu, tu samou v malebné oklice zatočenou Vltavu, za ní v pozadí lesnaté Ladví a dlouhé površí, táhnoucí se odtud až k Podbabě — všechno je totéž — ale jak zcela jinak vypadá přece ta krajina ve století patnáctém!

Místo invalidovny a Karlína holá pláň s několika rozptýlenými domky; vzadu po výšinách od

nepatrné vesničky Libně až k Podbabě samý jen vinohrad; místo holešovických továren toliko široká role u malé vesničky a na nich vojenský tábor; jiné veliké tábory na Letné, u Ovence a Stromovky, tehdejší královské obory, i blíže u hradu Pražského — všechna ta krajina za řekou jest pokryta vojenskými boudami a stany, hemží se bojovníky a koňstvem, ježí se kopími, blýská se všelikými zbraněmi, třepetá korouhvemi a kmitá červenými kříži. Jediné to velkolepé mraveniště válečné!

Pan Brouček teprve nyní plně poznal strašlivou moc, které troufají si čeliti zaslepení Pražané a ta hrstka Táborů. Nemohl ani pochopiti takovou bláhovosť a pravil sobě, že minuli se zajisté všichni s rozumem.

Starý bratr Stach, který se posadil vedle něho, ozval se pojednou, jakoby četl v jeho myšlenkách: „Žasneš nad počtem nepřátel, bratře, a snad i soudíš, že pošetilci jsme čekajíce vítězství nad silou takovou. Ha, nebyl jsi v boji u Sudoměře jako já, neviděl jsi tu strašnou blýskavici železných pánů proti nám hrstce neoděných sedláků, jejichž hradbou jedinou bylo dvanácte vozů a Hospodin Bůh . . . Více než pět jich bylo na jednoho našince a na kopyta koňů svých nás chtěli rozebrati . . . Ale Bůh kázal slunci, aby před časem zapadlo za horu, a ve tmě bili se nepřátelé sami mezi sebou i rozprášeni jsou cepy našimi v útěk hanebný . . . Tys nebyl u Nekměře, bratře; tys neslyšel hrozný třeskot našich cepů, když jsme u Poříčí tepali vojska královská . . . A doufání pevné mám v Pána Boha, že i Zikmund nešlechetný dá hřbet před námi s těmi

Mišňáky, Durynky, Bavoříky a vším tím zlostným pokolením německým, i se svými Uhřaty a všemi těmi pronárody světa . . . Hospodin je s námi a žehná zbraním našim, poněvadž vidí v čistá srdce naše a ví, že nebojujeme pro zisk ni slávu, než na obranu své země a svaté pravdy.“

Bratr Matěj — jakž nyní i my pana Broučka budeme jmenovati — pohověl sice ztrmáceným údům, ale za to ozval se v něm jiný, tvrdošijný nepřítel: hlad, což nebude divné nikomu, kdo uváží všechny jeho trampoty od časného oběda u Domšíka a že od té doby požil jediného slanečka. Začal netrpělivě toužiti po večeři a znovu litoval svého odpadnutí od Pražanů, pomýšleje na dobrou kuchyni pečlivé Mandaleny a málo očekávaje od táborské polní menáže. Trpce si vyčítal, že věc tak důležitou neuvážil.

Sdílný bratr Stach po chvíli pokračoval: „Blahořečím Pánu, že dopřál mým starým očím uviděti dobu spásy. Trávil jsem život v lopotě a ponížení; viděl jsem, kterak pán utiskuje poddaného, bohatý chudého, jak bratr bratra vydírá bez milosti, jenom po vlastním zisku a pohodlí se sháněje, po hříšných rozmařilostech světa; viděl jsem, jak i kněží, v ústech majíce lásku k bohu a bližním, srdcem lnou k bídným rozkoším pozemským a milují toliko sami sebe, bažíce po moci a bohatství, hýříce a svatokupčíce. Slyšel jsem, že slujemi neřestí staly se i nejvyšší vrcholy křesťanstva i pravil jsem sobě, že blíží se časové, kdy v nepravostech zahyne svět . . . Ale tu vzešla hvězda nad Betlémem, nebeská hvězda, v jejíž záři jsem zaplesal vstříc jitru vykoupení . . .

A tam na hrádku Kozím spatřily tyto mé oči mistra bohem poslaného, uši mé slyšely z čistých jeho rtů slova věčné pravdy . . . A když zvěsť o mučennické smrti jeho doletla ke mně, tu zatřásl jsem pěstí, zaskřípal zuby, okoval svůj cep a navždy opustil chatrč i role svá. Jediná mi zbyla touha: dáti život svůj za pravdu boží. Stará moje ruka sotva zdvihá cep a přece již ve třech bitvách máchal jsem jím v řadě nejprvnější. Meče a střely nepřátel jakoby se vyhýbaly mé šedivé hlavě; ni krůpěj krve neprocedil jsem dosud za víru svou. Však nyní praví mi vnitřní hlas, že uzřím boj ze všech nejstrašnější a že v něm konečně najdu slavnou smrť za kalich a zákon Páně!"

„Kdy pak budeme večeřet?" poněkud nevhod ozval se bratr Matěj.

Stařec chvilku překvapen zíral na něho, nemoha se vpraviti v náhlý ten obrat od věcí nebeských k nejhrubší pozemskosti. Pak vyňal mlčky z kabely u pasu veliký kus černého chleba se sýrem a podávaje obé Broučkovi, pravil: „Přijmi večeři mou. Jedva jsem se jí dotekl. Starý žaludek můj slábne den ode dne více a již hrubě nedbám o pokrm pozemský. Však i toho má každý v našem táboře dostatek. Ovšem jen pokrm nejsprostší; neboť hříchem by bylo krmiti pochoutkami tu blátivou schránku duše a budoucí pytel červů."

Bratr Matěj přijal chléb se sýrem váhavě a zaškaredil se nad nimi jako noc. A to je krásná večeře! — láteřil v duchu — kus komisárku černého jako zem a houževnatého jako podšev! A k tomu sýr — ba, kdyby to alespoň byl poctivý sýr — ale — hanba mluvit. Myslel jsem, že budou mít přece

kousek masa s nějakým komisním knedlíkem . . .
Broučku, Broučku, kam jsi dal rozum!

Hlad ho donutil, že se pustil přece do tvrdého chleba, po němž ho rozbolely dásně, a že s odporem snědl také část sýra, který zanechal v jeho ústech nepříjemnou chuť a palčivou žízeň.

„Kde pak tu dostanu něco k pití?" ptal se malomyslně.

Bratr Stach odepjal od pasu a podal mu kulatou dřevěnou nádobku.

Bratr Matěj přijal ji nedůvěřivě a drobátko si přihnul; ale hned ji odtrhl od úst a zvolal s kyselým obličejem: „Vždyť je to čistá voda!"

„Ovšem, čerstvá boží voděnka. Načerpal jsem ji před chvilkou dole ze studánky."

„A piva tu nemáte?"

„Měli jsme dnes, ale již došlo. Žižka dbává také, aby měli bratři střídmý doušek piva na posilněnou. Ovšem na pochodech píváme obyčejně jen vodu. Ale jdeme-li do některého města přátelského, tu Žižka leckdy napřed psává: ‚Myť k vám bohdá brzy přijdeme; jedno mějte chléb, pivo, obrok koňům připravený,' a bratři chystají k našemu příchodu, co mohou. Každý rád obětuje vše, co má, na společnou potřebu. Vždyť jsme jedna rodina božích dítek. Rytíř rovně se sedlákem, všichni v našem vojsku jsme bratři. Žádný nechce se vypínati nad druhého, aniž lépe žíti ostatních. Každý stará se o všechny. Všichni prodali jsme své statky a dědiny a každý vysypal stržené peníze do kádí, na Táboře k tomu připravených, z nichž platíme společné potřeby."

Hovorný stařec umlknul, vyrušen hlaholem zvonů, který se ozval z dola. Byloť se zatím slunce schýlilo k západu a zamodralý obzor zbarvil se jemnými odstíny červeni a zlata. Hnědý soumrak začal obestírati rozsáhlé tábory křižácké na pláních za Vltavou. Z měst pražských pak zahlaholil večerní pozdrav, nejprve z jedné, pak z druhé, pak z jiných věží, tu jasněji, tam temněji, v rozmanitých mohutných a lahodných hlasech, splývajících v ohromnou hymnu, slavnou a dojemnou.

„Toť jaksi dlouhé a slavné klekání," prohodil bratr Matěj.

„Slaví předvečer nedělní," vysvětlil bratr Stach.

„Předvečer nedělní? Vždyť je dnes teprve pátek!" zvolal bratr Matěj, vzpomínaje si určitě, že měl včera před svým nešťastným výletem na Hradčany obvyklý čtvrteční hrách s uzeninou.

„Mýlíš se; sobota je dnes, den svaté Markéty," odvětil Stach.

„Právě proto je dnes pátek. Vždyť jsem si včera ve čtvrtek po obědě vzpomněl, ale pak jako na své hříchy zapomněl, že bych měl cestou na Hradčany koupit nějaký dárek své hospodyni ku dnešním jmeninám," odmlouval bratr Matěj a tiše si povzdechl: Pěkně slavím její svátek!

Stach znovu setrval na svém a Brouček se dále nehádal, mysle si, že s časem spletli se i svatí.

Byl také již ospalý po denním trmácení. Nyní přišla v jeho vzpomínkách i komořice ke cti, ba i posada s nebesy a pruhovanými peřinami budila žádostivý jeho vzdech. Jak by tam nyní, dobře nasycen a napojen, hověl unaveným údům v té bezpečné, tiché arše, na měkkých duchnách prachových

— kdežto zde musí spáti na holé, tvrdé zemi, pod širým nebem, uprostřed divokého, ozbrojeného lidu. Rozhodnul se již na dobro, že při nejbližší vhodné příležitosti i tábor Žižkův opustí, někde v krčských lesích se ukryje a hned po udušení vzpoury do Prahy se vrátí. Tahle společnost se pro něho naprosto nehodí. S každým otrapou se bratříčkovat — kdyby alespoň slušně pili na to bratrství! Ale takhle! Bratr tu, bratr tam a pak tě postaví ke zdi, abys podával kameny! Živit se černým chlebem, zapíjet vodou, spát na holé zemi a když ke groši přijdeš, hodit jim ho do kádě — pěkně děkuju za takové živobytí!

S tím odhodláním přitáhl si pevněji kuklu, aby mu něco nevlezlo do ucha, zabalil se do kloku a chystal se ku spaní.

Hovor a šum v táboře právě utichl, ale hned na to zavzněl silný, vášnivý hlas, jenž bezděky vymáhal pozornosť každého. I bratr Matěj obrátil se po něm a spatřil Korandu stojícího na balvanu uprostřed bratří, kteří se k němu shrnuli. Také Stach opustil své místo vedle Broučka a přistoupil blíže ke kazateli.

V posledních paprscích slunečních zářila tu štíhlá postava bledého kněze, z jehož roznícených očí jakoby sršely blesky a jehož obě ruce hrozivě byly napřaženy dolů směrem k táborům křižáků.

Mluvil o draku ryšavém, sedmihlavém a sedmikorunném ze Zjevení svatého Jana, jenž přichází zahubit zrozeňátko ženy hvězdné, novorozenou Pravdu . . .

To je nápad — kázání v noci, když si chce člověk po té nádennické robotě alespoň s pokojem zdřímnout! zlobil se bratr Matěj.

Obalil si zakuklenou hlavu ještě klokem a obrátil se na druhou stranu. Avšak mohutná, plamenná řeč Korandova pronikala i dvojím příkrovem a přiměla bratra Matěje po mnohém obracení se strany na stranu konečně k tomu, že rozezlen raději opět se posadil a toliko obě uši dlaněmi zacpal.

Přes to slyšel hlas Korandův i přizvukující výkřiky nadšených bratří a sester. Zatím setmělo se již. Dole po Letné, po pláních Holešovických a Ovneckých zaplanuly nocí četné ohně v leženích křižáků a také zde na temeni Žižkova rozžehli Táboři veliké ohně strážné. Osvětlovaly příšerně některé skupiny posluchačů, uprostřed nichž nejasně se míhala postava zaníceného kazatele, pnoucího obě ruce vzhůru, jakoby horoucím zápalem svým chtěl se vznésti ku hvězdnatému nebi.

Posléze ukončil své kázání, za nímž ozval se bouřlivý souhlas nadšeného posluchačstva.

Díky bohu! oddechl si bratr Matěj a znovu se uložil.

Ale v tom rozlehl se zpěv:

Kdož jste boží bojovníci
a zákona jeho,
prostež od Boha pomoci
a doufejtež v něho,
že konečně s ním
vždycky zvítězíte.

Z počátku zpíval jen hlouček, ale brzy vpadaly nové a nové hlasy, takže druhá sloka zněla již mohutným, hřímavým sborem:

Tenť Pán velí se nebáti
záhubcí tělesných,
velíť i život ztratiti
pro lásku bližních svých,
protož posilňte
zmužile srdcí svých.

Můj bože! Takové hulákání! Ani vyspat se tu člověk nemůže! bědoval a zlobil se v duchu zoufalý bratr Matěj.

Ale musel poslouchati ještě i následující sloky písně táborské:

Kristus vám za škody stojí,
stokrát víc slibuje;
pakli kdo proň život složí,
věčný míti bude:
blaze každému,
kdož na pravdě sejde.

Protož střelci, kopidlníci
řádu rytířského,
sudličníci a cepníci
lidu rozličného,
pomnětež všickni
na Pána štědrého.

Nepřátel se nelekejte,
na množství nehleďte — —

A dále, dále zněla z tisíce hrdel ta píseň neumělá, však jadrnou silou a vroucí vírou naplněná, ta píseň samým Žižkou prý složená, před jejímž pouhým vzdáleným hlaholem později valné voje na útěk se dávaly — dále hřímala tu velebně a nadšeně

s hřebenu Vítkovy hory daleko do umlklé noční krajiny.

Posléze dozněla a tábor Žižkův uložil se ke spaní. I bratr Matěj došel dlouho kýženého klidu, chvíli jen ještě vyrušován a pak ve sny ukolébán nějakými žalmy, které starý bratr Stach vedle něho tiše prozpěvoval.

Našemu hrdinovi zdálo se o ryšavém, sedmihlavém draku a ženě hvězdné, která se však poznenáhla proměnila v půvabnou Domšíkovu dceru . . .

XII.

Ó slunce velikého, věčně památného dne! Ty, kteréž's ozářilo skrovný voj hrdin, jakých málo se zaskvělo v dějinách lidstva, kteréž's okázalo světu, seč jest národ malý, vede-li jej horoucí nadšení, obětující radostně statek i život za svaté přesvědčení, ty pochodni nebeská, kteráž zaplápolala's nad horou Vítkovou, abys čela bohatýrských předků ověnčila glorií slávy nesmrtelné — ó slunce, jehož odlesky ještě po staletích rozehřívají k silnějšímu tluku mdlá srdce potomků: kolik zanícení chovati může nitro české, kolik slov úchvatných a plamenných jazyk náš, všechna by měla splynouti v ódu velebnou, vítající tvůj triumfální vzchod na zlatém a purpurovém obzoru! Ale s časem změnili se i lidé. Nesčíslněkrát vzešlo jako tehdáž krásné letní slunce nad Vítkovem, však nikdy již neozářilo božích bohatýrů a po staletích svítí na pokolení malé, bez pravdy a síly, bez nadšení cedícího poslední krůpěj krve za drahý ideál, na pokolení, které již sotva rozumí a věří velkému činu předků a usmívá se zvěsti o něm jako staré, divné pohádce, kterou již i nudno poslouchati. Ne-

schopno jsouc oněch velkých obětí a zápalů, vymlouvá se na jiné časy a poměry, zapovídá si vyprávění o slavném skutku minulém a skládá při tom ruce v klín nebo robí trety — ó zapadlé slunce naší síly, zda vyjdeš opět a najdeš i básníka, jenž dovede tě uvítat plamenným nadšením a ne prázdným zvoněním slov a malichernou karikaturou jako já!

* * *

„Vstávej, bratře Matěji — jižť čas!"

Brouček protřel si oči a spatřil nad sebou vrásčité líce bratra Stacha, který mu podával těžký, hřebíky posázený cep a kus chleba se sýrem.

Bratr Matěj přijal obé s těžkým povzdechem a — leč nebudu zevrubně vyličovati toto nedělní dopoledne našeho hrdiny, které patří k jeho nejtrudnějším svátečním upomínkám.

Jen tolik podotknu, že dnes nepodával sice kamenů, ale poslouchal kázání kněží táborských s nábožným zpěvem bratří a přijímal — nerad to vyznávám, ale konečně musí pravda na světlo — přijímal také pod obojí způsobou, obyčejem táborským, totiž u prostého, ubrusem pokrytého stolu, za nímž stál kněz bez ornátu, odbývající krátký obřad pouze jazykem českým.

V poledne podaly sestry táborské bratru Matěji nedělní oběd, jehož součástky byly „kyselo" — jakýsi druh polévky, o jejíž jakosti pan Brouček ze šetrnosti k dávným předkům zachovává hluboké mlčení — kus vařené hovězíny, režný chléb a ná-

prstek — alespoň na míru bratra Matěje pouhý náprstek — všelijakého piva.

Ale když se po obědě oddával dumám nejchmurnějším, probleskla jimi pojednou myšlenka slibující spásu. Napadla mu totiž podzemní chodba, jíž se z devatenáctého do patnáctého století dostal, a k tomu přidružilo se pomyšlení: Což kdyby toutéž chodbou bylo možno dostati se nazpět? Přisvědčující odpověď jevila se mu tak samozřejmou, že radostně vyskočil a div hlasitě nezajásal. Pak ochladila ovšem jeho naději pochybnosť, možno-li jen tak chodbou ze století do století přecházeti. Ale hned zase si pravil: Jisté jest, že jsem tou chodbou do minulosti zabloudil — proč by nemohla způsobiti také zázrak opačný? Přišla mu na mysl vířivá závrať, která ho pojala, když zavřel dvířka, vedoucí z podzemní chodby do klenotnice krále Václava; vzpomněl si také, že tato dvířka byla na jedné straně červotočivá a zrezavělá, na druhé však úplně nová — oč, že tvořila ona přehradu mezi oběma věky a když dvířka za sebou zavřel, tu ocítil se závratným letem o pět století nazpět. Nyní učiní rovněž a bude zase v moderní Praze — arci, z počátku vlastně jen pod ní, v oné podzemní chodbě, vedoucí od Kozí ulice pod Hradčany a tam nastane opět otázka, jak se dostane vysokou, sráznou šachtou nahoru na povrch země. Leč za dne se tam asi přec někoho dovolá a ne-li, — nu, v nejhorším tom případě vrátí se zkrátka do husitské Prahy — či spíše, zásobí se napřed nějakými potravinami a zůstane v podzemní chodbě jako v bezpečném úkrytu až do té chvíle, kdy bude město dobyto a první vztek nepřátelského vojska schlazen; pak zajisté zavládne opět pokoj a po-

řádek, a bude život i v tom patnáctém století alespoň snesitelný . . . — Byl by nejraději ihned Táborům unikl, ale v tu chvíli právě bylo to nejméně možné. Žižka zpozoroval totiž nějaké podezřelé pohyby v nepřátelském ležení a rozkázal bratřím, aby byli pohotově. Následkem toho sestavovali se rychle střelci, sudličníci, cepníci a bojovníci jiného druhu na vykázaných sobě místech. Část cepníků pod vedením Chvalovým postavila se u srubu západního. Mezi těmito byl i bratr Matěj; stál sice v poslední řadě, na samém pokraji severní stráně, ale sráznost této, zeď srubu za ním a šik bojovníků, mezi ním a jižní strání hustě seřaděný, nedaly myšlence na útěk v této chvíli ani vzniknouti.

Za to mohl se svého stanoviska dobře pozorovati všecko, co se děje dole na Špitálském poli a dále za řekou.

Tam bylo již viděti na všech stranách zlověstný ruch. Oddíly jezdců i pěších měnily svá stanoviska, tu se rozdělujíce, tam se spojujíce a pořádajíce v šiky. Zvláště čilé proudění bylo v táboře Míšňanův u Ovence a v ležení Albrechta rakouského vedle nich.

Pražané netušili patrně také nic dobrého; neboť husté jich davy stály na zdech městských i v branách, k boji připraveny a bedlivě pozorujíce pohyby vojsk nepřátelských.

Konečně — asi ke čtvrté hodině — vrhli se míšeňští jezdcové s Uhry a Rakušany, počtem asi 25 tisíc bojovníků, do Vltavy a brodili se rychle na druhou stranu. Opodál za řekou zůstaly tři šiky křižáků v záloze. Z města ozýval se hromový křik a zvonění na poplach i bylo pozorovati, že nepřítel

také na jiných stranách, od hradu pražského a od Vyšehradu, chystá se k současnému útoku.

Bratru Matějovi bylo, jakoby nastával soudný den. S hrůzou pozoroval, kterak se Špitálské pole plní nepřátelským vojskem, a na chvilku jen vzpřímila ho poznámka Chvalova: „Ti mají namířeno na Poříčí; sem k nám by se na koních nedostali!" Ale nepřítel nezamířil ku Praze, nýbrž valný počet jezdců rozjel se tryskem ve směru opačném na východ.

„Milí bratří!" rozlehl se táborem rázný hlas Žižkův. „Tuším, že nastala chvíle rozhodnutí. Brzy bohdá ukážeme věrolomnému králi, jak umíme se bíti o boží a svou při proti všem rotám Antikristovým. Již hrnou se na nás ti nepřátelé pravdy a zhoubcové české země. Protož doufajíce v Boha, buďte hotovi! Držtež se každý šiku svého a pozorujte svých hejtmanů. Pán Bůh rač vás posilniti!"

„Zvítězíme nebo umřeme!" rozlehlo se táborem a zase zavzněl hřímavý zpěv: „Kdož jste boží bojovníci . . ."

Právě když zvučela bojovně poslední sloka:

A s tím vesele zkřikněte,
řkouce: Na ně! hrr na ně!
braň svou rukama chutnejte,
Bůh náš Pán! zkřikněte,
bíte, zabíte,
žádného nežívte!

vmísil se do ní divoký křik a třeskný hlahol trub se strany východní, kde míšeňská jízda po mírněji skloněném svahu vzhůru byla vyjela a nyní po hře-

benu hory úprkem se hnala na srub v té straně stojící.

Táboři nenadáli se tak náhlého a silného útoku s té strany; domnívaliť se, že nepřátelé spíše horu obejdou a pak od jihu neb zároveň s několika stran na tábor udeří. Nenadálý, prudký náraz útočníkův uvedl proto nečetné hajitele srubu ve zmatek, že většina jich, poděšena a zastrašena děsným křikem Míšňanů, blýskavicí dlouhých kopí a deštěm střel, na útěk se dala a nepřítel hned prvním návalem nejen věž vinničnou u srubu dobyl, nýbrž i příkopu se zmocnil. Již první jeho davy, sesedše s koní, s vítězným rykem drápaly se vzhůru na zeď srubu, v němž zůstala toliko skrovná hrstka Táborů s dvěma ženami a jednou pannou. Ti, nemajíce zbraně střelné, metali jen kameny s podsebití srubu i se zdi na útočníky a hrdinsky se bránili; zvláště vynikala jedna žena vysoké postavy, rozpuštěných a kolem snědé šíje poletujících černých vlasů, která stojíc na zdi srubu, jako titanka obnaženýma, svalnatýma rukama veliké kameny nad hlavu zdvihala a zuřivě metala na dorážející Míšňany. Ostatní hajitelé již couvali, však ona zvolala velikým hlasem: „Před Antikristem nesmí křesťan věrný ustoupiti!“ a nemajíc po ruce již kamenů, holýma rukama pustila se v zápas s obrněným kolohnátem, který se právě vydrápal na zeď — leč v tom zaryl se jí oštěp jiného Míšňana do hrudi — hrdinka klesla a v pádu strhla s sebou i odpůrce dolů mezi rozlícené útočníky.

V největší té tísni přišla obrancům srubu vydatná posila. Žižka s částí svého lidu pospíšil do srubu, sám první vystoupil na zeď a hromovým hlasem pobízeje ostatní, prudce máchal svým palcátem

na všechny strany, srážeje Míšňany vzhůru se deroucí. Náhle poklesl: některý nepřítel chopil jej za nohy a táhl se zdi — již zdálo se, že je ztracen. Leč tu objevil se vedle Žižky stařičký bojovník táborský — kolem vpadlých skrání, s nichž čapku urval ruch bitevní, jako sníh poletovaly řídké, bílé kadeře — stará kostnatá ruka mladistvou ještě silou zamávla těžkým cepem a pádnou ranou povalila Míšňana — ostatní cepníci vtáhli vůdce nazpět — Žižka byl zachráněn. Ale zároveň proklály míšeňské zbraně vetchá prsa starochova — horoucí přání šedého bratra Stacha bylo splněno!

S děsným třeskotem dopadaly nyní táborské cepy na lebky nepřátel, kameny s deštěm střel sypaly se na ně, že s křikem a bolestným stonem couvali od srubu, jehož příkop se naplnil mrtvolami.

Zatím Žižka, vida, že první útok na srub jest odražen, vrátil se s něho k ostatním lidem svým a pravil k hejtmanu Chvalovi: „Dej se potichu a rychle s cepníky svými tudy vinnicemi“ — ukázal zkrváceným palcátem na jižní stráň — „a chop nepřítele v boku!“

Chval jen kývl a spěšně vykonal rozkaz. Dal svým cepníkům potřebné naučení a v čele jich vybočil tiše na stráň mezi vinnice.

Bratr Matěj při dosavadním průběhu boje nevycházel ze smrtelných úzkostí; třásl se na celém těle tak, že i strašný, hřeby pobitý cep kýklal se za jeho ramenem. Byl by se jistě poradil s Vaňkem, kdyby to jen trochu bylo bývalo možné. Ještě štěstí, že stál dosti opodál od vlastního jeviště bitvy.

Když nyní Chval s cepníky zatočil se mezi vinnice, ovládla bratrem Matějem jediná myšlenka:

že musí prchnouti stůj co stůj — již proto, že nižádná moc světa podruhé živého do bitvy jej nedostane.

Záměr jeho byl usnadněn tím, že nalézal se v poslední řadě. Sotva že tato sestoupila do vinnice, vyskočil bez rozmýšlení průlomem polozbořené vinničné zdi a pádil úprkem po stráni dolu, směrem od bojiště. Zaslechl za sebou výkřik: „Zrádný zbabělče!" i zdálo se mu, že někdo běží těsně za ním a každou chvíli koncem palcátu již dosahuje jeho zad, což ho tím více pobádalo k zoufalému, zběsilému běhu.

Tu zaslechl kdesi stranou za křovinami dva hlasy, bezpochyby venkovanů, pozorujících boj na hoře:

„Tuto běží některý Němec."

„Tábor je to; vždyť má cep na rameně."

„Zajisté posel Žižkův ku Pražanům."

Tou rozmluvou vzpamatoval se bratr Matěj. Poznal, že domnělý pronásledovatel jest vlastní jeho cep, kterýž, rozkýván divokým úprkem, tepal ho do zad.

Ohlednuv se, nepozoroval za sebou žádného nebezpečí. Táboři byli příliš zaměstnáni bitvou, než aby stíhali uprchlíka.

Slova venkovanů vnukla mu zároveň výbornou myšlenku. Ano, vydá se za posla Žižkova a tak dostane se bez překážky nejbližší branou do Prahy; tam pak pospíší do domu Jankova, převleče se opět do svých vlastních šatů, které ukryje pod širokým a dlouhým klokem, i zamíří rychle k domu královskému u černého orla . . .

Již neběžel, nýbrž jen rychle kráčel ku blízké Horské bráně. Po levici táhly se k ní opět vinnice, za nimiž blýskaly se zbraně nepřátel na Špitálském poli.

Nad branou, na obou věžích při ní a na zdech městských bylo plno lidí, pozorujících boj na Vítkově hoře, a když bratr Matěj ku bráně se přiblížil, rozeznal, že panuje mezi nimi veliké hoře a zděšení. Viděl, jak tam ženy a starci lomí rukama nebo je spínají prosebně k nebesům; slyšel také pláč, nářek a modlení úpěnlivé. Patrně pozorovali, že nepřítel na Vítkově hoře vítězí, a skládali poslední naděje toliko v pomoc boží.

Ale dole v otevřené bráně jevil se zástup, z jehož jiskřivých očí zírala neohrožená bojechtivosť. Pražský kněz v komži a v ostatní církevní úpravě nesl tu na vysoké hůlce blýštivou svátosť téže divné podoby, jakou pan Brouček poznal již na Staroměstském náměstí; před ním stálo pachole, také v komži, zvoníc ručním zvoncem; za ním pak tísnili se v bráně bojovníci s kušemi v rukou. V pozadí bylo viděti zástupy cepníků.

Když bratr Matěj došel k mostu, jenž vedl přes hradební příkop do brány, zvolal na něho kněz: „Kdo jsi?“

„Posílá mě Žižka,“ směle odpověděl bratr Matěj, ale hlas jeho se přece trochu třásl.

„Jak jest na hoře?“

„Zle, moc zle. Žižka vzkazuje, abyste mu přišli na pomoc,“ lhal samozvaný posel srdnatě dál.

„Právě se chystáme do boje.“

„Musím ještě k někomu do města,“ dodal bratr Matěj ostýchavě.

„Propusťte Žižkova posla,“ obrátil se kněz k bojovníkům a tito ochotně se rozstoupili. Bratr Matěj prošel branou do města s kuklou hodně staženou, aby ušel pozornosti Janka od zvonu a včerejších soubesedníků v krčmě, kdyby snad byli mezi bojovníky u této brány. Zabočiv za roh nejbližší příční uličky, z hluboka si oddechl, vida, že lesť dokonale se zdařila.

Přesvědčiv se, že ho nikdo nepozoruje, zhostil se ještě v nejbližším prázdném průjezdě nepohodlného cepu — a s táborskou tou zbraní skládáme i my s něho hodnosť bratra Matěje a budeme se v příští, předposlední kapitole opět jen zabývati s pouhým, milým panem Broučkem.

XIII.

S ulehčenou plecí i myslí chvátal pan Brouček dále. Ale brzy zabloudil v neznámých ulicích středověké Prahy, takže teprve po dobré hodině šťastně dostihl domu u bílého zvonu.

Cestou potkával jen málo lidí; patrně byla valná většina u bran a zdí městských. Také dům Jankův byl jako vymřelý. Ani v průjezdě, ani na paláci nepotkal pan Brouček nikoho a nezaslechl ani známky života. Domšík byl zajisté mezi bojovníky pražskými a ženské meškaly bezpochyby také někde u brány, nebo na zdi městské, očekávajíce výsledek boje.

Pan domácí pospíšil tedy přes pavlač do komořice. Byla otevřena; když vešel, spatřil v ní starou Kedrutu, kropící podlahu a postel z nějaké cínové nádobky.

Když ho zočila, stanula chvilku jako přimrazena, s největší hrůzou v obličeji; pak sebou trhla a rychle jako vyplašený netopýr unikla kolem něho z ložnice.

„Proklatá modlářka — že tu po mně vykrápěla svěcenou vodou!“ — rozzlobil se pan Brouček.

Ale v tom zalehl sem z venčí opět mohutný hlahol zvonů a pobídl pana Broučka — tušícího v něm poslední zvonění na poplach proti vítěznému snad již nepříteli — aby si pospíšil s převlékáním.

Rychle tedy svlékl středověký oděv, odhodil konečně s ošklivostí a ulehčením i červeno-zelené nohavice do kouta a převlekl se do svých, teď dvojnásob milých šatů moderních, které ležely vycíděny na truhle. Našel vedle nich i své boty; porouchaná byla náležitě spravena a obě nově podraženy.

S uspokojením obul se do nich, odhodiv dvojbarevné škorně s nevolí do kouta k nohavicím. Přestěhoval pak ještě své hodinky a ostatní movitosti z kapsáře a středověké tobolky nazpět do svých poctivých kapes a na konec zahalil se od hlavy k patě do kloku, aby zakryl svou novověkou úpravu. S posupným výsměchem spočinul při odchodu jeho zrak na ohromné posadě s truhlíky a stupátkem, zdrtil přesýpací hodiny ve výklenku pohledem nejhlubšího opovržení a bez nejmenšího žalu, ne-li radostně, rozloučil se s pošmournou komořicí. Tiše plížil se pavlačí a mázhauzem kolem zavřených dveří světnice, u nichž mu přece trochu prudčeji zabušilo srdce při vzpomínce na sličnou Jankovu dceru. Ač lahodný obraz její příhodami na Špitálském poli a na Vítkově do pozadí byl zatlačen, přece dosud milostně zářil v toužebném jeho nitru. Avšak ani obraz ten nedovedl jej zadržeti v surovém středověku. Rychle sestupoval z mázhauzu po schodech a bez překážky dostal se z domu.

Poněvadž bylo na náměstí opět více lidí, dal se z opatrnosti na zad ulicí Týnskou a potom uzoučkou, pošmournou uličkou příční, která vede v levo

ke Kozí ulici. Chvátal nedočkavě, kochaje se již přeblahým pomyšlením: dostane-li se skutečně z královského domu podzemní chodbou nazpět pod vikárku a do zlatého století devatenáctého! Umínil si také, že nyní v klénotnici krále Václava každým způsobem všechny své kapsy naplní nejvzácnějšími skvosty . . .

Minul nějaký pivovár — patrně onen z Domšíkova vypravování nám již povědomý pivovár v „Pekle" — a vyšed z uličky, namířil již napříč k ulici Hrnčířské, nynější Kozí, aby se dostal známou postranní brankou do zadní části královského domu u černého orla. Na předsevzetí, že se zásobí na výpravu do tajné chodby potravinami, zapomněl v nedočkavém spěchu svém docela.

Leč najednou se zarazil. Po celou cestu Týnskou ulicí a příční uličkou slyšel jako dříve v komořici hlahol zvonů, však stále silnější, jakoby zvon za zvonem po celé Praze vpadal do toho hřímavého chorálu; nyní uslyšel také křik, hluk a řinkot z Dlouhé třídy a spatřil, že lidé z náměstí spěchají v tu stranu.

Chtěl rychle přeběhnouti ke Kozí ulici, ale bylo pozdě. Z Dlouhé třídy vyrazilo několik jezdců, máchajících dlouhými kopími, na nichž se třepetaly korouhvičky s červeným křížem. Vítězní křižáci!

Pan Brouček, seznav, že prchnouti již nemůže, ve smrtelných úzkostech klesl na kolena a zvolal německy: „Milosť! Jsem Němec! Jsem katolík!"

„Zabte Němce papežence!" vzkřikli jezdcové česky skoro jedněmi ústy a jeden napřáhl kopí po panu domácím.

Ten uskočil a zvolal teď česky: „I pro pána boha — vždyť nejsem Němec ani katolík! Jsem Čech a husita!"

Jezdci v udivení zastavili koně a valný pěší dav ozbrojených i neozbrojených mužů, žen i dětí, který se zatím vyvalil za nimi z Dlouhé třídy jako bouřící pestrá řeka, obklíčil ubohého se všech stran.

„Proč jsi tedy volal německy, žes Němec a pod jednou?" vzkřikl jeden z jezdců, který se zdál býti vůdcem ostatních.

„Myslel jsem — myslel jsem — že jste němečtí křižáci — podle těch korouhviček," koktal strachem pan Brouček.

„Haha! Ty jsme ukořistili na Špitálském poli, kde Bůh právě nám popřál slavného vítězství. Ale ty jsi Němec. Vždyť ani dobře česky neumíš!"

„Ne — ne! Přísahám, že nejsem Němec — byl jsem jen dlouho v cizině — Dosvědčí vám to Domšík — Janek od zvonu —"

„Janek od zvonu? Ten položil dnes život svůj za pravdu a vlasť, vytrhnuv s námi Staroměstskými v prvních řadách z brány Poříčské a smrtelně byv raněn v krátkém boji pod Vítkovou horou. Jsi-li opravdu Čech i husita, kterak že smíš vysloviti jméno hrdinovo týmiž mrzkými ústy, kterými pro bídný strach smrti právě jsi zapřel rod svůj i víru svou?!"

„Skolte lotra! Ubijte zbabělce!" křičel dav kolem a zuřivě vrhal se na Broučka. Ten chtěl uprchnouti, ale někdo ze zástupu zachytil jeho klok, jenž prudkým škubnutím s něho se svezl, a pan domácí stál pojednou před udiveným množstvím ve svém moderním obleku.

Úžas na chvilku zarazil útočníky; tu a tam ozval se také chechtot.

„Hle, hle, co se vyklubalo z nevinného kloku!" zvolal vůdce. „Chceš-li ještě nyní lháti, že jsi našinec? Spíše zdá mi se, že patříš k té poběhlé zběři křižácké, žes vyzvědač Zikmundův!"

„Přísahám, že nejsem vyzvědač! Jsem Čech a Pražan —"

„Ej, nuž, jsi-li Pražan, náležíš k soudu našemu. Svažte jej a veďte na radnici! Kat a skřipec vyzvědí na něm pravdu."

Pan Brouček, slyše o katu a skřipci, zesínal jako mrtvola. Klesl opět na kolena a v úzkosti hrozné koktal: „Smilování! Nejsem Pražan! — Jsem sice v Praze rodilý, ale dal jsem se k Táborům — jsem cepník hejtmana Chvala — sám Žižka vám to potvrdí —"

„Ha ha, Tábor — takový zbabělec!" — „Ještě si blázny činí z nás!" — „Hyběti tobě, křižáku a lotře ohavný!" — Takové i jiné výkřiky hněvu zněly vůkol a pan Brouček byl by zle pochodil, kdyby nebyl znova hlas vůdcův ukrotil rozkacené množství: „Ustaňte! Hanebník ten proměnil se sice za malou chvilku z Němce a katolíka v Čecha a husitu, po té z Pražana v Tábora a kdož ví, več ještě se promění, i zasluhuje smrti již pro tyto nestoudné, zbabělé lži; avšak vydává-li se za Chvalova cepníka, odevzdáme ho na soud Táborům."

„Však prý Žižka právě s Pražany vjíždí Horskou branou do města," zvolal někdo z lidí, kteří sem přichvátali z náměstí Staroměstského.

Pan Brouček byl tedy jen svázán a vlečen i strkán na náměstí.

Tam hrnuly se také již z Celetné ulice a odjinud pestré davy, živě rozmlouvajíce, druh druhu nové podrobnosti skončené bitvy vypravujíce, mnozí hlasitě plesajíce, nebo písně vítězné prozpěvujíce. Bylo viděti starce na zemi klečící a ruce s horoucím díků činěním k nebi spínající. Panny přinášely zelené ratolesti a čerstvé kvítí, jež přijíždějícím a přicházejícím bojovníkům v cestu metaly nebo na přílbice a čapky připínaly. Na všech obličejích zářila nesmírná radost a v četných očích třpytily se slzy blaha. Samo slunce, ač již k západu se klonící, zdálo se, jakoby svítilo svátečním, radostným jasem, v němž i domy zářily jak v blaženém usmívání. Všecko město rozléhalo se plesem, do něhož zvony se všech věží pražských mísily hřímavou, jásavou svoji hymnu.

Ozbrojenci s nešťastným Broučkem stanuli na rohu Celetné ulice, kde kupilo se lidu nejvíce. Na vysokém patníku, jenž měl podobu ohromné, nestvůrné hlavy, stál tam nějaký účastník nebo svědek celé bitvy a právě líčil naslouchajícím davům daleko zvučným, radostně pohnutým hlasem šťastný obrat její.

Ubohý pan Brouček ve svých úzkostech smrtelných neměl bohužel smyslu pro jeho řeč a proto uvádím zde stručně jen to, co nám o slavné bitvě boží na hoře Vítkově historie zaznamenala.

Jak víme, podobalo se tam již zle k porážce; ale bystrý vojevůdce v čas přispěl hajitelům ohroženého srubu na pomoc a vyslal část svého lidu vinnicemi po stráni polední, aby vpadli do boku nepřátelského vojska na hřebenu hory. Ti vyřítili se nenadále od jihu i od východu na Míšňany, kteří pro

úzkosť horského hřebenu a příkrosť stráně ani s koňmi svými se otáčeti ani na pěší útočníky rozjeti se nemohli a tlačeni jsou k vysokému srázu půlnočnímu. Nemohouce odolati strašlivému hromobití táborských cepů, jezdec za jezdcem i s koňmi káceli se do hlubiny, v pádu vazy a údy sobě lámajíce. Také ti nepřátelé, kteří s ořů byli sesedli a na srub doráželi, nemohouce couvati pro nával zadnějších a ustavičně zasypáváni kameny a deštěm šípů se srubu, dílem do propasti jsou sráženi, dílem v zoufalém útěku sami dolů se vrhali a většinou s rozbitými hlavami nebo roztříštěnými údy na balvanech nebo úpatí vysokého srázu ležeti zůstávali; z těch konečně, kteří zbyli na hoře, jedni boje se vzdávajíce na zem sedali a toliko štíty proti kamenům a střelám se srubu pršícím se chránili, jiní marně se bránili proti rozlíceným cepníkům, jejichž pádná zbraň se strašlivým svistem a třeskotem jako smrtící železné hromobití na hlavy jejich dopadala.

Křižácké vojsko dole na Špitálském poli, vidouc úžasnou tu metelici táborských cepů na hřebenu hory, vidouc obrněnce a koně s vysokého srázu střemhlav se kotící a jiné po mírnějším svahu v šíleném úprku dolů prchající, — vidouc netušenou tu krvavou porážku Míšňanů na vrchu, bylo zachváceno náhlým zděšením a když v tom i bojechtivé zástupy Pražanů a selských jejich spojenců, vytrhnuvše již před šťastným obratem boje na Vítkově z bran Horské a Poříčské, hrozivě do boku jeho zamířily, majíce v čele nadšeného bledého kněze, nad jehož hlavou veliký paprskový kotouč s velebnou svátostí třepetavě se blýskal v záři sluneční jako světlý zjev nadpozemský a jehož hlasnou modlitbu

provázel zvuk zvonce, jímž kadeřavé pachole, komží oděné, před svátostí potřásalo: tu pohnulo se pojednou vojsko Němcův i Uhrů jako mračno ohromné, do něhož náhlý uragan zabouřil a v divokém zmatku dalo se valem na útěk. V úplném nepořádku a šíleném chvatu uhánělo nazpět k řece a vrhaló se o překot do jejích vln. S hromovým: „hr, Tábor!“ hnali se Táboři s vrchu za nimi, s bouřlivým: „hr, Hus! hr, Praha!“ vpadli jim Pražané v bok, v divé chumelenici valila se spousta prchajících a stíhajících k Vltavě, jezdci s pěšími v těsných chomáčích, okované cepy lítaly vzduchem, v oblacích vydupaného prachu blýskala se ostří sudlic, ohromný lomoz, řehtot, křik, ston a jásot naplňoval širé prostranství pod Vítkovou horou, a také řeka rozbouřila se v celé šířce přívalem jezdců, brodících se v úprku a zmatku na druhou stranu. Množství mrtvých křižáků pokrývalo krvavé pole Špitálské a nemalá jich část utonula také ve vlnách vltavských.

A na takový obraz musel hleděti s protějšího břehu král Zikmund, týž pyšný a prchlivý král, který před chvílí krutou radostí již napřed mnul sobě ruce, pevně jsa přesvědčen, že ohromnou svojí přesilou rázem zlomí vzdor smělého národa a rozšlápne hlavu nenáviděného kacířstva. Za hodinu jaká změna! Nyní rval sobě zoufale bradu, třásl se hněvem, lítostí a hanbou, vida tuto neslýchanou, potupnou porážku svého valného, vybraného, dobře oděného voje v boji proti takové menšině prostých venkovanů, ozbrojených jen cepy a jinou podobnou, z nouze pořízenou zbrojí. Ohromné vojsko, sebrané s požehnáním papežským ze všech národů a zemí křesťanstva, muselo se dívati na ten hanebný útěk

svého nejlepšího oddílu a poslouchati vítězný jásot té hrstky kacířských sedláků a měšťanů!

Tak asi líčil řečník na patníku průběh nedávného boje a zakončil své vypravování nadšeným zvoláním: „Veleben budiž Hospodin za slavné vítězství, kteréhož dopřáti ráčil hrstce lidu svého nad ohromným množstvím zpupných nepřátel!"

„Vzdali jsme Bohu díky již na bojišti samém, pokleknuvše tam na krvavé zemi a prozpěvujíce hlučný chvalozpěv," ozval se někdo z davů nově přišlých. „Ale česť a chvála náleží také Žižkovi, kterýž svým udatenstvím a vtipem boj na hoře Vítkově k nenadálému vítězství obrátil. Bratři, jmenujme ode dneška horu tuto horou Žižkovou pro věčnou památku slavné jeho bitvy!"

„Tak! tak!" přizvukovalo bouřlivě množství. „Česť a chvála bratru Žižkovi!"

V tom přihrnul se ulicí Celetnou nový, valný příboj lidu a vítězný jeho jásot přehlušil hlasy davu před nárožím nakupeného. Zvolna bral se tudy k náměstí hlavní voj Pražanů s částí vojska táborského a samým Žižkou, vítáni a provázeni zástupy starců, žen, dětí a jiných obyvatelů pražských. Průvod ten uprostřed malebných středověkých domů poskytoval obraz neobyčejně pestrý, mocného ruchu plný, v pravdě úchvatný.

V předu vyšlapoval si hrdě zástup osmahlých hochů táborských se svými ručními praky a k nim družilo se množství dítek městských, nesoucích v ruce zelené ratolesti, namnoze i malými mečíky a oštípky máchajících. Očka drobného předvoje jiskřila se pýchou a veselím, a svěží, jasné hlásky horlivě prozpěvovaly neumělou sice, ale z vroucího

citu vyplynulou píseň, kterou táborský kněz Čapek v radostném zanícení hned na bojišti na oslavu vítězství složil. Nyní kráčel sám v čele dítek a předzpěvoval jim svoji skladbu:

Dietky! bohu zpievajmy,
jemu čest, chválu vzdávajmy
i s starými,
neb Němce Mišněny,
Uhry, Šváby, také Rakušeny,
poběhlé Čechy
zarmútil, zastrašil i rozehnal ot dietek malých
mnoho sem, mnoho tam k utěšení svých milých stálých.
Milý otče! přijmiž chválu ot Čechóv věrných!

Za dětmi kráčela velebná postava onoho pražského kněze, který bojovníky městské do bitvy vedl; v rukou držel dosud na tenké, vysoké žerdi blýštivou svátost a před ním bral se zvonící žáček.

Za knězem pak jel na bujném bělouši jednooký vůdce Táborů, pod korouhví s kalichem, kterou nad ním nesl jeden bratr, následován valným davem bojovníků táborských i pražských.

Hrůzný a zároveň unášející byl pohled na ten zvláštní průvod, na tu pestrou směs rozmanitých odění a rouch dosud prachem pokrytých a krví potřísněných, na ty tváře nadšené a vítězným jasem zářící, na tu spoustu zkrvavených sudlic a cepů, ježících se a trčících nad vlnami té bouřlivé živé řeky, z níž se ozývaly řinčivé zvuky zbraní, hřmot kročejů, dusot koní, zpěv a plesné pokřiky, splývajíce s mohutným hlaholem pražských zvonů v jedinou velkolepou hymnu radosti a slávy.

Středem nejhlučnější oslavy byl arci bratr Žižka. Dívky házely čerstvé kvítí před jeho koně, matky

zdvihaly vysoko své dítky, ukazujíce jim božího hrdinu, starci vznášeli k němu s žehnáním ruce, jásot a chvála odevšad burácely mu vstříc.

Právě na blízku zástupu, v němž jedva držel se na nohou nejnešťastnější, bezděčný účastník této slavnosti, náš ubohý spoutaný Brouček, zastavil Žižka na chvíli svého koně a zvolal po svém prostém, jadrném způsobu povznešeným, zvučným hlasem, z něhož se ozývala síla ryzího, hlubokého zápalu a vroucí, upřímná zbožnosť: „Milí bratří! Nechvaltež mne, ale chvalte Toho, jehož jsme my všichni pouhými nehodnými nástroji. Milostivý bůh povalil slabou rukou naší nepřátely své i naše, protivníky pravdy svaté a našeho jazyka českého i slovenského. Pán všemohoucí, svatá naše záštita, porazil a zetřel mrzkou pýchu jejich. Jemu buď proto česť a chvála na věky věkův, amen!“

„Amen! amen!“ zaburácelo kolem jako jedněmi ústy.

Tu padl zrak Žižkův na spoutaného Broučka.

„Jakého tu máte zajatce?“ tázal se.

„Jali jsme ho v městě,“ oznamoval vůdce jezdců, „an volal, že jest Němec papeženec. Omlouval se, že tak volal ze strachu, maje nás podle ukořistěných korouhviček s křížem za německé křižáky. Jistil pak, že jest Čech a husita, zprvu vydávaje se za Pražana, ale když jsme ho chtěli vésti na radnici, pravil zase, že náleží mezi Tábory. Protož vedeme jej k tobě, abys nad ním soudil sám.“

Jedno oko táborského vůdce pronikavě spočinulo na zajatci, žíla na čele Žižkově naběhla a mohutný jeho hlas zahřměl: „Ha, nepoznal jsem ho

dříve v pitvorném tom přestrojení! Pohleď, bratře Chvale, není-li to zrádce ten ošemetný, kterého jsme včera po boji na Špitálském poli mezi sebe přijali a který dnes, ve chvíli nejtěžší s hory Vítkovy zbaběle utekl!“

„Věru, že jest!“ vzkřikl Chval z Machovic, jedoucí v průvodu za Žižkou. „Ani já nepoznal jsem ho dříve v té dvorné mumraji. Padouch ten včera nestoudnými lžemi mne a kněze Korandu zaslepil, že jsme ho mezi bratry přijali. Bájilť drze, že na Špitálském s Pražany statečně bojoval a že po mnohých letech z ciziny se vrací, aby rodákům pomáhal v těžkém zápasu. Dnes mužnosť svou na hoře Vítkově skutkem nejlépe dokázal a kdokoli jen v tuto chvíli naň pohlédne, pozná ihned, jaký jest hrdina! Haha!“

Zraky všeho množství spočívaly s opovržením, úžasem a hněvem na zajatci přepodivně oblečeném, kterýž neměl v okamžiku tom opravdu ani špetky bohatýrského vzezření. Byl bled jako křída a třásl se na celém těle jako osykový list.

V tom prodral se zástupem zavalitý vousatý venkovan v režné halenč a hrubém slaměném klobouku, s pokrvácenou těžkou palicí v ruce.

„K Táborům že se přidal nešlechetník ten po boji včerejším?“ křičel venkovan, v němž asi čtenář poznal Žatečana Vacka Bradatého. „Slyšte: Malou chvíli před bojem tím, přišed jako host Janka od zvonu do krčmy mezi nás, když jsme se tu o kněžské plachty svadili a potkli, ornátů horlivě se zastával a Táborům beranů spílal, že bych byl málem tuto pohanu palicí svou na něm ztrestal.“

„A nám hned po boji pravil, že ornáty zamítá a proto od Pražanů ustupuje,“ zvolal hejtman Chval v největší nevoli.

„Nevěřím, by Praha mohla zroditi takovou ohavu!“ ozval se z davu Vojta od pávů jako nový svědek proti Broučkovi. „V hrdlo zajisté lhal, namluviv nebožci Jankovi od zvonu, že jest Pražan rodilý a že z ciziny domů se vrací. Jistě cizák jest nebo poběhlík bez domova, který lstivě vloudil se do Prahy a do táboru Žižkova, aby tu špehéřské služby konal Zikmundovi.“

„Zabte lotra!“ zaburácelo vůkol rozlíceným lidem.

„Přísahám — přísahám — že nejsem špehoun — Kdyby tu byl jen Domšík! Jsem Čech a Pražan — Milosť — milosť!“ úpěl pan Brouček, padaje na kolena a jektaje zuby.

„Buď kdo buď, smrti nejohavnější jsi hoden, zbabělče a pokrytče ničemný!“ rozhodl Žižka. „A jsi-li v pravdě Čech, tím spíše musí tě vyhladiti spravedlivý hněv rodáků, jimž pro hanbu jen žiješ a potupu. Hned poprve vida tebe, soudil jsem, že sloužíš více břichu svému nežli bohu, ale nyní poznávám, že nemáš boha žádného, že nic není tobě svato a draho kromě mrzkého prospěchu bídného těla tvého, pro kterýž hotov jsi každému po libosti zapříti boha, pravdu, bratry, matku, rod a jazyk svůj. — Budiž vyhlazen s této země, kteréž jsi ohavou a poskvrnou!“

„Smilování!“ sténal pan domácí, šoupaje se po kolenou, a pak náhle v zoufalém odhodlání zakoktal: „Pro boha — slyšte — přátelé — — Vždyť ani nepatřím — do vašeho věku — vždyť jsem se narodil

v devatenáctém století — jsem váš pra-pravnuk — a jenom zázrakem nepochopitelným dostal jsem se mezi vás — do daleké minulosti!“

Překvapené davy pohlížely naň chvíli v němém ustrnutí.

Konečně promluvil Žižka: „Ha, babský strach pomátl tvůj rozum. Šílená jest myšlenka, že by člověk dalekých příštích věků přišel mezi dávné předky své, a kdyby se i mohl státi neslýchaný ten div — toho bohdá nikdy nebude, abychom takové měli potomky!“

Máchl prudce rukou nad odsouzencem a pobídl znovu bělouše k jízdě.

„Upalte ho!“ dodal hněvivý Chval a jel dále za Žižkou s ostatním průvodem.

„Upálíme ho!“ vzkřikl zuřivý dav a shrnul se na ubohou, nevinnou oběť.

„Slitujte se! Smilujte se!“ žebronil úpěnlivě pan Brouček.

„Pro zbabělce a zrádce nemáme smilování!“ zvolal tvrdě Vacek Bradatý. „Marně skuhráš o bídný život svůj, jehož bohem jediným byl zajisté břich a svatyní plný sud.“

„Tak-li tomu, budiž sud i rakví jeho!“ navrhoval někdo z davu.

„Dobře díš! Upalme ho v sudě!“ přisvědčovalo bouřlivě množství a — — —

Péro klesá mi z ruky. Zdráhá se dokresliti příšerný výjev. Ale povinnosť spisovatelská velí, abych provodil svého hrdinu až do strašného konce středověkých jeho dobrodružství a doplnil tou šerednou črtou svůj věrný obraz dávné doby, v níž ku skvělým zářím družily se tím temnější stíny.

Útlocitné čtenářce však radím, aby přeskočila konec této kapitoly; vždyť asi již dosavadní útrapy dobrého pana Broučka vyloudily nejednou vláhu soustrasti na její řasy. Jenom čtenář pevnějších nervů sleduj mne i při smutném posledním úkolu a měj při tom na paměti, že tehdejší doba nebyla tak uhlazená a choulostivá jako náš osvícený věk, v němž sice statisícové umírají v mukách na bojišti, ale kat představuje se odsouzenci v rukavičkách. Ani v krvavých románech nesetkáváme se již s exekucemi toho druhu, jaká vykonána byla dne 14. července 1420 v Praze na panu Broučkovi a dne 21. srpna 1421 v Roudnici stejným způsobem na smělém novotáři Martinu Houskovi či Loquisovi a jeho tovaryši knězi Prokopovi.

Ostatně mohu následující děj naznačiti jen v několika hlavních, příšerných rysech. Pan domácí připomíná si tuto katastrofu jen mlhavě jako nejstrašnější sen svého života; úzkosti smrtelné kalily mu smysly, že jen kuse a nejasně vnímal všechny okolnosti strašného děje.

Polomrtev byl dovlečen za křiku a lání davu ku pranýři na Staroměstském náměstí — lid snesl tam za chvíli hromadu polen a slámy — pračata přivalila veliký sud — zaslechl ještě jako v mrákotách, že vyvalili sud ten z Pekla (pivovar ten byl nyní hoden svého jména!) — ozval se praskot dřev, vyšlehly rudé plameny a příšerně ozářily strakatý středověký dav, jímž se prodrala hrbatá ohyzdná babice, čímsi nad hlavou máchajíc a zlobně spílajíc: „Dobře tak! Upalte zlého čarodějníka! Hle, tuto vrhám k němu na hranici pekelnou krabičku s kouzelnými slovy a ďábelské koření, kterým začaroval náš dům, že stal

se příbytkem neštěstí. Jdi k satanu, ohavný kouzelníku, jemuž jsi zapsal černou duši svou." — Na to podnikl pan Brouček ještě poslední marný zápas s lítými katany, kteří ho svázaného vstrčili do sudu — naposled zdálo se mu, že zahlédl v otevřeném okně domu Domšíkova smutnou tvář spanilé Kunky — pak objala jej tma, zabušily palice, vrážející nad ním víko v otvor sudu, sud začal se s ním valiti blíže k praskajícímu ohni.

Mrákoty obestřely jeho mysl a jen jako vzdálená hvězda zamihla se těmi chmůrami ještě líbezná představa Domšíkovy dcery; zakalený duch upjal se k ní bláhově jako k poslednímu zásvitu naděje a z prsou vydral se chroptivý, zoufalý hlas: „Kunko! Kunko!"

XIV.

„Božínku, co pak to tady kunká?“ ozval se nad panem Broučkem povědomý hlas a když hlavu povznesl, zočil ustrnulou tvář pana Würfla, nakloněnou k otevřenému sudu.

„I pro všechny svaté — pan domácí!“ trnul hostinský, spráskaje ruce nad hlavou. „Můj ty spasiteli, jak pak se ráčili dostat do sudu?“ (Pan Würfel totiž někdy po starém, ctihodném způsobu ještě oniká.)

Pan Brouček neodpovídal; díval se jen vyjeveně na něho, jakoby se nemohl vzpamatovat, kde jest a co se s ním děje.

„Líbějí přece vylézt, pane domácí; vždyť je tam plno neřesti,“ pobízel ho starostlivý Würfl.

Ale pan Brouček prozatím opatrně vystrčil jen hlavu a rozhlédl se úzkostlivě kolem. Spatřil sice kus středověku, totiž okrouhlou romantickou věž Mihulku, ale jinak ničeho z těch děsných dávnověkých zjevů, které jej před chvilkou ještě obklopovaly. Shledal, že je sice v prázdném sudu, ale nikoli u pranýře a před hořící hranicí na středověkém staroměst-

ském náměstí, uprostřed hrozivých zástupů husitských, nýbrž na tichém dvorku útulné „vikárky".

Oddechl si z hluboka, jakoby se mu ohromný balvan s prsou svalil, a s pomocí Würflovou vylezl pracně ze sudu. Měl údy jako přelámané a v hlavě cítil mučivou tíhu. Také jeho oděv byl nečistotou v sudu šeredně zpořízen.

„Pěkně vypadají, pěkně!" konstatoval vyčítavě hostinský. „A zdá se, že si ulovili taky krásnou rýmu. Inu, není divu, — celou noc v mokrém sudě!"

„É, tu jsem si ulovil v komořici a při tom čistém noclehu na Žižkově," odsekl mrzutě pan domácí.

„V komořici? Na Žižkově?" opakoval s úžasem hostinský a díval se na hosta, jakoby pochyboval, má-li všech pět pohromadě.

Ale pan Brouček nepouštěl se prozatím do nijakých vysvětlení, nýbrž ohlížel se po svém klobouku, který byl šťastně také za sudem na zemi nalezen, arci ve stavu neblahém.

Würfl odvedl pana domácího do hostinské světnice a přivedl i paní Würflovou, načež oba o závod ulevovali největšímu svému udivení nad příhodou tak neobyčejnou. Konečně vyslovil hostinský domněnku, o níž jsem se zmínil již v kapitole druhé. Pan domácí spletl prý si v noci nejspíše cestu a nevyšel předsíňkou na ulici, nýbrž zabloudil na opačnou stranu ke schodům, po nichž bezpochyby divnou nějakou náhodou na dvorek a do starého, vysloužilého sudu se dostal, kterýž tam s vyraženým hořejším dnem v koutě stojí a k chytání dešťové vody i jiným podobným účelům slouží. Jinak prý ta věc státi se nemohla, leda by

pan Brouček podruhé na měsíc byl zabloudil a odtamtud působením nějaké přitažlivé síly přímo do řečeného sudu nazpět byl spadl.

Náš hrdina odpověděl na tyto theorie jen rázným zavrtěním hlavy, ale hlasu ze sebe nevydal.

Zatím co paní Würflová něco pro zahřátí a posilnění v kuchyni chystala, svlékl pan domácí k vybídnutí hostinského své zubožené šaty a zahalil se prozatím v páně Würflův župan. Za té časné doby — náš moderní Diogenes opustil totiž svůj sud k osmé hodině ranní — nebylo pro štěstí na vikárce ještě žádných hostů.

Teprve když pan Brouček chutnou snídaní na vidličku se občerstvil, dvě sklenice plzeňského vyprázdnil a do svých vycíděných šatů znovu se oblekl, rozvázala se za třetí sklenicí mlčelivá jeho ústa. Arci mohl prozatím nastíniti jen hlavní obrysy svého podivného dobrodružství. Pan Würfl naslouchal sice v němém úžasu, ale zároveň vrtěl nedůvěřivě hlavou a na konec ohradil se rozhodně proti tomu, že by někde v jeho místnostech hostinských nebo na blízku byla nějaká šachta, kterou by se jeho hosté mohli propadati do středověku.

K jeho žádosti kladu sem s ohledem na bázlivější hosty vikárky výslovný jeho protest a dodávám, že se později sám pan Brouček bedlivým místním ohledáním o naprosté bezpečnosti vikárky a jejího okolí přesvědčil; ale přes to trvá i on na svém a ponechává všem znalcům podzemního stavitelství na uváženou, mohl-li se z hostince Würflova do hluboké tajné chodby pod Vltavu vedoucí dostati jinak nežli nějakou šachtou.

Pan Brouček lituje, že ústí tajemné chodby tak pojednou beze stopy zmizelo; avšak lituje toho jediné vzhledem k ohromnému pokladu krále Václava — z něhož ostatně pro případ, že bude přece nalezen, zákonný podíl jemu jako prvnímu objeviteli náležitý šlechetně věnuje spolku českých spisovatelů „Máj", čímž dobývá si o spisovatelstvo jistě větší zásluhy nežli nějakou z oblíbených úvah o nynější krisi literární. Jinak nemá ani nejmenší chuti podívati se řečenou šachtou podruhé do patnáctého století a neradil by ani čtenáři k takovému výletu.

Navzdor kuřatům po půl groši, nadbytku lososiny, medovině a jiným některým výhodám středověku zůstavila doba husitská v panu domácím dojem rozhodně nepříznivý, nejen pro nedostatek sirek a vidliček, měření času posejpátkem, chvošťata na vlasy, mužské sukně a podobné barbarské hlouposti, ale i pro jiné, ještě mnohem horší věci.

Pan Brouček nemá ničeho proti tak zvanému vlastenectví, pokud zůstává v rozumných mezích; s pánem bohem ať si Čechové mluví mezi sebou česky, chodí do českého divadla, zakládají české spolky, pořádají národní slavnosti a třeba i sbírají na vlastenecké podniky — ovšem nikoli u domácích pánů, kteří za nynějších zlých časů nemohou si dopřáti takových zbytečných výdajů. Ostatně pan Brouček sám, jak bylo již na jiném místě řečeno, vystřílel na vikárce hezkých pár krejcarů národním střelcem pro Ústřední matici a byl také dvakráte na národní slavnosti, kde vypil zcela v tichosti piva za pět chlubných národovců.

Ale chtíti jako husité, aby člověk z vlastenectví nebo vůbec pro nějaké zásady vydával v nebezpečí

své jmění aneb dokonce svůj život, toť přece hotové šílenství. Každý rozumný člověk musí jen chváliti, že pan Brouček přešel od Pražanů k Táborům, když se mu zdálo, že si tím své postavení polepší (bylo to arci krásné polepšení!!) a že se vydával před domnělými německými křižáky za Němce, aby svůj život národu zachoval. Pro podobné věci hrozí nyní nejvýše papírový novinářský pranýř, který pro ustavičné vzájemné zrádcování našich politiků skoro již pozbyl veškeré účinnosti. Kdybychom teď každého, kdo takto jedná, vrazili místo do novin po husitsku hned do sudu, stalo by se brzy v Čechách bednářství nejvýnosnějším řemeslem.

Husité byli zkrátka potřeštění výstředníci: daleci tiché, společné práce národní, libovali si jen v okázalém bouchání houfnicemi a palcáty, dopouštěli se nedůstojných demonstrací a kompromitovali svou zbrklostí český národ v nejvyšších kruzích. Národové docházejí svých cílů toliko klidnou rozšafností, jakož nejlépe dokazuje příklad Maďarů, kteří svou vzornou umírněností dosáhli všeho, čeho si jen mohli přáti. Proto dobře činí ti mezi námi, kdo nás ustavičně k mírnosti napomínají; vždyť jsme my Novočechové, jak známo, příliš ohniví a divocí, a kdybychom druh druha nedrželi, bůh sám ví, co bychom ve své bezohledné ráznosti ztropili!

Nejvíce však poškodili husité českou věc ve svém nerozumném odporu proti němčině tím, že netoliko moc druhého zemského jazyka v Čechách na dlouhé časy zlomili, ale i celou spoustu Němců odtud vypudili a tím všeliké příležitosti k německé konversaci se zbavili, bez níž se nikdo řádně německy nenaučí. Kdež jsme mohli jinak býti! Dnes by zajisté

každý Čech mluvil již německy jako když bičem práská a nebylo by třeba, aby vlastimilové o zachování a rozšíření německého jazyka mezi Čechy tak namáhavě pečovali.

Kromě těchto pro celý národ předůležitých zkušeností vytěžil pan domácí z výpravy do středověku pro sebe jen některé linguistické drobnosti.

Udeřením sedmé na „orloji“ bývá teď pravidelně „u kokota“ (vikárce se od památného července jaksi vyhýbá), oklepá tam na „mazhauze“ sníh s „kloku“ a „škorní“, z jídelního lístku vybírá si s oblibou smaženou „kuru“ nebo jazyk s polskou „šalší“, bere si k tomu slaný „roháček“ a při osmém „pohářiku“ začíná blouzniti o jablkové „varmuži“. Časem zamyslí se pak hluboce, zapadá v tichou melancholii, z jeho prsou derou se těžké vzdechy a někdy zatřpytí se i slza v jeho zraku, — zkrátka, jevívá všechny přiznaky nešťastné lásky. Domnívám se, že ho v takových okamžicích zachvacuje beznadějná touha buď po staročeské medovině neb dokonce po spanilé Kunce, v kterémžto druhém případě by byl arci nejnešťastnějším milovníkem na světě a za své zatvrzelé panictví potrestán způsobem tak ukrutným, že by ani spanilomyslné čtenářky ukrutnější pokuty vymysliti nedovedly.

Vedle oněch morálních výsledků přinesl si pan Brouček ze středověku jedinou hmotnou výslužku: novou podrážku svých bot. Je mu tím milejší, poněvadž ji má zcela zadarmo; pohledávka husitského ševce je totiž dávno promlčena. Hospodyně (kterou mohl pan domácí ku jmeninám přece mile překvapiti dárkem v podobě kartounové zástěrky, poněvadž se [illegible] již dne 13. července, tedy

